



SZÉPIRODALMI, TÁRSADALMI ÉS TÖRTÉNELMI HETILAP

Szerkesztők:

HANGAY SÁNDOR

DR. VARGA BÉLA

SZEGEDY LÁSZLÓ

### TARTALOM:

RAKOSI JENŐ: A magyar író  
 HERCZEG FERENC: A harang  
 KOZMA ANDOR: A becsületes ember  
 PINTÉR JENŐ: Régi magyar ironők  
 LŐRINCZY GYÖRGY: A bálolnai lovas  
 PAULINI BÉLA: Hejnye, kedvesem  
 NYÁRY ANDOR: A gunyhó  
 HANGAY SÁNDOR: Memento Mori  
 VARGA BÉLA: A lila kaftán  
 SZEGEDY LÁSZLÓ: Baltazár református  
 püspök nyilatkozata  
 GYÖRGY LAJOS: Séta a sivatagban  
 Dr. MORVAY GYÖZŐ: Lord Byron házassága  
 Dr. MEZŐ FERENCZ: Apróságok Jókairól  
 CSERMELY GYULA: Ének Szent Lászlóról  
 Dr. ÁGNER LAJOS: A macujamai tükör  
 REMSEY GYÖRGY: Nagykőrös Arany-  
 ünnepe  
 SZEGEDY LÁSZLÓ: A komáromi rab (Regény)  
 KORNAY ISTVÁN: A letiprott Magyarország  
 ZOLTÁN VILMOS: Budapest szépségei

DARNAY KAJETÁN: Ösnyomok  
 Dr. MEZŐ IGNÁCZ: Lavotta kesergője  
 MÓK FERENCNÉ: Sebestyénne Stetina Ilona  
 BUCHWALD ANDOR: Nagytiszteletű uréknál  
 SZENDREY ZSIGMOND: A magyar nép  
 Atilla mondái  
 BATTLEAY GÉZA: Ovidius fordítások

### EGYEBEK:

Magyar művészet: Istók János műtermében  
 — Nagy színésznők otthonában: Dr. Székely-  
 hidiné Marschalkó Rózsina — Intimitások  
 Balatonfüredről: T. K. — Magyar Nagy-  
 asszonyok: Gróf Bethlen Istvánné — A Nem-  
 zet értékei: Rakovszky Iván, belügyminiszter  
 — Színházi Élet: A fiatalok. Alakok —  
 Rádió: szegedi Varga Jenő — Magyar iroda-  
 lom — Világirodalmi szemle — Könyvvásár  
 — Magyar lángok — Magyar fantos históriás  
 éneke — Ósmagyar rovásírás — stb., stb.

### VERSEK:

Bodor Aladár; — Zoltán Vilmos; — Vályi Nagy Géza; — Nil; — Hangay Sándor; —  
 Varga Béla; — György Lajos; — Szegedy László; — Remsey György; — Szegedy István; —  
 Csizmazia Olga; — Farkas Andor; — Kisteleki Ede; Walter Margit; Szathmáry István; —  
 Berzsényi Gizella; — Dr. Simon Mihály; — Vidor Marcel; — balatonfüredi Varga Jenő.

**Kettős szám ára: 25.000 korona.**

**SKI-SZÁNKÓ-RÓDLI-KORCSOLYA,** vadászfegyver és töltény a legmegbízhatóbb minőségben kaphatók  
 Nowotny J. RT. Budapest, IV, Váci ucca 28. szám.

**KULTURA**  
 hangszer- és zongoraterem

Kalvin tér 7. szám,  
 (A ref. templom mellett)  
 JUTÁNYOS ÁRAKI

**Lombfűrész-**  
 anyagok, szerszámok, deszkák raktára  
**Fischer László**

Budapest, IV, Kammermayer Károly ucca 3. szám  
 Árjegyzék 2000 K bélyeg ellenében.  
 Korcsolyák nagy választékban!

**SZOVIK**  
**RÓBERT**

Egyenruha és polgári szabó

Budapest, VI, Anker-köz 2. szám.

Művészi kivitelű cég-  
 táblák jutányos áron

**Weisz Béla**

Budapest, III, Kolosy tér 2

**Álmok . . .**

Miről álmodnak a férfiak?  
 — A férfiak azokról álmodnak, akiket nappal megcsodáltak . . .  
 És a nők?  
 — A nők éjjel, nappal csak —

*Holzer*

cégről.

**FÖLDVÁRY IMRE**

FÉRFIDIVAT-, FEHÉRNEMŰ- ÉS KALAPRAKTÁRAI  
 BUDAPEST, IV, KOSSUTH LAJOS U. 18 és VIII, RÁKÓCZI-UT 7

Kész férfi-fehérmű nagy választékban. — Mérték után hozott anyagból és készíti. Nyakkendő és egyéb divatdolgokból nagy választék. Női borkalapok

Magy.  
szab.

**G L O R I A**

Magy.  
szab.

**VETITŐ-GÉP**

A szemléltető oktatás tökéletes eszköze!

**ELŐNYEI:** bárki által könnyen kezelhető, teljesen tűzmentes, kis terjedelem; szab. eljárás alapján egyaránt **VETITŐ-MOZGÓ-ÉS ÁLLÓKÉPEKÉRT**; csekély súlyánál (kb. 2½ kg.) fogva könnyen szállítható; normal nagyságu filmek, tetszőleges hosszú tekercsek; előadás közben bármikor megállítható; 160/210 képnagyság. — Prospektus és árajánlatokkal készséggel szolgálunk. Községek, testületek részére külön kedvezményes feltételeket nyújtunk, a képeltetés tökéletes megszervezése mellett. — Mint szórakoztató eszköz külön nagy jövedelmi forrás.

Cim:  
**VETITŐGÉP**  
**ÉS FILMIPARI R. T.**  
 Budapest, V, Nádor ucca 28. Telefon: 121-21

**Csak egy rézkarcot**

ajándéknak 30.000 koronától felfelé. Művésztől festmények 400 ezertől! Részletre is! **Képek keretezését vállalja AURORA RT.** keretező-műhelye Gizella tér 4. — Herendi porcellánok, műtárgyak, szőnyegek. — Telefonszám 117-35.

Gerbaud-val szemben!

**Új sonka-, szalámi- és finom hentesárugyár**

Dr. Herceg Esterházy Pál a múlt évben helyezte üzembe nagyszabású húsárugyárát a sopronmegyei Kapuvár nagyközségben, ahol főként a herceg saját gazdaságaiban nevelt és hízalt állatok kerülnek feldolgozásra

**Gyártmányai főbb vonásokban:**

Sertés és marhahúsból készült különféle kolbász-árúk, fiatal angol malacból prógai módra pácolt finom sonka és füstölt hús-árúk, Esterházy-szalámi, mely tiszta sertésből készült, finom magyar télszalámi, kartellen kívüli árban. Rendkívül keresett különleges készítmény a Rábaközi-szalámi, mely az előbbivel csaknem versenyképes, ára mégis lényegesen olcsóbb.

Legalább ötkilós megrendelések közvetlenül a gyárhoz is intézhetőek, hol árjegyzékkel szívesen szolgálnak.

Levélcim: Húsárugyár Kapuvár, Sopronmegye, Sürgönycim: Húsárugyár Kapuvár  
 Vasútlomás: Kapuvár-Gárta. Telefon Kapuvár 25  
 Postahivatal a gyárban  
 Postatakarékpénztári számla 32170  
 A NEMZET olvasói lapunkra való hivatkozással 10% kedvezményt kapnak.

Átmeneti, Burberry és Gummikabátok, Utcai és Sportcipők, Acélárúk, Utazási cikkek, Gilette borotva készülékek és pengék. Tennis és minden más sport felszerelés.

**Weszely**

BUDAPEST, IV, VÁCZI UCCA 9. SZÁM

Budapest, VI. ker., Gróf Zichy Jenő ucca 11. szám.

**MERCUR BÉRAUTO-ÜZEM**

Telefon: 43-21  
 191-46. Sürgönycim: „Luxusautó“

# A Nemzet

SZÉPIRODALMI, TÁRSADALMI  
ÉS TÖRTÉNELMI HETILAP

Szerkesztik:

HANGAY SÁNDOR

Dr. VARGA BÉLA

SZEGEDY LÁSZLÓ

A Nemzet megjelenik minden hó 1. és 15-én.

ELŐFIZETÉSI ÁRA: Csonka Magyarországon egy évre 600.000, fél évre 300.000  
negyed évre 150.000 korona,  
Amerikában egy évre 12, fél évre 6, negyed évre 3 dollár.

SZERKESZTŐSÉG: Budapest VIII. ker., Eszterházy-utca 4 a  
KIADÓHIVATAL: VIII., Szentkirályi-utca 23.  
Telefon: József 42-94.



A.M.A.

Az idén telt be hatvanötödik esztendeje annak, hogy Dublingben eldőrdült egy lovassági pisztoly, melynek átkos golyója kioltotta a legnagyobb magyar életét.

Széchenyi István, a ködbe hanyatlott magyar farsz szelleme hagyta el földi hüvelyét, hogy Pannónia gyászos egére szálljon a honszeretet csillaga gyanánt.

A Lajtán-innen fölajdult a nemzeti genius! Letiprott Magyarország nagy bárdjának lantján peregek az ország könnyei, zengő szép szavak hullámain:

Egy szó nyilallott a hazán keresztül,  
Egy röpke szóban annyi fájdalom...  
... Széchenyi meghalt! S e nagy omladékon  
Élünk-e hát mi? búsan kérdezők.

Igy zokog Arany János, aki már korábban elsíratta nagy költő barátját, Petőfit.

A világsi fegyverletétel után a temetők némasága ülte meg a Kárpátok medencéjét. Aradról tizenhárom bitófa hirdette Bécs diadalát. Pesten a Neugebaudében csörgött a lánc, felistenek, honvédek kezén. S nem volt az örökös tartományoknak börtöne, ahol ne magyar rabok szenvedtek volna.

Bach huszárjai tartották féken a szívek ketyegését és Prottmann vérebei szimatoltak a rebelis gondolat után.

Ekkor huny el örökre Széchenyi mély tűző nyugtalan szeme. Önkezével vetett véget életének, mert nem bírta elviselni nemzete sorát.

... Hitel, Világ és Stadium, ezekbe a halhatatlan munkákban hagyta ránk testamentumát.

Magyarország fölött mégis felvirradt. A kőnigrázi gyászos osztrák csatavesztés hozta meg hajnalunkat és Deák, Széchenyi szellemében építette fel újra a magyar szabadság épületét.

Arany, Tompa és Vajda János ébresztgették a lelkeket. Költők színes szavai soha nem hullottak olyan hálás talajra, mint akkortájt.

Dublingben meghalt Széchenyi teste, de a Lajtán-innen feltámadt szelleme. Jóka! ekkor írta legmegrázóbb műveit, ekkor mutatta be Ankerschmidt lovagban a magyar föld magához formáló, győzhetetlen erejét.

A magyar föld győzött, mert megihlette Széchenyi szelleme.

— Küldesz-e hozzánk egy új Széchenyit magyarok nagy Öregistene, aki fölrázson bennünket tespedésünkből újra?



A.HOLNAP.

„Minden ország, valamely magában meghasonlik, elpusztul és egy város is vagy háznép, amely meghasonlik magában, meg nem maradhat”.

Igy iratott meg ez Máté evangéliumának XV. rész 25-ik versében, amit is pártos, ezerfelé szakadozó, egymást tépő-maró magyar atyámfiai, hallgassatok magatokba-szálló isteni félelemmel.

Volt pedig egyszer egy nagyon bölcs király a túrání fajból, aki midőn öt fia között felosztotta volna birodalmát, összehívá az ő fiait és vilégeit és ezenképen szólott vala hozzájuk:

— Ime ez a vesszőköteg. Nemdenem hiába akarnátok összetörni, birjátok bár Nimród erejével, tehetetlenül átlatok vele szemben. De nézzétek, ha megbontom most, a széteső egyes vesszőcskéket, még a kis gyermekek is könnyen tördelik össze.

Szeressétek tehát egymást és legyetek egyek mindenkor, hogy minden küüllenség fegyvere csorbát szenvedjen a ti ügyegeteken.

Pártos, ezerfelé húzó, egymást tépő-maró magyar atyámfiai, azt hiszem, nem kell sokat hozzátennem az elmondottakhoz. A magyar Holnap, csak akkor virradhat ránk, ha megértjük egymást, ha minden magyar testvérét magához ölelve — összefog.

Ma szétbontott vesszőköteg vagyunk. Szertebomlasztott bennünk ősi átkunk, a politika.

Eszméljetek hát végre magatokra. Nyiljon föl szemetek és lássatok! Lássátok be, hogy a vesszőket összetartó kötél vágatott el, ami nélkül egyé nem lehetünk — soha.

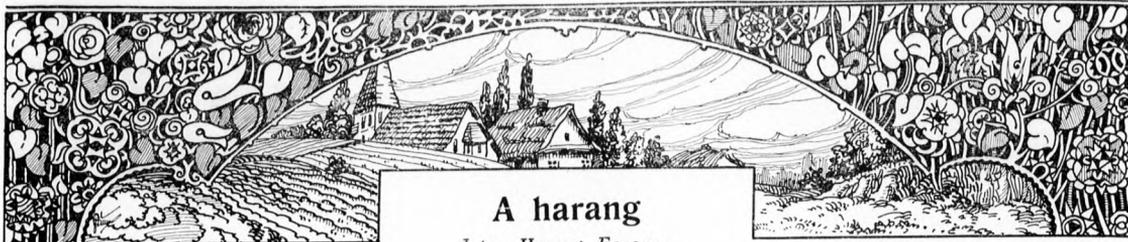
„Mert ha a trombita bizonytalan zengést téssen — írja Tharzusi Pál apostol — kicsoda készül a harcra?”

Bizony, bizony mondom néktek, kürtöseitek szava ugyancsak bizonytalan, mivel nem az elhivatottak közül valók. Mostani kürtöseitek uszítók és hangszerük a vásári trombita.

Ne azokra hallgassatok. Fogjátok be fületeket és lelketekben figyeljétek föl. Ott és csakis ott megcsendül majd az igaziak, az elhivatottak, az egyé forrasztók Isten-ihlette éneke és akkor tudom, hogy harcra készültök majd.

Mert tudjátok meg: csaló és sarlatán mind az, aki azt hirdeti néktek, hogy harc nélkül szerezhetitek vissza négyfelé vágott hazátokat.

Nem, — harcok és háborúk fogják dajkálni a magyar Holnap megszületését s ha megharsan majd az igazi trombita, akkor azután igazán készületek!



Irta: Herceg Ferenc.

A tavaszi levegő tele van édes harangszongással. Eszembe jut, hogy a magyarság életében mesés és dicsőséges szerepük jut a harangoknak, a felhők érchangú énekeseinek.

Az iskolában úgy tanították, hogy a déli harangzást III. Calixtus pápa rendelte el a keresztény világban, emlékeztetőül az 1456-iki nádorfehérvári csatára, amelyben Hódító Mohammed, Bizánc leigázója, a kereszténység szörnyű ellensége, véres vereséget szenvedett Hunyadi magyarjaitól.

A nap huszonnéggy órájában nincs oly pillanat, mikor valahol az öt világ-rész templomtornyában nem szólnának a harangok, zúgó himnuszokkal a magyar vért köszöntve, amely egykor bőven omlott Európa védelmében.

Nekem úgy tetszik, itt volna már az ideje, hogy a magyarság válaszoljon a világ harang-üdvözlétére. Tudnám is a módját. Körtornyot emelnék Budavár bástyáján, a toronyban fölakasztanám

az ország legnagyobb harangját. A harangot „nádorfehérvárinak” keresztelném és mindennap, pontosan a trianoni szerződés aláírásának percében, félreveretném, hogy üvöltő ércszavával fölriassza az alvókat, mint hajdanában szokták, ha tűzvész, árvíz vagy fegyveres ellenség pusztított az országban.

A nádorfehérvári harang jajgatása válassz lenne Calixtus pápa harangjainak ünnepi kórusára. Ne ünnepeljen, ne örvendezzen az egyház, mert a Kárpátok ivében, az óriási cirkuszban, egy keresztény népet kínoznak halálára.

A nádorfehérvári harang jajgatása vészjel és riadó lenne, amely minden civilizált nemzetnek szól. Vereztünk és szenvedtünk érte'ek! Hol a te hálád, Európa, hol a te emberséged?

Jó volna, ha fölepítenék a tornyot, ha megkondítanók a harangot. Amióta világszerte lehült a háborús láz, Európa mintha restelkedve kezdené reánk figyelni, mint a kijózanodott ember, aki

részeg fővel vért ontott. Lehet, hogy ez a mi óránk. Kongassuk a harangot, napról-napra sirjuk és dörögjük a világ fülébe: a mi népünk összetörik és elvérzik a trianoni béke terhe alatt. Pedig a mi halálunk az igazság veszte, a civilizáció alkonya.

De a harang bús éneke konduljon bele minden magyar ember szívébe is, aki a trianoni határokon innen és túl lakik. Hirdesse, hogy minden nyomorúságnak és megalázásnak, minden munkátlanságnak, B-listának és gazdasági krízisnek Trianon az oka. Ne irigyeljük egymástól a rabkenyeret, ne viaskodjunk a hatalom megmaradt ko'dusrongyaiért, hanem ami fájdalom, keserűség és harag van a lelkünkben, azzal támadjunk Trianon ellen. Ha a nádorfehérvári harang ércszava napról-napra egy egész nemzet szünni nem akaró felháborodását és folyton ismétlődő követeléseit fogja hirdetni, akkor meg is fogja hallani a világ.

## HANGY SÁNDOR ÚJ VERSEI.

### Igaz gyöngy

Igaz gyöngyöt ritkán találsz  
Háborgó tengeren,  
Kagyló takarja s lenn a mély  
Nyugodt ólén terem.

Mindent kockáztat a halász  
Mídon' utána száll,  
Nem tudja, hogy mi várja lent:  
Igazgyöngy vagy halál!

Mégis lebuhtam érte én  
És felhoztam neked  
Legszebb gyöngyét, mit rejt a mély:  
A dalt az éneket,

### Nászi dal

Virágok illat-lelke jár . . .  
S mint csókolódzó gerlepár  
Turbékol két ajak.

Bíbor szád, reszkető szírom,  
Kábult méhként szívom, szívom  
S a szívem megszakad,  
Köröttünk csend, lelkünkbe mély  
Viharzó, izzó szenvedély,  
Mely új lobot vetett.

Harangjátékán zeng a vágy  
S felbúg a régi nászi ágy  
És örvénylik szemed.

Szemed fátylán át lelked ég,  
Mint ismeretlen messzeség,  
Mely nyílt s mégis titok,

S míg két karom körül tüzel,  
A lelked ó miért űz el?  
És mond miért sírok?

### Igyál!

Rubint tálcan e serleget  
Királynőm im — fogadd!  
Királyhoz illő mód adom.  
Szerelmi hódolat.

Rubint a vágyam, tűz-piros  
S e serleg itt szívem. —  
Öblében csókok ó bora,  
Igyál! — eléd viszem.

Csordultig telt, Fenékiig hajtsd!  
Nézd, lábam tántorog.  
Ringatnak bűbajos csudák  
Szent égi mánorok.

### Hiába

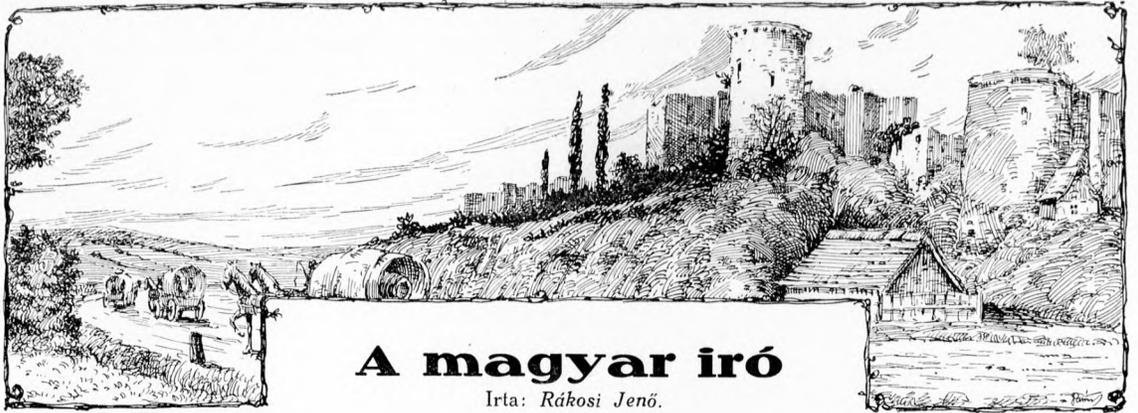
Hiába hívja énekem,  
Hiába esdekel  
Mint csillag fénye tó vizén  
Ugy síklik lelked el  
S hullámok közt bujkál tova  
Ki tudná merre? hol?  
Vagy csak csalóka képzelet  
S nincs is lelked — sehol.

### Csak éjszaka ne volna

Csak éjszaka ne volna  
S ne lenne soha vágy,  
Rám hús álom hajolna.  
De int a puha ágy  
És jön a barna éjjel,  
Lebontja köntösét . . .  
Parázs-zító zenével  
Körülfog a sötét  
És halkan muzsikál . . .

Ölelni-vágyón tárom  
Feléd a két karom  
Én csókos ifjú párom,  
De jaj a pamlagon  
Csak árnyak lába járkál  
S vágyam meddően kihal . . .  
Te drága szép virágzál  
De bús is égy a dal  
Amit és íj zenél.





## A magyar író

Írta: Rákosi Jenő.

Mikor egy boldogtalan lestvéreünk a tollban méregpohárral fejezte be pályafutását, mely kecségtetően indult és szürkén végződött, a róla írt bucsuztatokban — szinte valamennyiben — keserű sorok voltak olvashatók a magyar író világstalan sorsáról. A tanulság mindenütt ez: ha más nemzetnek szolgált volna tehetségével, ezrek, százezrek, ha nem éppen milliók (forint vagy frank) jutalmazták volna s nem kell vala arra jutnia, amire jutott mint magyar. Egy előkelő tehetségű kollégám éppenséggel ki is dolgozta a témát e cím alatt: „Egy elzúllott élet”. A cikk tartalma ez: a magyar társadalom nem tartja fenn íróit, mégis megharagszik rájuk, ha tehetségüket politikába, újságírásba vagy az irodalomnak is jövedelmezőbb formába viszik kamatoztatni, holott másban van „tehetsége java, ebben tudna halhatatlan műveket teremteni, ha meglenne hozzá élete kényelme, nyugalma”. A magyar társadalom követelni látszik és szerint a halhatatlan műveket de nem adja meg hozzá a kényelmet, vagy csak a nyugalmat is.

Van-e e panaszokban igazság? Van is, meg nincs is. Mert termettek ugyan kényelemben és nyugalomban is halhatatlan művek; de tulnyomó nagy száma a halhatatlan műveknek kényelmetlenségben, nyughatalanságban, nyomorban és kétségbeesésben termett. Nyugalom, kényelem és halhatatlanság; pénz és babér közt semmi összefüggést nem látok. Ilyen szempontból a panasz teljesen jogosulatlan. És nincsenek-e más nemzeteknél is elzúllott nagy tehetségek és nincsenek-e nálunk olyanok, akik boldogultak? És más nemzeteknél azok-e mindig a leghalhatatlanabbak, akiket közönségük kegyével és kincseivel elárasztott és nem lehetné-e nálunk Petőfi, aki halhatatlanságát sanyaru sorsban szerezte, művei után ma szerencsés anyagi körülmények közt élő emberfi? És nem hagyott-e Arany János, a halhatatlan, vagyont az örökösöire?

Meg vagyok győződve, hogy nálunk minden szakasztott azon mód megy és fejlődik, mint bárhol a világon, t. i. a viszonyok törvényei szerint. Amit negyven millió francia tesz, azt teszi aránylag a tíz millió magyar. Egybe kell vetni a számat, a helyzetet, a viszonyokat s

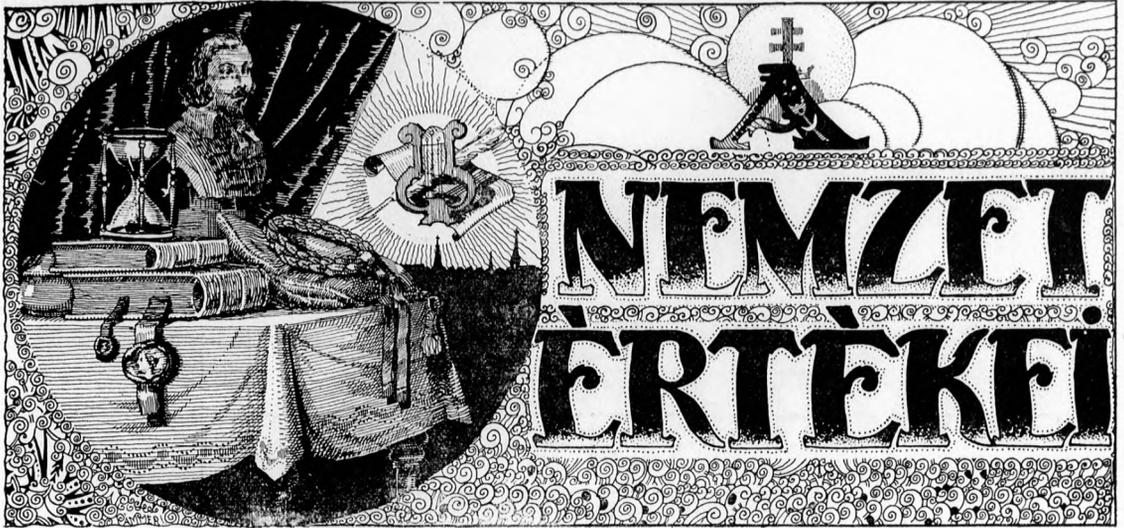
ha levonjuk az eredményt, azt hiszem, éppenséggel nem utolsó helyen állunk mi magyarok Európában. Ebből persze nem az következik, hogy érjük is be ennyivel, hanem az, hogy nem szabad igazságtalanul gáncsolni, méltatlanságokkal bánalmazni a nemzetet s követeléseket támasztani ellene látszólagosságokkal, hanem szabad és kell a helyzetet igazságai és törvényei szerint megítélni s iparkodni kell e szerint fejleszteni s előbbre vinni. Ebben pedig két főszóköz áll rendelkezésünkre: kizárólagosabb magyar nevelést kell adnunk újabb nemzedékünknek és komolyabban kell vennünk nekünk íróknak a feladatunkat.

A szegény halottal, kiről meg van a véleményem, nem akarok már feleselni; de ha nem ismertem volna is, tudnám az életrajzokból, hogy ő is ült a szerence tenyerén, volt kényelme is, nyugalma is, de nem tudott vele mit csinálni. Lélektani igazság, hogy semmisen csábítja el könnyebben az embert attól a kincsétől, amelyhez nyomorúsága idején mint erkölcs foglalatjához, mint reményei öszszességéhez, mint élete fenntartójához eredeti tehetségének ápolásától, mint a kényelem s a nyugalom, melyre hirtelen szert teszzen. Nézzétek meg a szegény ördögöt, akinek nincs annyi módja, hogy nyomorult kedvesét, aki osztozik vele



GRÓF SZÉCHENYI ISTVAN,  
a „legnagyobb magyar”. Tragikus halálának most van hatvanötödik évfordulója.





# Rakovszky Iván

Magyarország belügyminisztere

Gondviselészerü szerencséje ennek a nemzetnek, hogy mindig a legválságosabb időkben tünnek fel olyan fiai, akik az ország hajójának kormányzására leghivatottabbak. Rakovszky Ivánt is a Gondviselés küldötte és állította az ország kormányrúdjá mellé, hogy tehetségével, kiváló képességeivel szolgálja ennek a meggyőört nemzetnek, a csonkára csúfított magyar hazának ügyét.

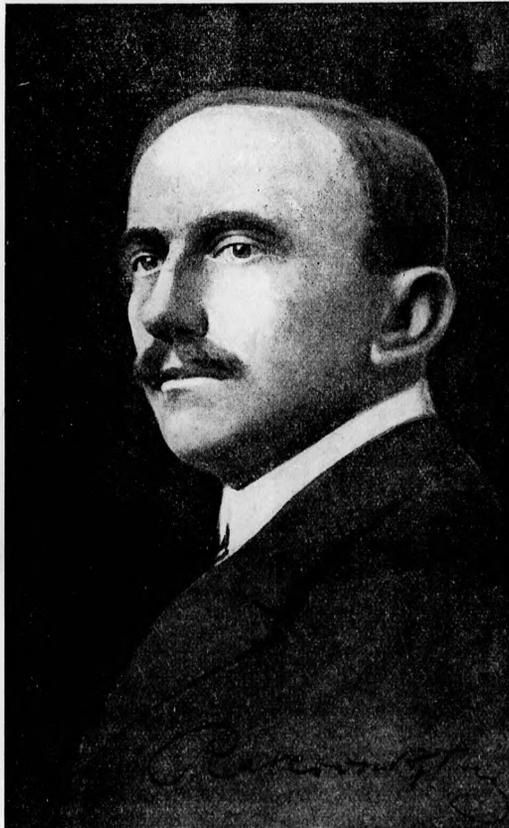
A kormányzás szinte legnehezebb ágát: a belügyminiszteri hivatást tölti be Rakovszky Iván immár harmadik esztendeje, s értékes munkásságával, nagy tudásával és tehetségével bizonyoságot tett arról, hogy a belügyminiszteri székben méltó utóda kiváló elődjeinek.

Még egészen fiatal ember, de a közügyek terén végzett áldásos és eredményekben gazdag működésével már eddig is annyi érdemet szerzett, hogy nevét a nemzet történelme aranybetűkkel örökíti meg.

Tanulmányai végeztével — némes családi tradícióhoz híven — a közpályára lépett s Turóc vármegye szolgálatában kezdte meg lényes pályafutását. A megye szolgálatában nem maradhatott sokáig, mert kiváló képességeit korán felismerték s az országgyűlésbe küldték fel képviselőnek.

Mint képviselő, mindjárt első felszólalásával magára vonta a vezető politikusok figyelmét s különösen, mint a vármegyei reformjavaslatok előadója 1913-ban olyan értékes munkát végzett, és olyan sikert aratott, hogy Tisza István legszűkebb környezete: a legkomolyabb politikusok fogadták körükbe a kiváló fiatal képviselőt.

A világháborúban mint tiszardnagy teljesített harctéri szolgálatot.



A forradalmak idején sok üldözést kellett elszenvednie. A kommunista uralom bukása után újra ott látjuk Rakovszky Ivánt a

legelső között, akik az ország megcsönkítése ellen vették fel a szellemi küzdelmet a keresztrefeszített magyar igazság védelmében,

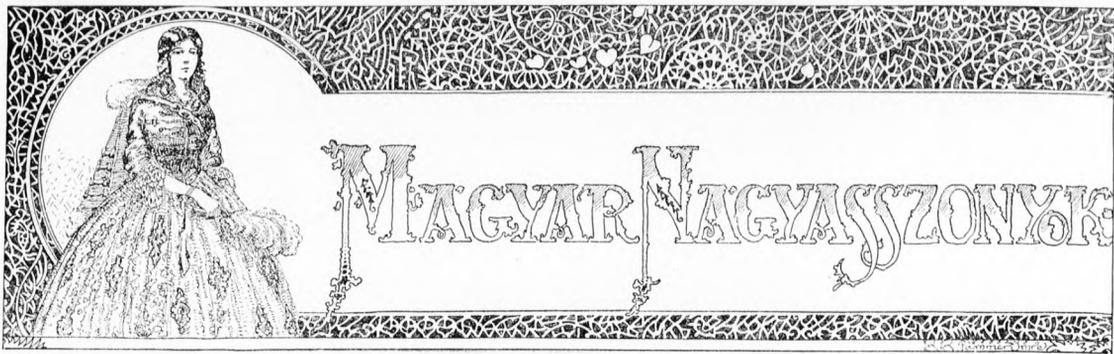
A Magyar Nemzeti Szövetség vezetőinek sorában mint alelnök dolgozott fáradhatatlanul, — értékes külföldi összeköttetések felhasználásával igyekezett jobb belátásra bírni a külföld számottevő köreit s megnyerni azokat a magyar nemzetet ért súlyos gazdaságtalanságok jótételét célzó munkára.

A Magyar Nemzeti Szövetség vezetőinek sorából szólítja el a kormányelnök bizalma a díszes, de súlyos kötelességekkel járó belügyminiszteri méltóságba. A nemzetgyűlésben Nyiregyházát képviseli kerülete hálás szeretettel ölelve.

Mint politikus a nemzet sorsát szíven viselő böles mérséklet, kiváló politikai érzék, nagy tudás és erős akarat jellemzik. A parlamentben egyike a legkiválóbb szónokoknak, kinek beszédei meggyőző érvekkel helyes irányba terelik a pártpolitika viharzó hullámain.

Rakovszky Iván a belügyminiszteri bársonyszék díszes magasságában sem veszi rossz néven tölünk, ha ideírjuk, hogy ő maga is fogatta a hírlapírói tollat, mégpedig olyan hivatással és kiváló rátormentséggel, hogy cikkei mindig feltűnést keltettek és elismerést arattak.

Nagy és súlyos feladatok, sok, sok megpróbáltatás vár még erre a sokat szenvedett nemzetre, míg ezeréves multjához méltó életét a történelem örök logikája és megmásíthatatlan igazsága visszahozza a megcsönkított, várral áztatott magyar földre. Hitünket acélozza, reményesgünket megerősíti az a tudat, hogy a magyar nemzet hajója szebb jövőndök virágos partjai felé közeleg, mert olyan férfiak állanak a kormányrúd mellett mint Rakovszky Iván!



## Bethlen Istvánné grófnő

Aki bejárta Európát, bejárta Amerikát, bejárta az egész világot és a magyar nagyasszonyok mását kereste: be kellett látnia, hogy a magyar nagyasszonynak nincsen hasonmása, nincsen vele egy vetűtő, egy értékű asszonylarsa.

Végig tanulmányozhatjuk az egész világtörténelmet: és nem fogunk találni Rozgonyi Cecilléket, Zrinyi Ilonákat, egri nőket, Damjanich Jánosnékat: és a magyar nagyasszonyoknak még ezer és ezer ilyen hasonmását.

Mert a magyar nagyasszony egyedül a magyar föld szülöttje. Egyedül a magyar róna, a magyar hegykoszorú, a magyar lelkek és a magyar virágoskertek asszonyi formaöltése.

Ami nemes felbuzdulást, vitézi fellángolást, költői megértést, irodalmi kultuszt, művészi felkarolást: a magyar történelem több száz év óta fölmutathat, az mind a magyar nagyasszonyok lelkéből sugárzott elő.

Mert a magyar nagyasszonyok lelke mindenkor kimeríthetetlen forrása volt a szépnek, jónak, nemesnek, emelkedettnak és általában mind annak, ami a nemzetnek



hitet, bizalmat, értéket és megbecsülést adhatott.

Büszkék vagyunk rá, hogy e rovatban most a magyar nagyasszonyok egyik díszét, büszkeségét: a fejedelmi megjelenésű gróf Bethlen Istvánnét mutathatjuk be.

E bemutatás egyébiránt inkább csak formai, inkább csak képletes lehet, mert hiszen Bethlen Istvánnét, a művészi hajlamú költői lelkületű „nemes grófnőt” Magyarországon mindenki ismeri, mindenki szereti és büszkén vallja a magyar nemzet egyik legigazibb nagyasszonyának, aki százféle hazafias és társadalmi tevékenységnek éltetője, megmozgató lelke és egyben soha el nem fáradó védnöke.

A társadalomnak minden nemes sugara, a küzdelmes magyar jelennek minden balzsamos mosolya: egyedül az ilyen nagy magyar asszonyok lelkéből származik és mi boldogok vagyunk, hogy e nagyasszonyoknak e rovat hasábjain lelkesedésünk soha nem hunyó lángjából magasra csapkodó oltártűzeket gyújthatunk.

## Sebestyénné Stefina Ilona

Irta: Mók Ferencé.

A magyar tanári kar büszkesége ez a geniális asszony, a m. áll. nőpariskola igazgatója, aki most ünnepelte pedagógiai működéseinek 50 éves jubileumát s akit a kormány rendkívüli érdemeiért és kiváló munkásságáért a főigazgatói címmel kitüntette. Ennél az elismerésnél azonban még nagyobb, sok ezer nővendékének mélyeseges szeretete és hosszú pályafutása alatt a vele működő tanárok, tanárnők hódoló tiszte-

lete, őszinte ragaszkodása. Mély tudása, a legalaposabb szakismerete, széles látóköre, óriási olvasottsága, leszűrt ítéléte és legelső sorban forró hazafisága a nagyok között is a legelőkelőbb helyek egyikére teszik őt a művelt magyar társadalomban.

Hófehér hajától övezett nemes homloka, meleg szemének lélekbe néző tekintete, finom, türelmes mosolya, megjelenésének puritán noblesse-e és

— last but not least — organumának csodálatosan behelgő lágysága bizalmat, hódoló tiszteletet vált ki a vele beszélő lelkéből. Előkelő szerénysége kiter minden ünnepeltetés előtt, őt első sorban intézetének sorsa érdekli, annak szemeli élete legtöbb idejét, gazdag lelkének kiapadhatatlan kincseit és jóságos szívének mély szeretetét. Pedig egy magyar nagyasszony, aki ötven esztendő óta dolgozik a ma-

gyar növevelés érdekében, a legelőkelőbb poszcíóba kerülve érdemei révén, méltán tarthat igényt az érdeklődésre és megbecsültetésre.

Intézetének ő a legelső munkása. 70 esztendeje dacára bámulatos frissességel végzi ez kötelességét. Goethéről írja Eskermann 1825-ben „... nyolcvan esz'endős lesz, de semmi tekintetben sem mondható befejezettek. Még mindig előre néz, mindig tovább halad és olyan ember benyomását teszi, aki örökös, törhetetlen *belső* ifjúsággal áldott”. Ilyen törhetetlen ifjúsággal van megáldva ez a mi Nagyasszonyunk is. Már 1/8-kor reggel dolgozik hivatali szobáiban és munkakészsége, munkaszerelete utólrhetetlen. Nemcsak kifélt tudja emelni és megőrizni intézetének tekintélyét, de az iskola intern életének is ő a lelke.



STETINÁNÉ SEBESTYÉN ILONA

És ez a nagyszabású asszony nemcsak directora intézetének és tanára, — de van ideje az irodalommal is foglalkozni. Közel 40 éves írói multra nézhet vissza. Mint az Erzsébet Nőiskola tanára, 30 éven át szerkeszti (1880—1915-ig) a „Nemzeti Nőnevelés”-t, mely az iskola tanári karának kiadásában jelenik meg. Tíz évig, hűséges lélettársa, a férje, társszerkesztője, később egyedül vezeti a lapot. Szakkönyvei közül a „Neveléstan”, „Háztartástan” Nemzetgazdaságban több mint 14 kiadást ért el. Ezenkívül számos olvasókönyvet írt polgári iskolák számára, melyek szintén sok kiadást értek el.

A háború alatt a Nőipariskola minden képességével odatörekedett, hogy itt is a humanizmus szolgálatába álljon. Könyvet lehetne arról írni, hogy Sebestyén Stetina Ilona mily kiváló munkásságot fejtett ki e téren, hiszen forró hazaszeretete itt is irányítója volt cselekvéseinek. Míg a háború orkánja még a magyar tanúteget sem kímélte meg és a bolzevizmus sötét szárnya megfojtással fenyegette a magyar kultúrintézményeket, ez a kiváló nagyasszony intézetét rendkívüli energiával, forró hivatászeretettel és rendületlen bizalommal iskolájának kultúrhitása iránt, ezer akadályon szerencsésen átszegtette. S most, a „szanálás” és minden egyebek dacára, az állami nőipariskola virul, halad, fejlődik és jóhíre már a külföldre is eljutott és ez is kultúrmisszióknak létjogosultsága mellett bi-

zonyít. Büszke rációfólása ezer ellenségünk aknamunkájára és rágalmára...

Stetina Ilona tíz év óta áll az intézet élén, ahová őt miniszteri elismerés szólította az Erzsébet nőiskolából, melynek 34 éven át tanára volt. Új palotába költözött, mely a Rákóczi tér legszebb épülete. Ez a ma díszes épületben működő intézet igen szerény kezdettel indult 50 év előtt. Kicsi anyagi eszközökkel, de a legjobb szellemi felkészültséggel. A fősúly akkor az elméleti tanításon volt és nem a gyakorlati képzésen. Tanárai között vannak a régi nagyok közül: Berecz Antal, De Gerando Antonia, György Aladárné stb.

Trefort minisztersége alatt, Ziczen Janka inspirációjára ez az intézet ipartanítónöket képező intézetet is létesített, melyet különösen Gönczy nagyon pártolt. Fejlődés folyamán már odatörekedett az intézet, hogy európai kiállításokon is részt vegyen és hírt vigye a magyar ízlésnek, a magyar szorgalomnak. A milanoi, turini, párisi, brüsszeli kiállításokon sok érmet, kitüntetést nyert gyönyörű csipkéivel, himzéiseivel (alább egy kép egy remekbe hímzett magyar zászlóról, mely kiállítás elismerést nyert.) Mióta Gelléri Mór a nőipariskola irattárát megszervezte és



Sebestyén Stetina Ilona vezetése alatt álló Állami Nőipariskola.

rendszeresítette ez, még egy nagyobb lépést jelentett a haladás útján.

A közjótékonyaság terén is előkelő poszcíót tölt be a nagyasszony. Meleg emberszeretete, fáradságot nem ismerve, aktív részt kér minden emberbaráti mozgalomban. A „Maria Dorothea” Egyesületnek 40 év óta alelnöke. Ez az intézet adta az iniciatívát az „Országos Nőképző Egyesületnek”, mely évek során számtalan jótékonyasági intézetnek forrása lett. Április 21-én tartotta Sebestyén a „Nőegyesületek szociális munkájáról” a Tudományegyetem egy termében nagyszabású előadását, mely a magyar jótékonyaság 100 esztendő történetét fejtette ki. A nagyhatalú előadást válogatott közönség hallgatta végig s utána lelkesen ünnepele a Nagyasszonyt, aki nagy emberszeretetének egy újabb tanujelét adta az elmondottakban.

Tíz év óta van letéve az állami nőipariskolának sorsa a nagyasszony kezében. S hogy jobb, hivatottabb kezekbe nem kerülhetett, bizonyosága az az ünnepeletetés, mely őt 50 éves tanári jubileuma alkalmából érte. A kormány képvisellete, a keresk. miniszterium, az összes tanintézetek kiküldöttei, a „Mansz”, a „Nőképző Egylet”, a Magyar ifjúsági Vöröskereszt stb.; szülővárosának polgármestere, ezerre menő tanítványainak sokasága, a nagypublikum, a sajtó képviselői, mind, mind ünnepeleték ezt a mi büszkeségünket, szeretett nagyasszonyunkat.

A magyarok Istene őrizze még sokáig társadalmunk, kultúránk javára ezt a csendes tudású, munkájában klasszikus lelkiismeretű, fáradhatatlan Nagyasz-



Részlet a Sebestyén Stetina Ilona vezetése alatt álló női ipariskola rajzterméből.

szonyt, aki a nemzeti érzést forró hazaszeretettel generációk lelkében ébren tartotta és lánggá fejlesztette. Magyarorsága előtt mélyen meghajlunk.

## Keresd az Istent

Keresdd az Istent és ha megtalálád Magad s mindnyájunk egy atyját imádd, Te töled nyert a lelkem újabb szárnyat, Hogy hozzá küldhetem e hő imát, A semmi nincs sehol, az Isten minden, Ó itt az élet és a messze cél, Bennünk teremtett kezdetet az Isten, S mi benne itt örök, ő benne él.

Mi éjszakánk hozzá hajnalik által, S tavaszt varázsol, újabb kezdetet, S hosszú pihenéssel, a halállal Kezdődik iskola minden átmenet, Oh, mert szünetje nincs az alkotásban A folyton lét s végetlen messze tér Ki nélkül nem vagyunk soha hazzálan, Mindig velünk, s ő benne összeér.

Hitem a gondolat lelkébe bájol, A Ielkem örökifjú Adonis, Prometheus, szikrát hozék a lángból, Én megtaláltam őt s imádom is, Árnyékátlan forog sugárzatában Viruló föld s a csillaglombos ég, Kerestem őt, s hitemben rátaláltam, S a mindenséggel egybe olvadték.

Nincs pártos rész az én összhangzatomban, Mindegy külön a porszem, s mindenek, A hozzá nem hasonlatos valótlan, Igazt a szeretetben éretek, A végszavam Istenhez megtért „óh jajj!” Mennyei üdvbe odát a kín, Visszhangja itt marad, remélő sóhaj A sűríg szenvedőknek ajkain.

Kisteleki Ede.

# MAGYAR IRODALOM

*Nil:* Testamentom. *Nil*, a végelen finom hangulatok mesteri megérzésköteje, új verses könyvvel lépett a közönség elé. Kötetét, Dapssy Géza hősi halálát halt honvéd hadnagy emlékének szentelte, aki a világháboruban tizenkilenc éves korában elesett.

A versek alaptónusa így hát természetesen elegikus, sok bennük a kedves, anyás reminiscencia s a könnyes, mosolygó bánat ezer szívárványszínből tündöklő előrímei mögül.

*Nil*-t ma már nem kell bemutatni, akik irodalommal foglalkoznak, ismerik és szeretik. A női lélek legszébb húrjait rezgettette meg mindenkor és művészi ihletével mindnyajunk figyelmét mindig felkelte.

Ez a kötetem nem jelent emlékdést költői pályáján, de hanyatlást sem. Megtartotta azt az előkelő nivót, amit komoly tehetségével méltán kivívott magának s talán ez a legnagyobb dicséret, amit a ma költőiről elmondhatunk.

*Nil* kötetének egyik legszebb versét szépirodalmi részünkben bemutatjuk.

*Csokonai Vitéz Mihály:* Dorottya, vagysis a dámák diadala a farsangon. A Pantheon, mely a legnemesebb irodalom kultuszát tüzte zászlójára, egy igen kedves és értékes könyvsorozatot nyitott: a *Remekírók Pantheonját*, melynek keretében Csokonai halhatatlan vígépőcsinát is helyet szentelt.

Ezek a kis kabinete-alakú könyvek igen izlész kiállításban kerültek piacra és minden könyvtárnak díszre szolgálnak.

Vitéz Dorottya, mely a vígépőst majdnem egyedül képviseli irodalmunkban, valóban megérdemelte, hogy e sorozatban felvéssék s így újra emlékeztetőbe idézessék az irodalmiaink oly könnyen feledő magyar közönségnek.

Valóban, a régi magyar költők közül, talán Csokonaihoz volt leg-haladatlannabbnak korunk. Pedig jól jegyezzük meg, hogy a Balassi Bálint-tal meginduló lyra, benne talált igaz kivirágzásra, hogy aztán Petőfiiben teljes nyári pompájával borítsa el a költészet rozás kertjét.

*Legény Elemér:* Álom és halál. Regény. Az először Rákosi Jenő írta ehhez a könyvhöz, ami már maga igen jó ajánló levél.

Ha azonban elolvassuk e regényt, mindenek előtt azt tapasztaljuk, hogy egyáltalán nem regénynek állunk szemben, hanem egy végtelenül érdekes hosszabb elbeszéléssel, mely figyelmünket magának követeli és érdeklődésünket mind a 236 oldalon leköti.

*Legény* neve irodalmunkban teljesen új név. Annyit azonban már most is megállapíthatunk róla, hogy mesekészsége elsőrendű és határozottan komoly tehetség.

Ha majd megtanulja, hogy kevés szóval sokkal többet lehet mondani, mint oldalakká nyújtott hosszú betűtömegekkel, szóval ha majd contemplálni tudja mondanivalóját és féket rak fiatalos hevérére, melyna még sokszor túlzásokba viszi, — akkor a leheggadt, önkritikával dolgozó Legényről még sokat fogunk hallani.

*Révész Béla:* Orkán. Révész Bélának a legjellemzőbb elbeszélései vannak egybegyűjtve e cím alatt. Alig van a magyar irodalomban még egy író, aki így mélyeséggel szeretettel, lélekbelátással és az írásművészet oly csillogással rajzolná meg novellát, mint ő.

Novelláinak mindegyike egy-egy süritett kis regény. Erőz és vérző embereket mintáz, akik: fölött a mostoha élet szágul végig s akiket a szerelem úgy érint, mint valami kegyetlen orkán.

*Földi Mihály:* Sándor és Sándor. E regény hőse a legmerészebb játékokat játsza: — az életet, író, művész, aki túl a negyvenedik éven összeomlani látja életét, vergődésében felveti a kérdést, hogy ő, aki műveiben életet adott álmainak és szuverén ír volt emberek, sorsok felett, nem lehetne-e úr a saját élete és halála fölött s nem élhetne-e álmaid át?

Pontot tesz eddigi élete után s így mesterien megjátszott öngyilkosság fináléjával újra kezdi küzdelmeit. Izgalmasan festi meg a regény e két életnek kifelé diadalmas, befelé egyre tragikusabb harcait; mi végül teljes összeomlásra vezet. Olvasmányunk igen érdekes könyv Földi regénye, művészi értéke pedig elsőrendű.

*Kóbor Tamás:* Szidi Kóbor éles szemmel látja meg a végkököket s az igazi emberismerettel állapítja meg azok konzekventiáit. Egy kis varróleány pókhálófínonnan szőtt regénye ez a könyv s benne az egyszerű kis élelet egy előkelő író sziporkázó szellemessége és életfilozófiája kíséri végig.

Mulattató, kedves és végtelenül üdítő olvasmány.

A BESZÉLŐ EREKLYE. Csermely Gyulának, az ismert írónak, lapunk közkedvelt munkatársának, a „Toprini nász” és más nagyszerű, népszerű könyvek szerzőjének ilyen címmel — új regénye jelent meg, melyben egy ősrégi magyar nemes családból származó leánynak és egy magyar földre került — s a szép Szolyvai leány kedvéért keresztény hitre tért török orvosnak bájost, megható szerelmi történetét beszéli el mindvégig érdekes, lebilincselő módon, kellemes, csevegő modorban; regényírói kvalitásainak teljes csillogtatásával. Az egész történet egy pár, rejtjelmes, török írásos, ezüst saru körül szövődik, amelyeket a török orvosnak, Szemerének egyik öse ajándékozott a Szolyvai családnak — tragikus véget ért, szer-

elmes fia halála után. A regény szerkezetileg egységes, mesészerű művészi, szórakoztató s figyelemmel állandóan leköti. Nemes, erkölcsös tendenciája, s tiszta magyar nyelve külön dicséretre méltó. Igazi fehér könyv, leányzóinak asztalára ünnepi díszül alkalmas. Két gyermeki, harmatot, rajongó, szűzi lélek nászal végződő, forró szerelmének és igaz boldogságának zengő, gyönyörű himnusza e könyv s mai irodalmunknak értékes nyeresége. A mű a „Legrády-nyomda és könyvkiadó Rt. kiadására.

A polgári perrendtartás novellája. A nemzetgyűlés most alkotta meg a polgári per eljárás és az igazságügyi szervezet módosításáról szóló törvényt, mely sok tekintetben lényeges változtatásokat eszközölt eddigi peres eljárásunkban és a végrehajtási eljárásban. A sok újítás a háború utáni állapot és a létszámcsökkentés érdekében történt. A törvényhozásnál mintául vették a külföldi háború utáni jogot és azt időközi tapasztalatokkal kiegészítve törvénybe iktatták. A tételes törvény könnyen érthető és minden összefoglaló magyarazzal jelent meg, kitűnően kommentálva a bírói gyakorlatot és az eddig fennállott jogszabályokat. A nélkülözhetetlen és igen értékes jogi munkát Dr. Szőgyéni Gyula budapesti ügyvéd írta. A kitűnően sikerült tartalmás és föltötte érkekes jogási munkát használhatják jogási körökben és a nagyközönség körében is. Ára 25.000 korona, kapható minden könyvkereskedésben.

## Én Istenem, öreg gazdám . . .

Én Istenem, öreg gazdám  
Leszámolna kis zselléred.

Szűk marokkal mérted bérem  
És lásd, mégse zuhogódtam,  
Megköszöntem, amit adtál,  
Telhetetlen sose voltam.

Az aranyló tiszta buzát  
Mánsnak mérted vékszádra,  
Nekem csak a konkoly hullott  
Kopott koldustársnyámba.

Dús televényt adtál másnak,  
Kopár ugar jutott nekem,  
Nótaszávd szántogatlam,  
Imádsággal veletegtem.

Meg is érett aratásra  
Az én árva, kis vetésem:  
Észak felől orkán támadt  
S elpusztult a jégverésben.

Csikorgó tél-éjszakákon  
Farkasokkal verekedtem,  
Vérem csurgott a szűz hóra,  
Dögmadár surrant felettem.

Kivertek a kunyhómból is  
Gyilkosziúv martaólok,  
Fagyban, sárban, — bús hazállan  
Kőza kutyamód kődorgok . .

Én Istenem, öreg gazdám,

## KÖNYVVASAR.

### Amateur kiadványok:

*Hangy Sándor:* Csaba útján csillog porzik . . .

333 számozott példányban, merített papíron, Pammer Imre festőművész illusztrációval május hó közepe táján jelenik meg. Előjegyzési ára május 10-éig 100.000 kor.

— Regős énekek Erdélyországból. Ára 50.000 kor.

### Béta kiadványok:

*Földi Mihály:* Sándor és Sándor, regény. Ára 16.000 kor.

*Hedenstjerna Alfréd:* Jönsson úr emlékei. Ára 14.000 kor.

*Kóbor Tamás:* Szidi, regény. Ára 24.000 kor.

*Révész Béla:* Orkán. Ára 14.000 kor.

*Dr. Szemere Samu:* Spengler Filozófiája. Ára 12.000 kor.

*Dr. Pfeiffer Zsigmond:* Hipnózis és Szugesztio. Ára 14.000 kor.

*Brinuller Marquis:* A köztársaság Pompadourja. Ára 12.000 kor.

*Iván Kornél:* A bélyeggyűjtés. Ára 14.000 kor.

### Pantheon kiadványai:

*Csokonai Vitéz Mihály:* Dorottya. (Remekírók Pantheonja.) Ára 32.000 kor.

*La Rochefoucauld:* Gondolatok. (Remekírók Pantheonja.) Ára 28.000 kor.

### Révai Testvérek kiadványa:

*Paul Wiegler:* A világirodalom története I.—II. kötet. Ára 210.000 kor.

Én már mindennel bérem,  
Ha átok is, ha csapás is:  
Számoljunk le . . . Add ki bérem.

És add ki a cselédhözvegem,  
Ki Téged elhagy, elkárhoz,  
Tudom, mindegy... Beszögédtem  
Kisbérésnek a Halához . . .

Varga Béla.



SZATHMÁRY ISTVÁN,

a Petőfi Társaság tagja, a kiváló költő, kinek lángoló hazafias verseit az egész országban szavalják: a „Nemzet” főmunkatársa,

# VILÁGIRODALMI SZEMLE

**Paul Wiegler:** A világirodalom története, I, II, kötet: Hatalmas két kötet fekszik előttem, Mindkettő körülbelül 300—300 sűrűn tolnyomott nagy quart oldalakból áll, majdnem száz gyönyörű képmelléklettel, mik fényes krétapapíron mutatják be az őskortól napjainkig, részben az irodalom vezető elméit, részben pedig a nevezetesebb világgalkotások egy-körű kiadásait.

Ez a munka már külső megjelenésében is imponáló! Izléses, szép, komoly, méltó a kiadójához és büszkesége a magyar nyomdai-parnak.

Kiadója: a Révai Testvérek Irodalmi Intézete, aki irodalmi életünkben nemcsak úttörő, hanem egy még ma sem befecszelt korszak heroicus reprezentánsa.

Wiegler munkája széles e világban ismeretes és közkedveltségnek örvend, Ritka szorgalommal és szeretettel hordta össze tárgyát s a rengeteg adathalmagtól nagy tudással rendezte áttekinthető csoportokra, Előadása élvezetes, folyékony, mindig érthető s így nemcsak szerzokozat, hanem tanít is.

— Az irodalom őskortól, a primitív formától kezdve egész napjainkig vezetni föl a világirodalom történetét, Egyiptom, Babylon, Aszírnia, majd az indus, zsidó, görög, latin, perza és arab szellemi életet át a keresztény egyház-irodalmat ismerteti, hogy aztán a lovagkor és renaissance művészetét tárja fel a szomjas lelkeknek. Innen már néhány század mindössze az új és legújabb kor irodalma, különféle szellemi áramataival, melyeket különös szeretettel és mélyrehatóan tárgyal.

Kiemelkedő érdekessége a magyar kiadásnak, hogy Wiegler igen értékes művét a hazai viszonyokhoz alakítja s nem betűszerinti fordítását, hanem nagytudású átdolgozását adja.

A legszembevetőbb eltérés Wiegler és a magyar átdolgozás között az, hogy míg az eredeti elmeséli az egyes tárgyalt művek tartalmát és részletes életrajzokat ad, addig a kiváló átdolgozó: Benedek Marcell megírta a tartalmakat és életrajzokat és inkább az értékelésre helyezi a főtiszt.

Különösen előnyösen hat ez Shakespeare, Cervantes, Molière,

Hugo, Dickens és Anatole France tárgyalásánál.

Wiegler munkája a magyar kiadásban nemcsak értékesebbé válik ily módon, de bővül is.

A magyar irodalomtörténeti rész Király György tudását dicséri, míg a német, Turóczi-Trostler Józsefét. Mindkét tudósunk teljes önálló művét olvasotta itt Wiegler könyvébe, ami által az nagybőrlátókörűvé, szélesebben megalapozottá vált.

A magyar könyvtarlemelést Révaiék emelték legelsőben európai színvonalra, sőt sokban Nyugat fölé lendítették. Emlékezzünk csak vissza a Klasszikus könyvtárra, a Világ könyvtára, a Révai Nagy lexiconra, valamint Jókai, báró Eötvös, Abonyi, Mikszáth, Ambrus, Rákosi Viktor stb. magyar klasszikusok teljes kiadásaira, melyeknél külön sorozatok sem az angol, sem a francia, német vagy orosz irodalmakban sincsenek.

Régi hagyományuknak tettek tehát eleget a magyar Wieglerrel, amit irodalmunk serpenyőjében komoly értékével a legnagyobb fajsúlyú művek közé sorolhatunk. *La Rochefoucauld:* Gondolatok.

A Remekírók Pantheonjában jelent meg ez a könyv is. Vele az irodalomnak olyan kincse kerül az olvasók kezébe, mely a keletkezése óta eltelt évszázad folyamán nem avult el, hanem a benne összezsúfolt ezernyi igazság erejét ma is változatlan fényvel és irdességel sugározta.

Az ónámítás minden tudat alatti ravaszkodása, amellyel teitünk indító okait meg önmagunk előtt is el szoktuk leplezni, kísérteties világszaggal mered itt elénk.

A nagy francia író könyve, a kifejezés formáiban plasztikus, tömör és sokféleségében is egységes.

Maximáinak igazsága és formájának tökéletessége az örökké modern és aktuális művek közé sorolja.

Benedek Marcell derék munkát végzett fordításukkal.

*Hedensterna Alfréd:* Jönsson úr emlékei. Kedvesebb, bájosabb dolgok ritkán találunk ennél a finom emberismerettel megírt műnél. Csupa élet-fidofólia, derű, könnyes mosolygás, melynek szírványánszínét át egy igazi író ezerszálájú lelke ragog felénk.

A fordítást igen értékesen Szalai Emil végezte.

## Az ősmagyar rovásírás nyomán

Írta: *Hangay Sándor.*

(4)  
A *Báró Orbán Balázs* által 1894 március havában fölfedezett 1668-ból származó *Enklake* írlírat szintén, emellett tanuskodik. *Sebestyén* szerinti megfejtése: „*Egy az Isten Dent teronomium* VI. *Georgyius Musnai Dejak en (takán.)*” — Igen nagy érdemeket szerzett a széki írás körül *Kájoni János XVII. század*beli ferenczendi szerzetes, aki a már ismert *Telegdi*-féle abc segítségével egy még ősbib betűsorunkat rekonstruálta.

A legnagyobb szolgálatot azonban mégis *gróf Marsigli Ferdinánd* olasz hadmérnök végezte, akinek nemcsak a legrégibb és legterjedelmesebb rovásírás emlékeit közzéhozták, hanem közvetett úton a rovásírás megfejtésének nagy részét is. *Beliczy Jónás: Marsigli élete és munkái* (Budapest 1881) című művéből megtudjuk, hogy Marsigli, mint olasz hadmérnök 1690 táján Erdélyben működött s ez „alkalommal a szittya népzörszétől lakott Székelyföldön tanulmányozta és megfigyelte a nép nyelvét s kutatásai közben oly fát vagy táblát talált, amely ezen föld első keresztényeinek a változó napokra eső ünnepeinek naptárát tartalmazta”. A Marsigli által ilyen fa vagy tábláról készített másolat *Bolognai naptár* néven szerepel. A *Bolognai naptár* és a konstantinápolyi lelet alapján igazoltattak végérvényesen a középkori krónikások és a többi írók, akik a széki ro-

vásírás ősisége mellett foglaltak állást. E rovásírás naptárát *Sebestyén Árpádkorúnak* tartja. — Ha pedig ismerjük még Marsigli: *Danubiae* című világhírű művét, akkor arról is meggyőződhetünk, hogy annak szerzője gyakorlatl szemű régész és kora legkiválóbb írásszakértői közé tartozott.

Láttuk tehát az eddigiekből mindazon emlékeket, melyeket a tudomány valódiaknak ismert föl s megismerkedtünk egyben az irodalom idevágó felfogásával. Ezek után már csak azt kell kutatnunk: milyen értéket képvisel a rovásírás az ősmagyar történelem szempontjából s hová vezet el bennünket?

Ha a Középtenger keleti része mellett kifejtett írásrendszer tanulmányozzuk, három válfaját különböztethetjük meg: 1. az egyiptomi képrást, 2. a babiloni ékirást és 3. a kánaáni vagy phóniciát írást. Ez utóbbinak, mely a görög és latin műveltség legfőbb eszköze lett később, legrégibb emléket *Mesa* moab király emlékkövén találjuk föl, mely a Kr. e. IX. századból való.

A görögöknek e phóniciái kölcsönzését elsőnek *Herodot* vette észre, *Tacitus* pedig már megállapítja azt is, hogy Kadmos szigete közvetítette számukra. *Homer Illiásának* VI. 169. sorában szintén megtaláljuk az ósírás nyomait. *Az Illiás* szerint összehajtható fatáblákra karcolták az ó-kori görögök betűiket. Ha összehasonlítjuk ezen

állítással a *Bibliát*, valóban igazoltnak látjuk *Homert*, mert az általa jelzett állapot, az ó-testamentumbeli héber művelődésnek felel meg, hol visszesszóval karcoltak és metszettek kőlapokra vagy óntáblákra. *Jób* könyvének XIX. Rész 24. verse mondja: „Vaspennával és ónnal kösziklän örök emlékeztetre kimetszetének”. *Jeremiás* XVII. Rész 1. versében pedig így áll: „A Júdáának vétké felirattog vaspennával az adamásköre, felirattog az ő szíveknek táblájára és a ti oltáraitoknak sarzaira”.

Görögök közvetítették tovább ezt az írásrendszert Itália népeibe, kik közül azután a latinok utóbb arra a tükélyre fejlesztették, mely az egész művelt világot elfogadására kényszerítette.

A germán rúnák forrásai szintén a phóniciái ósírásból vezetnek. *Tacitus Germania-jának* 10. fejezete világosan megállapítja, hogy a germánok fára rótták betűiket. A VI. század alkonyán pedig, mint azt *Venantius Fortunatus* hagyta ránk, levél gyánadt használt deszkákra és fadarabokra rótták rúnáikat. Ezek a rúnák törtek utat maguknak később Britanniáig és föl Skandináviába.

Körülbélül egyidőben vehették át a phóniciái rovásírást zsidó kölcsönzés segítségével az arabok. Belőle alakult ki náluk a *Kórán* első kéziratból ismert *kúfi* írás, Kúfa város neve után, hogy még később a *neszhi* arab írássá változott át. Benne találta meg az izlam-vallás

leg hatalmasabb fánya-hordozóját, mely beragogyta az összes török, perza és arab területeket, Észak-Afrikát, a malajok s Oroszország délkeleti földjét.

Perzsiában az arameus és árja keveredés a *pehlevi* nyelvet és írást eredményezte, de ugyanakkor az *araméus* írás is elterjedt s belőle támad az ó-baktériai *zend* nyelv. Perzsiából jut az arameus írás Indiába, ahol az ő *szanszkrit* írást *brami* és *devangiri* írássá osztja ketté. Az utóbbi lesz azután zászlóvivője az indiai kultúra körébe tartozó minden keleti nép írásrendszerének.

*Sebestyén Gyula* szerint az arameus írás különböző változatait nemcsak a perzsa, hanem a velük együtt élő türk népek is átvették és a sémi szomszédokkal együtt egész Közép-Ázsiára kiterjesztették. Ezeknél aztán a kínai írás hatása alatt a felülró lenek haladó négy függőlegesen írt *uralattaji* írásrendszer jön létre: az *ujgur, mongol, kalmük és mandzsú*.

Hogy azonban, e szerintem, téves magyarazatra rámutathassak, mindekelőtt az ujgurokkal kell tisztába jönnünk. Az ujgurok a *hingun* népek voltak egyik tagja, mely nép a hunok fajához tartozott. Ő ellenük emelték a kínaiak a nagy falat. Írásuk kifejlődése kezdetén Észak-Mongolországban laktak. Tartoztak pedig a hún vagy türk, ó-török családhoz s így velünk magyarokkal rokonságban állanak. (Folyt. köv.)

# NAGY SZINÉSZNÖK OTTHONÁBAN.

## Nagy színésznők otthonában

Dr. Székelyhidiné Marschalkó Rózsánál.

A meleg kényelemmel berendezett ebédlőben vártam a művészpárra. Az Operában, a főpróbán voltak, legújabb szerepükre készültek.

Körülnéztem. Nobilis egyszerűség, csiszolt izlés mindenütt. Az összbemérés az otthoni miliőről a legkedvesebb. Ez egy „home”, ahol jól érzi magát az ember. Hack tónusú perzsák, antik bútorok, sok szép, modern festmény a sötét tapétájú falon. Egy könyvszekrény színgig telve könyvekkel, egy vitrin izléses, értékes porcellánokkal, régi üvegekkel, attól balra egy Wagner kép. A művésznő festménye ovál keretben, egy pamlag fölött Székelyhydi pompás arcképe. A szofid, régi úrbútorok között szerényen megvonnulva egy — varrógép. A szalon nyitott szárnyajtájan, mélyszíni keleti szőnyegen a zongora. Az erdélyi hadkiállításról egy szép oszlop, rajta egy bronz magyar motívumú szobrocska, sok kép . . .

Édes gyermekcagáására figyeltem fel. A három Székelyhydi gyermek meleg félsze az ebédlő mellett tágas szoba. A kicsi embervirágok: Dényes, Rózsika és Mária, a ház napéne, a szülői személynél. A nagyobbik leánya csak befőny az apa sugaras nézése nevet felém, graciózus, bájos gyermek.

Csengetés az előszobában. Székelyhydi-diák fáradtan, éhesen jönnek haza a próbáról. De Marschalkó Rózi bájos közvetlenséggel mégis szívesen áll rendelkezésemre és cseveg, felelget kérdéseimre.

— Már akkor, mikor az esztergomi apácánál nevelődtem, ellenállhatatlan vágyat éreztem a zenéiránt. Művészetem iránti hajlalom erősen muzikális családomtól örököltém. Anyai nagybátyám, Amerikában ló, neves énekművész volt, aki sajnás, korán elhalt. Mikor organumomra a családom figyelmes lett, áldott lelki nagynéném Dieth Emilia vette kezébe zenei kiképzésemet és bár hegedűművészi pályára készültem, szívós akarással hét esztendőig taníttatott, csiszolta hangomat és ő volt a legszigorúbb kritikusom, aki mindig ébren tartotta ambíciómat.

Marschalkó Rózi kissé megpihen. Meleg kék szeme mosolyogva néz körül, egy albumot keres s benne első szerepléséről a képet, tizenhat tavaszának búbájos szépségű arcképét, mikor a Royalban

fellépett és Hubay composíciókat énekelt.

— Nagyon korán kezdtem szereplni. Mikor 7 évi szigorú tanulás után egyöntetű volt a vélemény hangom értékéről, az Operához való bejutásom volt művész álalom. Mészáros igazgató egyengette utam s bejutottam az akkor is igen nobilis gárdával bíró Operába. Boldog voltam. Szárnyára vett a hír, a siker, sokat rándultam le vidékre, egyre-másra a játékoság érdekében is, fel kellett lépnem, sűrűn kaptam meghívást főúri otthonok házi estélyeire.



Székelyhidiné Marschalkó Róza

— És a doktor úrral mikor ömerkedett meg Művésznő, erről az igazi művész-szerelmemről sok kedveset hallottam . . . A szép, szőke asszony ajkára bájos mosoly szalad, felragyog gyönyörű szeme a mint leányos bájjal mondja:

— A „Faust” főpróbáján találkoztunk először az urammal és talán egy nivón álló művésztünk és ennek az operának az együttes szereplése, a sok együttel, ellenállhatatlan egymáshoz vonzott bennünket. Szerelmem boldoggá tett és érzem, műv szelen akkor még jobban nemesedett, mélyült. Boldog asszony lettem. Egy nobilis, jó ember mindene. Közös lett a muzsánk, egyháson erősödött az ambíciók, otthonunkba derű, meglegedés költözött. Jöttek nehéz idők is. Szegény atyám halála . . .

Marschalkó Rózi szeme elborul. Szava elakad.

Magam előtt látom, — hiszen jó barátom volt — a művésznő édesapjának, Marschalkó Bélának rózsás arcát, fehér haját, gyermekien tiszta kék szemét, sugaras tekintetét, jóságos mosolyát, rugalmas alakját. Ismertem őt, nemcsak mint jóbarátunkat, de meleg, nagy szívűnek erős szeretetét családja iránt. Fiainak jó pajtása, hú barátja, atyai

tanácsadója, örömeik, bánataik megosztója, — leányának, élete büszkeségeink, hűségese társa, művészetében lelkes inszinator. Bájos optimizmusával mindig megoltalmazta a csüggedéstől, elkedvetlenedéstől, hiszen a művészpálya röggökkel van teli. Derűs, napfényes kedélyével bearanyozta leánya életét, erős apai szeretetével mindig mellette volt. A „legjobb ember” nevével érdemelne meg, aki szeretetének kincseivel hozzátartozóit elárasztotta s puritán egyszerűségében nem is akart tudni arról, hogy ő ennek a gyönyörű családnak lelke, mindene.

A művésznő édes anyja, egy finom szépségű, a rococo időre emlékeztető halktónusú úri dáma, szinte cizellált finom tnodorban beszélt jóságos uráról, a „legjobb barátjáról” s aztán felragyogó szemekkel mesélt fiáról, drága kis unokáiról . . . hősai halott fiáról . . . Meg tudtam érteni Marschalkó Rózi derűs kedélyét, művészetének folytonos nemesedését, JÓ, meged volt s „gyermekszoba” finom környezetben, művésziesség hajlamú családi körben telt el fiatalisága s asszonykora telve teli igaz, mély boldogsággal egy olyan előkelő karakterű és mély kedélyű férfi mellett, mint Dr. Székelyhydi Ferenc. Ez az istenáldotta művész nemcsak igazi magyar úr tetőtől talpig, nemcsak egy nagyon képzett művész, nagytudású ember, — de egy igazi jó, hű kollega, aki nemes szívébe zárta az egész Operát, annak minden egyes tagját; nobilitásában mindenkin segítene, becseleltet, igazságszerető lelkevel mindig az elnyomottak oldalán áll és kész értük síkra is szállni, És hú barát. Szerettei, barátai részére kedves úri otthona mindig nyitva áll.

A művésznő ismét kezébe vette a társalgás fonálát.

— Miért nem járok sürűbben a külföldre, Isteneim! Akinék három kicsi gyermeke van, az ezer szállal van otthonához kötve, Pályám első éveiben, mikor egyik külföldi meghívás a másikat érte, ki is mentem rövid időre. Berlin és Bécsben szép sikereim voltak, Ónálló dalestéket rendeztem s ennek az volt az eredménye, hogy Bayreuthbe meghívást kaptam a Faust berlini nagy sikere után. De hazajöttem. Kicsi fiúknak vártam, s most a három fiókám miatt nem mehetnék ki.

Legkedvesebb szerepem „Mignon”, azután Faustban, Margit, a Vajda tornyában „Iva” szerepe. Legszívesebben játszom czenkivül a Rózsavagóban, Farsangi lakodalmában, Mirandolinában, Parsifalban stb, stb. Mult saisonban az

urammal vendégzerepeltünk Orosz. házán, Eger, Byöngyös stb. magyar helyeken, hogy a fővárosi kultúrából oda is vigyünk valamit, hiszen tudja tünő igazi magyar ember az uram és boldog, ha művészetének kincseivel megajándékozhatja híveit . . .



SZÉKELYHIDINÉ MARSCHALKÓ RÓZSIKA gyermekei körében.

A szobaleány befejezte az asztalterítést, az ebéd várt a művészpárra. Elbúcsúztam, s még egyszer körülöleltem szememmel ennek a finom, úri, izig-veig inagyar művészpárnak intim, bájos otthonát.

M. F.

## A jegenye

Nem kókkad a földre  
A jegenye ága,  
Csak az árnya fekszik  
Szennyes út porába.  
Sogy a varjak jöttél  
Búzske sorban érte,  
Siratni valója  
Hogy ne legyen télre.  
Eget-kémlő vágyát,  
Hogy kedvére töltse:  
Feltette magában,  
— Sosem lesz gyümölcse!

Nem enged magára  
Rakni nehezéket,  
Legfeljebb hintázó  
Madár-lakta fészket,  
Kamratlőtögető  
Szerepet nem vállal;  
Ne jöjjenek alá  
Inséges kosárral!  
Kandi szemek összel  
Ne mustrálják egyre,  
Mit kaphatnak róla  
Fürge bicskahegyere.  
Földi bár a sorsa,  
Ha paritlya-kötél  
Nem perel a földdel,  
Legszébb ága tört el.  
S míg egy-egy betévedt  
Felhő-bárányt fésűl,  
Csillagszemek ágját  
Vállravnenni készül . . .  
Hosszú ám, de szép ám  
Fel az út az égig! . . .  
Megrakott, dús törpek  
Szánakozva nézik . . .

Farkas Andor.



## Istók János műtermében



ISTÓK JÁNOS

Talán kevesen tudják, hogy a budai Várbazárban van Budapest Montmartreja. Ezekkel a dohos, naptalan és nedves odokkal ajándékozta meg az állam azokat a művészeket, akiknek tehetsége már kétségtelen és hírük túlemelkedett a Kárpátok peremén.

Nagyobbára szobrászok műtermei vannak itt, akiket még a boldog békében sem becézett nagyon a sors, annál kevésbé napjainkban.

Nem kezdő, fiatal, most nekiinduló tehetségekből áll ez a tábor, hanem beérkezett, komoly súlyú nevek viselőiből, akik ma a magyar szobrászat mestereinek tekinthetők.

Ezek között az elsők között is, az első helyet foglalja el Istók János, ez az izzó szemű lelkes nyugtalan művész, akinek erős, gyvonalú bronzszobrai, valamint energikus márványai ma már a művészettörténelemé.

Nyakas, megtörhetetlen székely Istók, aki művészetét, mint valami régi pogány pap, isteni tiszteletben tartja, hisz benne és áldoz neki.

Istók a bronz, a márvány és agyag költője. Alkotásainak él, bennük éli ki magát, rajtuk keresztül sugározza ránk egész gazdag lelki világát.

Minden gondolata, minden képzelete az anyagból indul ki s hihetetlen erővel ragadja meg a szemlélőt. Ős székel-erő, robusztus akarás lendíti mintázófáját. Mint a Hargitta bérce, olyan egységes, zárt, izomtól duzzadók szobrai.

A lány finomságot, a könnyedséget, gráciát hiába keresnök nála. A széles,

nagy concepciók embere ő, aki gyengéd lenni nem tud. Mégis az anyagnak csodálatos lendületet ad. Művei szemlélsékor nem érezzük a súly hatását, bármily robusztus alkotása előtt álljunk.

Ma magyar szobrásznak lenni a legnagyobb áldozat. A bronz, a márvány drága, lerongyolt nincstelenségükből nem telik rájuk. Az építkezések szünetelnek s így még az olcsó kő-munka sem adódik.

Miből tengetik hát az életüket?



ISTÓK: Mindnyájunknak el kell menni!  
A zalaegerszegi Csányi-szobor mellékalakjai,

A hősök emlékét örökítik meg és sírköveket mintáznak.

Minden város, minden falu meg óhajtja örökíteni a világháborúban elesett hősi halottainak emlékét. Ez az örökké sajjgó gyász tartja fenn egyelőre a magyar szobrászokat, a másik pedig — a temető művészete.

De éhezve, koplalva, reménytelenül is, mégis alkot a művész.

Istóknak van egypár olyan briliáns szobra, — ha még egyelőre agyagban is, — amik méltán megérdemelnék tehe-



ISTÓK: Dávid.

több véreink pártfogását, hogy a jövő számára átmentsék azokat.

Az egyik a háború utáni idők symboluma. Gondolata annyira költői, új és eredeti, hogy e téren kimagaslóan egyedül áll. Egy roppant nagy kereszt alatt roskadozó tömeg vonul el előttünk.



ISTÓK: Hősök emléke Künszentmiklóson

Az óriási magyar kereszt, melynek hurcolásában valamennyien megfeszülünk.

A másik a szerelemnek márványba álmódása. Egy férfi ölel át egy a földről elszállni készülő női aktot, hogy a haláltól visszagaradjja.

Végül a harmadik: Petőfi ihleti meg a magyar katonákat, akik a szent Kárpátok védelmére rohannak. Ez utóbbit különösen alkalmasnak tartanám Gyón község hősi emlékének, aki Gyóni Gézában költőkatonaát adott nemzetének.

Istók legragyogóbb alkotásait olvasóinknak bemutajtuk. (hs.)



ISTÓK: Női portré

## Rozsnyói levél

Irta: Nil.

Barcarozsnyóról küldtem Brassó fellegvárába, A Csetakujába a magyar lizsteknek, 1919. karácsonyán.

Az égnek dermedt könnye hullá ránk.  
Bús rabtranszporttal hogy elindulánk.  
A szívem fájtó kínban elszorult:  
Tizennégy hétig börtönöm vala  
Csetacujának jó öles fala.  
Börtön volt bator, nekem: otthonom,  
Megosztotta sok vérem, rokonom.  
Szép ifjú szívek nyilltak ott felém  
S én hű anyásan gondjuk viselém.  
Selyempuhán kötöztem sebeket,  
Szívem sugározott rájok melegel.  
Dúdoltam nekik csöndes dalaikat,  
Mondtam mesét is, szomorút, sokat.  
Almot hintettem köztük néha szét,  
Ha fájt a csúf való, vagy a beszéd.  
Borús arcukon hánszor vontam át  
A szent reménység látványfalát,  
Kigyújta sok-sok lélekablakot...  
Mig bennem gyász és kétkedés lakott.  
A távozókkal szívem útrakelt  
És sirván, Tedeumot énekelt.  
Mosolya szállt az érkezők elé,  
Mély érző, vörző szánalmát fedé.  
Mind drága volt nekem és mind: anyém.  
Csillagszemek rabságom éjjelén,  
Verdeső vágyam táplálta remény  
Gyújtnak még ők tüzet a Cenk fejtél!  
Maradtam volna végfogtyig velük,

Megízesíteni sóltan kenyérük,  
Lágy bársonyújjal meggyógyítani,  
Mikor megsajdul bennök — valami...  
De buta, bős, baromi hatalom  
Tovább taszított átált útamon.  
Most elszakadva tőlök ég a seb,  
Válás kínjától kínom élesebb.  
Ős Rozsnyó vára tornyai alól  
Sötétlő fenyves hozzám zúgva szól:  
Ha beköszönt a szívek ünnepe,  
Majd mi leszünk tiédnek követe.  
Karácsonyfa tőlünk megyen — oda,  
(Eladja jól a kapzsi szász kola...)

Nem sejtí senki titkos kincseit,  
De ösztönösen ők majd megeszik.  
És aggnak rá tarka diszeket,  
Száz apró gyertyát, cukorszíveket.  
S a szent estén, míg száz kis láng kigyúl,  
Üzenetet a szívökbe simul:  
— Bellehemen egy Jézus született:  
Világmegváltó emberszeretet.  
Csetacuján a dolgok rendje más —  
Szülessen ott ma sok-sok Messiás!  
Ne a világot válsák újra meg...  
Csak a véren velt magyar rőgeket.  
A négy folyam futását, életét,  
A hármás bére hókoronás fejét...  
Szeressenek mindent, ami magyar.  
Legyen e név varázs, mely betakar  
Szégyent, hibát, vétiket és sorscapást,  
De be ne földjön soha — árulást!

Rozsnyói fenyves, köszönöm neked,  
Hogy kitaláltad üzenetemet.  
Küldd hát sietve legszebbik tenyőd,

Dérharmatosan kapják kézbe ők.  
A dérharmat a csökhajaim nyoma  
Könnyet keverten úgy fagyott oda,  
Gyantás fenyőgaly lelkem illatát  
Lehellje széjjel a szobákon át.  
Vigyen nekik egy csöppnyi örömet,  
Legyen egy percre csak, ünnepkövél,  
Mind értsék meg a szívem jósszavát:  
Ti váltjátok meg egykor a hazát!  
... Csetacujában sóltan a kenyér,  
De lesz ököl még a magyar tenyér!  
Ifjú szívekben muzsikál a vér:  
Mind Messiás lesz, aki hazatér... .

## Az albatrosz

— Charles Baudelaire, —

Mily tréfa az, ha a matrózok elfogják a  
Hatalmas albatroszt, e büszke madarat,  
Mely mindig gondatlan s hűséges úttárs  
Minden hajónak, mely a sóviszen halad!  
Alig, hogy lába ér fedélzet padlójára,  
A lég királya már bukkdcsol s felborul,  
Szánalmasan legőg két hőszin, büszke szárnya,  
Mint taradt evező, mely kézből majd kihull.  
A lég utasa, nézd, most önmagának rotsa,  
Oly szép még az imént, most világ csúfja lett!  
Az egyik füstöt fű csövébe, hogy bosszantsa,  
Bitegov táncot jár a másik és nevet!  
A költő is olyan, mint a felhők királya,  
Viharral szembeszáll és szányal magasan,  
De amint visszatér újból a föld sarába,  
Saját szárnyaiban megbottlik untalan.

Franciából fordította: Zoltán Vilmos,



## A magyar nép Atilla-mondái

Irta: Szendrey Zsigmond.

A debreceni és nagyenyedi néposi hagyományai szerint Atilla Nagyenyeden, a Tői-utca egy ma is álló kőházában született s a zelemeri pusztá helyén elpusztult faluban, Etellakán nevelkedett.

A székeység mondái szerint azonban már mint király, Havasalföld-jéről jött Erdélybe.

„Mikor a Nagytatár-havas alá ért seregével, emberei-állatai úgy eltik-kadtak, hogy pihenés-ítatás nélkül már egy tapodattal nem tudtak tenni. Azért elhatározták, hogy egy kissé megpihennek. S míg az emberek lezsereszköztek, a vezérek forrás után néztek. Atilla meg előbb a vidékben gyönyörködött s aztán pedig leheveredett a szép zöld pászira. Alig tette le a fejét, már is elcsenderedett s csak akkor tért magához, mikor vezérei visszaérkeztek s jelentették, hogy hiába jártak fel az egész környéket, sehol sem akadtak még egy kártya-vízre sem. Most eszébe jutott Atillának, hogy amíg szunyókált, álmában megjelent neki egy nagyszakálú öregember s azt mondta, hogy ahol kardját a földre szúrja, onnan nagy áldás jön a népre. Leoldta hát a kardját s maga elé szúrta a földre.

Hát, uramfia, olyan vastagon szőlött fel a lyukból a hideg forrásvíz, mint a karom. Volt öröm, mert ezt a csodát mindenki a honfglalás szeresének előjelének tekintette és hát az is volt. Az öregek úgy beszéltek, hogy ebből a lyukból ered a Kisbodza.”

Székegyudvarhely határában, a bükkeredei Szarkakő szirt alatt épített várban tartotta első székhelyét. Vadászkastélya a Hegyesdomb tetején épült; innen indult el a Vargyas táján gyülekező dákok szétverésére: ezek véreből fakadt a később eltömött Csudástó maradványa: a rákosi borvíz.

„E várban halt meg felesége Rika; nem tudták eldönteni, hova temessék, azért elhatározták, hogy a várhegy-oldal legnagyobb szikláját lehengerítik, s ahol ez megállapodik, oda ássák a sirt. Ugy is tettek s azért hívják az erdőséget és patakot ma is Rikának, a sziklát pedig Rika-kővének.”

Más vidéki hagyományok szerint

azonban a pestmegyei Rékas határában, vagy a baranyamegyei Várkonyi Réka-patakában temették el. Csoda-gazdag királya volt ez időtájt az erdélyi hegyeknek Dárius.

„Cudar, bolond nép volt ez a Dáriusé: olyan templomot építettek, hogy mind a négy fala, padlója meg teteje csupa arany volt. Napot gyémántból, holdat ezüstből, csillagokat pedig arát karbunkulusokból faragtak s raktak az arany-mestergerenda köré. Az oltár helyére arany-ekét állítottak, s ebbe meg egy arany-szarvast fogtak. Na, mikor Atilla már a határon pihent, Dárius megálmodta, hogy végre neked királyság! Azért szekereket rakatta minden kincsét, meg a templom aranyait, ezüstjeit is, egy mély kútba tette, erre meg rávezette az lngpatok vizét. Ő pedig egész népével elmenekült. Na, hát ezért áskálnak annyit a szentábrahámiai a patak mentén; keresik a Dárius kincsét, meg az aranyekét, aranyszarvast. Csak hogy nem lehet ám hozzájuk jutni, mert a helyet egy idegen szellem őrzi: mikor már jó útra akadnának, hirtelen más irányt ad a csákánynak.”

De keresik ezt a kincset Erdélyben másutt is: Kolozsvár határában a Szent János-kút környékén, Hídegszamoson (1716 óta), a kolozsi Tündérvárban (hétévenként megnyílik), a tordai hasadéokban, a siklódi Disznókó oldalában (a nap legelső sugara jelölte helyen) a torda-aranyosi Bodzafordulóban (Szentgyörgykor kigyúl), a sebesvári Cigányhavason (oroszlanok őrzik), a homorodalmási barlangban (tündérek védik).

A kilenc görög és római császár roppant adót fizetett évente Atillának; ezt a mázsás aranyat meg ezüsstöt a korondi Firtoshégyen épített várban őriztette. Kapujának romjait Kuzsma határában mutogatják. Erdélyből előbb a Tisza vidékére, aztán Debrecen mellé, Etellakán tette át székhelyét. Innen indult ki az egész országot, sőt a világ meghódítására, aztán, hogy az istenkardja kezébe került

„Egyszer u. i. Atillának egyik pásztora észrevette, hogy legszebb tinójának lába erősen vérzik. Kiváncsi lett, hogy mi sértette meg az állat lábát, azért elindult a vérnyomokon. Ahol az utolsó csepp véréget ért, a fűben matatni kezdett s addig tapogatott, míg az ő kezét is megérezte valami hegyes szerszám. Piszkálni kezdte a botjával s addig kaparászta, míg egy kardot áskált ki a földből. Nosza, mindjárt Atillához szaladt vele. Atilla örömmel fogadta a kardot és gazdátan megajándékozta a nász-tort. Most a véletlenül talált kard,

hiába volt a földben, olyan fényes volt, úgy ragyogott, hogy az csak csoda! Azért mindjárt azt gondolta, hogy ezt a magyarok istene küldte. Most aztán már biztosra vette, hogy hamarosan el fogja foglalni az egész világot.”

A gyalai hagyomány szerint vele temették el, régbb monda-feljegyzések szerint azonban Csaba magával vitte az őshazába. Így került a magyar királyok birtokába, kik közül Salamon anyja 1071-ben Ottó bajor királynak ajándékozta, IV. Henrik pedig kegyencének, merseburgi Lipótnak, s ez lováról leesve ebbe a kardba dőlt; ma a bécsi múzeumban mutogatják. Pajzsát és tollasbotját a Drugethek murányi, majd a Rákócziak munkácsi várában őrizték.

Testvéreinek, Budának vára Székelyudvarhely mellett volt,

„Ma már csak Budvárnak mondja mindenki, de régen Buda várának nevezik. Ő építette s ott is halt meg a várban, hogy az Atilla kezébe ne kerüljenek. Magának pedig hármas koporsót csináltott: egy aranyat, egy ezüstöt és egy vasat. Azután hű embereinek meghagyta, hogyha meghalt, testét az aranykoporsóba tegyék, ezt az ezüstbe s ezt a vasba és titokban temessék el, hogy senki se tudja, merre fekszik. Hát azért van a sánok közt annyi lyuk meg gödör,

mert még mindig keresik a Buda kincsét.”

Más vidéki néphagyományok szerint azonban az őbudai várra tett felírás miatt (kivéül ezüsttel: Buda, belül arannyal: Atilla) a királyi üldözöbe veszi s Szolnoknál „szónak” kérve leszúrja.

„Egyszer rokonának, a pördeföldi palóc hercegnek látogatására indul, mind az 52 feleségével s ezektől való gyermekeivel együtt. Amint kisebéd után a herceg kertjében szunyókálnak, rájuk rontott s kőrlyöngta őket a rákok csapatja. Atilla és a herceg azonnal lóra kaptak s addig szorították az ellenséget, míg mind szétszaladt; csak egy háromlányi rác vitéz hadakozott még s támadt éppen a királyra. Olyan erővel dobta rá kópóját, hogyha a király egy hatalmas lögy mellé nem ugrik, hát nyelestől kezesztülmegeen rajta, Atilla ezersz-tendei élettelt áldotta meg az életmentőfát, melyet Atilla-fájának hív ma is mindenki.”

Ugyanezen útjában sátra számára Szijartóháza határában egy dombot emeltek. Sírját sokhelyütt mutogatják: Dombegyháza határában, a jászberényi Zagva egyik örvényében, a baltai Százhalom Atilla-vára nevű dombjában, Atalla falu határában, a Budavár oldalában aranykoporsóiban rengeteg kincsevel együtt.



## Csizmazia Olga versei:

### Dal

Mit akartok tőlem halvány liliomok?  
— Egymáshoz hajolva miért sügtök össze?  
Mert harmatként pereg rátok szemem könnye,  
— Azt hiszitek talán, valamit titkolok?

Ti vagytok kertemnek legszebb ékessége,  
Legjobban szerettek, legtöbbet becézlek,  
S ha titkon tudnátok, el nem fecsegnétek,  
— Nem beszélnek róla előttetek mégse!

Rózsátlánkon a sok égőpiros rózsza  
Egymáshoz hajolva nem sugdosna össze,  
Ha harmatként hullna rájuk szemem könnye,  
— Azoknak mesélnék, hogyha titkom volna!

Rózsátlánkon a sok égőpiros rózsza  
Egymáshoz hajolva nem sugdosna össze,  
Ha harmatként hullna rájuk szemem könnye,  
— Azoknak mesélnék, hogyha titkom volna!

Rózsátlánkon a sok égőpiros rózsza  
Egymáshoz hajolva nem sugdosna össze,  
Ha harmatként hullna rájuk szemem könnye,  
— Azoknak mesélnék, hogyha titkom volna!

Rózsátlánkon a sok égőpiros rózsza  
Egymáshoz hajolva nem sugdosna össze,  
Ha harmatként hullna rájuk szemem könnye,  
— Azoknak mesélnék, hogyha titkom volna!

Rózsátlánkon a sok égőpiros rózsza  
Egymáshoz hajolva nem sugdosna össze,  
Ha harmatként hullna rájuk szemem könnye,  
— Azoknak mesélnék, hogyha titkom volna!

Rózsátlánkon a sok égőpiros rózsza  
Egymáshoz hajolva nem sugdosna össze,  
Ha harmatként hullna rájuk szemem könnye,  
— Azoknak mesélnék, hogyha titkom volna!

Rózsátlánkon a sok égőpiros rózsza  
Egymáshoz hajolva nem sugdosna össze,  
Ha harmatként hullna rájuk szemem könnye,  
— Azoknak mesélnék, hogyha titkom volna!

Rózsátlánkon a sok égőpiros rózsza  
Egymáshoz hajolva nem sugdosna össze,  
Ha harmatként hullna rájuk szemem könnye,  
— Azoknak mesélnék, hogyha titkom volna!

Rózsátlánkon a sok égőpiros rózsza  
Egymáshoz hajolva nem sugdosna össze,  
Ha harmatként hullna rájuk szemem könnye,  
— Azoknak mesélnék, hogyha titkom volna!

### Virágzás

„Olyan a kert, mint egy menyasszony!”  
— Hallottam én ezt valahol? —  
Vagy csak a szívem ver, dalol  
Egy most lakadó nászdzal!

„Olyan a kert, mint egy menyasszony!”  
O virágok hulló szirma:  
Szívem már zokogva-sírva  
Búsongó nőtára gyujt.

„Olyan a kert, mint egy menyasszony!”  
O mámorító illatok:  
Már haláltörök dűdölök  
Egy szívetlő gyászdzal!





## Széchenyi

A „röpke szó“ ma újra átnyilallik,  
És benne százszor több a fájdalom —  
Vezeklők, sirók jajdulása hallik;  
Egy nép zokog a fájó gyásznapon...  
Emlékezik... Egy pisztoly dörréne  
Borzong keresztül döbönt szíveken,  
S a porló mártir szellemét idézve  
Vezérét hívja, várja szüntelen.

Vezér siess!... Mint üstökös uszálya  
Ragyogj! — Haragvó, égi üzenet  
Oh hadd tekintsünk izzó lángcsóvádra.  
Az éjszakában gyujts szövétneket!  
Jöjj lángelméddel és lángostoroddal —  
Nem volt reád ily szükség még soha, —  
Jókat jutalmaz... végezz a gazokkal  
Tündöklő eszmék, szent apostola!

Vezér siess!... A szemvakító multnak  
Szűz glóriája többé nem vakít —  
A „karsú hid“-nak láncai lazulnak,  
És ösztövérek fűrge lovaid...  
Az Aldunának zord kőtorlaszánál  
Vad martaócok állnak gúnyosan —

Az árulóknak vigan áll a vásár,  
Kalózhajókat visz a négy folyam...

Műhelyben, gyárban megdermedt az élet  
A gép nem bűg, a vaskohó hideg —  
Társaskörből a jókedv messzeszedt,  
Mosolya, élce nincsen senkinek...  
„Tudás házá“-nak elhagyott zúgába  
Már gyérülnek a régi bajnokok:  
A toll, ecset és véső népe árva,  
Sovány kenyéren teng-leng nyomorog.

Csak a piac, az ucca hangos, népes,  
A fórumon nincs béke, nyugalom;  
A törtető, a törpe-had — fekélyes  
Hangja rikolt — és dözsöl szabadon  
A cenkére, a hitványoké a pálma, —  
Könyökharc dül, mert célhoz ez vezet,  
Polgárerények csillogó világa  
Letúnt örökre — a cél: csak a zseb...

Vezér siess!... A pusztulás honába  
Büvölj mosolyt, fényt — tégy csodát  
velünk —

Mutass ösvényt a szörnyű éjszakába,  
Jelölj irányt s mi vakon követünk!...  
Munkáid a bomlott lelkek békességét,  
Teremts virágzó, pezsgő életet, —  
Az uccasarkok cégéres beszédét,  
Halkítsa el, némitsa el a tett!...

Futó gyönyörben, kincsben dúskálókna!  
Dörögj ígét, mutass példát megint:  
A földi hívság gyorsan sirba sorvad,  
S az eszme él, az eszme égi kincs...  
Parancsotzó, varázsos érckaroddal  
Légy úr tajtékozó hullámok felett, —  
Acélozd meg igéző jóslatoddal  
A sirja szélén álló Nemzetet!...

A „röpke szó“ ma újra átnyilallik,  
És benne százszor több a fájdalom —  
Vezeklők, sirók jajdulása hallik;  
Egy nép zokog a fájó gyásznapon...  
Emlékezik... Egy pisztoly dörréne  
Riasztja, vérzi vergődő szívét,  
És könnyes szemmel távolokba nézve  
Kutatja, várja új Széchenyijét...  
Vályi Nagy Géza.

## Szófia

Eldörrent a gyilkos bomba —  
Szófia, nagytemplomba  
Artatlanok vére hullt —  
Vörös kezek, galád kezek, —  
Láthatatlan kísértetek  
Arnya — végtelenbe nyúlt...

Kifakadt a pokla-pokla, —  
Darabokra, cafatokra,  
Zúzódtak embertagok, —  
Hűs, homályos Isten háza  
Borzalomnak lett tanyája,  
S benne sátán kacagott...

Újra vér és újra jajszó!  
Kelet felől zord, viharzó  
Fellegek komorlanak, —  
Szívetpő fájdalomnak  
Hangjai fel-felzokognak,  
S vádolnak a jajszvák:

— Sorsintéző hatalmasok  
Figyeljete, riadjatok,  
Borzadjatok!

Nincs nyugalom;

Versailles, Sévrese és Trianon  
Mindhiába!  
Európa: izzó láva...  
A föld méhe izgalomtól  
Remeg s mélyén tűzár tombol;  
El, lappang a forradalom!...

— Népek sorsát zöld asztalnál  
Elintézni nem tudhatják —  
Nem, nem lehet, ne higgyétek —  
Ellene szól a „Természet“  
„História“, „Jog“, Igazság!

Irányt szabni, gátat vetni  
A folyamok folyásának —  
Odébtolni hegylancokat,

Kijelölni határokat  
Meddő, hiú akarás csak!...

Ellene szól a hulló vér,  
Millióknak mártírsága —  
A mély gyászban tűnő évek —  
A megbomlott világrészek  
Olthatatlan bosszúvágya...

Sorsintéző hatalmasok  
Ébredjete, riadjatok,  
Vigyázzatok és féljétek  
A lesújtó Istenkezet,  
Elközelgő ítéletet!...

Nézzetek az omló vérre,  
Sok esztelen szörnyűségre —  
Nézzétek meg, oh nézzétek  
A pusztuló életet,  
Összeroncsolt tetemetek:

Ime ez a ti békétek!...



## Nagykörös Aranyünnep

Irta: Remsey György.

Azokban a nehéz történelmi időkben, melyekben a magyar nemzetet a maihoz hasonló tragédiás csapások érték, — e nemzetet mindég a benne lakozó örökéletű, hatalmas szellemi erők tartották meg az egyetemes emberi jövő számára. E kicsiny, de csodálatos, hőroszi történelmü nép, lelkeben óriási erőtartalékokat tartogat, melyek, mint Istentől néki juttatott talizmánok megőrzik az életét, elpusztítással fenyegető sorsviharokban s midőn a magyarság életét minden ellenséges hatalmak, mint özönlő tengeráradat veszik körül, e kicsiny, de hős lelkű nemzet győzedelmes menedékét mindég megtalálja szellemiségének bevehetetlen fellegvárjaiban. E szellemiség fenséges, magas, makulatlan erkölcsiségű magasságai azok a mentstörök, melyekbe a magyar lélek éppen sorsának mélységeiben fölemelkedik, — hová ellene ármánnyal és sötét indulatokkal küzdő ellenei soha nem követhetik s hol Istent örökhatalmú védőszarnyai védik életét, s tartják meg az örökkévalóság számára.

Most is ezen a ponton állunk. A nemzet élete tragédiás mélységekbe került, — egy új mohácsot élt át. De a magyar lelkiség és sorstragédia mélységeiben kibontja hatalmas szárnyait, — a nemzet szellemiségének tudatára ébred, s e nagy szellemi ébredés a nemzet éle-

tében egy új, minden eddiginél ragyogóbb korszaknak hajnalhasadását jelentli.

Ezek a gondolatok lepték el szívemet, midőn Isten jóvöllából szerencsém volt Nagy-körös város Arany-ünnepén résztvehetni. Ime, — mondtam magamban, — a nemzet ébredése. Petöfi, Madách, Jókai, — nevek, melyek műhatlan fényvel írják az emberiség lelki történelmének könyvébe, s melyekhez valóságos aranyló fényvel társul a minden lelki mélységekben és magasságokban elragadó erejű Arany-neve.

Nagykörös, ez az öserejű magyar alföldi város, mely hivatta volna az egész magyar Alföld kultúrájának gócpontjává lenni, reájött arra, hogy mit jelentett számára az, hogy Arany Jánost 10 évig láthatra dolgozni falai között. És e ráeszmélésnek egy valóban fölemelő, s a magyar élniakarást diadalmasan hirdető gyönyörű márciusi ünnepséggel adta tanujelét.

Az ünnepség, melynek országos jellegét az ország egész kultúrája kiválóságainak résztvevő jelenléte adta meg, hatalmas volt méreteiben, de még hatalmasabb volt erkölcsi jelentőségében. Hogy ez ünnepen, melyen a Petöfi-társaság, a debreceni egyetem, a kormány, a Képzőművészeti Tanács, a Magyar Nemzeti Szövetség, s minden kultúrintézmény képviseltette magát, — az egész Nagy-körös ünnepi ruhába öltözött fogadta sorfalakban a díszszerzős kocsikon bevonuló kiválóságokat,

— az már a magyar „virtus”-hoz tartozik; — de hogy a két napig tartó ünnepségen, az egész Nagy-körös ünnepi lélekbe öltözött tett ismerősi hitvallást és szent fogadalmat a magyar szellemiség jövődjéért, — ez már jelentőségében hatalmasan vetíti ki a magyar léleknek az egész nemzet életét átható ébredését a szellemi sikokon.

A magyar Alföld szívében új végvár épült az „Arany János” társaságban, melyben a magyar szellemiség gyűjtheti szellemharcosait, kovácsolhatja tündökölő fegyvereit s védheti magát az ellene indított ádáz ostromokban, hogy Nagy-körös a magyar lelkiégnek új templomot épített.

Hisszük és reméljük, hogy ez a templom nem a mult dicsőségén áradozó szavaknak, hanem a jövőt hatalmasan formáló élő kultúrselekedeteknek temploma lesz, s hogy belőle olyan világosságok sugárzanak az elsötétült magyar életre, mint a maga idejében egy Bessenyei vagy Kazinczy neve és szelleme köré alakult szellemi emporiumból.

Az a tetterő, az a lelkesség legalább, mely az egész mozgalmat vezető férfiből Dezső Kázmér polármesterből sugárzik, biztosítékul látszik annak, hogy valóban úgy leszen. Nagy-körös cselekedetével a magyar hajnal pirkadásába új fénycsóvát vetett s mi a folyton erősbülő fény láttán, bízón s remélőn várjuk a magyar éjszakát elűző, diadalmasan fölkelő nap kápráztató ragyogását.

## Napot ültettem...

Napot ültettem keblem belsejébe  
Lángot sugárzó féktlen napot  
Éssse fel tüzével minden poikámat  
S szórjon be lánggal minden sárrögöt  
Melyet valahol emberláb tapod,

Harsogva szálljanak, — mint égi harsonák  
Harsogása a tüzes sugarak  
A végtelenbe végtelen szívemből,  
S a végtelenben örök státiókhöz  
Emberlelkekhez áradozzanak.

És a nagylángos lángolásnak  
Ne lássa senki soha végét,  
Lelkek, örök, nagy, szent státiók  
Tüzeben gyulva lángolásra  
Tüzeknek lángja csapjon föl az égig.

Napot ültettem keblem belsejébe  
Lángot sugárzó féktlen napot  
Örök nyárt adót minden embereknek,  
Égjen az űrben csillagok fölött  
S szórjon be lánggal minden sárrögöt,  
Amit valahol emberláb tapos,

Remsey György

## Hess denevér!

Alomparipám hajrá sebesen!  
Rövid az éj, vár szép kegyesem,  
Haja arany, a karja fehér,  
— Hess denevér, csunya csúf denevér!

Alomparipám hajrá sebesen!  
Vidd a szívem hozzá — sebesen  
S mond neki: hoztam a szivedért  
— Hess denevér, csunya csúf denevér!  
Hangay Sándor.



## Varsó felé

A lengyel konstitúció ünnepére.

Felejthetetlen, szép idők emléke  
Kötötte hozzánk — s ezredéven át  
Lengyel s magyar — dicsőségben, öröm-  
ben,  
Mártírumban egymásra talált...

Néparadat pusztító vése ellen  
Paizsul adta mindkettőt, — a Sors,  
S hatalmas karjuk duzzadó vasökle  
Égy félvilágnak védbástyája volt...

Ha egyik sirt, hát véle sirt a másik, —  
Ha vígadott, hát véle vígadott,  
A „szent Turul” a „fehér sas” madárral  
Repült — míg el nem érte a napot...

Mint fésző hajnal pirkadó sugára  
Mint felkelő nap pompás bibora  
Tündöklök, csillan — mult kőden ke-  
resztül —  
A testvériség áldásos kora...

S hogy a „fehér sas” szárnyát megé-  
pázták,  
És rábirtokéz szennye rátapadt, —  
A „szent Turul” megilletődve nézte  
A szárnyaszeggett, bús, búszúze madarat.

„Lengyel anya”, Fogoly lengyel siráma  
Magyar szívből jött — szájról-szájra  
járt,  
S magyar nép kérte vissza — térdre-  
hullva  
Oltár előtt — a lengyelek honát...

És most és most Lengyelhon újra ép,  
nagy,  
Egét búfelhő, árny nem üli meg,  
S a testvérnép hazája rab, kifosztott,  
Vak gyűlölettől ostromlott sziget...

Am a szigetnek sok-sok bús lakója  
Hisz és remél, — bár napja elvakult —  
Mert nem lehet, oh nem lehet! feledve  
Dicsőség, gyász, baráti kéz s a mult.

És minden emlék, minden szívredőből  
Jajongva szálló, könnyes izenet  
Poniatovszki népe téged hív, kér:  
Tekintsetek ránk és segítsetek!...

Geja.

## A turáni birnám

Emlékeztek-e a birnái Erdőre?  
Birnái Erdőben tölgyekre, fenyőkre?  
Emlékeztek-e a híres legéndára?  
Birnái Erdőben zügó élő fákra?  
„... Ha Birnám Erdeje egyszer majd megindul,  
Vérpiros hajnal lesz sötét bakacsinbul...”  
A birnái rege... a birnái monda:  
Ujra betör majd a nyugati vadonba...  
De Birnám Erdejét most Turánnak írják:  
Minden karesú fáját turánhősnek hívják!

A birnái Erdő... a birnái rege...  
Amikor megindult élőfák serege:  
Uj magyar mondában új valóra válhat;  
A birnái Erdő újra harcba szállhat...  
Birnái fák lombján új napsugár játszik:  
Vén rege új földön föléledni látszik.  
De Birnám Erdejét most Turánba éled:  
Mégdobban a szíved, ha egyszer megnézed!...  
Ugylehet: még hirt sem hallottál felőle —  
— Világverő sereg lesz mégis belőle!

A turáni Birnám felébred, felérez:  
„Nyugaton a magyar Erdő pusztul, vérez...”  
A birnái lombok fenyegetve zúgnak:  
Üzenetet hozzák kopjás Bendegúzok:  
Rontásos álomban aludtatok máig:  
Talpra hun-utódok most már mind egyszálíg!  
Titkos riadó zúg a turán pusztákon:  
Reszketnek a lombok a birnái fákcn  
Reszketnek a lombok hősi izgalomtól,  
Reszkeksszarnok Nyugat, ha Birnám megindul!

Elzsibbadtunk ezer esztendőn fektünkben,  
Uj Csaba legenda dalol a lelkünkben...  
A birnái Erdő álmodik Csabáru:  
Leolvassuk álmát a legszebbik fáru:  
... Mire a fák zöldje váltana új lombot-  
szűli fog az Erdő új magyar Botondot!  
Jöttére érckapuk zárja megcsikordul:  
Az új magyar Botond Nyugat ellen fordul...  
Fejét a turáni Birnám koszorúzza:  
Nyugat érckapuját vasökle bezúzza!

Szegedy László.

## Most jöttem Erdélyből

Most jöttem Erdélyből: Csaba országából.  
Uj sorsot olvastam hét néma tavából.  
Hét néma tavába az van beleírva:  
Eltemették Erdélyt a sósoknyes sirba...

Most jöttem Erdélyből: Hargita tövéből.  
Oláh börtön épül régi szent kövéből.  
Lánc esőróg a kézen, bilincs van a lелken:  
Kintul, fájdalomtól vonaglott a lellem...

Most jöttem Erdélyből: Kincses Kolozsvárról.  
Igazságos Mátyást lelékétek lováról.  
Táltos lova szobrát izzé-porrá törték.  
Vad havasi mócok, bockorosdi törpek,

Most jöttem Erdélyből: Golgotás Aradról.  
Véres gyalázat szól ott is a magyarról.  
Tizenhármunk sirján bojtortant vetettek:  
Vergődő lelkünkön kacagtak, nevettek...

Most jöttem Erdélyből: Marosvásárhelyről.  
Székelyek néztek rám véres vesztőhelyről.  
Összefolyott véruik a Maros vizével:  
Jaj! Erdélyországban haldoklik a székely!

Most jöttem Erdélyből: Csaba országából.  
Uj sorsot olvastam hét néma tavából.  
Hét tavunkba székely — több könyvet ne ejtsél.  
Ujra — vállamolva föltámad még Erdély!  
Szegedy István.



## Uj szövetség

A Kárpátokban most olvad a hó,  
S a régi csontok kihérlenek,  
Csontok, szürke rongyok közt, tört puskák  
közt,

Csontig fehérré tisztult emberek.  
Be forrók és piroslok voltak mind, mind!  
S jött téli hó, tavaszi áradat,  
Nyári harmat, s lemosta forró véruik,  
S az édes hantot, mely rájuk tapadt,

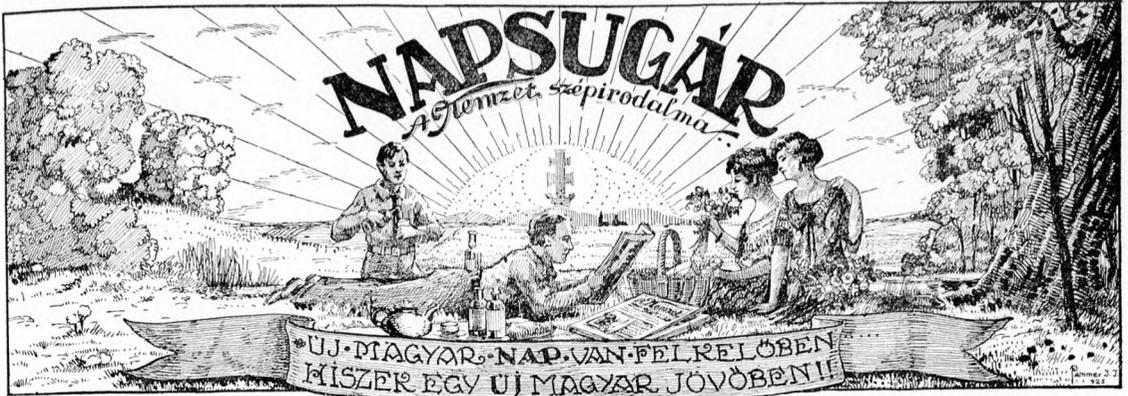
S jöttek távoli könnyek, búcsúcsókok,  
És sok kicsi ávragyermek-imádság,  
S lemosták róluk, ami még volt földi,  
Harc gyűlölségét, élet sajnállását.  
Fehérek lettek, mint a tetetők  
Márványai, távoli, hosszu sorba,  
A Kárpát: csupa nagy, nagy sirhalom,  
S ök fehér tejütként rá végigszórva.

Nyugton nyugosznak, mint a csillagok,  
Máshol még áll a harc, győznek, vagy buknak;  
Ök a maguk harcát már megharcolták,  
S tisztán vitték meg kardjukat uruknak.  
És Isten őket kegyelemben vette,  
Az éhségt, fagyot s a vért lemérté,  
S rátette árvaik nyomorát s könnyét,  
És ilyen Szövetséget testált érte:

(Így szölt Isten:) Elfogadom váltságul  
A mult bűnéért a magyar honvédet,  
Eltöröm sújtó vesszőm gyermeküknek,  
Emelkedjék fel a lesújtott élet,  
Akarom, hogy a Kárpát vérválasztó  
Legyen a népek közt, évezredekken,  
Ami magyar, az rajta innen gyűljön,  
És túra folyék, ami idegen.

Vérző magyar, kiterjesztem fölédbe  
Védő karomat, míg e csontok érnek,  
A Kárpátig megváltott és megáldott  
Hazád lesz itt, — túl rajta nem kísérlek.  
A Duklától Rotundáig fehérlő  
Csaba-útnán én örökdom veled,  
S a megbűnhődött multért és jövőért  
Az új esztendőt elhozom neked.

Bodor Aladár.



## A becsületes ember

Irta: Kozma Andor.

Csutor Erzsébetfalván lakott, de Újpes-en dolgozott. Mindig estefelé ment hazulról munkába. Az Erzsébetfalváról induló villamosok személyzete jól ismerte, mint mindennapi utast, de úgy vélte, hogy Csutornak valahol a ferencvárosi külterlen van éjjeli foglalatossága. Mert Csutor már az összekötő vasúti híd előtt adjistent szokott mondani s nyomban rá mindig leszállt a villamosról. Aztán, de ezt már csak ő maga tudta, napról-napra más-más úton, rövid idejű gyalog haladt s csak utóbb szállt megint villamosra, de sohasem ugyanarra, amelyikre az előző napon. Így, olykor a barna köztutival, máskor a sárga városival folytatta az útát. Néha Óbudáig váltott jegyet s onnan a hidon, vagy a propellerrel jutott át Újpestre. Máskor megint a Bur-vasutra szállt át a Külső Váci úton. De akárhányszor kivillamosozott az Erzsébet királyné úti végállomásig s aztán, gyalog szelvéln át a Széchenyi-telepet, Rákospalota felől kanyarodott vissza Újpestre. Viszont reggelenként szintén ily változatos útonként tért vissza erzsébetfalvi otthonába asszonyához, Paczár Zsuzsihoz, akivel vadházasságban élt.

Újpesten senki sem tudta Csutor nevét, de azért híre volt ott éjjeli munkáinak Káposztásmegyérig. Mert Csutor éjente ott lappangott, vagy cirkált Újpest északnak nyuló külső telepein és uccáin, ahol több a kerítés, mint a ház s állandóan veszélyeztette a közbiztonságot. Alig mult el éj, hogy valakit ki ne fosztott, valahova be ne tört, valahonnan valamit el ne lopott volna. Ellentállókat megkéselt, hír'elen meglepettettek leütött. S valahány vérfagyva talált szerencsétlen áldozta a kivallotta a rendőrségen vagy az ispotályban a keserves kalandot, ami érte, mind úgy változta megtámadójának alakját és meglepő támadási módszerét, hogy abból rendszeren égi bizonyos megátalkodott tettesre lehetett következtetni.

Szóval Csutor a közfelfogás szerint Újpes: északi külső részének réme volt. Saját felfogása szerint ugyanezen résznek királya. A rendőrség folyton lesett rá, mint sokszoros ismeretlen tet-

tesre, de a rendőri főerő nagyon el léven foglalva az újpesti belsőbb részeken, alig egy-két őrszem jutott a külső gazember nyomozására. Egy-két szál rendőrön pedig Csutor mindenkor kifogott. Legtöbbször idejében megugrott előlük. Egyszer s másszor már-már a kezükbe került ugyan, de az utolsó percekben mégis ki tudta magát vágni. Igenis vágni, mert kés volt a kezében s azt félelmesen használta, ha kellett, a rendőrök ellen is.

Egy éjjel, még pedig szombat éjjel, mikor külső Újpesten sok részeg munkástól lehet elszedni a heti bért, Csutor lesben állt egy kerítés mellett Káposztásmegyér felé. A vízvezetői művek felől biztosan számított néhány jó fogásra. Messziről a sötétben már sejtett is holmi közelgő magános alakot, akire kiugorhat, s aki! leteperhet és kifosztthat. De még mielőtt az alak elért volna az ő leshelyéig, Csutor kétségbeesett segítségkiáltásokat hallott.

— Mi ez? — villant át elméjén a riadt kérdés. — Hát nem én vagyok ebben a birodalomban az egyetlen király? Ki az a szemtelen bitang, aki itt rajtam kívül dolgozni mer?

Iszonyú felháborodással ugrott ki rejtékéből s futott a segítségesdő hang felé.

Későn érkezett annak forrásához. A sötét mezei úton már ott feküdt verjögödvé egy főbeközlött részeg munkás. Csutor legott az első percben meggyőződött, hogy a munkás zsebében már sem heti bár nincs, sem zsebére. A kifosztó Csutor szemei előtt ugrott el a cserjésbe.

Csutor egy felesleges pillanatig sem szamaritanuskodott a sebesült mellett, hanem a fenségjogában megértet! király iszonyú haragjával a kifosztó üldözéseire eredt.

— Megállj kutya!... Megállj!

De az nem állt meg. Csutor egy temetőig szaladt utána, ott elvesztette szemét elől.

Visszatért tehát a mezei útra, s miután meggyőződött róla, hogy a leütött munkás még mindig ott hever, még pedig most már csöndes aléltóságban, hozzá sompolygott.

Leült melléje, gondosan az ölébe vette sebesült fejét, kendőjével gyöngéden

megtörülgette azt az ütés helyén s kitapintotta, hogy nem esett nagy baj, csak megszedült az atyafi. Elővette saját zsebéből pálinkás butykosát, melyben mindig igen jó törkölyt hordott magánál s abból hamarosan új életet öntött az áldozatba.

— Nono atyámfia, — szólította meg az éledezőt — hát mi történt kenddel? Leütötte s kifosztotta valami zsvány?

— Úgy van, úgy! — nyögte a kérdezőt.

— És ki volt az a gazember?

— A fene jobban tudja.

— Nem valami munkáspajtás.

— Az nem.

— Hát milyenforma volt? Csak látta valamelyest, míg küzködött vele?

— Erős szál ember volt. Erősebb, mint maga, tisztelt úr.

— Ohó, — szisszent meg Csutorban a hiúság. — talán csak testesebb? Mert hiszen azért futott előttem, mint a nyul. Úgy kergettem s ő úgy félt tőlem, hogy a pokolba bujt előlem.

— Ha oda bujt, akkor süssék meg az ördögök! — morgott a munkáslegény feltápaszkodva. — Jaj, de cudarul főbe ütött! S mindenemet elvitte a kutya. Bizonyosan ugyanaz a vadállat volt, akiről már annyi ilyen dolgot beszélnek ezen a tájékon. De én sohasem adtam rá semmit. Nem hi'tem volna, hogy egyszer én is így megjáróm vele.

— Aligha volt az a bizonyos, — mondá Csutor — ha az ütötte volna le kendet, holnap reggelig is eltartott volna, míg kend így talpra áll. Úgy látszik, kend már egészen ki is józandott.

— Nem is voltam én olyan nagyon részeg, csak egy kicsit kaptas. Köszönöm a tisztelt úr szivességét.

— Nincs mit. Kend most már olyan jól áll a lábán, hogy el is mehet haza Is'ten hírével!

— Dejszen, ha Istent ismer, kisérijen el a tisztelt úr legalább a város végéig. Mert hátha megint rámuírik az a kutya?

— Azt már nem. Mért tenné? Hiszen az tudja legjobban, hogy már nincs kendnek egyebe a rajtavalónál. Nekem még egybeütt is dolgom van. Ejjeli munka!... Istennek ajánlom...

Csutor e búcsúzó után sietve indult

Kápasztásmegyér felé, míg a legény félénken, lassan, fejét fogva arra vándorogott, amerre Újpest! lámpái csillogtak.

Csutornak ez éjjel nem volt szerencséje. Igaz, hogy túrelme sem volt egy-egy jobb helyen sokáig lesben állani. Hajtotta a felháborodás, hogy ezen a tájon más is mer dolgozni, nemcsak ő. Szeretné volna belázkodni ebbe a másba. Hej, csak bukkának fel előtte véletlenül ez a bitang! Kivált ha úgy esnék, hogy ő észrevétlenül a háta mögé kerülhetne, — jaj, de leszúrná!

Hiába, ez a vágya Csutornak nem teljesült. Reggel, szégyenszemre, csak egy künfelédit kakas volt! az összes zsákmánya, amit hazavihetett Erzsébetfalvára Paczár Zsuzsinak. Az, amikor ő odalökte előbe a kitekert nyakú tollas kétlábút (mert lopott báromínak menten ki kell tekerni a nyakát, hogy ne sezzessen a tarisznyában), oda is szólt neki gúnyosan és csodálkozva:

— Ez az egész? Hát öregségedre megint csak csirkefogó lész, te nyomorult Csutor?

Csutor ugyan emia't elverte Zsuzsit, hanem azért, míg otthon hevert nap-hosszat, magának is aggodalmi támadtak, hogy csakugyan mi lesz belőle, ha birodalmát elhódítja tőle az a másik, akiről azt hallotta, hogy erősebb, mint ő maga?

A lopott kakasból azonban Zsuzsi olyan jó levest főzött, hogy azt megévén, Csutor este megint megerősödött lélekkel utazott Újpestre dolgozni.

Tisztában volt vele, hogy első dolga lenne azt a bitangot, a másikat, felfedeznie s eltennie az útból, aki ugyanott ütötte fel a fejét, ahol eleddig ő volt az egyetlen éjjeli róm. Hanem hogy mikor sikerül ez, azt csak a jó Isten tudja.

Ez alkalommal a Bur-vasuton volt az utazás sora s azon hallotta a kalauztól, hogy Kápasztásmegyér felé már türhetetlen lett egy bizonyos zsványnak a garázdálkodása. Az a mult éjjel nem is egy embert ütött le és fosztott ki, mint Csutor gondolta, hanem hármat. Ezenkívül feltört néhány kamrá s egy istállóból még egy lovat is elkötött. No de legalább most már a rendőrök is nagyobb erővel fogják utána vetni magukat — vélte a kalauz.

— Bár fognák el, vernék agyon s akasztanak fel, — dühöngött Csutor.

Leszállván a végállomáson, olyan haditerével indult munkára, amelyent a mai körülmények átgondolása diktált neki.

Vasárnap este van. Az emberek nagy része kiránduláson van. Tehát minél küljebb, annál nagyobb a sokaság; minél beljebb a város felé, annál több ház áll üresen. Kifelé sok ugyan a részeg ember, viszont azonban minden kiállás hamarosan egész tömegeket hozhat a dolgozó nyakára. No meg a rendőrök is sürűben cirkálnak ma a kültekkel külső végéin, mint rendszeren. Ma tehát legokosabb a kültekkel város felé eső, őrizetlen hagyott házaiban és udvarain működni.

Csutor így is tett. Lépten-nyomon

bekiáltott a beljebb eső tanyákra egy-egy szerencsés jóestét. Ahol senki sem felelt, oda besurrant — és sehonnan sem tért ki üres kezzel.

Mire vaksötét lett, már meg volt terhelve, mint a méh. Teli zsebekkel, néhány tarisznyával, áldva a zavartalan jó aratást, bandukolt lassan-lassan mindinkább kifelé. Rákospalotára törekedett, hogy onnan, a mezőn átvágva, a Zuglóban érjen el valamely villamosat aazon jókor induljon vissza Erzsébetfalvára. Mert a népes, mozgalmas vasárnapi éjszaka nem alkalmas arra, hogy találkozzék és végezzen azzal a másik gazemberrel, aki betört az ő királyi területére és dézsmálja az ő kenyerét. Majd lesz éjjel holnap is, holnapután is!...

Csutor ma még a sövények mögé húzódott vasárnapéji szerelmespárokat is békében hagyta. A zsaruknak (így nevezte a rendőröket), akikkel véletlenül találkozott, 'csés jóestét' kívánt s békességben haladt tovább, mikor...

Mikor egy elhagyatotabb helyen, villámgyorsan egy alak szökkent elője. Irtozatos ütést érzett a fején, szúrást a temporában s nagy segítség-ordítással a földre roskadt. Érezte, hogy valamely gyakorlott kéz pillanat alatt kiforgatja minden zsebet, lekupja tarisznyáját — és vége.

Már csak arra eszmélt megint, hogy összecsdüilt szánakozó emberek, akik köré valahonnan két rendőr is keveredett, gyöngéden felemelik s szállítják vissza Újpest felé.

Újpesten a rendőrkapitányságon tetétek le. Ott úri tisztviselők kezdték őt még inkább felélesztetni, hogy aztán meleg részvétnyilatkozatokat és megtámadtatásra vonatkozó kérdéseket intézzenek hozzá.

— Ezt a szegény becsüle'es embert is az a gazember tette csúfá, aki már rég rettegésben tartja ezt a vidéket — mondotta a többieknek egy főbb rendőrhivatalnok. — És hogy érzi magát, szegény barátom? — folytatta ugyanaz, ő föléje hajolva.

— Mint ahogy más kirablott szokta — válaszolt Csutor. — Csak legalább elcsipnék azt a gazembert!

— Ne féljen, becsületes ember, azt a zsványt ma éjjel előkerítjük a pokolból is. Már az csak még sem járja, hogy tisztességes szegény emberek ki se mehessenek ezen a vidéken anélkül, hogy az a bitang meg ne támadja s ki ne fossza őket. És ez már vagy egy éve így megy. Ami sok, az sok! Most végre, ha török, ha szakad, meg kell találnunk a környék rémét. Húsz rendőrlégényem fonja ma a hálót a fűrge halacskának.

— Megvan! Megvan, a bitang! — hangzott kívülről. S néhány rendőr tuszkolt be e kiáltással egy jól összekötött s rettetenesen pofonvert alakot.

— Megismeri benne támadóját? — kérde a főrendőrtisztviselő Csutortól, aki már felült a piccesen az összekötött másik nézgette.

— Hogy megismerném-e? Persze, hogy megismerném száz közül is. Ez volt, ez a kutya, aki engem meggyilkolt,

tönkretett. Tessék őt rögtön felakasztatni.

Es Csutor, megfélekedve fejének beütöttségéről, felugrott, hogy rárohanjon az összekötözve előtte álló nagy, sötét haramiára, akit két rendőr tartott.

A rendőrök szelid jóakarattal hártották el Csutor rohamát s megint a főtisztviselő szólt:

— Csak nem szennyezi be a becsületes kezét ilyen utálatos gazember megverésével! Noha lélektanilag egészen érthető, hogy egy becsületes ember fel van háborodva az ilyen konok gaz bűnöző ellen, aki már ebben a határban olyan sok rossz fát tett a tűzre.

Szóval, a vége az lett, hogy a rendőrség az összekötözött! berugdosta, bepofozta, belöködté a kőterbe, eleve rovasára írván minden fosztogatói erőszakosságot, ami ezen a vidéken emberemlékezet óta történt s aminek nagyobb részét Csutor követte el. Csutort viszont, mint szerencsétlen áldozatot s mint kiválóan becsületes megszenvendett férfit nyájasan hazabocsátották. Csak a nevét írták fel, meg a lakását, saját bmondása szerint. Csutornak persze volt esze, hogy Makócz Mihály lóápolónak mondta magát. Újpest, Mező ucca 121. szám alól. Jobb, ha becsületes embernek nincs dolga a rendőrséggel.

A főrendőrtisztviselő a megsértett jogrend nevében még melegen kezét is szorított Csutornal. Merthogy lélektanilag világos volt előtte, milyen erkölcsi elégtétel és kárpótlás ez Makócz Mihály lóápolónak, Újpest, Mező ucca 121. szám alól.

— Maga részvétre méltó becsületes ember, Makócz. Ha majd otthon, Újpest, Mező ucca 121. szám alatt, teljesen kiheverte a mai nagy ijedtséget és főbűntét, jelentkezétek, kérem, nálunk tanakunk ez ellen a értelmes vadállat ellen. Különben majd idézést is fog tölünk kapni. Mi is a teljes neve és pontos lakás címe? Hja igen, az már megvan! No jó... Majd aztán, amennyiben előkerülnek, visszakupja azon értékeit és tárgyait is, amelyeket ez a bitang öntől elrabolt. de úgy látszik, üldözéte se közben elhajigált, vagy elrejtett.

— Elrabolta az egész életemet! — Nono, barátom, ez túlzás. Hiszen maga már egészen szilárdul áll és jár. Lélektanilag azonban értem hangulatát. De csak bátorlás, barátom és mérsékelt! Isten áldja meg, Makócz! Ugye, ez a neve? No jó! Isten áldja meg, maga becsületes ember!

Csutor rendőrileg megállapított becsülettel, üres zsebekkel s fején egy jó nagy véres daganattal kiurrant s indult az éjben haza Erzsébetfalvára — gyalog. Azért gyalog, mert az a gaz másik még csak villamosjegyre valót sem felejtett az ő zsebében.

Reggelre hazért s gonderhesen, e szavakkal nyílt be Paczár Zsuzsihoz: — Kineveztek Újpesten becsületes embernek, No, a Ponciusát, hogy fogok én már most megélni?

# Régi magyar irónók

Irta: *Pintér Jenő.*

Nem a mai kor hajadon-költőnőiről és asszonypoétáiról lesz szó. A modern irónók jelentőségét majd megméri a jövő nemzedék valamelyik irodalomtörténetírója. Bizonyos, hogy nehéz dolga lesz. Ma már annyira megszaporodott a nő-írók száma, hogy igazán kegyetlen áldozat várakozik arra az elszánt esztétikusra, aki keresztülássa magát a tengernyi asszony-íráson.

Száz év előtt másként festett „női irodalmunk”. A francia felvilágosodás eszméi Magyarországon is gyökeret vertek s a kultúrát mohón szomjazó magyar írók mozgalmá rokonszenvet kellett a női körökben. Nagyon kicsi volt ez a rokonszenv, de mégis megvolt. A férfiak erős hangú lantpengetése mellett fel-felhangzott egy-egy gyenge „hölgyi hangcsalás”. Néhány magyar lány meg magyarul asszony keresgélni kezdte a nemzeti Helikon felé vezető útát. Ma már neveiket is alig emlegetik.

Molnár Borbála, Fábian Juliánna, Vályi Klára, Ujfalvi Krisztina és Dukai Takács Judit: ez az öt poétia különösen jellegzetes alakja a száz év előtti magyar irodalomnak.

*Molnár Borbála* egy malombérlő leánya volt. Korán férjhez ment de ura oldalán boldogtalan házasságot élt. Özevésre jutva, elfogadta Mikes Anna grófné meghívását, elment Erdélyországba s huszonkét éven keresztül élt pártfogója házában, mint társalkodónő ló-barátaival szívesen levelezett. Ezek között különösen Csizi István, a Tokajban lakó nyugalmazott őrnagy volt lelkes tisztelője; továbbá Edes Gergely református lelkész, az asszony-költők bizudója. Edes Gergely verses önéletírásában olvassuk a következő sorokat:

Molnár Borbálát Ujhelyben sokszor öleltem, Szántóról lévén látogatója neki.

*Fábian Juliánna* Komáromban éldélt. Egy derék csizmadiának volt a felesége: takarékos, jó gazdasszony és buzgó verselő. Molnár Borbála példáján felbuzdulva levelezni kezdett gróf Gvadányi József lovas generálissal. Az udvarias öreg úr nagyon megbecsülte a derék asszony ismeretségét. Verses levelezésüket épen úgy kinyomatta, mint Csizi István őrnagy Molnár Borbálával váltott költői leveleit.

Hogy költőnek miként kötöttek egymással ismeretség s verses levelezésük miféle hangnemből folyt; hogy a férfiak mi módon udvariaskodtak a hölgypoétákkal s ezek milyen szíves hangon válaszoltak: erre jó példa az a levélváltás, mely *Vályi Klára* és Edes Gergely között 1797. szüzi havában indult meg. Csak hirből ismerték egymást, de Fábian Juliánna, aki mindkettővel baráti viszonyban állott, szívesen közvetítette az új szövetséget. A Bécsben tartózkodó Vályi Klára csókokat küldött Edes Gergelynek, mire a fellekesült református

lelkész így kezdett első verses levelébe Komáromban:

Asszonyom! bámulom takaros elmédet;  
Milyen kerekdeden ejtéd a beszédet!  
Mintha Muza írta volna a levelet  
A szívem egyszerre új tüzelle tele lett,  
Leveled sorai, mint a villám olyak,  
Melyekre nem lehet, hogy ne válaszoljak.

És bár téged még én soha sem láttalak;  
Méltó, hogy csókodra visszacsókoljalak.  
Vajha! minél előbb tudnám módját lenni,  
S repülhetnék téged látni és ölelni.  
De nekem Bécs felé nincsen vonzódásom,  
Annyira nem terjed ki most utazásom.  
Annak határvonalát Révkomárom veletl,  
S el van érve a cél, mely tőlem tüzetelt.

Néhány nap mulva megérkezett Bécsből Vályi Klára válasza:

Én megvallom, hiv Barátom, bár soha nem  
láttalak;  
Hogy csak híred után is már mindenkor kíván-  
talak,  
Molnár Borbála versei közt láttam leveleid  
Többek közt azokból is már ismerem érzéseid.  
Hát még hogy válaszoddal is megtisztelni ki-  
válnál,  
És velem mint barátoddal oly nyájas szívvel  
bánál;  
Ez már több nekem mindennél, mert a mit  
óhajtottam,  
Csak egy levélkén áltál is ime hozzájutottam,  
Megengedj hát ha megvallom, hogy én téged  
szeretlek,  
És hogy megnyert leveledért újra csókolok  
illetlek.  
Mert már nem Juliskánk által, hanem magam  
csókollak;  
Ugy a mint karjaim között átölelve gondollak  
A legelső levellemmel félnék valék megvallom,  
De hogy szeretsz a tiedből felvidulva olvasom,  
Vajha oly szerencsés napon viradna nem  
sokára,  
Melyben jeleit adhatná, mint szeret Vályi Klára

Érdekes egyéniség *Ujfalvi Krisztina*. Ennek az erdélyi nemesleányunk éle-  
röl az utókor egész kis regényt szőtt. A romantikus lelkű hölgy sajtáságos visel-  
kedésével magára vonta kortársai figyelmét. Sokat beszéltek boldogtalan  
szerelméről. Egy erdélyi mágnás volt  
szíve bálványa, de a csélcspap úrfi hama-  
rosan cserbenhagyta. Krisztina bosszú-  
ból férjhez ment, még pedig legrutább  
udvarlójához, egy marosmenti jómódú  
nemesemberhez. A gyűlölt férfi olda-  
lán furcsa családi életet élt. Urát több  
ízben elhagyta, mulatságokra járt, fér-  
fiakkal barátkozott. Legjobbban Kolozs-  
várot szeretett tartózkodni, ahol több  
szórakozása akadt, mint jámbor ura fa-  
lusú jószágain. A szenvedélyes nő szer-  
elmi csalódása tette költővé. Veszített  
boldogságát keserő versekben siratta.  
Néhány verse, korához mérve, ügyes  
kis alkotás. Valamikor széltéren dalolták  
ezt a költeményt:

Ez az élet úgy se sok,  
Használják az okosok:  
Fereteges néha bár,  
Vesztegetni mégis kár...

Egy másik verse:

Mi a szív? Ezt kifejezni  
Több mint ember kellene.  
Olykor az is bizonyos, hogy  
Szív nélkül sok nem lenne.

Mert e rézsűnk az a darab,  
Amely ad, de veszen is,  
Soha nem mondhatni: csak volt!  
Hanem hogy: van s leszen is!

Ujfalvi Krisztinának kevés verse ju-  
tott el korunkig. Emlegeti bennük a  
nyájas holdat, boldog magánosságát,  
szép estéket, búis vézetet, komor órá-  
kat, síri nyugodalmat, szép kikeletet,  
kedves tájakat, igaz barátságot, anyai  
fájdalmat. Tagadhatatlan, hogy van ér-  
zes költeményeiben, de ez még kevés  
ahhoz, hogy valaki poéta lehessen. Ér-  
zelmeit és gondolatait nem tudja meg-  
felelő könnyedséggel kifejezni. Ahhoz,  
hogy csak némileg is lelkünkbe tudjon  
markolni, túlságosan sokat elmélkedik.  
Gondolatait, kifejezéseit, képeit egyre  
ismétli.

Száztiz éve annak, hogy Kazinczy Fe-  
renc es baráta Magyarorszag első kö-  
lönőjévé avatták Dukai Takács Juditot,  
a „barnafürtü istennét.” Judit egy vas-  
megei gazdag földbirtokos gyermeke  
volt: előkelő, művelt nemes kisasszony.  
Korán elhunyt édes anyja helyett ő ve-  
zette a dukai Takács-házat. Úgyelt a  
belső cselédségre, fogadta a vendégeket,  
sütött-főzött, kézimunkázott, kertész-  
kedett, szőtt-font, zongorázott, énekel,  
olvasgatott és verselt. Köleményei kéz-  
ről-kézre jártak. A bálokon és szürete-  
ken ünnepelelték.

Íróink mihamar tudomást vettek költői próbálkozásairól. Mikor Döbrentei Gábor 1814-ben irodalmi körútra indult, Dukára is betért Judit édes atyjához. Az ismeretlen író-vendéget nagy örömmel fogadták; Döbrentei meg, nem győzött eleget gyönyörködni a kedves megjelenésű tizenkilenc éves hajadonban. „Halhatatlanná leendő leány ez”, írta Kazinczynek, „ha úgy, amint kell, kultiváldók. Hazai költőességemnek nézem segíteni s messziről is fogom tenni. Most Klopstockot, Salist, Louisét, Ossiant akarom neki megküldeni”. Kazinczy nagyon megörült az új poétának s szép levelet intézett Dukára. „Ne rettegje a kisasszony”, írta többek közt, „azt a vádat, hogy amely lány verses ír, nem lehet jó feleség, jó anya, jó asszony a háznak. Így ítél a közönséges ember mindég”. Juditot boldoggá tette a nagynevű író biztatása s egyre nagyobb kedvvel írta verseit.

Ügyszólván valamennyi lírai költeménye: dal, óda, elégia. Megénekelte a magyar haza dicsőségét, a dunántúli tá-

jak szépségeit, hűséges klavirját, kedves virágait, enyhe magányát, kínzó betegségeit. Buzdította Magyarország nemese ifjúságát a franciák elleni harcra. Dicsőítő sorokat intézett Ferenc királyhoz, Ferdinánd főherceghez, gróf Festetics Györgyöz, báró Wesselényi Miklóshoz és egyéb előkelőségekhez.

Szerelmes verseiben nem lobog fel a szenvedély tüze. Hőfőhár, gyöngéd, lányos alkotások. Ilyen az *Édes Érzés*:

Édes érzés a szeretet,  
Mely nyilával sebesített;  
Nyilaidtól, látod, vérzem,  
Nyilaid sebeit érzem.

Tégedet ki ne szeretne,  
Nálad nélkül ki lehetne;  
Nálad nélkül nem is élhet,  
Melletted a holt is élhet.

Domborodott melled hódít,  
Nincs oly szív, kit meg nem bódít.  
Az alatt egy érzékeny szív,  
Csak az boldog, kihez az hív.

Ennek oka csak te lettél,  
Hogy engem raboddá tettél,  
Szép fejjeddel már meggyőztél,  
Szerelmed rabjává tettél.

Huszonhárom éves korában férjhez ment egy derék vasmegei földbirtokoshoz. Jó feleség lett és jó anya, de a lanthoz már ritkán nyúlt. Így is egész kötetre való verse maradt.

Mint költő, eleinte teljesen a népköltészet hatása alatt állott. Ösztönserűleg úgy parkodott írni, bár sokkal finomabb formában, mint ahogy a magyar közép verselt. Legkedvesebb költeményei fejlődésének ebből a korszakból maradtak fenn. Később sokat olvasott. Tudakos barátai, kik nagy költőit akartak belőle nevelni, tömtek könyvekkel, ellátták fölsőleges tanácsokkal, végül valóságos zavarba ejtették. Anyos Pál és Kis János hatása mellett különösen Berzsenyi Dániel befolyása kezdett mutatkozni költészetén. Még az óklasszikai formákkal is megpróbálkozott, de azután csak visszatért a ma-

gyaras rimelésre. Lírájának ereje naiv hangjában gyökerezik. Ahol elhagyja az egyszerű, családi érzelmek köré, s ahol reflexiókkal parkodik mélységét adni költeményeinek, ott egyszerűben megcsökken hatása.

Mesterkéletlen verselése, természetes hangja, kedves búsongása, gyermetes vallomásai, vallásos kedélyből fakadó sóhajai egységét és költészetét különösen vonzóvá teszik. Az olvasót egyszerűen megcsapja a régi magyar nemes-házak levegője. Leánykacagás és sarkantyúpengés hallik. Feltűnnek a tornácos udvarházak. A háztetőkön fehér galambok, az ablakokban muskátli-cserepek. Belül zongorahang és lány női ének:

Hah! Lankadok és hervadok,  
Nem tudom, mi talál:  
Stromhoz már közel vagyok,  
Leszakaszt a haláll!



## Déryné estéje

Törzs Jenőéknek

Sorsának kúsa selyemgombolyagját  
Gyöngédtelenül markolták a párkák . . .  
Tenyéryni ablakában balzsaminák,  
Bús aszterek álltak virágos vártát.  
Csorbult cserépben cserévesz virágok  
Ablakhídján és sánta sílonéron —  
Pedig, óh térdig gázolhatott volna  
Valamikor rózsában és babéron,  
Am messze múltak tőle stleppék, sálak  
És messze mind a mollruhák, batiztok . . .  
Kizöldült, ócska lernököntösen csak  
Fehér fűje leplez régi titkok.  
A koldus vénség bús egyenruháját  
Könnyű, kacér mosoly gyanánt deríti  
S a kinjelet csábos csalogánytorkán  
Irgalmasan, kimélve beteríti . . .  
De tükre hű maradt még: visszabókol  
Vigasztaló vidáman, szende szépen,  
Pajzán, kecses negéddel néhanapján  
És káprázatos királyasszonyképpen.  
És megmaradt a bűvös kormánypálca,  
Mely asszonykézben disz avagy gyalázat:  
Terepmenthe vele tartós tűzhelyet, de  
Füsttől varázsolt nem egy ősi házat . . .  
S virágon, tükrön, lakanálon túl még  
Maradt egy áldás, dús vigasztalása:  
Az irótolla . . . Reszketeg sorokban  
Régi magának visszaálmódása  
Csak rólla, rólla, reggeltől napestig . . .  
Az élet újra elzúgott fölötte;  
De a jövő már titkot tárt szemének  
S a múlt bicegve bandukolt mögötte.  
Gitarpengető sápadt ujjacskái  
A toll felett már görcsbe merevültek  
S fehérre sürolt vén padló deszkáin  
Kisértő árnyak sorba települtek.  
A férj . . . a költő ( . . . akkor kis jurátus . . . )  
Legelső, szűz szerelme . . . majd a válás . . .  
Kolozsár . . . Kassa . . . „Rozina” és „Marsca”  
Tolvaj Cselesztin . . . Theodor, a mágnás . . .  
Az ókuláját gondosan levette  
Finom tülén a sájtílt visszatolta,  
Sohajtott egy rövidkét és kinézett

Alkonybiborból égő égi boltra.  
Fiókba rakta rendjén a papirost,  
A tintát, kalamust . . . Avált damasztal  
Még megterített lábas ibrikéhez  
S leült kávézni kis nyögő panasszal . . .  
Nil.

## Margaréták a napsüésben

Margaréta királynő:  
Szirmunk tiszta, mint a hó.  
Élni édes! Élni jó!  
Napba nézni tiszta szemmel  
És türodni minden reggel  
hulló harmat cseppjiben.  
Szép az élet, ó, de szép!  
Táncos, fúrge, lenge nép  
pillangólegényre lesve  
tárja szirmát minden este,  
míg az élet elpihen.

Margaréták kara:  
És ha elpihent az élet,  
lelkünkéből száz szikra éled,  
szertéroppen, szertelobban  
és jövőre szebben, jobban,  
kis szikrából ébredünk.  
Magra magvat szerzehintünk;  
síró lányka, hidd el, intünk,  
nincs halál, nincs elmulás,  
csak boldog megújhóds.

Bógáncs a kerítés tövében:  
Száz a karmom, száz a lándzsám,  
számkiuften, búsan, árván  
huzódom a kert megett.  
Száz karmommal védve, óva  
nevelek egy szebb valóra  
Sok ezer mag-gyermeket.  
Bár a vállam szörnyű terhek  
nyomják, — bízom. Tán a gyermek  
boldogabb lesz, — úgy lehet.

Pipacslegény: (a pipacsleányhoz)  
Tüzesen, pirosan élem a má.  
Lángol a lelkem a szirmokon át.

Szíved a szívem, — arcomon arcod, —  
csókkal a szádat ha idetartod,  
ajkadon ajkam lángol, amíg  
csókból az élet megszületik.

Almavirág:  
Miénk a termés titka; szent ígélet.

Margaréták:  
Miénk a napfény, álom és az Élet  
s a diadalmas újjászületés.

Bógáncs:  
Enyém  
a remény.

Pipacsok:  
Miénk a ma, a csók, a létöröm!

Én: (felemelt fejfel indulok a kertből)  
Virágtüstevérek: köszönöm!

Walter Margit.

## Ki vagyok én?

Ki vagyok én? A lét hullámverése;  
Nóalokban süritett szivmosoly;  
Ki vagyok én? Küzdelmek égi bére . . .  
De saját lelkem lassan haldokol . . .

Ki vagyok én? Aranylő égi forma,  
Akiben Isten formál életet:  
Ki vagyok én? Vágyad sugaras orna . . .  
— De nem élhetem saját életet . . .

Ki vagyok én? Vágyak sugaras orna . . .  
Művészmosoly . . . Ígélet, szentremény.  
Ki vagyok én? Szent titkokat rejt lényem  
De életem bús könnyes költemény.  
Ki vagyok én? A költő tűnő álma;  
Aransugár a zengő lantokon:  
Ki vagyok én? Az élet szivárványa . . .  
— De hol a szív, mely vélem is rokon?

Ki vagyok én? Zokogó égi hártá  
Kit balsors csókoltt egykor homlokon:  
És boldogságom, megváltásom váruva:  
Egy kis bölcsönél zengem szent dalom.  
Berzsenyi Gizella.



## A bábolnai lovas

Irtá: Lőrinczy György.



Óvatosan lopakodtak és húzódtak befelé a védtelen határokra; az el-  
ájult nemzet meg se moccan. Nem  
is moccanhatott, mert már a mel-  
lén térdelt Európa minden zsvány-  
s a vörös torz torkon ragadta.  
A dicső legionáriusok mégis féltek.  
Ha a csecsői kisbére egyet pattan-  
tott az ostarával, Pozsonyig retirál-  
tak ijedtülke. Mitől féltek? Hát  
ugyan mitől fél a rabló, a tolvaj?  
A rossz lelkiismeret a nádat is  
pandurnak látja és Csallóköz, a  
boldog, a szelíd Aranykert tele  
van náddal.

Csak lovak. Mert egyszerre több  
lett rajta a cseh, mint a nád. Min-  
den faluban, minden tiz lépésnyire  
örs-állomásokat szerveztek. Főképp  
a Duna mentén. Az öreg víztől leg-  
jobbban féltek. A Duna tapasztlát  
és ravasz, végignézte a történelmet  
és nem hisz a cseh vitézségben. A  
ban hamarosan meghíztak a jó ma-  
gyar kosztón és éjszakánként szájtá-  
vá hallgatták a habok haragos  
mormolását. Néha röhögtek rajta.  
Mit morog? Mit susog? Mit titko-  
lózik az öreg Duna? Persze, nem  
értették. A hullámokon a meggyő-  
tört és megsalt és kifosztott ma-  
gyarság elfojtott vagy keserves pa-  
nasza zokogva ringott feljök. Hogy  
értették volna! A bűn sohase érti  
meg a becsületet.

Odakünn, a gútai kapu sáncain  
is naphosszat és éjshosszat sétált az  
őr és bámulta vagy kémlelte a ró-  
nát, a folyót, a fuldokló ösmagyar  
várost és főképpen a tulsó partot,  
a névtelen szigeteket és a monostori  
dombokat. A nádasok halk suso-  
gásától összeresztent, de a nádasok  
kinevezték. Vadludak kőzsa csa-  
patja húzott át a Dunae fölött, han-  
gos lármaival. Az őr rájuk lött: mit  
csufolódtok ti is?

Ködös őszi reggelen, mikor  
Szmordák Vendel, az őrmester, föl-  
váltást végzett a gútai sáncokra ve-  
zette a cseh bakáját, az őr egy bo-  
korban fekiúdt, ájtultan. Alig tudtak  
felket verni beléje. Faggatták, mi  
baja, mi történt. Az ember csak  
bambán bámult Szmordák őrmes-  
terre. Félénken köröskörül pislo-  
gott. Hebegett. Levegőért kapko-  
dott. Nagy, húsos tenyerével átmu-  
tatogott a tulsó partra.

— A lovas! A lovas!

Az őrmester is odanézett. De  
semmit se látott. Monostor domb-  
jai hallgatagon álltak a Duna tulsó  
partján. Fölötte ártatlan bárány-  
felhők úsztak.

Mánap reggel az órváltás még  
furcsábban esett meg. Az őr, név-  
szerint Zsebrák Nepomuk, aki a  
gútai sáncokra vigyázott, úgy el-  
bűjt, hogy alig tudtak rája akadni.  
Mikor a fűzfa bokrok közül elővon-

szolták, úgy reszketett, mint a  
nyárfalevél. Sápadt volt, mint a ha-  
lott. És ő is csak a tulsó partra  
mutatott.

— A lovas! A lovas!

A harmadik, a negyedik reggeli  
újra meg újra megismétlődött a  
különös eset és végre is Szmor-  
dák Vendel őrmester az ezredor-  
vosnak bizalmas jelentést tett róla.  
Az orvos a rapporton megvizsgálta  
a kérdéses öröket, a fejét csóválta  
és megnyugtatta Szmordák Ven-  
delt. Alkalmasint műló szimptóma.  
A vitéz legionáriusok között raga-  
dós epilepszia kapott lábra. Tán a  
vadvizek mocsaras kigőzölése csinál-  
ja a bajt. Adjának nekik egy  
kis pálinkát, ha lehet privigyeci bo-  
rovícskát.

Ez, persze, semmi akadályba sem  
ütöközött, de nem is használt sem-  
mit se. A vitéz öröket tovább is  
csak kórházi ágyon hordták naza

reggelenként a gútai kaputól, mi-  
nél fogva az orvos az esetről jelen-  
tést tett a kapitánynak. Csináljon  
valamit, ő tovább nem viseli a fe-  
lelősséget. A kapitány kemény le-  
gény volt, a trianoni nagy rablás  
előtt kötéláncos a Krewa-cirkusz-  
ban, tehát az idegei kötélből van-  
nak. Nem akart nagy káoszt csinál-  
ni a dologból, rendbehozta ő az  
ruga is. Két szélespofájú csehet  
vett maga mellé és maga állott  
föl éjszakára a gútai sáncokon. A  
két legény föl s alá sétalgotott a  
sáncban, a kapitány meg lefeküdt a  
bokor tövébe, beburkolozott a kö-  
pönyegébe, mert a gyöp már deres  
volt és — bámulta a csillagos éj-  
szakát. Reggelre is úgy találták  
meg, de Szmordák őrmester alig  
ismert rá. Megöszült egy éjszaka  
alatt. A két legionárius okosabb  
volt, kerekelt oldott, valahol a ta-  
nyri korcsmában akadtak rájuk. A

kapitánytól kérdezősködtek, mi tör-  
tént hát megint. De annak keze,  
lába, feje úgy rángatózott, mintha  
villámos drótot húztak volna végig  
benné, egészóval: idegösköket ka-  
pott. Reszkető kezével összevissa  
hadonászott és átmutatott a mo-  
nostori dombokra.

— A lovas! A lovas!

Mindenféle injekciókkal aztán  
annyira vitték, hogy kapkodott sza-  
vakkal, nagynehezen mégis meg-  
tudta magát értetni.

— Ott, a gútai kapu körül kísé-  
retetek járnak éjszakánként. A ná-  
dasok sejtelenesen susognak. A  
Duna morog és harsog. A hold vi-  
gyorog. A csillagok szikrázza hul-  
lanak. A csönd fenyegetőzik és  
zúg. És odaát, a monostori domb-  
okon, az égi vihar tombolásában  
megjelenik ő: a titokzatos lovas. Az  
éjszaka kőbor királya, a rettenetes  
árnyékomba. A felhők közül toppan  
kél. Csillagok zabolognak a lova  
homlokán és rágoláján. Körülötte,  
utána, mögötte röplő őrsírok, sár-  
kányon lovagolva, Kardok és bu-  
zozányok csattognak és csapkodják  
a Luna házat . . .

Az orvos dühös lett. A cseh had-  
sereg nyilván megbolondult. A kö-  
röskörül homályló sáncok és sötét  
kazamaták, a komor várfaalak szö-  
vetségre léptek a Duna és a róna-  
sik éjszakai tüneményeivel s az  
ilyen veszedelmes hallucinációk úgy  
terjednek és ragadnak, mint a fe-  
kete himlő. Besúgta a titokzatos  
ügyet a francia katonai megbizott-  
nak, mentse meg a cseh hadsereget.  
A francia anvergnei volt, tehát hitt  
a kísértetekben. Sietett a hírral a  
térparancsnokhoz, Patocsnik gy-  
nerálishoz. Estére tisztli értekezle-  
tet hívtak össze. Elhatározták, hogy  
a dologról odaát szereznek bővebb  
és részletes tájékoztatást. Ami any-  
nyit teszen, hogy három cseh kém  
átsurrant Csonkaországba kifür-  
készni, mi történik hát a monostori  
dombokon éjszakánként.

Az első kém mindjárt másnap  
visszatért. Röhögött és ezt, mint  
nemzeti nyelvet, könnyedén meg  
is értették. Jelentette, hogy semmi  
sincs. A komarnói őrség képzeldő-  
dik. Bizonyosan teledbészelték a bo-  
rozgató legionáriusok fejét a sunyi  
kis csöndes magyar korcsmában, a  
Kurja meg a Rozália tartomá-  
nyaiban.

Patocsnik generális kételkedve  
csóváltgatta nagy, hájas fejét. Nem  
olyan merész és tüzes a cseh legio-  
náriusok fantáziája, hogy mitho-  
logiai képeket lásson az éjszaka  
homályában. Abrándozni sem az  
Ertsköningekről szokott, inkább a  
konyhai fazekáról.

A második kém jelentése már



Istók János: Hősök emléke

aggódalmasabb volt. Elmondta, hogy a monostori vincellérek hetek óta nem alszanak. Éjszakánként nagy csengés-bongás, tárogató és mukból. Paripák horkantását és nyertését hallják a zizegő vonyikék között. A nagy zenebonában ki se merik dugni a fejüket. Szerencse, hogy a szüret már megvált, különben felülük akár mindenestül széjjelhorthatnak a monostori szőlőket.

Patocsnyik generális homlokán az aggodalom sáncái jelentek meg. Hát mégis csak van valami! Az avvergne-i francia egyenesen misérső sietett; oda nem jönnek utána a monostori kísértek.

A harmadik kén csak egy hét mulva tért meg. Nagyon gyanús ember volt, titkolózó és kevés beszédű, azelőtt jegyzői irnok Trenchében. Különb Kante Jaromirnak hívták. A fecsegő csehek mindig azt kérdezték: miért hallgat? Nem is igen voltak benne bizonyosak, hogy kinek kémkedik tulajdonképpen? A tótknak-e, a magyaroknak-e, vagy nekik? Egyenest Patocsnyik generálisnál jelentkezett, aki aztán négyzsemközt faggatta ki.

— Nos, Jaromir? Hát mi újság? Jaromir közömbösen felelt.

— Semmi, tábornok úr. Meghalt az arab.

A tábornok nevetett.

— Arab? Tréfát?

— Nem én, Ibrahim Favtallah a Haded halt meg. A bábolnai arabs kapitány.

Olyan buta képet vágott hozzá! Patocsnyik tábornok rámélazott. Hát már ez is megbolondult?

— Mi az ördögöt locsog itt maga? — ripakodott a fiúra. — Hát mi köze az arabs kapitánynak a gútai sáncok nyavalyásaihoz? És hát ki az az arab tulajdonképpen? Maga félrebeszél, Jaromir.

De Jaromis nem esett zavarba. — Favtallah kapitány csakugyan arabs, még pedig valóságos beduin-sarjadék. Ott nőtt föl az arabs homokpusztákon. Valaha, mikor a magyar kormány az arabs telivéreket vásárolgatta, a szájhagyomány szerint maga a nagy Andrassy hozta magával, az arabs csikókkal együtt.

Patocsnyik generális kételkedett. — A! Nem valószínű! Mi a fenét csinált volna a magyar kormány a beduin-kölyökkel? Neki csikó kellett.

— Tudom. De másképp sohase jutott volna arabs csikókhöz. A beduin ugyanis ravasz, álnok, furfangos. Busás árannal eladja a csikót, de éjszaka egyetlen fűtyszón ingyen visszalopja. Ott ögyel- szon az európai urak sátrai körül, az eladott csikók karámai körül. És mikor végképp leszál az éj homálya, csak egyet fűtten. S arra a fűttrze a csikó kápatann a karámból, úgy otthagya az új gazdát, mint a villám a felhőt. Nincs az a kötőfék, nincs az a pánya, nincs az a magyar huszár, amelyek visszatartás.

— Nos, és Favtallah?

— Hát arravaló volt Favtallah. Ő ismerte azt a fűtty-nyelvet. Töle

ugyan vissza nem fűttyültek egyetlenegy arabs csikót se! Ő hordta esztendőről-esztendőre a szelvéslábu arabs csikókat Magyarországnak. A magyar kormány aztán halálból kivevettette. A beduin kölyökből daliás huszártsiztet csinált. Most, mikor meghalt, már tábornok volt.

Patocsnyik generális eltűnődött. Milyen szerencsés némely ember! Apám kenényen nézett Jaromirra. — Még mindig nem tudom, mi történik hát a gútai kapunál?

— A gútai kapunál semmi. De szemközt, a Duna tulsó partján, a monostori dombokon . . .

— No, hát ott.

Jaromir úgy tett, mintha mászt gondolt volna.

— Meghalt az arabs kapitány. Patocsnyik generális türelmetlenül legyintett.

— Ejh, ezt már hallottam. Elvitte az ördög.

Jaromir oldalvást pislogott.

— No, az ördög aligha. Nem arab volt már az, hanem magyar huszár. Az meg az ördögnek se kell. Vagy jobban mondvá, az is fél tőle. Mikor az oláhok itt jár- tak, Favtallah elhagyták a kedves paripái. Hogy el ne rokvirálják őket, szanaszét bocsátotta a környékbeli csenevész erdőokoe, szabadjára. De a rideg erdő teli élettel a némes arab fajsikó nem bírta el. A legszebb paripák lelpusztul- tak. És Fadallah utánok pusztult uhlamar. Halálos ágyán azonban az utolsó szava ez volt: visszajövünk!

Kante Jaromir mindezt, a beduin meghalt tragédiáját a legki- sebb földindulás nélkül, hidegen mondta el. Nem érzeltég és nem zavalt. Az utolsó szónál Patocsnyik generális mégis fölugrott.

— Visszajövünk! Ezt mondta? A halottak nem jönnek vissza, Jaromir!

Jaromir vállalt vont.

— Én nem tudom, visszajön- nek-e, vagy nem. De most, éjszakánként a monostori szőlőhegyen megjelenik egy óriás lovasnak az árnyéka, s az tőkeletes eleven má- sa a Favtallah kapitány robusztus alakjának. Egyszer felhökön száll alá, máskor a szél és a por fölka- vart szárnyán. Maga is torzonborz óriás, a paripája is. Egyszer nagy, nehéz Nonius, máskor aranyszörű Gidrán. A lovas kezében csata- bárd villog. Megpaskolja vele a lombán hömpölygő Lunát, hogy a folyó jáját, harsog és tajejtéki dü- hébe vagy fájdalmbába. S a pallos átsuhog a folyón és fenyegetően szikrázik szét a sáncok és a gútai kapu körül. Ezért tört a nehéz nyavalya a legionáriusokat.

A tábornok kimeredt szemmel bá- múlt a kénre.

— Hát . . . ez mégis különös dolog, Jaromir. Az a beduin . . . Az a bábolnai lovas . . .

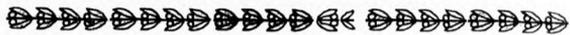
Jaromir bátorságot kapott.

— Hacsak egymaga volna, tá- bornok úr! De volt mögötte, körü- lötte ezer meg ezer lovas robog föl a dombra, az ördögök fekete dandár. Az orkán, a fülleg, a por táncol, csattog, zúg, üvölt. A pari-

pák nyeritene, ágaskodnak és ro- hamra ugranak a híd felé. Pokoli fölvonulás az!

Patocsnyik generális maga is be- leizzadt. Mit szólnak ehez Prágá- ban? Nem is sejtette. De érezte, amit feleletül gondolt. Hogy na a bábolnai lovasnak már az éjszakai rongyos s éhes cseh bakák azonnal földobogás riasztja fel őket az ál- árnyékától is a nehéz nyavalya tö-

ri a vitez hódítókat, hát mit fognak csinálni, ha majd az igazi bábol- nai lovas lóra pattan? Mikor szilaj, bosszuálló gyűlölettel fölrobog ó, a hatalmas, a nagy, a félelmes Tu- rán, Csaba lovasezrede, a hadak útján, az egész letipott és megalá- zott lázadó Kelet! Ha majd az arabs kapitány, a bábolnai hal- dokló sötét lovas csakugyan be- váltja utolsó szavát: visszatérünk!



## Küzdelem a tekintély körül

Báró Apor Péter, a „Meta- morphosis Transylvaniae” jeles szerzője, a „hajzái feloldott álla- potján szánokodó igaz hazafi és gyökeres székely” keserű szavak- kal ostorozta munkájában a „Náj módi”, a német szellem és szokás terhődöttség Erdélyben, az ország egyre szegényedik, de fiaí annál nagyobb titulusra vágnak. Rudolf császár idejében a titulus már úgy elszaporodott, hogy amikor Székely Mózes hadaival együtt megemmi- sült a Barczán, csak egy szántó- földön *tizennygróf és nagysá- gos úr* holtstete hevert.

Gróf vala hajdan Zápolyai Já- nos, — írja Apor Péter, — de negyven kövára vala a magyar ko- rona alatt; grófok valának a Báthoriak, de hadban egész tábor- kat állítának fel, gróf vala Rédei Ferenc, aki a máramarosi domi- numot bírta, — egyik szolgájának száz ház jobbágyot ajándékozott — de most olyan grófok is vannak Erdélyben, hogyha száz ház jobbá- gyot elajándékozna, alig maradna ötven magának. Egy-két hintót alig tudnak tartani és két-három ron- gyos szolgával kocognak . . .

Hej, néhai jó Apor Péter, most látnád a szegény Magyarországot! Szegények, rongyosok, koldusok vagyunk, de nagyságos, méltóságos és kegyelmes uraink vannak bőven. A nagyságos cím tulajdonképpen már nem is cím. A méltóságosnál ke- dőbb az ember . . .

Válságos időkben mindig így volt ez. Uralkodó hatalmak, pártok, áramlatok támadnak és tűnnek el nyomtalanul. A hatalom birtokosai igazi hatalom hiányában az emberi hiúságra építenek. Ilyenkor azután nagy a kínálat a címekben. Az or- szág pedig egyre szegényedik, mert a „rang és mód”, cím és tekintély nem mindig jelent egyet.

Manapság a tekintélyről és a te- kintély-tiszteletéről elég sokat hal- lunk prédikálni. Két világnézet har- col egymással. Az egyik tábor a jövőért harcol s a mult formáin óhajítja fölépíteni a leromlott vi- lágot. Ez az úgynevezett *konstruk- tív törekvés*. A másik tábor is a jövőért harcol, de más elkezéslési jövőért. Előbb rombolni akar és csak azután építeni. Ezt a tábort stilusa, harmodora, programja szerint különféle jelzőkkel illetik. Mind a két tábor tekintélyre törek-

szik, de a valóságban egymás tekin- télyét támadják, rombolják.

Élmélet szerint ilyenformán ha- tározhatjuk meg a helyzetet. Csak- hogy az elmélet és a gyakorlat sem fedí mindenkor egymást.

Lobjunk egy követ a tisztavízi tóba és figyeljük meg a jelensége- ket. A tó víze zavaros, piszkos lesz egy pillanat alatt. A leülledés- hez azonban idő kell. Lassan, szin- te észrevétlenül száll fenékre a szenny, míg végre ismét kristály- tisztul csillog a tó víze.

Azok, akik a mai magyar életet okos szemmel, világos látással figy- elik, erőt és reményt merithet- nek a természet példájából.

A magyar élet is tisztulás után sávórog. Az elégedetlenek egy he- lyen keresik a bajt és csak ritkán bukkanak az igazságra, a törvény- szerűségre. Akik a bajok gyökerét a tekintély lejárásában, a címek gyaprodásában vélik megtalálni, azoknak magasabb szempontból ep- yű nincs igazuk, mint akik kor- tefogással, a szemb jövő ingergeté- sével a még meglevő tekintélyt is leakarják rombolni.

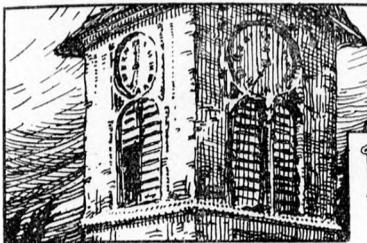
*Az igazi tekintély nyugalomból, hatalomból, erőből sarjad. Olyan mint egy hatalmas tölgy, gyökereit a kor termő, nyugodt talajába me- lyesíti, koronáján, lombjain pedig az élettakasztó nap sugara csillog.*

Andersen mondja, hogy minden század küzdelem költészetben kris- tályosodik ki. Költészetben, vagyis formában, tisztaságban. A forma egységét a hatalom, a tekintély, a forma tisztaságát az alkotórészek szépsége adja meg és biztosítja.

Hosszadalma a világválság, ke- serves és sokszor reménytelennek látszik a magyar élet válsága *Mi szenvedünk, mi vergődünk* azt ez a szomorú jelent, ne bántuk hát a gyöngéket, a kishitűeket, akik nem látják be mindenkor, hogy az *utánunk következőkért* nekünk kell szenvednünk. Hiszen ezt nem is könnyű belátni, gyarló emberek vagyunk s a mai nemzedéknek is joga van az élethez.

Mennél kevesebb zavaró hatás éri a felzavart tó vizét, annál hamarabb következik el a tisztulás ideje.

Tesztvér, a szebb jövőt sürgeted? Logozz, remélj és fogd meg a kövel dobálózó kezét . . .



## MEMENTO MORI!

IRTA: HANGAY SÁNDOR.



Ajának, Fiúnak, Szentlélek nevében, amen.

Reszketek és a halálra gondolok. Őszi kőd csókolta vízre az ablakomat. Lenn a Vérmezőn fehér pára kavargó. Mintha valami könnyes, égfölddel öszszelelkező tenger volna ott.

És a lakásom egyszerre inogni kezd. Mint valami nagy irdatlan gálya félrebillen, aztán porzó tarajt csapva, neki-lendül a gomolygó ködnek.

— Hahó!  
Ringva úszik a ház.

— Hahó!  
Őszi kőd, tenger és hajó ma minden. A várhegy, mint valami nagy sziget, álmodik. Októberi alkony csókolgatja. Ezüst ökrényalakát szó az este selymébe. Fehér felhők, fehér lobogók lengenek az égen.

Lélekharang csendül. Valahol gyereket temetnek.

Valahol félénk, bizakodó gyerekszemet csukotji le a halál. Valahol levelek hullanak, virágszirmok peregnek, bimbók fonnynadnak.

Fut, szalad a ház-hajó.  
Porzik, kavargó a kőd.  
Jaj, minden kitágul! Rettenetesen kezdenek nőni az emberek, házak, mindenek. Csak én törpülök, csak én megyek vissza.

Fut, szalad a ház-hajó.  
— Hahó, ez itt a plébánia. És benne ott van az öreg papbácsi, a Terka néni, meg én, a kis elemista.

— Siess, fiam, harangozni már, — mondja a papbácsi.  
— Gyere csak ide, hadd adom rád a kabátodat, — kiáltja utánam Terka néni.

Aztán felöltöztet, jó bebatyulál, nehogy megfázzak az októberi hideg esésében.

Künn már ott ácsorog Károly. Sápadt vörös fiú, a harmadosztályos tanító bácsi fia. Senkit sem szeret, csak engem. Lehet, hogy azért is, mert mindenki csúfolja, de lehet, hogy azért is, mert az én apám nagy úr. Az ő apja csak tanító. Én kosztban vagyok a plébános úrnál, aki nagyon jó és szent ember. Iskolába nagyon ritkán kell csak mennem. Ha hideg van, egyáltalában nem. Olyankor a Terka nénivel maradok otthon s a konyhában segíték nekí. Ezt szeretem legjobban.

De azonkívül igen szeretek harangozni, meg temetések nál ministrálni. Misén ministrálni nem tudok, mert nagyon hosszú és sokat kell térdelni.

De a papbácsi igen szent ember és engem sohasem büntet meg. Ha az iskolá-

ban hittan alatt golyóval jászik valaki, mindig elveszi tőle és nekem adja otthon. Azért én a papbácsit szeretem legjobban, mert édesapám is azt mondta, hogy ő jó és szent. Hát azért.

— Nálad van a sekrestye kulcsa? — kérdi Károly halkán, mivelhogy ő mindig halkán szokott beszélni, mivel rekedt volt.

— A Szameknál vannak. Siessünk. — Ennyit mondtam én, de elég volt hogy Károly remegjen.

Remegett, mert félt.  
Szamek a sekrestyés fia volt, aki már tizenöt éves is lehetett, mégis csak az első elemibe járt. Mindig megbukott és a papája, aki szinte jó és szent volt, mivel hogy sekrestyés volt, ilyenkor mindig megverte és káromkodott.

Szamek, már mint az ifjú Szamek, az első elemista is káromkodott és megverte az egész első elemít, akiket csak keze ügyébe talált.

Hát ezért félt a Károly. Meg azért is félt a Károly, mert az ő papája egyszer megverte a Szamekot és tudta, hogy a Szamek boszut áll.

— Siessünk, — mondtam, — mert le-késünk a hétórai harangozásról.

— Sok golyót kaptál a plébános úrtól? — kérdezte útközben.

— A tied is nálam van.  
— Az a szép, fehér üveggolyó?

Sokáig nem szóltunk. De láttam, hogy Károly a szemét törüli.

— Hiába sírsz, úgy sem adom, a plébános úr nekem adta.

Szamekéig nem is szóltunk többet.

— Hé, Szamek, a sekrestyekulcsokért jöttünk, — kiáltottam át az udvaron.  
Szamek, az ifjú, az első elemista épp gombozolt. Édes jó atyja, a sekrestyés, aki szent életet élt, Szameknét pofozta.

— Niní a Terka néni kabátgombja, — mondta Károly. De alig mondta ki, az ifjú Szamek már is szájon ütötte.

— Talán te is harangozni akarsz, te nyavalyás?

Igy beszélt a sekrestyés fiú, de a szent életű férfi mit sem törődött vele. Ő csak tovább pofozta Szameknét s hagyta, hogy első elemista fia Károlyt hirigelje.

— Ne üsd Károlyt, mert feljelentelek a tisztelendő úrnak. Hozd a kulcsokat, hogy harangozni mehessünk.

— Mi közöd, ha ütöm ezt a vörös kutyát, — felelte Szamek, de azért mégis elment a kulcsokért.

Ő is jött harangozni. A szegény, vörös tanító-fiú reszketett. Szamek meg csörgötte a kulcsokat.

Már látszott a templom.

Mindhárman megborzongtunk. Mert nagyon szerettünk, de nagyon féltünk este a toronyba menni.

A szűk sötét torony, a poros gerendák, az örökké nyöszörgő csigalépcsők, meg a fekete lelőgő harangkötekek mindig megremegtették szívünket.

A toronyban nagyon sötét van és minden mozog. Minden sír, nyög, sóhajtozik.

Az ajtó előtt megálltunk. Szamek, Károlyra nézett. Szemei nagyon sötétek és undorítóak voltak. Én tudtam, hogy Szamek valami komiszszágot akar.

— Te nem jössz fel! — ordította a sekrestyés-fiú. — Vörös kúlya, vörös ló. Te is csak olyan gazember vagy, mint az apád.

Károly arca egészen megfakult.

— Menj haza Károly, — mondtam én is, mert most már félni kezdtem.

De Károly nem hallgatott rám. Térdre vetette magát az első elemista Szamek előtt.

— Neked adom az összes üveggolyóimat, csak engedj fel. — Így könyörgött a sápadt tanítófiú.

Szamek piszkos pofája vigyorgott. Felrugta, aztán leköpte. De mégis a golyók megvesztegették.

— Na jó van, add ide a golyókat.

Károly boldogan nyújtotta át neki.

— Tudom, hogy utóljára jössz, te vörös kúlya, — sziszegte Szamek.

Nehezen csikordult a nagy ajtó. Légvonaat csapta meg arcunkat. Kezünk ökölbe szorult. Minden fogunk vacogott.

— Menj előre, te béka! — lökte hátra a vörös Károlyt Szamek, az első elemista.

Szegény Károly remegő lábbal botorkált fölfelé. Minden fordulónál fehérebb lett. Sírt, remegett, nyögött az egész torony.

Hirtelen bevillant a hold. Az egyik ablak bevágódott.

— Kisértetek járnak, — mondta Szamek.

Rémülten vetettünk keresztet magunkra.

— Lélek szokott itt járni éjjente. Fehér lepedője van. Le-felmászkal a lépcsőkön és nyög, meg sír egész éjszaka.

Minden fordulónál fehérebben villant be a hold és Károly arca minden fordulónál jobban és jobban megékült.

Mire felértünk a harangokhoz, úgy nézett ki, mint egy halott.

Itt már nem féltünk annyira. A széles, nagy ablakokon ezüst fény ömlött be s a harangok fehéren ragyogtak,

mintha valami fehér tűz égetné mindeniket.

Alattuk apró pici házfoltokat láttunk. Fodros-bodros októberi ködben úszott valamennyi.

Belekapaszzkodtunk a kötelekbe. Lassan lendült a hatalmas harang. Ércnyelve zúgva kondított falán. Minden hang elenyészett itt, csak a harang zúgott.

És a torony visszhangzott, búgott, reccgett. A házak, mintha mind imádkoznának, figyelve emelték fel sápadt arcukat. Az egész mindenség harang-kongásba olvadt.

Aztán mind halkabban, mind lassabban szólt a harang, végül elenyészett egészen.

Csak a fülünk csengett még, meg a szívünkkel markolgatta valami félelem.

Dördülve vágódott le valamelyik csapóajtó. A torony egész alapjában megremegett s a kötelek félelmes táncba kezdtek.

— A kísértet! — üvöltötte Szamek és lerohant a lépcsőn. Mint valami kilőtt parittyakó, zuhantam utána. Három, négy fokot ugrottunk. A zaj egyre erősödött. Minden megmozdult a toronyban.

— A kísértet, a kísértet, — ordította Szamek.

Lihegve értünk le. Lehellettünk rongyokba foszladozott. Vastagán, bodrosan párállott a levegőbe, mintha tajtékot köpködtünk volna.

A sekrestyésfiú arca égett és szemei forogtak.

— A vörös fönt maradt!

Röhögve, torz pófával, szakgatottan mondta. Azzal ráfordította a kulcsot, kihúzta a zárból és csufolva szaladt el.

Még soká lehetett hallani, amint kiabálta: a vörös ma meghal, a vörös ma meghal!

Lábam és nyelvem elnehezedett. Ólom súlyosodott rájuk. Valahogy nehezen hazakerültem, de beszélni nem tudtam.

Terka néni ágyba fektetett. Csurgett a víz rólam és rettenetes látások gyötörték.

Megmerevedtem, mintha halott lennék.

A toronyt láttam magam előtt, amint a holdfényben lassan-lassan megüvegesedik.

Fala fehéren égett és bele lehetett látni egészen.

Kéken és holtraváltan feküdt ott Károly. Valami láthatatlan rettenetes rém keze fojtogatta. Sápadt arca tüzelt, szeme kifordult üregéből.

— Visszaadom a golyódat, csak ne halj meg, — nyögtem ziháló mellet.

De a torony messze volt és hangomat nem lehetett hallani.

— Istenem, könyörülj rajtam!

Imádkozni kezdtem.

— Látod, édes jó Jézusom, én mindig megtanultam a hittant, jól is viseltem magamat, amikor lehetett, könyörülj hát rajtam és mentsd meg a szegény vörös Károlyt, mert megöli a kísértet. Pörsölyödbe dobom az összes golyóimat azokat is, amiket ezután kapok, csak

mentsd meg ez egyszer a szegény Károlyt. Visszaadom, édes Jézusom, a papbácsi összes reverendagombjait és sohasem járok a spaizba és soha nem nyalom ki többet a Terka néni tálljait, csak ne engedd, hogy szegény Károlynak baja legyen.

— Édes, jó anyám, szűz Mária, te hozzád is fohászokodok. A skapuláramat többet sohasem fogom bicskával elcsérelni és igérem, hogy visszalopom a Józsitól, amint lehet, csak vedd őtalmadba azt a szegény tanítógyereket.

— Mert igaz, hogy az ő apja csak egyszerű tanító, míg az én apám nagyúr, de a Szamek egy piszkos gazember, aki már tizenöt éves és mégis első elemista, pedig az apja a te sekrestyésed, aki szent ember és mindig kénytelen káromkodni az ifjú Szamek, az ő fia miatt, tehát add ő szüzek anyja, hogy ne annak a bitangnak, hanem a te szüzi fiadnak, nekem, vagyis az apám fiának akaratja teljesedjen, amen.

Az üvegtorony hirtelen megvilágosodott. Aranyos fény ragyogta be. Fehér, napcsütéses ruhában jött egy csodaszép férfi, meg egy nő. Az arcuk is, meg a ruhájuk is olyan volt, mint a fehér lilium. Az édesanyám arca szokott ilyen lenni, mikor odahaza megölelt.

És a kis vörös Károly arca is mosolyog. Nem reszket és nem sír már. A szép szent asszony lehajol és felemeli. Ólébe veszi és elviszi. A szép szent férfi is követi őket.

A papbácsi szobájában láttam, meg a templomban csak ilyen szép embereket szoborban.

A kis vörös Károly is egészen megszüpült. Sohase láttam még, hogy egy egyszerű tanítógyerek ilyen szép legyen.

A szentek pedig elszálltak vele és a torony egyre sötétült, meg homályosodott.

Rengett, ringott, aztán összeomlott. Másnapra én ministráltam a vörös Károly temetésén. Szépen, mosolyogva fektült a ravatalon. Nagyon irigyletem és szerettem volna tőle sokat kérdezni, hogy hova mentek tegnap a szent férfival és nővel, meg mi lett a kísértettel? De Károly csak mosolygott és nem felelt.

Mikor nem volt senki a szobában, oda mentem hozzá. Gyertyák ragyogtak be.

— Nesze, Károly, visszaadom a golyódat.

De hiába volt minden. Nem kellett neki. Odatettem hát a lábához, aztán kiementem a tőmjénezőt lóbalni...

— Hahó!

A mult szigetje ez! Előre! Előre! Ringva repül a ház-hajó és integet a mult.

— Hahó! Hahó!

Ősi kőd, tenger és hajó ma minden. Fehér felhők, fehér lobogók lengenek az égen. Lélekharang csendül. Valahol gyereket temetnek. Memento mori!

## Felhők dala

Irta: Szathmáry István

*Hová repültök, kősa szellők,  
Biborban úszó rózsafelhők,  
Hová vezetnek?  
Ha szép szülőházamba mentek  
S a Tátra ormán megpihentek,  
Ott így daloljatok:*

*„Köszönt a délibábos róna,  
Hű társaként szírtmelled övta  
Tíz hosszú századig;  
S akármily dús kalászt arasson,  
A párjavesztett, bús rabasszony,  
Nyugton nem alhatik.*

*Nem átkosabb a pillanatnál,  
Amelyben tőle elszakadtál,  
Nióbe sorsa sem,  
Hisz bánatunk is köbe dermedt,  
Mint ég felé törő szerelmed  
Gülái odatenn.*

*Örök hárlád: a fenyves erdő  
Hiába zúgja vad, kesergő  
Fájdalmad hangjait,  
Mi némán, mozdulatlan állunk,  
Habár szívünkbe tetszhalálunk  
Száz új sebet hasít.*

*Dunánk felé sietve jönnek  
Folyóid, mint gigászi könnyek,  
S hiába omlanak:  
A szifinksz pillája meg se rezzen,  
A semmiségbe néz meredten  
A csonka, torz alak.*

*Pedig te láttál szebb idöket:  
A hű Késmárk felett,  
S láttad bogni lángra gyúlvá  
A branyiszkói sziklacsúcsra  
Az új honvédeket.*

*Havas tetőd fényes orma  
Tekintsen hát e büszke korra,  
S ne bántsá csüggedés,  
Ne sirj: a róna és a bércek  
Hadúr-költötte szent frigyének  
Egy ezredév kevés.*

*Hadd jöjjön inkább zúgva-zengve  
Villámaid zord fergetegje  
A rónáságon át:  
Birnam fölött már száll a holló  
Jelentve a gazul bitorló  
Macbethnek alkonyát.*

*S akkor talán — a szifinx is ébred  
És törve láncot, zúvva békét  
Ujjongva ront feléd:  
S az Isten is könnyezve méri,  
Mikor keblére zárja égi,  
Örök szerelmését!*





# Kejnye kedvesem

írta Paulini Béla

## Anyám, a fősvény

Alacsony, hosszú, sárga puszta ház fölött három fehér kémény. Ott, a hármaskéményű házban laknak hárman: mindenkinek van egy kéménye.

Szépen gomolyog a puszta füst s mindenkire jut egy kémény. Nekem nincsen kéményem. Van, de mégsem az enyém: három emeleten szalad át, három emelet társ hozzá. Nem az én kéményem. Oh, ha nekem egyszer, nagysokára, akármikor, külön, magamnak lenne kéményem!

A sárga ház udvarán malacok szaladoznak. A sárga ház kamrájában, — miként bőregerek öreg várak tornyai-ban — lógnak a malacok. Füstön már lógtak, most itt lógnak. Nem túlságosan változatos pálya a malaci pálya.

Válogatott társaságban lógnak a füstölt malacok. Disznók is lógnak, de ezek részletekben. Bizonyára azért, mert másképp nem bírná meg őket a lé. Kolbász prészurka, szalonna alakjában lógnak a lécen.

Hanem a tyúkok már — hála Istennek — jól tojnak: a tojások ott állanak, szépen sorjában, mint a katonák. Nem, nem úgy — nyolcas sorokban...

Méz van elég.

Körte, alma, még el nem fogyott.

Igen, az eleven malacok egyelőre az udvaron szaladoznak s dehogyan is gondolnak arra, hogy tesvéreik, vagy unokatestvéreik a kamrában lógnak. Léha teremtés az ilyen malac: nem gondol a jövőre. S félnek a tyúkok a malacoktól, pedig többen vannak a tyúkok, százan is. S szebb a páva, mint a pulyka — rut, rut, rut. De a pulykamell csak ugyan ízletes.



Vacsorára igen gyakran csak sültkrumplit eszeget anyám: fősvény az anyám? Még saját magától is sajnálja a falatot!

Na, januárban, hogy odahaza voltam, adott egy füstölt lapockát, meg két szál kolbászt, meg jó darab szalonnát, meg két tucat tojást, meg egy sült kappant, meg egy prészurkát, meg négy kiló mézet, meg ami szálló volt, azt is ideadta.

De mindez még megjárná.

Hanem már azt a kis hitvány zsinéget is sajnálja.

Hisz amikor csomagolta a sültcsirkét, meg a prészurkát, meg a többi ilyesfélét, ugyancsak meghagyta:

Fősvény az anyám?

— Hanem a zsinéget visszavárom.

Pedig hitvány volt, nem is egyfajtájú, valami háromféle zsinégből volt összekötözve, valami öt csomó rajta. Persze, hogy megfélemedezik az ember az ilyen zsinégre.

Na, februárban, hogy odahaza jártam, ej, nem is jártam, még csak éppen leszállottam a kocsiról — mindjárt azt kérdezte anyám:

— Hazahoztad a zsinéget?

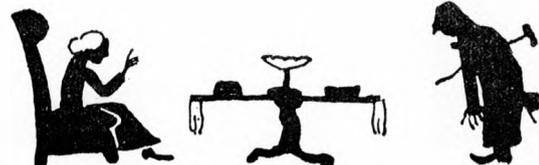
Nagyon haragudott, hogy nem vittem haza a zsinéget, azt a kis hitvány zsinéget.

Nem mondom, hogy nem csomagolt be ismét egy lapockát, egy sült kappant, négy... De az is igaz, hogy amikor felszálltam a kocsira, utánam kiáltott:

— A zsinéget el ne hányd! Most már két zsinéget elvitted.

Júliusban, hogy odahaza jártam, Anyám félrehívott a „vizitszobába” és azt mondta:

— Hallod-e, Bélus, most már komolyan mondom, hozd vissza a zsinégeimet. Most viszed el az idén a harmadikat. A tavalyiakat már nem is számítom.



S tegnap reggel levelet kaptam anyámtól: „... félek, hogy majd megint megfélemedezel a zsinégeimről. Ha hazajössz, most már okvetlenül hozd magaddal valamennyit. A többieknél is van valami tizenhat zsinégem. Én ezt nem győzőm”.

Általában, nem azt mondom, hogy nem ad, hogy nem küldöz ide-oda — öcsémnek, hugomnak, másik öcsémnek, másik hugomnak, komának, sógornak, régi ismerősnek — egyet és mást, de saját magától sajnálja a sonkát is, szőlőt is s mástól a zsinéget.

Ilyen fősvény az én anyám!

Kedves jó Anyám! Én most már többé aligha is merek hazamenni: a novemberi zsinéget igazán nem találom sehol.

## Emlékszel-e?

Ó, emlékszel-e még reám, kicsiny, hullámosfürtű angyal? — kit egyszer kora nyáron ismertem meg, bizonyos túladunai puszta.

Május volt, langyos éjszaka s a hold nem húzta fölére a felhőt. Ott mosolygott teljes kerektségében az égen és ezüstöt szórt Angyalkára.

A tornácra nyíló ajtó nyitva volt: mindkettő, — az üveges is — bár éjfél már elmúlt. Az ablakok is nyitva voltak: muzsika ficánkolt a szobában, tört ki a kertbe, kergette a csendet. Olykor idősebb férfi jelent meg az ablakban. Pohár volt a kezében, borral szimültig töltve. Belékiabált a semmibe a férfi, nevemet kiabálta s: „gyere már, igyál!”

Nem kellett már a bor. Mámorom teljes volt: ragyogott az égen a hold, gyöngyvirág illatozott a kertben, simogattam. Angyalka haját — ilatott a szerelmes májusi éj.

Angyalka kegyes volt hozzám; engedte, hogy szeressem. Leányép — úgy állalában — kegyetlen hozzám; nem enged, hogy szeressem. Tudom, nagy oka van rá; vasalatlan a nadrágom, — holott a női lélek szereti az éles vasalást — és az ábrázatom is rosszul vasalt. Ah, Angyalka észre sem vette: a fejem, ahelyett, hogy csinos, kekedded lenne, olyan, mint a háromszög; s az orrom: be soká dolgozhatott rajta a Gondviselés, mielőtt reám akasztotta; s a járásum? — szóval a gorilla, az elefánt, a medve elegendés úriemberek hozzámm képest: igazuk van, hölgyeim! (Tréfás fickó a sors!) S Angyalka mégis engedte, hogy simogassam.

Illatozott a gyöngyvirág, a távolból vidám dal hangzott, ezüsttel szórt tele bennünket a hold s Angyalka engedte, hogy öleljem. Ah, ah, végre valaki, aki megbocsátja

a vasatlanságomat, annak fejében, hogy szeretem. (Igaz, olyan forró szerelemmel, amilyennel csinos emberek nem is szerethetnek.)

Ah, végre...

Simogattam — engedle.

Csókoltam — engedte.

Mérhetetlen hálám jeleként megcsókoltam ruhájának szegélyét is.

Megtaláltam hát őt, ki nem pislog oldalvást szebb férfiakra?

Megtaláltam.

Érdemes volt élni!

Sőt azt is engedte, hogy ezt a verset írjam a karjára:

Házunk mögött van egy búzatábla,

Közepébe nőtt egy magas nyárfa,

Rászállott egy sárga csóka,

Gyere babám, taníts meg a csókra.

S utóbb a lábacskaíra kedves dalomat, szép lila tintaceruzával, hogy maradandóbb legyen:

Betyár gyerek talpig vasba,

Most viszik az utcáorba.

Ma fogták el az alvégen,

Könnyűszerrel, észrevétlen...

Alant — a kert alatt — halkan csobogott a patak. Fönül — a kert fölött — a házban hevesebben csobogott a bor, ahogy bátyám töltögette a poharakat. Mondom, május volt, holdvilágos és bor...

Ő ott állott a kertben és engedte, hogy elsríjam neki panaszaimat, sőt engedte, hogy átöllejem. Nem ügyelt ruhámra s nem kérdezte, gazdag vagyok-e s ha nem vagyok, mikor leszek? — nem sokallotta az orromat s nem keveseltte a hajamat. Engedte, hogy megcsókoljam göndör-fürtű fejécskéjét. Óh, szépséges Angyalom! Boldog voltam nagyon azon a májusi hajnalon...

Két szép költeményt írtam — mondom — az Angyal

karjára, lábára tintaceruzával, hogy soha meg ne feledkezzék emez éjszakáról az Angyal.



Engedte? Persze, hogy engedte! — Szép, vörös-sárga agyagszobor volt amaz Angyalka. Azért engedte, türte...

Vajjon fentemlített égetett agyagszobor — kit egyszer koranyáron ismertem meg — szép, boros májusi éjszaka volt — hölgy, ki nem kergetett el, ott áll-e még a kertben? S ha igen, verseimet nem mosta-e le róla az eső?

Nos, folyó hó tizennyolcadikán levelet kaptam ama pusztáról. Arról értesít bátyám, a levelíró, hogy nevezett Amorkának megrepedt a feje és széjjel esett az a bizonyos gyönyörű fej.

Úgy van, úgy van, volt egyszer valaki, aki engedte, hogy szeressem. Megrepedt a feje. Megrepedt... De hogyan, miért? Talán utóbb, egyszer eszébe ötlött, hogy előbb, vagy utóbb, biztosan meg fogom írni ez éjszaka történetét. S megrepedt a feje... Örömeiben, szegyenletében?

A levelíró ugyan azt írja, hogy az őszi esőzés idején valami kevés vizecske félközhett az Angyalka fejébe. A víz aztán a tél beálltával megfagyott s széjjelvetette Angyalka fejét. De én ezt nem hiszem.

Bizony azonban, hogy amikor az első tavaszi nap-sugár levillant a földre, Angyalka feje darabokban hullott alá a sarjadzó fűre. Az elősiető kertész csak a beálló halált konstatalhatta. (Akinek van zsebkendője, sirjon velem.)

A szíve nem repedhetett meg. Szíve nem volt neki sem. Annak ellenére, hogy agyaghajdon volt, mielőtt meghalt... Legjobb kedvesem...

## A lélek árnyai

Irta: *Móré Lajos.*

Pergett az orsó, pergett a nyelv! Folytat vég nélkül guzsalýról a fonál, az emberek fejéből a mese színes, káprázatos képei, a fantázia csodás teremtményei. Óreg, törődött emberek, asszonyok tartották szóval a népes fonó munkás tagjait. Előkerültek régi, porladó ösök megrázó tragédiái, nevetető komédiái. Mert a Sors nagy író és nagy színrendező! Sokat tudnak erről beszélni a fakó arcok kuszált, mélybe vágott barázdái s a megtört szemek, honnan évszázadok ösztönös tapasztalata lobban ki néha, mikor a beszéd a minden idők relytélye, a halál és túlvilági élet, szellemek, kísértetek, sírok világa felé fordul!

Ez is, amaz is tud valami érdekést, valami furcsát. Hol vigat, hol szomorút. Visszajáró lelkekről, nyugtalan halottakról! S nagy feltűnést keltett, mikor egy fiatal menyecske, — talán pajkos hengecséből — nagy helytén kijelentette, hogy ő bizony nem fél a kísértétektől! Nincsenek is azok, csak a vin asszonyok fejbe!

Letű ebből parázs vitalkázás! Az öregek váltig bizonygattak, míg a fiatalabb generáció buzgógn erősítgette az ellenkezőt. Végre is, — mi történhet ilyenkor? — megállapodtak, hogy ez

be kell bizonyítani! Összeült a tanács és elhatározták, hogy a Mari éjfélkor ki megy a temetőbe, a nagypapa sírjához! Igen ám, de mivel bizonyítsa be, hogy ott volt? Ez már baj! Megvan! Elvisz egy villát, oszt a keresztbe szúrja! Bökte ki nemzetes Gaál Pető uram! A menyecske erősködött, hogy így — hogy úgy! Csak azért is megmutatja! Persze, hittek is neki, meg nem is!

Metsző, hideg téli éjszaka volt! A „hatrangyos” vityilói között süvöltve szaladgált a szél! A hold sápadt képe nyugtalanul bújkált a rohanó felhők mögött. Elő-elő villanó fényénél csak vakítóbb a hó, csak csillogóbbak a boldondos hókristályok, hogy annál inkább megzavarják a nyugtalan lélek ablakait, a szemet. A fantázia, mely a fénynél, világosságánál, a nyugodt környezetben az ész törvényei, az akarat! szerint alkot; nyugtalan, ijesztő környezetben, kétes világításban eldob magától minden s az ösztönök felszabadult halálma korlátlanul alakítja a vonalakat és testeket. A pupilla kitágul, a vér örülten lödül szívből a fejbe s vissont. Nem úr többé az ész, csak a szem és fül él! És Mari a megrettent fehérceledé bontott hajjal tör elő egy síkatorból, hogy a temető felé vegye útját! Nyugtalan, rezzenő léptekkel siet, meg-meg áll! Görcsösen szorítja kezében a villát

s a hideg vas jótékonyan hat idegeire!

A hóval, zuzmarával bevont fák, kereszttek között jajgatva kavar a szél! Hordja a havat! Hol egyik, hol másik sírról kell egy-egy fehér lepel, melyek a Mari fejében már élnek, mozognak; sőt talán cselekednek is? Talán intik, hogy vissza-vissza! De ő csak megy! Dobogó szívére szorítja kezét s a beállott egy-egy kis színet alatt, míg nem dűdült a szél, nem bolyongnak a köd alakok, megnyugodva ment tovább, tovább! Képzeldés az egész! Mese! S szilárd kézzel szúrta be a villát a megdőlő keresztbe!

Mintha a Pokol összes ördögei elevenedtek volna meg, az erős szélroham alatt hajoltak meg a fák, örvénylöltek a hótölcserék. A süvöltő szélben ijedő zörgéssel csópódtak össze a fák gallyai! Mari gyorsan megfordult, összerántja a nagykendőt, menne — de nem lehet! A megsértett halott csontkarja megfogta s a fiatal asszony borzalmas sikoltással rogyott össze a síron!

Nevetgélve oszlott szét ezalatt a fonól! „Lám csak, hogy mégis! Csak haza ment inkább a húgomasszony!”

Midőn reggel a keresésére indultak, megtalálták halva a síron. A ruhája oda volt szúrva a villával a kereszthez!

# Battlay Géza Ovidius-fordítása

Ismerteti: *Pintér Jenő.*

A modern ember nem tudja megérteni, miért lelkesedtek a művelt olvasók évszázadokon keresztül a görög és latin költők remekeiért. A legtöbb emberre nézve rejtély, hogy mi szépség lehet Ovidius és Vergílius latin szövegeiben. E meg nem értes oka az, hogy még azok is, akik a latin szöveget jól megértik, csak nehezen tudnak behatolni az idegen szöveg költői szépségeibe, csodálatos finomságaiba. Az ó-klasszikai remekművek alakilag is hű verses fordításainak viszont az a hátrányuk, hogy a latin-görög verselés az olvasók nagy részére nem teszi a vers hatását. A ma-

gyar fül elsősorban a rimelt keresi a versben s nehezen barátkozik meg a rimtelen versformákkal.

Battlay Géza mesteri Ovidius-fordítása megadja a latinul nem tudónak is a kulcsot ahhoz, hogy miért tartották Ovidiust néhány más költőtársával együtt halhatatlan költőnek és páratlan teremtetőreji művésznek. Az Átváltozások 15 könyvében, ebben a terjedelemben nézve a legnagyobb eposzokkal vetekedő műben, a görög regék csodálatos váltakozással bontakoznak ki az olvasó előtt. Egész görög mitológia ez, páratlanul színes költői feldolgozásban. Ha

számba vesszük, hogy az ókori nagy költők közül éppen Ovidius a legelhangzóbb s míg Homeros és Horatiusnak számos fordítása forog közköze, addig élvezhető magyar Ovidiusunk nincs: e fordítás jelentősége nyilvánvaló. A hexameterekbe formált latin szöveg oly könnyedén jelenik meg e magyar fordításban, mintha verses regényt olvasnánk. Érezni lehet belőle, milyen hatással lehetett a régi római olvasóra az eredeti mű, mikor Krisztus születése táján az Átváltozások kézírata megindult hódító útjára.

## 1. A világ teremtése

Midőn még nem volt tenger és föld

És nem borult fölénk az ég,  
Egy volt a mindenség alakja:  
A hit Chaosnak hívja rég,  
Nyers volt nagyon és rendezetlen  
S a mozdulatlan nagy tömegben  
Össze nem illő anyagok  
Magvai szertehulltak ott.  
Nem gyűjtött benne még világot  
Titán keze, se Phoebé itt  
A kéklő, tiszta levegőben  
Nem újította szarvait,  
Levegő nem volt látható  
Az űrben úszó földgolyó,

Nem font át még lágy öléssel  
Amphitrite földrészeket,  
Ahol a föld volt, ott a tenger  
S a levegő is ott rekedt,  
Nem tud még senki földön állni,  
Vizekben úszva hallá valni,  
És nem fényelt a levegő,  
A körülöttünk lebegő,  
Alakot még nem öltött semmi,  
Együtt van hőség és hideg,  
Vizes szárazzal lép vitára  
Heves csatákat vívni meg.  
A gyöngye üldi az erőt,  
A könnyű az ellenkezőt,

Isten, vagy tán egy jobb világrénd,  
A civodást megszünteti;  
Égtől a földet elválasztja,  
Vizet a földtől elveszi;  
A légnél, amely sürűbb volt, a  
Habbkőnyű aethert feljebb vonta;  
Serényen így munkálkodott,  
Elrendezvén az anyagot,  
A tűz, amelynek súlya nem volt,  
Fennt tündökölt az ég ivén,  
A földet terhe lejjebb húzta,  
Az aetherben laktott a fény,  
A víz a szélekre került  
S a szárazföld elkülönült,

És akkor, bárki volt ez Isten,  
Elosztotta az anyagot,  
Amit elosztott újra szelte  
Képezvén így sok darabot,  
A földet vette most munkába  
És gömbalakra megformálta,  
Közepétől minden helyet

Egyenlően elhelyezett,  
Aztán a tengernek parancsolt:  
Legyen rajt úrrá a vihar,  
S a körülölelt szárazföldet  
Nyaldossa hús hullámmal,  
Előbukkantak a tavak,  
Források szöktek fák alatt,

Hajlott partokkal ékesített  
Dacos, kanyargó folyamot,  
Melynek vizét a föld is issza,  
S a tenger is fölcsivja ott,  
Zúgó habok ha odaérnek,  
Kívájt medrükbe ott se férnek:  
Sandán a szárazat lesik  
S a tengerpartot verdesik,  
Majd a szelid síkságon formált  
Puha, lágy pástú zöld mezőt,  
Bércék között mély völgyet ásott,  
Erdőt teremtett zöldelőt,  
S parancsa szólt: Sziklák! Kövek!  
Hegyekké emelkedjete!

S miként az égnek boltozatját  
Öt övre osztja szent keze,  
Közülök kettő balra hajlott;  
Kettőnek jobbra volt helye:  
S az ötödik ott forrt közepén: —  
A földgolyó is, im eképen  
— Így rendeli az Alkotó —  
Öt földi övre osztható,  
A középsőt a nagy melegtől  
Embernek lakni nem lehet;  
Más kettőt elborít örök hó,  
Hol nap nem olvaszt jéghegyet:  
Kettő meg — völgyön és hegyen —  
Szelid és mérsékelt legyen,

A levegő, mely beborítja  
A különböző öveket  
— Miként a víz a földnél könnyebb —  
A tűznél súlyra nehezebb,  
S mivel a földnél így könnyebbek,  
A kőd s a felhő ott lebegnek  
Az ég alatt, a föld fölött  
Hol villám sújt és menny dörög,  
A fúrge szellők fúdogálnak,  
De hogy bajt mégse hozzanak  
Az Alkotó ezt úgy rendelte,  
Ne mind egy tájról fújjanak,  
Ez erre, az meg arra száll,  
Testvéreiről ők a viszály,

Eurus Nabathaeában ült még  
S a perzsaik földjén, keleten,  
Zephyrus fúdogálta Vespert  
A nap hol este lemegyen,  
Észak mezőin s Scythiában  
Vad Borcas dühöng magában,  
Míg délen Auster von ködöt  
S eső támaszt a föld fölött,  
Alig, hogy elkészült ezekkel  
Az aethernek csinált helyet,  
Mely súlytalan volt; tiszta, fényes,  
Mint szűzi hó a bérc felett,  
„Az anyag egyet forr, buzog,  
Kigyúlnak már a csillagok,

S hogy ne legyen tájék, ahol még  
Nincs élet: — ime az égek  
Honába fénylő testek laktak  
S a halhatatlan istenek,  
A fickándó halak farkasul  
A vizeket bérlék lakásul,  
Földön csörtetnek a vadak,  
Levegőben a madarak,  
Am még hiányzott egy eszes lény  
Ki nemesebb a többinél:  
Ki úrrá lenne a világon,  
S kitől a többi jót remél,  
És lön az Ember: isteni  
A mag, amely érlette ki,

Vagy bölcs fia nagy Japetusnak  
Földből vett hozzá anyagot  
— Mely most válván csak el az égtől  
Magába rejt még szent magot —  
És abból, vízzel elkeverve  
Isten képére lön teremtve,  
Ki tudja azt? De egy való  
Mely el sem is tagadható:  
Amíg más állat földre hajlik  
S tekintetet lesütve néz:  
Az ember néz a csillagokba  
S nézése bátor és merész!  
Így nyert a föld új alakot,  
Új embert, új ábrázatot,

## 2. Az emberiség korszakai.

Aranykor! Nem volt napjaidban  
Szigorú bíró... Szabadon  
Szent volt a jog és az adott szó  
És nem volt zsarnok hatalom,  
Nem függtek künn az ércebe vésett

Szigorú törvényhirdetések,  
Nem volt fenytték, büntetés,  
Ezer ártatlan szenvedés,  
Hegyek közül nem szállt tutaj le  
Szilaj folyón a tengerig,  
Idegen ország képét látni  
Még ez időtájt nem merik,  
Nem voltak házak, tornyosok,  
Fallal körülfalt városok,

Nem voltak hosszú harsonák még  
S hajlítót kürt se harsogott,  
Kardot még nem formáltak ércből  
Se daliáknak sisakot,  
Nem voltak katonák, se harcok  
Békét tükröztek még az arcom,  
Nem volt adó a házakon  
Se földeken, se állaton,  
Nem vont a föld képére ráncot  
Az éles, csillogó eke,  
A boronával nem bajlódott  
A földnek jámbor gyermeke,  
Termelt a föld önként magot,  
Kalászt hányt, természet hullatott,

Arnyas hegyoldal zamocóját  
Szedegették az emberek,  
Zamatos vacsorát kínálta  
A forrás mellett a berek,  
Somot és epret áhitottak,  
Zeus szent fáján lakmározta,  
Örök tavasz volt a világ,  
Mag nélkül kelt ki a virág;  
Ringtak a síkon dús kalászok  
Lágy Zephyrek fuvalmain,  
Édes tej csordogált a forrás  
Beszédes, csacska habjain,  
És mézet ettek, itt-amott —  
A tölgy is mézet csurgatott,

Midőn a trónvesztett Saturnus  
A Tartarosba vetetett,  
És Juppiter lett az úr: — a földön  
Az ezüstkör elérkezett,  
Aranyat bár örömet néznél,  
Jobb az ezüst a rótszin réznél,  
A télapó tovább havaz  
S kurtább lesz immár a tavasz,  
Most különült el a négy évszak,  
Tavasz, a Nyár, az Ősz, a Tél;

Egymást kergelve váltogatják  
Fagy a meleggel összeér,  
E négyen kívül nincsen út,  
Az év ez úton egyre fut,

A levegő átfül meleggel,  
A hűvös árnyék jó barát,  
A víz a szél lehelletétől  
Jéggé dermed a télen át,  
Épülnek össze-vissza vázak,  
Melegtől, fagytól óvó házak,  
Az ember barlangot keres  
S ligetet, ágat összesyenes  
Hogy kunyhót építsen magának,  
És Ceres áldott magvait  
Először kezdi betakarni  
Dombos barázda, munka, hit,  
Az ökrök a mezőkön át  
Nyögve hordozzák az igát,

A harmadik korszak a rézé.  
A természete vad, szilaj,  
Nem bűnös még, de már nyomában  
A fegyver csörren, kél sóhaj,  
Utolszor jött be a vaskorszak,  
Rossz érből keltek földi rosszak,  
Szemérem, hűség és igaz  
Helyébe lopva lép a gaz,  
A nyereségvágy, kétségűség, —  
Gonosz család, ügyes-bajos,  
A vásznait a csalfa szélben  
Dagadni látja a hajós,  
S a tölgy, mely nőt a bércfokon,  
Most ring a lágy hullámokon,

A földet melyet közösségben  
Birtak hajdan az emberek,  
A mérnökök mesgyékre osztják  
A tulajdont jelölve meg,  
Már nemcsak enni vagy az ember  
De arra is, mit a föld nem mer  
Földszíne vetni s vastagon  
A Styx sötét árnyába von:  
A föld gyomrából kincset ástak  
Mely minden rossznak kútfeje,  
Im itt volt már a vészthozó vas  
S a kincsek csabos ereje,  
Reánk szakadt a háború,  
A vas, a kincs, a baj, ború.

Adázul villogtattak kardot  
Véres jobbukban férfiak,  
Zsákmányolás lett most a munka,  
Gazdák gazdákra rontanak,  
Nő tör apósa életére;  
Nem nézi, véle egy a vére  
Rokon gyilkolva a rokont,  
A férj a nő vesztére ront,  
A mostoha mérges italt szűr,  
Hogy eleméssze gyermekit,  
Fiú nem győz a kincsre várni,  
Apjának kémi éveit,  
A kegyelet kialudott  
S szűz Astraea eltávozott,

S hogy ne legyen nyugton az ég sem  
A gonoszsgától, hire jár,  
Hogy óriások ostromolják  
A mennyet, Ing a büszke vár  
És már-már elomolni készül  
Tengernyi sziklák tömegétül,  
Miket az óriás karok  
Egymás fölé halmoztak ott,  
Am ekkor a tűzes villámot  
Az Isten vette hirtelen,  
Majd elhajítá, Az Olympust  
Áttörte az nem egy helyen,  
És elsdorva árva rom  
Az Ossa és a Pelion,

S midőn szétszórva ott heverték  
Az óriások testeit:  
Mondják, a föld is forni indult  
S elkezdett vért ereszteti,  
Uj nemzedék e vérből támadt,  
Szívükben égő harci vágyak  
Alakra, arca emberek . . .  
Az idő egyre csak perog,  
És nemzedékről-nemzedékre  
E faj is istentagadó,  
A keble vad és kéjszólvágo  
Ölkezésre áhító,  
A kéj az üdvnél többet ér,  
Lám nem válik vízzé a vér,



## Lavotta kesergője

A Sopron-utcán bandukolt a város felé . . . Kopott a ruhája, poros a csizmája s lábujjai kíváncsan kandikáltak ki az új város öreg utcáira. Csokonai Pítész küldte, szalasztotta: „menj jvités Kanizsára! Szeretik ott a vidám muzsikát, szép lányok kacsingatnak majd rád s jó badacsonyi borban is dűskálkodhatsz.”

Csokonait szerette, vele vándorolta át a fél országot. Vendéglátó falusi kuriák, rozzant, öreg csapások s jókedvű diáktanyák sűrű vendégei voltak kettén. Reményeltel, az ihlet tűzétől lángolva barangoltak s várták sorsuk jobbra fordulását, Mihályra rá is sütött a szerencse napja: Csurgón tanítja a poetikát a tanoda-beli ifjaknak. De hát ő mit csináljon ott? Nem élhet Csokonai nyakán: a poetikai tan-szék stipendiuma neki magának is

kevés volt. Szót fogadott hát barátjának s útnak eredt.

Zsebe üres, hónalja alatt feketefajú hegedűje s a lelkenes csodálatos melódiák zsonganak. Kanizsa! Hát itt volna, Levelet is hozott magával: „menjen csak Sebestény bírókhoz, úgy megbecsülik ott, hogy mindig marcipánt szik.” — Fiatal lányka jött vele zsebbe.

— Hé, szép hügám, hol laknak Sebestény bírók?

— Forduljon kelmed emitten jobbra, ihol a házuk a Papkert mögött.

Az ambituson galambósz, szál-egyeses úr fogadta.

— Lavotta a neven.

— A muzsikusz? Hallottam már öcsém-uramról. Hírét ide is elhozta a szellő, meg is a pernahajder Mihály deák is sokat emlegette kelmedet. Hát csak kerüljön beljebb.

A nagyasszony is öreimmel fogadta, Erzsike meg piruló arccal kértett tőle Csokonai után.

— Biz' annak felvitte Isten a dolgát, Csupán poeticát tanit. Uri ellátása van, kevés a dolga, sok a fizetése. De majd' elfelejttem, emitt küldi ezt a paksamétát Erzsikének. Valami versezetek vannak benne.

Erzi tuláradó örömmel kapja a kezébe s már szalad is vele szobájába. Lavotta meg a szíves invitálásra nekilát az évsének, Nagyoktat kocint Sebestény uramral s közben megered az ajkán a szó, Messziről jött ember, sokat látott, sokat hallott; a bíró úr nem úgy a kérdést, Lavotta meg nem fárad bele a válaszába. Erzsike is előkerül s bár szemérmesen, ő is kérdésző-ködni kezd. Lavotta csak nézi, bámulja, meg a pipájáról is megfeledkezik. Elhalkul, egyre lassabban pergeti a szavakat. Erzsike meg felélenkül, s áradt folyóként ömlik ajkáról a kérdés.

A nagy csavargó, a léha muzsikus elkomolyodik. Ha neki ilyen felesége lenne! De nem menne töb-

bet országút porát taposni! Nem garabonciáskodná többé végig a világot. Ilyen asszony mellett egy életen át elukkosolna szobájában. De ezek a barna szemek soesen fognak szerelemmel órá csillogni. Szájának bitor ivét nem fogja csókjaival elarasztani.

Leáldozik a nap. Kopognak, Cséry úr jön, a város fiatal fizikusa. Megcsokolja Erzsike kezét s ez pirulva mutatja be őket egymásnak: Lavotta úr, az országos híru zeneszerző — Cséry úr, a völégényem.

A muzsikus lehajtja fejét. Késő van, fáradt. Megmutatják szobáját. Kihajol az ablakon, álla alá szorítja hegedűjét s a hangok kiröppennek az éjbe, sírnak-zokognak, a „Papkert” fái sem sugognak, hallgatnak, a bánatos nótával együtt szomorokodnak . . .

S az elcsendesült város házai felett zokogva szól a — „Lavotta kesergője”. . . Dr. Mező Ignác.

# Lord Byron házassága.

Feljött szerelmi levelezésének  
Dr. Moray György első magyar fordításában.

## 1813. szept. 6. 2. MISS MILBANKENEK. (Kivonat.)

Nagyon vidám embernek nézem magam s állításom igazolására a legtöbb ismerősömről hivatkozhatom (pl. Lady M. re). Senkisémet kacag többet és bár az ön barátnője Johanna Bailie valahol azt mondja, hogy „a nevetés a nyomor gyermeke”, nem hiszek neki (ha csak nem valami hisztericusban) sőt azt hiszem, néha a szülője. Semmisen szereshet nekem nagyobb megítéssel mint e lady ismeretsége, akinek nincs nálam lelkesübb bámuloja. Otway és Goutherne után ő egyetlen drámaírónk; még Homeot sem veszem ki. Összes elfogult előítélettel nem vel szemben, s hogy helyesebben szólva a sok tekintetben fonák szokásokkal és elvekkel szemben, miket ön bizonyos körökben elfogad, hiszem, hogy a legrosszabb nő, aki valaha csak élt, nagyon tűrhető hírnevű férfinak vált volna be. A nők mind jobbák, mint mi és hibáik, már amilyenek, bennünk lelik okukat. Nyomatékos ítélet „a körökről, melyekben találkoztunk”, nagyon mulattat, kivált ha ezembe jutnak azok, akik e társaságot alkották. Mindent összefoglalva, bármilyen rossz is, mégis meg van a maga gyönyörűsége. Az élet legfőbb célja az érzés — érezni azt, hogy élünk, még ha fájdalomban élünk is. A „kinzó üresség” hajt minket játékra, küzdelemre, utazásra, feleletlenre, a mindenféle foglalkozásra, miket mohó vágygal tűzünk s miknek legfőbb vonzereje abban az ideges izgalomban áll, mely elválaszthatatlan azoknak megvalósításától.

En gyámoltalan képmutató vagyok. Mint barátom türelemmel viseltetik hibáim iránt. Semmi elfoqlultság sincs abban, amit önnek mondom — először azért, mert megjegyzéseiből némi hasznót remélek húzni — másodsor, mert meggyőződésem az, hogy semmi látszólagos ellenmondásom sem képes önt soha rászédni.

Nagyon részletesen és helyesen írt a rendszeresen gyakorolt jótékonyk-ság tárgyáról; Pope két sora megmagyarázza az enyémet (ha ugyan van bennem) és a fél emberiségét:

„Talán a jótét megnyugtítja lelkét; Talán csak a keletről fujdogáló szél.”

Tehát ön is „dalnok” — és teljesen fölhagyott ezzel a foglalkozással? Barátja, Pratt, egyik kriti-

kusa? vagy pusztán csak jóakárója? Ön nagyon is jó volt a szegény Blacketthez, amit azzal hallalt meg, hogy fülíg szerelmes lett önébe, bizonyára elég vakmerően — épen úgy, mint Meslastasio Mária Terézia császárnő.

Ha lesz egy pillanatnyi ideje, nagyon boldoggá tenna, ha hallhatná valamit önről, de azért ne zavartassa magát általam jobb szórakozásában. Isten önnel

Byron.

1813. szept. 26.

## 3. MISS MILBANKENEK.

Kedves barátom!

Mert bizonyára megengedi, hogy így szólítsam önt. — Visszatérve a városból, ahol egy csapat kedves embert hagytam el, végigszalást találtam az ön levelében, annyival is inkább, mivel kételkedni kezdtem abban, hogy fogok-e még kapni egy másikat. Rám vonatkozó kérdéseket tesz föl, ezért el kell néznie azt az önzést, melyet feleleteim elfognak árulni. Nagyon örvendek, hogy ismer minden „jó tettet”, mit véletlenül valaha összekontároltam, egyszerűen, mert ez azt bizonyítja, hogy nem rossz szallt rólam folytonosan beszélni. Ha ez áll, akkor elég jutalom az reám nézve, hogy jó véleményében egy rövidke lépést tettem előre. — „Nyugtalan elveimet” nem szereti — nagy fájdalmat szenvedne ezzel; de hát nem bírok tespedni. — Ha vitorláznak kell, ám legyen viharos az óceán, amint kedve tartja — csak semmi unalmas cirkálás valami tavon, amelyen sohasem veszítjük el szemünk elől az öt környező egyhangú partokat.

„Vidám”, de nem „megelégedett” — csakugyan. Azt mondja, hogy sohasem próbálom magam igazolni. Önnek igaza van. Néha napján nem tudom, máskor meg nem akarom magam semmiféle magyarázattal sem nyenteni. Ilyen körülmények között nem érdemes élni. Az egyetlen kísérlet, hogy magamat igazoljam, költői álláspontomra vonatkozott és mi volt az eredménye? Nem a magam igazolása, hanem mindenkinek a megtámadása. Igazán pompás egy jelenet volna, ha magamat mentegetni kezdeném, ha például magamat valami békés természetű falusi nemes embernek mutatnám be (föltéve, hogy ez lehetséges), mennyivel több fájdalmat, mint örömet okoznék ezzel sok embernek? Azt hiszi, vádlóink jobban szeretnek minket, ha megcáfoljuk őket?

Olyan nevést fedezett fel bennem, mely „hamis a szív mélyéig”, — ám legyen, de azért tűrhetően őszinte voltam önnel szemben s attól tartok, hogy néha kellemetlen is. A büszkeség vádjával szemben azt hiszem, hogy bűnösnek kell elismernem magam, mert mint gyermeket és nagyon fiatal embert is ezzel vádoltak folytonosan tanulótársaim és tanítóm. Mióta idősebb lettem, erről kevesebbet hallottam, — bizonyára azért, mert most nincsenek tanulótársaim és tanítóm. Egyébiránt már természetemben volt a védekezés, mert már akkor kezem mint Izmael keze felemelkedett mindenki ellen, mint ahogy mindenki ellenem. S most ráterek kérdézősködésének ama tárgyára, amely elől, mint észre kellett vennie, mind eddig kitértem, a kínos kérdésre, a „vallásra.” E letem első felében Scotiában kálvinisták között nőttem fel s ezért nem szeretem ezt a felekezetet. Azóta meglátogattam a legvakbuzgóbb és hiszékenyebb országokat, Spanyol-, Görög- és Törökországot. Mint látványosság a katolicizmus büvölőbb, mint a görög vagy török vallás; de csak ez utóbbinak hívei teljesítik prófétafüj parancsait hitők utolsó betűjéig. Az én felfogásom teljesen határozatlan. Ezt őszintén bevallom, mert amikor 1810. Patrusban már lemondtam rólam, három papot utasítottam vissza lelki vigasztalás és azzal fenyegetöttem, hogy muzulmánok állók be, ha nem hagyának békében. Nagyon szenvedtem akkor és a halálra, mint megváltó néztem minden bánkádás nélkül a multra és kevés spekulációval a jövőre. Valóban testileg olyan érzéketlenül feküdtem, hogy, bár csak egy épen olyan beteg, fiatal francia ember, két barbar arnauta és egy földsíket, kétségbeesett görög kuruzsoló volt mellettem, mégsem akartam elhivatni angol szolgálat, aki csak két napra távozott s kinek ápolása ilyenkor fölért volna valamennyi többinek a jelenlétével. Magam sem tudom, miért? Hacsak nem azért, mert olyan közömbösség szállt meg, mi ismeretlen előttem, mikor egészséges vagyok. Kétségben kívül hiszek istenben és boldog volnék, ha még többről volnék meggyőződve. Ha a jelenben nem hiszek semmiféle emberi vallás hagyományában és ki nyilatkoztatásában, azt hiszem, ez nem a teremtet iránt való tisztelet hiánya, hanem az emberek iránt, és amikor látom, hogy valaki röpiratot ír, annak bebizonyítására, hogy Pitt úr halottaiból támadt

fel (amint ez egy héttel előbb megtörtént) és maga is teljesen megvan győződve állításának igaz voltáról, akkor legyen szabad nekem kételkedni a többi, épen így bebizonyított csodában. Hanem azért a kereszténység erkölcsstana tökéletesen szép, az erény főnsége — és mégis föllejük némelyik nagyon finom tanítását a görögök régebbi axiómái között — pl.: „ledd másoknak azt, amit szeretnél, hogy mások tegyenek veled”, a serelemek megbocsátásáról és még többről, amikre már nem emlékszem. Jó éjt! Hosszú levelet írtam; remélem, épen ugyan hosszasan fog válaszolni, de biztos vagyok abban, hogy mulattatóbb lesz. Nagyon pompásan ír, ezt bizonyára nem szívesen hallja, azért hát erőm nem írok többet. Örökké hűséges tisztelője

Byron.

P. S. Ezt a félvét még tele-firkálom utóirattal. Még Astonból rövid levélkét küldtem, mert egy kissé idegessé tett utolsó levelem fogadtatása. Jövő héten ismét ott leszek pusztán csak azért, hogy elmeneküljek a Doncastert futtatások elől, mert nagyon rosszul vagyok be a vidéki ünnepélyek közé, de ismét találkozom a többiekkel, ha már mindenen túl leszek. Két napi utazás után írtam ezt a levelet tegnap éjjel kevés nyugalom és semmi étkezés után (mert utazás közben az evés rőtön lázt okoz, ne csodálkozzék azon, ha silány egy mf. Ha megítszél válaszával, címezze Londonba. Kérem adja át változhatatlan tiszteletem kifejezését Sir Ralphnak és Lady Milbankenek és még egyszer fogadját azt ön is. Jó reggelt.



DARNAY KAJETAN,  
a kiváló és-történtrő, a Nemzet munkatárs



## Intimitások Balatonfüredről

### Hogyan mulatnak az úri dámák és gavallérok.

Kedvesen tarka, nagyrészt ösmeretlen adatokat mesélt el a balatonai fürdőletről egy báróné, aki az előkelő társaságnak ünnepelt szépsége volt s ötletességéről is nevezetessé vált. Az aktualitást az adta meg, hogy újra sok szó esik a magyar fürdők elhanyagolásáról.

— Divat ez is, — mondta a báróné — elég szomorú, hogy kezd szinte mániává lenni. De mondhatom, sok benne a ferdtítő célzat. Én a világnak csaknem minden elegáns fürdőjén jártam, de nem adom egyikért se a Balatont. Sehoh a világon nincs együtt meg a víznek és vidéknek ennyiféle kitünő tulajdonsága. Amikor a Keleti-tenger borzongatóan hideg, itt bársonymeleget a tó. Amellett van olyan része — kivált a sífoki oldalon — ahol vetekszik az edző hullámzás bármelyik tengerével. A hévízi iszapfürdő, de különösen a balatonfüredi szénsavas forrás, amelynél különböt sehoh a szívbeteg nem talál, igazán nem értékelt magyar kincs. És csak legenda az, hogy az előkelő fürdővendég kénytelen a Balatont elkerülni.

Aki ezt mondta: báró Dániel Ernőné, volt kereskedelmi miniszter neje. Az esztendőnek jórészt balatonfüredi villájában tölti már gyermekora óta és a 74 éves matróna épp úgy kiúszik a Balatonba, mint valaha a múlt század hetvenes éveiben. Szemének ragyogása is a régi, míg előszedi a sok hajdani emléket:

— Balatonfüred az én lánykoromban állt legnagyobb fényében. Divat és pompa teljességre virágozott még a nyolcvanas évek elején. Az ország előkelői mind csak idegyűltek. Igazi gavallérvilág volt.

— Kik szerepeltek leginkább?

— Pázmándy Bélával illik én kezdeni, mert táncfenomélen és igazi szép férfi volt, a magyar gavallér prototípusa. Gyönyörűen járt, még pedig a csárdást, hisz akkor csak ez kellett. Na és aztán Esterházyék és a Zichyek. Cziráky Antal és Béla, Keglevich Gyula, majd István. Főként már a karscú Rohonczy Gida is. A Dörnye saját tánctermes villájukban rendeztek igen nagy bálakat. A régi „Gyönyörde” alatt, a mai Grand Hotel-nél két óriási teremben folyt a bál naponta. Soha nem akad külön Pesten se. Akkor nem járt a javaközönség így külföldre, a kereskedő- és polgári-osztályból sem... Csak jellemzésül mondom, hogy Annanapján 29 gavallér jött, aki egyedül az én táncosom volt, Zala-, Somogy-,

Veszprémmegyéből, de távolabbról is, sokan a maguk négyes-fogatán... Ha Pázmándy táncolt, a többi pár lassankint félreállt a cigányól és úgy nézte. A mamák odahívták leányaikat. Néme-lyik tánc két-három óra hosszat tartott egyfolytában. Akkor mindig együtt szórakoztak a nők és férfiak s nem volt olyanféle ádáz kártyázás, mint most. Már a pesti Redout-ban így búcsúztak: „Viszontlátásra Füreden”. Szabályos kúra akkor még nem volt s az öreg dr Mangold bácsinak is kevés dolga akad; csak később lett Füredből komoly gyógyfürdő, amelyet sokan Nauheim fölé helyeztek. A jó tihanyi papok akkor még vajmi keveset törődtek forrásaikkal, a savanyúvizet sokan csak „bor mellé” itták s amikor megboldogult férjem szava téte, hogy miért nem csinálnak új szénsavas kabinokat, a papdirektor szelid mosollyal felelt: „Minek? Hisz az a kettő sincs mindig tele!” Aligha képzelte, hogy 1925-ben 60—70 szénsavas fürdőkabin is rendszerint megtelik s a Balatonban egyszerűen több-ebren lubickolnak.

A kegyelmes asszony érdekes részleteket mondott el a yacht-életéről is.

— Ez későbbi nagy divatkorszak volt. Minden igazán előkelő gavallér építettett magának yacht-ot. Színes nemzetközi élet is kezdett a Balatonon kibontakozni. Mikor aztán Stefánia trónörökösne lejtött, az ő kedvéért újabb mágnesesoport sereglett Füredre, Károlyi László, Nádasdy Ferenc, Inkey báró, Andrásyék és a Zichyek. Szébb-nél-szebb yacht-ok síkoltak a tavon. Amellett sokszor egész hajókat kibéreltek, táncmulatság céljából. De az ilyesmi soha dhajkodássá nem fajult. Yacht-és tennis-versenyek váltakoztak. Esterházy Mihály volt a commodora, mikor Stefánia lejtött. Roppantul vigyázni kellett az etiketre s az egész dolog kényes természetű volt; hisz az özvegy trónörökösne kellett vigasztalni, illő módon szórakoztatni. Annyi bizonyos, hogy Stefánia jól érezte magát. A legkülömb gavallérok vették körül. Esterházy Mihálynt bizták meg velem együtt a főügyelettel s minden irányban vállalnunk kellett a felelősséget. Hajnal felé bizony odaszóltunk: „Altesse s'il vous plait” s engedelmeskednie kellett, akár tetszett, akár nem... Stefánia nagyon megszerette a Balatont. Később viszont évekig nyolc-tíz napra meghitt az urammal együtt. Kitünő magyar asszony lett belőle. Semmiféle irányban nem volt igaza a leányának, aki vagy két évig nem látta, amikor Stefánia Lónyay grófhoz, — „csak grófhoz” — ment nöl.

Dánielné családja építette a leghíresebb balatonfüredi villát, a régi kis templomtól — szemközt állva, — jobb-raeső Fészek-nyaralót. A játékonyságáról nevezetes özvegy Szűcs Lajosné építette a nagy oszlopos házat s Dánielné édesanyja: Cséry Lajosné, meg Tóth Lőrincné örökölték. Még akkor remek volt a kiállítás, le a Balatonig semmi sem volt előtte. A ház később vállt országoshírvé, amikor Neugebauer Vilmos, a Gyermekvédő Liga igazgatójának családja, mely Dánielékttől megvásárolta és vagy tíz évig lakott benne eladta Blaha Lujzának. A művésznő csaknem húsz esztendőig itt töltötte a nyarat, „legboldogabb napjait”. A háború alatt aztán ő is továbbadta Deák Ferenc sógorának, az immár 86 éves Tarányi Ferenc nagybiróknak. Maga Dániel báró lent a vízparton lakott ezentúl — nincs is több villa ott — és az előkelő társaságnak sok kellemes emléke fűződik ehhez a szép úrilakhoz. A mult nyáron meg József főherceg is járt oda, aki tudvalevően csudaszép hatvanszobás kaszélyt épített a közeli Tihanyban.

Ha a fenséges példát követi az arisztokrácia, akkor Balatonfüred és a Batontpart nagyrészt megint egészen „divatba jön”, aminek jelei már többhelyt mutatkoznak is. Báró Dánielné és barátainó perze az idén is hivat maradt-nak a Balatonhoz, ahol már gróf Fekete János, a százötven éves költő szerint: ... délután a sok tánc, theatrum, menyecske... Mulatták az ifjat, vént egy pikétesce... Madarak zengését muzsika követi Melynek majd éjfélig soha sincs szüneti.

T. K.

## Dal a mélységek felé

Dalolj, ha fáj e csonka, csűf jelen.

De éneked a mélység panasza,  
Ígaz sebek jajszava legyen!

Amikor lelked, mint a húr feszül

S valami szent vagy óstromol belül,

Hogy elsiholtst bajunk;

Térdelj, testvér, a nagybeteg elé.

Figyelj az élet ritmusa felé

S ha megtaláltad a verő eret,

Csak akkor érzed, mint iüket odabenn

A vércsatorna s hogy túl a negyvenen

Pirosit, perzel, káprázlat a láz...

És ha e nagy harc felveri szived;

Legyen éneked

Vérpiros, mint a vérző szív sebe,

Legyen robogó ritmussal tele

S mi elvonul a megtört szemeken:

Sirjon benne a mult, jövő, jelen,

Fojtsa fájdalom, melegitse vér,

De legyen, legyen harc — az életért!

György Lajos.



## A lila kaftán

Irta: Varga Béla.

Temetői szomorúfüzek alól, bárányszőke tejszínű tájain át végtelen ívben lendül a messzeségbe a Végzet útja a Nirvana felé. A Mindenség apró szentjánosbogárkái suhannak rajta végtelen rajokban — lelkek, kilobbant szikrái a földben maradt porhüvelynek, hogy a szent tornácban számot adjanak földi dolgaikról az örök Erőnek, akit a szent Brahma Nagy Parancsolónak nevez.

Ködpalota fehérlik a Nirvana partján, aranyszőkekkel — milliárd ragyogó csillaggal — kivért kúpolája a mennyboltozat, falai fehér fellegek, amikre türkizből csiszolt csillár — a hajnalcsillag — hinti búzavirágszínű fényét. A ködpalota alján hömpölyög a Nirvana tompa morajlással, nyaldossa a felhőlépcsőket, hová a túlsó partról keskeny szivárványhid vezet. A hídon egyenkint suhannak át a lelkek a palota tróntermébe. Acélszínű felhőtrónusán komoran, merev arccal ül a Nagy Parancsoló.

— Mi voltál odalent?

A szava zúg, mint a menydörgés morajlása.

A sápadt lélek halkán mesélni kezd: — Testőr voltam a királynő udvarában. Nagyon szép volt a földi élet... Ragyogó fehér kaftánt hordtam és csillógó tört az oldalamon. A palota kertjében virágoztak a cseresznyefák, a szökőkút márványmedencéjén ezüstös porzott a holdtüésben. Ott állt a királynő... Egyedül. A fák között nagyrogó ösvényt figyeltem, mint az őzike, a vadász, Tarka tulipánokkal átszőtt csipkeruháján mint márványból faragott szobor ragyogó't át a teste a hold sápadt fényében. Véremben valami édes bódulás hintázott...

— A szerelem — mordult gúnyosan a Nagy Parancsoló — és arcán fanyar mosoly lopózott keresztül. — Igen, a szerelem. Ismerlek már benneteket. Mind azzal jösztek. Micsoda pokolvirág lehet az odalent, hogy megmérgez mindent...

Igen... szerelem. Fűszeres illatokat lehelt az éjszaka... Közébe lopakodtam. Észrevett. Nem haragudo't. Fialat voltam és erős, mint egy gangesparti mezőn izmosodott bika. Mosolygott rám és nem bánta, amikor átöleltem. A sókja perzselés és a cseresznyefák árnyékában szerelmet párazott a pázsit. Ezért a percért érdemes volt élni odalent... Mikor azt sugta, hogy csak engem szeret, úgy csilgolt a hangja, mint május éjszakákon a harangvirág. Hívott, hogy

másik este is menjek: később, — amikor lefelé hajlik a Páva-csillag uszálya. Még az első csillag se gyúlt ki, amikor már megbujtam a kertben. Leszem a Páva csillagot, de az uszálya sehogysé akart lefelé hajlani. Apró csillagszemeit gúnyosan hunyorgatta — mintha engemet akarna kikacagni. Nem birtam tovább... Előlopakodtam a sürtű fák között. A szökőkút parkányán ült a királynő — de nem egyedül. Lila kaftánt viselt a másik: megismertem Hiimti a kapitányt. Láttam, amikor megcsókolta. És eltűntek a ciklámenszegélyes ösvényen a sürtű fák között. Egyszer csak éreztem, hogy markomban a tör... Utánuk akartam rohanni, de gyökeret vert a lábam. Most már tudom: a csalódás volt. És nem is haragudtam már. Odalent mindenkinek szabad szeretni. A föld tengelye a szerelem. A tör markomban volt, — nem dugtam vissza. A mellembé döftem... Kezdjük előlről...

Élő! — szólt a Nagy Parancsoló. — Megérdemelnéd, hogy számár képeben vagy elefánt formájában menj vissza a földre, de azok sokáig élnek, hosszú volna a vezeklésed. Kutyá leszel. Tanuld meg odalent, hogy hűségesen vigyázz arra, amit egyszer megszerezted, még ha szerelem is az.

A palotakertben, a szökőkútnál holtan lelték a szolgák egy fehérkaftános udvari katonát. Senki sem tudta, ki döfte szívébe a tört. Nagy pompával temettette el a királynő az udvari temetőbe, az ágave-sor végén. Sirkövet is faragott neki hófehér márványból. Az ágavék hófehér szirmokkal havazták tele a sírt. Egyszer, egy késő alkonyatkor a temetőben sétált a királynő. Izzó piros tubarözsabokrétát tartott a kezében, — odatette a sírhalomra. A hant mögül két zöldtűz szem meredt rá. Feketeszőrű kis kutyá volt. Hálás nyöszörgéssel sompolygott a királynő lábához és könyörgőn, féltéken nézett rá. A királynő megsajnálta s magával vitte a palotába. Engedelmes kis kutyá volt, csillógó emberszemekkel. Kedvence lett a királynőnek és ágyastermében, az ottoman párnáin csinált fekvőhelyet számára. Szelid volt mindenkéhez, csak egyszer szökött keservesen, amikor egy tavaszi hajnalon a lilakaftános kapitány surrant az ágyasterembe. Mintha irigylle volna a csókok csilingelését, az ölelést, szomorú szeme mintha opálszín könnyekbe borult volna. A szűkölése embersírás volt.

Réggelre holtan lelték a királynőt az udvarhölgyei. A toroka volt átharagva. És a kiskutya eltűnt nyomtalanul.

Temetői szomorúfüzek alól, bárányszőke tejszínű tájain át végtelen ívben lendül a Végzet útja a Nirvana felé. A Mindenség apró szentjánosbogárkái: lelkek suhannak rajta végtelen rajokban, át a szivárványhidon, be a tróntermbe, hol a hajnalcsillag — mint türkizből csiszolt csillár — hinti búzavirágszínű fényét a sápadt lelkekre s a Nagy Parancsolóra.

— Mi voltál odalent? — kérdi a Nagy Parancsoló és zúg a hangja, mint a menydörgés morajlása.

— Királynő voltam és asszony. Szerettem.

— Hm... Megint csak az az átkozott szerelem, — dörmögte a Nagy Parancsoló. — Szerlem a föld mérget ilatozó pokolvirága.

Igen... Szerettem... Nem lett volna szabad, csak azt az egyet, akit nekem rendelt a szent Bráhma, — isteni ágyékból származó uramat... Öreg volt, utálatos és a szakállá örökké dohányszagú. Amikor meghalt, trónt hagyott reám és meredek falak közé zárt rabságot. A népelem tudtam uralkodni, de önmagamon nem. Olyan hűdeg volt az aranyos trónus és olyan meleg a májusi éjszakák... A testem vágyban égett és hideg vánkost öleltem. Odakint szerelmesen bönogtattak a virágaborulat cseresznyefák, mámoros illat zuhogott be az ablakon és én kirohantam a csillagos éjszakába. Asszonysikolyással hívtam az életet... Harmatos pázsiton hempergtem, szerettem, csókoltam és édes ájulásba bódítottak keményizmú férfiarok. Szép volt fehér kaftánban és a lilakaftános is olyan gyönyörű volt... Leszálltam a trónról, hogy magamhoz ölelhessem az életet. Bűntess meg érte, Nagy Parancsoló...

— Megérdemelnéd, hogy macska formájában menj vissza a földre, mert nem ismerted a hűséget, de a macska nem él sokáig — rövid volna a vezeklésed. Azt sem akarom, hogy túl sokáig szenvedj, mert az asszonyszívben a szerelem és a hűtlenség ikertestvérek s az asszonylélek sohasem tud erős lenni. Légy hát kutyá és tanul meg odalent, hogy még egy koncért is hűséggel tartozol annak, aki házába befogad.

A nemzet mélyeséges gyásza kísérte sírjába a királynőt. Fehér márványszob-

rát hétország legelső szobrása faragta. Szenvedő arcán a lemondás mosolya hervad: márványbavésétt örök szomszág, kezében mirtuszból és tövisből font koszorúval, mely még Bráhma szerint is az ártatlanságot és a lemondó hűséget jelképezi.

\* \*

A királyi palota kertjében az agávesor végén ólálkodik az ősz. Bronzszínű faleveleket kerget a szél, borzas nagy fejüket szomorúan bólogalták a kizanténomok.

Ejfélt után egy sirhant mögül elősompolyog egy kis fekete kutya, a másik sir mögül meg egy kis fehér kutya, öszszeduglik nedves orrukat s boldogan, mint régi ismerősök kergetőznek a dertől csillógó avaron. És együtt csaholnak a holdra, mely ezüst pókháló tereget a márvány sirkövekre.

\* \*

Kaftánban, vagy divatos párisi öltözetben, trópusi tájak buja illatába n, sétaterek hullámzó nyüzsgésében, vagy abszint-gőz mámorában, — mindenütt

megfogamzik ez a pokolvirág, ha májusban zsendül az élet, a vér és isteni parancsolat tövisein át is gyökeret ver a földön loholók ereiben. Gögös királynők biborpalástjának ráncsaiban kergetőzik sut'og a selyemszoknyák suhagásában, ott settenked'k kis cselédányok imakönyvében és hajtja, forgatja, kergeti a Mindenség apró szentjánosbogárkát keresztül-kasul a Nagy Parancsoló sivar' ósvényein'emetőli szomorúfüzek alá, bárányfe'hek tejszínű tájain át, soha véget nem érő rajokban a Nirvána felé...

## Ahol az Aranyember íródott

Ismeretlen adatok Balatonfüredről.

Jókai egyik kiadatlan levelében, amelyet 18 mássikkal együtt, családi sziveségből kaptam meg átolvasásra, 1869-ben azt írja Tisza Kálmánnak, hogy a tődöbaja kiujult és az orvosok parancsára hosszabb időt kell töltenie portmentes, enyhe, subalpinus gyógyhelyen. Deák Ferenc, — aki Vörösmarty Mihállyal, majd árvánmaradt családjával, mint jólelkű gyám, már az ötvenes évek elején járt Balatonfüreden, — azt ajánlotta Jókainak, hogy ott szerezzen állandó lakást. Erős munka és bizony adósság árán sikerült fölépíteni 1870-ben a Jókai-nyaralót. Nagyon szép, tágas szobák, elől-hátul szokatlanul nagy köfalas verandák és egészen rövid idő múlva, ritka szép virágok is jellemezték a villát. A Rotunda-templom mögött, a mai Templom uccának a tulsó sarkán készült el az új Jókai-otthon, s az akkori pap, a krónikaképlvelő *Jalovics Aladár* ezt jegyezte föl róla:

— Erős, szép épület, kinyuló s zárható kényelmes előcsarnokokkal, 6 szobával és konyhával. A nyaraló főbejárata előtt, honnét szép kilátás nyílik a Balatonra, a somogyi par'ókra és a tihanyi hegysékre, csinos virágos kert van. A kertben levő kútat szomorú-füzek környékezik. Kiválóan meglepők a szebbnél-szebb rózsák, különösen a tearózsák. Ezeket, valamint a gyümölcsfákat is, jeles regényírónk maga gondozta.

De nemcsak maga gondozta, hanem maga ültette is. Sok olyan rózsafaját és másfajta virágot, amelynek híret sem hallották azelőtt Füreden, úgy, hogy nem'ritkán csudájára jártak a legfinomabb színekben tobzódo virágágyaknak. Fügefaját is ültetett és néhány egzotikus bokorral is tett kísérletet.

Ebben a házban írta Jókai legnagyobb regényeit. A jobboldali nagy szobában ott áll még a karcsulábú régi szép ír-asztal és rajta a régi tinta'artó, meg a toll, amellyel — kísérőm szerint — az „Aranyember” íródott. Az asztal előtt könnyű nádfonatos ülésük, az ablaknál pedig az öblös, alacsony karosszék, amelyben többnyire kérészeti, természetrajzi és útikönyveket, legszí-

vesebben a „Tour le monde”-ot olvastott.

Szemközt a széles nyoszolya, amelyben a költő Laborfalvy Rózával együtt aludt. Mellette az éjjeliszekrényen csonka gyertya s azontúl finomfaragású állvány, rajta régi petróleum-lámpa, aztán sok könyv; legfőkéül „A köszívű ember fiait”, amelynek kötetleit Jókai Etelka kapta. Mellettük régi családi arcképek, elsárgult fotográfiaik olyan magyar és külföldi tájakról, amelyeket Jókai bejárt és ügylázszik, különösen megszeretett.

Van itt egy idegen, humoros könyvmat is; a mulató Bizayt ábrázolja, amint a balatonfüredi kocabandával húzhatja. Jókai a régi Üstökösben sokat írt a „nemzet bárójáról”, erről a kedves, népszerű svihákról, aki állandó vidámságot teremtett a füredi urak közt.

A falon két százéves lánjkép s alattuk két antik szekrény, kecses és finom interziás asztal, körötte pedig selyemmel áthúzott karosszék. A szomszéd ebédlőben is csupa Jókai-bútor áll, lázste almárium egy igen szép, alabástromból faragott, fehér petróleumlámpa. A villanyt csak később vezették be ide.

Amikor Jókai speciális bajba került, idegen kézre jutott a füredi nyaraló is; de rokonsága, az Ihász-család meg'ehetősen nagy áldozat árán visszavásárolta a berendezéssel együtt és most fehér email'áblácskák mutatják a nyoszolyán éppúgy, mint a veranda masszív székein és asztalain, hogy azok „Jókai balatonfüredi bútoraiból” valók.

A kedves sárga szekrények között a falon ott van az egykorú Jókai-kép is, abból a boldog korszakból, amelyet Jókai Füreden töltött, legnagyobb és legizgalmasabb szerelmi regénye idején. (Ennek a történetre mindmáig nem került a nyilvánosság elé.)

Kívül a ház már rég nem olyan, amelynek az 1875-ben készült fametszet mutatja. Amikor ugyanis Feszty Árpád nőül vette Jókai Rózát, a villa tetejére — így beszéltek — a művész kedvéért a homlokzati masszív rész fölé szép, tágas atteliet építettek.

A ház előtt zöld dísznövények közt sárgaszínű Flóra-szobor áll, faragott kőoszlopon. A ma is jól ápolat, árnyas kertit utacskán a zöld kúton túl, maga-ültette fa alatt, magafaragta padon üldögélt esténként Jókai a mellékucai fronton.

A hátsó oldalon széles lépcső vezetett a gyümölcsös fák közt a „kisvillába”. Ha azt akarta, hogy senki ne zavarja, akkor Jókai idevonult. Itt festette a legkedvesebb akvarelljeit, itt faragcsálta piciny elefantsont-aktjaikat és egyik regényét is ebben a tuszkulanumban írta, amikor lent tataroztak. Idejárt hozzá Ottilia, aki később Meránban hunyt el. A házunk ma „Kis-Jókai” a neve és 1916-ban Rott Antal vásárolta meg. A fehérszakállú öreg úr kegyelettel ápolja a Jókai-kultúszat, az udvaron föllaltatta Jókai mell'szobrát, amely a budapesti Stróbl-szobor mintája után készült és miután a nagy-villához vezető lépcsőt fölszedték, még annak a köveit is megőrizte. Bent a villában legnagyobb a bece annak a néhány bútordarabnak, amelyet a hagyomány szerint maga Jókai használt. Szekrény, aranyos tükör, fotell, pár szék és egy virágtartó is van még itt.

A Jókai-villa más lett azóta, hogy 1870-ben felépült. Fesztyné, akit a füredi adatok ellenőrzésére fölkerterm, azt mondotta, hogy azt a műtermet bizony nem az ura kedvéért építették a villatetőre. Nem is festett ott soha, hanem mint leány ő maga fönt a kisvillában dolgozgatott. Az atteliet Mihelini, olasz származású veszprémi gazdag ember csináltatta, aki nyugalmoba vonulása után dilettáns festő lett. Mihelinitől aztán Jókai-Ihász Lajos főispán vásárolta vissza a nyaralót.

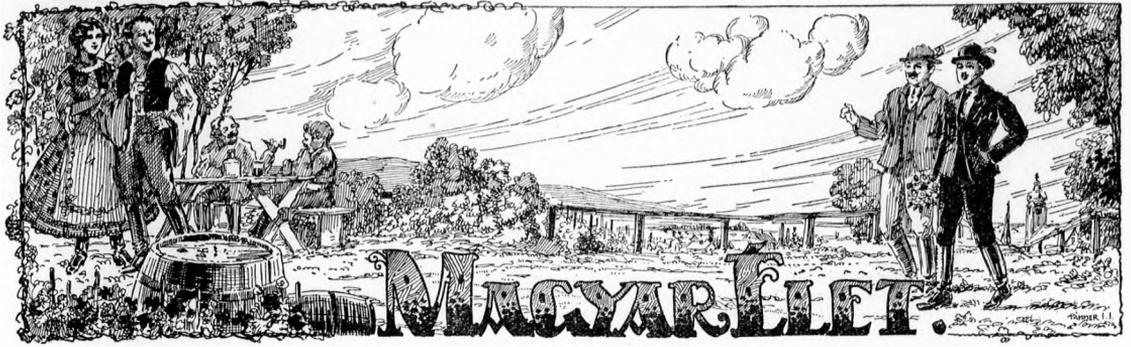
Jókai Mór keveset járta a villán kívül. Egy időben zártkörű asztaltársasága volt a mai Grand Hotel kávéházban. *Csemegi* Károly, a nagynevű joztudós, *Kéty* Károly báró az orvosnár, *Eötös* Károly és a kövér dr. *Engel* fúrdőorvos társaságában ült egy-egy délután.

De leg'őbbet *Vaszary* Kolossal sétált és református létére intim barátságban volt a néhai hercegprimással. Rendszerint a primási kertben sétálgattak és dr. *Huray* István fúrdőorvos — aki szintén Laborfalvy-leányt vett feleségül, csatlakozott hozzájuk.

Laborfalvy Róza halála után — 1886 őszén — Jókai majdnem egy évtizedre elmarad Balatonfüredről. De aztán újra állandó vendég lett, mert a fúrdőzés sehol annyira jót nem tett számára.

T. K.





## A gunyhó

Írta: Nyáry Andor.

Az ember mindenáron el akart válni a feleségétől, az asszony azonban hallani sem akart erről.

Már közel két esztendeje vesződtek így, de hiába volt minden, a törvény nem választotta el őket, mert nem talált erre okot.

Egyik napon azonban hirtelen megfordult a kocka.

A menyecske azzal a hírrel lepte meg az urát, hogy jól van na, beleegyeznek, váljanak el, de minél hamarabb.

Az ember elgondolkodott:

— Hogy váljunk el?

Igen gyanúsnak találta, miért akar az asszony olyan hirtelen és olyan hamarosan elválni. Itt — gondolta — kutyá jár a kertben.

Hogy az asszonyt bosszantsa, egykedvűen kijelentette:

— Ráérünk.

Most meg az asszony akart mindenáron válni, az ember azonban hallani sem akart róla.

Dömötör gazda a háza előtt üldögélt a padon, pipázott.

A szomszéd meglátta, átment hozzá. Beszélgettek.

Kezdték az időjárásról, aztán a termésről, mikor már a ház és a gazdaság körül megtárgyalták minden szükséges dolgot, a szomszéd rátért az asszonyra:

— Nem válik?

Dömötör megszívta a pipáját:

— De akar.

— Akkor nincs baj.

— Nincs.

— Elválasztja a törvény.

— El, — sercentett az öreg. — Csak hogy én nem akarok.

A szomszéd furcsállotta a dolgot, ránézett:

— Nem akar? ... Aztán miért?

— Mert az asszony akar.

Aztán elmondta, hogy mit gondol az asszony pálfordulásáról. Bizonyosan van valakije, s el is venné, ha elválna tőle.

A szomszéd bólintott:

— En is úgy vélem.

Dömötör tűzbe jött:

— Csakhogy én nem válok el.

— Ne is!

— Visszaadom neki a kölcsönt.

— Úgy is köll!

Elhallgatnak, pipáztak. A két száron keresztül két oszlopban szállt a füst.

Nagysókára a szomszéd megszólalt:

— Hallja-e kee!

— No!

— Mondok egyet.

— No!

— Én aszondom, Katinak van valakije.

— A feleségemnek?

— Annak.

Dömötör a szomszédra nézett:

— Hiszen én is aszondom.

— Azért akar válni.

— Hát persze!

Megint elhallgattak.

Jó idő mulva megint a szomszéd kezdte:

— Ez nem jól van így.

— Hogyan?

— Hát hogy mind a ketten válni akarnak, aztán még se válnak el.

Dömötör úgy ül a padon, mintha szoborrá dermedt volna:

— Én nem akarok.

— Azt tudom. De ha Katinak nem volna valakije, akkor akarna kee.

Dömötör bólintott.

— Akkor akarnék.

A szomszéd kiverte a pipáját s mikor lassú ponossággal elkészült vele, kissé hátrább tolta magát a padon, aztán elmondta, hogy ő a jó szomszédság kedvéért tudna az állapotukon segíteni úgy is, hogy Dömötör is elválhasson, aztán az asszony se lenne azé, akit szeret.

Erre már Dömötör is kíváncsi volt:

— Hogyan? — kérdezte pislogva.

— Hát úgy, — magyarázta a szomszéd, — a szöllőmben van egy gunyhó. Tudja kee.

— Tudom.

— Egyik délután kimegyek a szöllőbe, a keeé szomszédos az enyimmel.

— Hát azután?

— Valamiféle ürüggyel küldje ki kee a Katit.

— A szöllőbe?

— Oda.

— Hát aztán?

— A sógorát, meg a komáját küldje be előre a kukoricásba.

Dömötör úgy figyelt, még a szeme pillája se mozdult.

— Aztán?

— Aztán én majd módját ejtem, hogy Katit behívjam a gunyhóba.

— Minek?

— Hát hogy benn legyen.

— A gunyhóban?

— Ott.

— Mér?

— Azér, hogy a sógora, meg a komája meglássa, hogy velem volt a gunyhóban.

— Ehen!

A szomszéd szaporán beszélt:

— A tanúzásra a törvény elválasztja, annak meg nem köll, aki el akarná venni. Az egész falu tudja, hogy velem volt a gunyhóban.

Dömötörnek tetszett az ajánlat, a szomszéd jó szomszéd volt, aztán nőlen is. A dolognak ez a része nem okozott neki gondot.

Hát abba maradtak, amit a szomszéd ajánlott.

Esőre hajlott az idő.

A menyecske a szőlőt kötözte.

A kukorica szára megrebbent.

A sógor, meg a koma megérkeztek. Nagy óvatosan lezuhadtak a sűrűségben és lesték a gunyhót. Várták, hogy mi lesz.

A szomszéd pipaszó mellett ballagott a dülöüton.

A sógor felneszelt:

— Gyün.

Hogy jobban lássanak, négykézlábra álltak és úgy leskelődtek.

Mikor a szomszéd odaért a menyecskehez, szívesen köszönt:

— Aggyon Is'en!

— Kendnek is!

— Jó munkát!

— Az megvan. Több is van belőle, mint köllene.

A szomszéd az égre nézett:

— Esső lesz!

— Az ám, — szólta a menyecske, — pedig szeretném még elvégezni ezt a pásztát.

A szomszéd is dolgozott, a menyecske is.

Az eső megered!

A szomszéd a fejébe húzta a kalapot:

— Esik.

A menyecske magára terítette a felső szoknyát, hogy a külseje ne ázzon:

— Hazaver, mielőtt a páasztát bevégezném.

— Talán eláll.

— Lehet.

A kukoricás szélén gyér füst kari-  
kázott.

Dömötör szomszéd is megérkezett, ő  
is kíváncsi volt az eseményekre.

Az eső ahelyett, hogy elállt volna,  
mindig jobban rájött!

A menyecske sóhajtott:

— Nem áll el.

A szomszéd biztatta:

— Talán.

A menyecske addig sietett, a szom-  
széd addig biztatta, amíg az eső szakad-  
ni kezdett.

A menyecske felsikoltott:

— Szent Isten!

A szomszéd a gunyhóra mutatott:

— Gyertünk a gunyhóba!

Azzal futóra s pár pillanat mulva vé-  
dett helyen voltak.

S bár az eső a tulsó oldalról jött, a  
huncfut szomszéd azzal a nizzel, hogy  
bever az eső, behúzta az ajtót.

A sógor megvakarta a füle tövét:

— A zannya!

Mert az öreg mindent akart látni.

A komának melege lett!

— Ez mégse járja világos nappal!

Hivatásuk tudatára csak akkor eb-

redtek, amikor Dömötör gazda sötét  
alakja megjelent a pipa mögött és ia-  
jok szólt:

— Láttátok?

— Láttuk!

— Akkor gyertünk!

S három bús magyar a szakadó eső-  
ben furcsa gondoktól gyötörve haza-  
kocogott a síkos úton.

Az asszony sirt, esküdözött az ár-  
tatlanságára, a sógor és a koma azon-  
ban, mint kérlelhetetlen végzet tartus-  
kodott.

Az asszony hazament. Dömötör, a  
szomszéd, a sógor, a koma a nagy bol-  
dagságra akkorát ittak, hogy harmad-  
napra keveredtek haza.

Elmult pár nap.

Dömötör a tehenet etette.

Megállt, felfigyelt.

A szomszéd udvara felől furcsa han-  
gokat hallott.

Míntha Kati nevetgérezett volna.

Odalábujjhegyez a kerítéshez s a ha-  
sádekon átkucskogál.  
Visszahökken.

A felesége a szomszéd ölében üldö-  
gölt és ugyancsak cirógatta és csücsör-  
gött neki.

Erre az istentelenségre Dömötör gaz-  
da már igazán megmérgeződött, elfeled-  
kezett a vallásról, mindenről, átvette  
magát a kerítésen és ökölboszorított  
kézzel megállt a szomszéd előtt:  
— Hogy mered a feleségemet, te gaz-  
ember!

A szomszéd felállt:

— A feleséged?... Csak volt. Most  
már semmi köze hozzá. Elvált tőle.

Dömötör összezavarodott:

— Jó, jó, — makogott. — De miért  
ölelgeted?

— Azért, mert szeretjük egymást.

— Szeretitek? — akadt fenn Dömö-  
tör. — Mióta?

— Legalább esztendeje.

Dömötör nagyot nézett:

— Esztendeje? — tünődött. — Itt  
azán miért nem mondtad előbb, hogy  
szereted Kati?

— Azért, — felelt őszintén a legény,  
mert ha megmondtam volna, nem vált  
volna el tőle. Én meg feleségül akarom  
venni.

## Séta a tavaszban

Irla: György Lajos.

Estefelé sétára indultam.

Szeszélyes alakú habosfelhők szállin-  
góztak Rákos mezeje fölött. A tavaszi  
szántás friss illatot lehel, üde zöldben  
pompázott a vetés, a Rákos-patak frís-  
sen, vidáman csobogott a Duna felé.

A Grassalkovich-féle, hajdani vadász-  
kastély előtt nyurga, megkopaszott fa  
mered égfelé. Hegyén gólyafészek. Az  
öreg gólyamama féllábon kémleli a  
messziséget.

Ismerősökkel találkozom.

— Hazafelé?

— Hazafelé.

— Hál' Istennek, megjött a szépídő!

Ismerősöm utottan, fáradtan legyint  
kezével. Búcsúznak.

Törődött, fáradt hivatalnokember.

Agyongyötri a gond, a munka. Hogy  
is érdekelne a tavasz?

— Tüzelőt szedeget, nénike?

Rámnéz.

— Holnap nincs mivel főzöm.

— Ideje, hogy megenyhült az idő...

— Hát bizony, elég hosszú volt a tél.

— Itt a tavasz...

— Itt.

A nénike nem szól többet. Egy fatu-  
skó felé tipeg. Kötényébe emeli és  
boldogan mosolyog. A fatuskón holnap  
ebédet főz...

A patak mentén ifjú pár sélálgat.

Boldogok.

A leány a fiú vállához hajol. Egy-  
máshoz ér az arcuk. Másfelé fordulok.  
Bizony, nem illik figyelni őket...

Magambamélyedten sétálok tovább.  
Ezer tarka rím muzsikál bennem. Val-  
lamennyit eldalolták már a tavaszról.  
Csak más szavakkal.

Milyen különös is a tavasz! Réimre

csalogatja az, aki szemléli és hidegen  
hagyja azokat, kik benne szenvednek,  
veritekeznek.

Fáradt, kopott ruhájú ismerősöm  
kézlegyintéssel üdvözlí a tavaszt. Talán  
nem érdeklí, talán keresíti a megújul-  
lás kora. Talán régi elhervadt tava-  
szokra gondol... Az öreg nénike fa-  
hulladékok szedeget. Őt sem érdeklí a  
zsendülés, a rügyfakadás. Ő már nem  
zöldágot, tavaszüdvözlét keres, neki  
tüzelő kell, — fatuskó, elszáradt élet.  
És az ifjú pár?... Ők sem a tavasznak  
örülnek. Csak egymásnak...

Bolondos poéták, de sokmindent is  
magyarázotok bele a tavaszba! Mennyi  
mindent fecsegtek össze a rétről, vad-  
virágról, patakról s miegymásról!

Édes tavasz! — Szép és gyönyörű  
vagy, de mindezeknél többet látok ben-  
ned. Erőt.

Igen, erőt, ami fölszínre zöldelteti a  
csirát, ami életre fakasztja a rügyet,  
ami elhossa a levegő tisztító szelét.  
Igen, erőt látok a tavaszban és ez az  
erő nagy, szent gondolatok szárnyán  
lendíti magába a lelket.

Milyen hatalmas érzés: romantika,  
érelzés nélkül tekinteni a tavaszba. Mi-  
lyen nemes gondolat: örökörnek, tör-  
vénynek tekinteni a tavaszt!

Lejár az élet, csak a korai tavaszok  
keserű utóíze marad a szívünkben, el-  
sorvad a láng, szétfoszlik a mámor és  
csak a romantika marad meg belőle.

Bölcsesség, dicsőség úgy tekinteni a  
tavaszt, mint az erő szent szimbólumát!  
Ime, az én életem lepereg, az én tava-  
szom tébe dermed, én elmulok, de  
tavaszok egyre következnek. Tavaszok  
jönnek, tavaszok mennek és az én fehér

fejem körül kizsendül a május; bolon-  
dos, kedves virágzással karol át a tava-  
sz; a gyermek, az ifjúság.

Milyen magasztos gondolat: küzdeni.  
de megnem törni, szenvedni, de nem  
csöggenni, elmúlni és nem irigykedni,  
szeretni és — örökké szeretni! Szeret-  
ni ifjan, férfimódon s öreg fejjel is az  
életet, a tavaszt, a jövendőt! ...

Sötétedik.

Hazafelé indulok. Mint virágszirmot  
a szellő: lelkeket magába hajtja az erő,  
a tavaszi világ gondolatérielő ereje.  
Fereteges, szent, nagy lendülettel  
emel a hétköznapok fölé.

És most fogadkozom: nm, sohasem  
legyintek a tavaszra! Nem, sohasem  
keresem az elszáradt gyalyat! Nem, so-  
hasem keserem a régelesattant csókot!

A tavasz áldott erejét érzem...

## A hold ragyog Kuon bércein

Irla: Li-Tai-Po. (Ku. 699—762.)

A Tien-san fölött ezüstösen ragyog

A hold korongja bús felhők között.

A tengertől is ah de messze vagyok,

Honnan végtelen iton bűgő szél szökölt,

S bőmbőlve rohan Jü-mon vár felé.

Ching — hajt védeni a hordák ellenébe,

Egy harcos indul a mongol nyíl élébe,

Annyian elmentek, 's vissza vaj' ki jött?

Nem tudja senki: a harctér vérontóztott!

Az égre tekint a hős végvári csapat,

S búsan gondol a hazai földre.

Sóhaj, panasz a szíuben, a szádon lakat.

Ó éjszaka hozd meg: szabadulásukat!

Kínából fordította: Dr. Ágner Lajos.

# Nagytiszteletű úréknál

Írta: Buchwald Andor.

Husvét ünnepe közeledett. Kint a kertben vidáman nevetgéltek a korai virágok; a madarak jókedvűen lakmároztak a hernyókból és vigyázatlan bogarakból. A nagytiszteletű asszony az udvaron boldogan mosolygott egy tarka piros lepkére, hisz aki ilyet lát elsőnek az esztendőben, azt mondják, egészséges lesz. De aztán elkergette a gondolatát: „hess te csúnya babona” s ugyan csak siet a konyhába, sok most ott a dolog ilyentájba.

A fiatal papkisasszony ott ül a rendbeszedett kicsinösített virágos kertben az illatos almafa alatt s ölében olvasatlanul pihen a könyv, hisz ott áll előtte a fiatal tiszteltes úr, az édes apja káplánja Hollós, s bizony huncut szemében is akad olvasni való, rejtvény, útvesztő, vagy a jó Isten tudja micsoda.

A nagytiszteletű úr foglyai. Ott görnyed az esperesi iroda tölgyfából faragott asztalánál, előtte inta, toll, biblia s egy hosszú írás, a húsvéti prédikáció impuruma. A nap beragyog, sugarai ott táncolnak a papíron, ott ragyognak a bodor pipafüstben, mit a nagytiszteletű úr gondolataiba mélyedve sűrűn eresztget az alacsony mestergerenda felé. — Hej nem kis dolog ám egy ilyen szép húsvéti prédikáció. Különösen az olyan papnak, aki még nem mondott el egy beszédet sohasem kétszer, akinek szív és ész diktálja a mondandókat, na meg akinek a beszédét messze tanyákról is bejönnek meghallgatni a hívei.

Gondolatai közben kitékint a szép virágos kertbe s tekintete ott pihen Hollós káplán úron, akinek bizonyára könyveiből s jobb a dolga, míg a fiatal papkisasszony fodros ruháján, havmas arcán és gesztenyebarna fűrtein legelteti a tekintetét.

— Hej, hej, csak jó is fiatalnak lenni, gondolja a nagytiszteletű úr s menyével boldogabb a fiatal káplán, mint a magamfajta esperes!

Pedig még a nagytiszteletű úrnak sincs oka a panasza, hisz ha itt-ott diszeleg is már egy-egy ősztűrt sűrű fekete hajában s ha egy kis ráncocskát vésett is az idő szép magas homlokára, azért hála Istennek nagyobb baj még nem igen van. A reuma csak vendég a háznál, az apétitust is rendbehozza egy kis karlsbad-i kúra s a nemzeti asszony: a parokia idősebb Juliskája még mindig szép az asszonynép között. Ilyen és hasonló világi gondolatok rajzanak a nagytiszteletű úr fejében, — mintha bizony ez a napsugaras, madárdalos tavaszi fény egy kicsit őt is megzavarta volna! De egyszerre megszólal a háta mögött a kakukos óra: Kakuk, kakuk, kakuk, kakuk, — s aztán becsapódik a kakukmadár kicsi házikóján az ajtó s ismét csendes lesz minden, csak az óra ketyeg-kattog tovább. — S a nagytiszteletű úr csodálkozva fordul hátra s tekintete a jó öreg órán nyugszik:

— Lám, lám, milyen élesen, szinte mérgesen kiált a jó öreg madár, pedig

már ide s tova huszonöt éve méri az időt s neki nincs pihenője, megállása soha! Mily kitarós a kötelességteljesítésben! S mily harsányan kiáltja az órákat, mintha csak mondaná: „Emberrek siessetek, az órák repülnek, a napok múlnak!”

S a nagytiszteletű úr lehajol az abbanmaradt írásra fölé, a napsugár hiába táncol a feje fölött, a tiszteltes úr nyugodtan teheti a szépet tovább, az esperes úr ír, sorai gyorsan szaporodnak, a kakukos óra diktál:

„Testvéreim! Vigyázzatok! Ha ködös őszi időben, fekete éjszakában jártok, ha utatok mocsáros lápon, erdőmenti titkos dűlőúton vezet, vigyázzatok! S ha lelketekre a bánat, a kétségbeesés köde nehezedik, ha szíveteket a sötét éjszaka, az erdő titkos zúgása lázasan dobogtatja: csendüljete a viharban, nyugodtan álljatok az éjszakában: Vigyázzatok! De vigyázzatok a napsütésben, a tavaszi enyhe virágbontó napsugárban is, vigyázzatok a forró nyár perzselő majd ellankasztó nap tűzében is, hogy lelketeket sem az egyik alattomos betegségei, sem a másik megtörő s vihart hozó ereje meg ne ejtse, le ne tiporhassa!

Se ne fagyjatok, se meg ne égjétek! Vigyázzatok! „Kakuk, kakuk”.

S a napsugár mindig jobban távozik, a dalos madarak halgatnabbakká válnak, csendes nyugalom terül a tájra, csak a nagytiszteletű úr ül nyugodtan asztalánál s szantja tollával a fehér papíros. Csak öreg, kitaró barátja kiáltja tovább időről-időre, „Kakuk, kakuk”...

Épen csak a vacsorát hogy elköltötték, már is menekül vissza az esperes úr csendes, meghitt irodájába. Hiába, ez az ő legkedvesebb tanyája: itt bontogatja képzelete szárnyait, itt csiszolja gondolatait. S itt néha-néha mintha szólna hozzá egy felsőbb hang, melyet annyiszor keres, — mely nincs a falakon, nincs a könyvek poros foliansain... csak bent az öreg test örök ifjú lelkében...

— Jöjjön, jöjjön kedves öcsémuram, hívja maga után a fiatal tiszteltest, hagyjuk az asszonyokat, főképp ha rosszkedvűek van, ha zsörtölődnek — Betérnek, leülnek, jószágú, igazi muskotályra gyújtanak, közben csendesen felegetnek egymás szavaira:

— Abban igaz van a feleségemnek, hogy mostanában a kis Juliska mindenét elveszti, jegvzi meg hamiskásan az esperes úr; — Öcsém-uram is oka ennek.

— Értem a célzást nagytiszteletű uram, de tréfa ide, tréfa oda, itt valószínűleg zsvány jár a ház körül, mert nemcsak a kis nefeleics gyűrűt veszett el, — eltűnt már sok apróság, csak nem mertünk szólni a nagytiszteletű úrnak.

— Eija, ez aztán szép dolog; hát sokra vittem, hogy már a saját portámon is zsványok tanyáznak. Aztán ki lehet az a gézengúz?

— Hát azt jó volna tudni, de az a baj épen, hogy senki sem tudja; én az igazat megvallva a mindenes fiúra gyanakozom, — ma is, mikor a kis barit és a borjút behajtotta az istállóba, mi pedig a hívős este közeledtére az ambitusról bekerültünk és a kis Juliska cimbalmozni kezdet, véletlen láttam, hogy a fiú rögtön ott termett, ahol délután beszélgettünk s alka... nasint megtalálta a gyűrűt s eltette

— Ejnye a nemjőjat, hát ilyen fiú ez az Andris, — hisz még alig bujt ki a földből; a csizmból ki sem látszana, na csak én egyszer megcsipjem.

Hanem hát hallgassa csak meg az orációmát, aztán jól figyeljen...

\* \* \*

... Hát bizony szép volt az az oráció, tetszett is nemcsak a fiatal tiszteltesnek, de az egész ünnepi gyülekezetnek. Pedig voltak elegenden, tele volt a templom, talán senki sem maradt otthon.

S a kemény nyakak meghúzódtak, a fejek mind a szöszékre szegződtek, mikor a nagytiszteletű úr kemény, de mégis barátságos hangján feléjük zúgta:

„Atyámfiai vigyázzatok! Ha lelketekre köd ül, ha fejetekre sötétség nehezedik, ha szívetek s lelketek a fekete éjszakában iránytalanul tévelyeg, el ne essetek, vigyázzatok! Napsütésben ha a szerencse rátok nevet, a nap nyári hevében ha indulatok tüze hajt benneteket, a szenvedély korbácsolja lelketekeket, vigyázzatok! — Ne csüggedjétek, s el sem bízzatok magatokat. Gyászatokban — s ki ne gyászolna ma e szegény hazában, — a ragyogó mult adjon erőt, a biztató napsugaras jövő lelkesedést. Lássátok, megszólalt mögöttetek megint a pacsírtá, erdő mélyéről kiált a kakuk: nem igaz az, hogy ami elmúlt vissza nem jő! Visszajön az, csak akarjátok, csak vigyázzatok, s az Isten segíteni fog!”

A nagytiszteletű asszony bocsánatlóron emelte tekintetét a szöszék felé, s lassan, észrevétlenül sietett ki a templomból... Kivülről a jó Ripp hangos ugatása zavaróan hallatszott be a templomba.

— Ugyan mi baja van a csúnya jószágoknak?!

Ripp a parokia máskor szelid farkaskutyája csúnyán elbánt a kis Andris mindenes fiúval. Nem mondhatná senki, hogy ünneplő ruha volt rajta, de azért igen megtépzta a viselteset is; aligha a lábába is nem kapott egyet-kettőt. — Na de így jár, aki ilyen nagy napon is templomkerülő.

— Hát téged mi lelt Andris?

— Jaj kezit csókolom — nagytiszteletű asszony, ne tessék bántani, nyugott a kis Andris legény... de tovább sehogysam tudta folytatni a szót.

Na de nem is volt már más beszédre szükség, annál beszédesebb volt a farkaskutya. Farkcsóválva szaladt az espe-

resi iroda felé, aminek nyitva volt a ket-  
tős ajtaja, bizonyoságul, hogy ott váratlan  
vendég járhatott. A papné a kutya  
után sietett, s a jó eszesez irodáját  
ugyancsak felkavarva találta. Valaki  
járt ott, motoszkált, keresett valamit.

Valamit? magát az öreg kakukos  
órát, aminek csak hült helye ásitozott a  
falon.

A nagytiszteletű asszony bánatosan  
nézett körül, s felve gondolt jó urára,  
kinek az ünnepét így elrontotta, tönkre-  
tette az a sehonnai András... Mert ő  
volt, most már bizonyos, — ki lett volna  
más?

De hol van, merre jár az a gazem-  
ber, — hova tette az órát? Hült helye  
van már annak, ki tudja, hova szökött  
az istentelen zsvány.

Szelid, de kötelessége teljesítésének  
tudatából boldog tekintettel siet a nagy-  
tiszteletű úr a templomból hazafelé. —  
Ugyancsak sokan várják a hívek. Ugyan  
mi történt, hogy így körülveszik a há-  
zát?

— Zsvány, gazember. — Hogy ilyen  
is van a világon?

Ejnye de furcsa mindez, ezen a szép  
szent napon! Odabent aztán megtud  
mindent. — Szomorú szívvel nézi a jó  
öreg kakukóra heyét, majd megsiratja

az öreg barátot, az idő mérőjét, mun-  
kára serkentőjét.

— Ugy-e megmondtam nagytiszteletű  
úr, hogy András a szarka! — mondja  
hamis mosollyal Hollós káplán úr.

— Mondta, mondta, — zsörtölődik az  
esperes, — aztán miért hagyta — ha  
tudta mindezt uramöcsém. — Aztán hol  
az a gazember, — mit csinálnak most  
már vele!

Ki tudja milyen bánatosan ültek  
volna le az ebédhez, s hogy milyen fá-  
jú húsvétja lett volna a nagytiszteletű  
úrékhoz, ha váratlanul vendégek nem  
toppannak a parókiaira!

Cifra, keménykalapos urak, magya-  
rosan pödrott bajszú öreg presbiterok,  
virágosan diszített magyarruhás lányok  
köszöntik a nagytiszteletű urat, mivel  
hogy kiszámították, ma van éppen  
huszonöt éve, hogy felvette a palástot.  
Eljöttek hát megköszönni a mai szép  
beszédet, a régi sok szép szavalmányt  
és mindazt a jót, amit tett értük, gaz-  
dagért, szegényért, úrért, paraszért.

— Szó sincs róla, meghatva hallgatja  
a nagytiszteletű úr a szép megemléke-  
zést, illetőve veszi át a sok szép virá-  
got, csak az az András, az a kakukos  
óra nem tud kiverődni a fejéből.

Na de azért már csak ott marasztják  
egy kis áldomásra a vendégeket...

Mikor aztán távoznának, megszólal  
Kiss Mózes a legügyesebb presbiter is,  
hogy hát — ha nem illetlenség, térné-  
nek be az esperesi irodába is, mivel  
volna még ott is valami elintézni való.

— Na hát gyérünk uraim!

S ime, mikor belépnek, éppen egy óra  
van s a nagytiszteletű úr meglepődve  
tekint a jó kakuk óra helyére... Mint-  
ha csendes muzsika, elmúlt idők zenéje  
zúgna feléje. Az öreg kakuk óra helyett  
antik, de díszes falóra van a falon s  
zengő hangon üti az időt s utána régi,  
elmúlt idők dalát muzsikálja!

— Ne haragudjék a nagytiszteletű úr,  
de bizony mi kicsérültük az öreg kakuk  
órát olyanra, mint amilyenről réges-  
régten mesélt nekünk, amilyet fiatalabb  
korában szeretett volna.

Andris gyerekkel kellett a huncutsá-  
got végrehajtani, azért hát hadd térjen  
vissza az is a borjú mellé, a Ripp eléggé  
belemarkolt a bokájába!

— Megérdemelte fiaim, mert a  
lányom kis nefelejtcses gyűrűje még  
sem került meg!

— Itt van édes apám — lép ki a pün-  
kösi rózsza színében Hollós, biz azt én  
loptam el, hogy a mai napon egy kari-  
kagyűrűt adjak érte.

— Ha ugyan megengedik?!  
Hát persze, hogy megengedték!

## Apróságok Jókairól

Irta: Dr. Mező Ferenc.

### I.

Avult-fakult foliánokat forgat-  
tok: a Bach korszak első éveiből  
való újságok. Az önkényuralom  
rémségét rögzíti elem a sarga pa-  
pir fekete betű-tengere. A beszo-  
rozás elől megszökött honvédeknek  
személyes leírása". „Haditörvény-  
széki ítélet". „Haditörvényszék  
által halálraítélés". . . . vizsgálaton  
egyformásban követik egymást,  
Mennyi jaj, mennyi gyász, mily sok  
könny minden sor mögött! Itt-ott,  
az egymást szüntelen kergető sí-  
vár képek közt átszűrődik egy-egy  
fényugár: a magyar kultúra. Ol-  
vassuk, hogy „Hollói Kornélia, a  
kedves magyar csalogány, Baden-  
ben a legnagyobb tetszéssel éne-  
kelt", hogy nem feledhetik „Eg-  
ressy Gábor mekkor játékát". Ke-  
vésszámú írónk, ha halkán hallatja  
is hangját, ébren tartja a nemzet  
öntudatát; gondolataik eljutnak  
oda, ahová szánták, az elgyötört  
honfitársak lelkebe és vigaszt nyui-  
tanak a szenvedőknél, erőt köl-  
csönöznek a lankadóknak.

Erre a szomorú időre esnek Jő-  
kai első komolyabb sikerei. A sza-  
badság harc leveretése után egy-  
ideig az a veszedelmét fenyegeti,  
hogy mint forradalmár, őt is beszo-  
roszák az osztrák ármádiába.  
Kénytelen hónapokat át a főváros-  
ban és környékén bujkálni, ez idő  
alatt nevét sem meri használni s  
írásai egy darabig „Sajó" álnev  
alatt jelennek meg.

Nem lehet érdektelen, hogyan  
vélekedtek kortársai ezidőtájt nap-  
világot látott munkáiról. Hadd áll-  
lítsunk össze egy kis mozaikképet  
az egykorú kritikákból,  
„Elhagyta a sajtót „Forradalmi  
és csataképek 1848—9-ből, írta

Sajó". Sajó tagadhatatlanul egyike  
legjobb novelláiróinknak. Minden  
műve lángoló fantáziájával van írva,  
a legmegragadóbb képeket találjuk  
föl bennük, gyönyörű költői nyel-  
ven elmondva. Itt kiadott művei  
közül legszebb a Bródy család s  
az Erceleány — (mely az Emlék-  
lapok II-ik füzetében közölve is  
volt.) Mindkettőnek tárgyat az er-  
dőli véres polgárharc adott. Az  
első a sturezi átvonulás, a másik  
a szolnoki csata. A „vörös siphák".  
„Kömárom", „egy bál", kisebb, de  
hasonlag gyönyörű beszélek. A  
humor terén hasonló sikerrel mű-  
ködik. A szelkás jeles korszerű  
genrék". (Magyar Hirlap 1850.  
júl. 25.)

„Jókai Mór, a tehetségsűd s  
egyik legnépszerűbb novellistáinkat  
örömmel üdvözöljük a komoly  
dráma terén. . . E tér nálunk kü-  
lönben is elég parlagon hever. . .  
Két vigjátéka, a „Két gyám" és  
az „Elbujdosott" (azonos az iro-  
dalomtörténeteinkben. „A földön  
futo" néven ismertett drámaival),  
mely néhány évi időköz alatt ke-  
rült színre, a napi érdekű népszin-  
tűvek sorába tartozik és sem iro-  
dalmi, sem szinpadai értékénél fog-  
va tartósabb hírt és benyomást  
nem hagyott maga után". Magyar  
Hirlap 1851. nov. 19.)

„A nemzeti színházban adatott  
nov. 29-én *Dalma*, dráma 4 felvon.  
Jókaitól. A címszerző ezuttal is  
Jókainé adta. Zajos tapos és ki-  
hívások mint az első adatáskor".  
(Budapesti Viszhang 1852. XXIV.  
szám.)

„Jókai Móról legtermékenyebb  
és egyik legkedveltebb írónkól é-  
napokban ismét 2 kötet novella ke-  
került ki a sajtó alól „*Hangok vi-  
har után*", cím alatt. Ajánlata  
nincs szükség, rég bírja ő már a köz-  
szeretettel és tisztelettel; csak any  
nyit mondom, hogy ki birni akarja  
az érdekteljes olvasmányt, siessen  
vele, mert mi vagyunk a mondók:  
hogy nem sokáig lesz kénytelen a  
sodik kiadásra várni már pedig így  
kedves olvasmány élvezetétől csak  
pár óra is megfoszva lenni nem  
mindennapi fájdalom egy művelt s  
az irodalom által érdekelte lélekre  
nézve. Tartalma az érdekgazdag ol-  
vasmányoknak következő: az első  
kötetben: „Warchoniták és a más-  
odik kötetben: „Fortunatus Imre"  
és a „Kalóz király". Ára (belbecse-  
hez mérve szerfelett csekély) 2 fr.  
p." Budapesti Viszhang 1852. XV.  
szám.)

†

E korszakban nagy lett a kelen-  
dőség a kalendáriomoknak. Előbb  
Müller Gyula akkoriban jönevű  
könyvkereskedő adott ki néhány  
éven át egy ú. n. „Nagy Napár"-t.  
1853-ra Jókai is megpróbálkozott  
„Országos nagy napár" folytatón.  
A közönség — úgy látszik — szí-  
vesen fogadta, legalább is így ol-  
vassuk Szilágyi Virgil lapjában:  
„A Jókai Mór által szerkesztett  
„Országos nagy napár" folytatón  
a legnagyobb részvétnek és ke-  
lendőségnek örvend; mire mind  
föltöött érdekes tartalma, mind ki-  
állítása színjénél fogva egyaránt  
érdemes is". (Budapesti Viszhang"  
1852. XXII. sz.)

Jókai a francia romantikusok ha-  
tása alatt írt első drámáival mérsé-  
kelt sikert ért el. A hulla férje cí-  
mű drámája is — 1801. nov. 15-én  
volt a bemutatója, — két előadás  
után lekerült a műsorról. A *Hölgy-  
futár* szerint ugyan a közönség  
szimpatikusán fogadta a darabot s  
a fiatal szerzőt többször kitapsolta,  
de a többi lapban található kritiká-  
ból, meg a Nemzeti Színház folyé-  
vényeiből megállapítható, hogy a da-  
rab megbukott. Nyomatásban soha-  
sem jelent meg, éppen ezért közre-  
adjuk a róla szóló bírálatok közül  
a legerjedelmesebbet, amely egy-  
szermind inességét is részletesen is-  
merteti. E bírálatot Buloyvszky  
Gyula írta, — maga is kísérletet  
tett a drámaírás terén, — és a Ma-  
gyar Hirlapban látott napvilágot,  
amely lapnak ez időtájt Jókai is  
munkatársa volt!

### A hulla férje

Eredeti dráma 3 felv. 7 szakasszal.

Irta: Jókai Mór.

Először adatott november 15-én.  
Mi elvontan a műtől, már egé-  
ben a tekintélyesebb irodalmi erők  
próballokozásában is nyereséget lát-  
tunk drámairodalomunk fejlesztésére  
nézve. S ezt annál nagyobb haszon-  
nal, mennél inkább oly téren és  
irányban történik az, mely dráma-  
irodalomunknak bensőbb értékű és  
maradandóbb becű termékbeni föl-  
virágoztatását eszközölheti.  
E mű tárgya idegen. Történethe-

lye Páris; — noha irányában, a színhely megnevezése nélkül is világosan elárulná a légrék, melyből merített; elárulná a *Bouchardy-és Anicet*-féle iskolát, melynek jelen mű — ha nem utánzás — minden esetre hű visszatükrözése.

Egy percig sem kételkedünk, hogy drámaírodalmunk terjesztésére, jövőjére, a közönségre viszonyos hatására nézve sokkal jobb lenne, ha végre föltalálnánk azon nemzeti föld, melyben drámaírodalmunk önállóan, tisztult művészeti szabályok mellett nemzeti sajátosságokkal, izlésünkkel szoros rokonságban virágozhatnék föl, — erre nézve azonban Shakespeareünk születésére még várunk kell. Okos beszéddel, elfogadható tanácsokkal az irányt kijelölhetjük, a pályát előre egyengethetjük számára, de az egyénre, ki scjtett vágyainkat betöltsé, várni és ismét csak várni kell.

Hogy a „hulla férjének” szerzője jelen darabjában nem az, akire a szempontból várunk azt eleve is ki mondjuk. De még nem vagyunk ott, hogy drámaíróinkkal a tárgyon kívül inásról ne szólhatnánk.

A franciák találtak a nagy közönség számára egy vonzó iskolát, mely sőtét rendkívüliségek gyümetyéne, melyben a lélek a természet örök formák helyett lepedőben kísért, hogy a „hulla férje” ehez hajlik, tagadhatatlan; mi azonban mellözve e tért, pusztán mint színpadi termékről szólnunk róla. Nem emelve ki azon földből, melyben növeltetett, cselekvényét elmondva drámai alakzatáról fogunk pár szót szólni.

A darab színhelye — mint mondtuk — Páris.

A kor nincs megjelölve, hanem a mű folyamában előforduló tényekből s kiváltéppen az az esküszöki eljárásból látható, hogy igazságszolgáltatás abban az időben nem a legjobb lábón állhatott, az az esküszökeket is jóval tökéletesebb formában ítélték, mint jelenleg.

Marquis Barry egy hideg, gúnyos s minden jobb érzelmek iránt elernyedt kéjence, egy adag mákonyal színhallottá teszi nejét, Ameliát, hogy annál szabadabb utat nyithasson fétkelen szenvedélyének, mellyel Delmaure Oliva iránt lángol.

Barry egy szerelmi levelezést fedez föl, melyből kiténik, hogy neje Floiron Ardent orvossal, ha nem is bűnös, de némi gyöngéd viszonyban állt.

Barry a nőt, kit nem talált jóknak (?) végkép megölni, gaz szolgálja Givois által a pére la chaise-halothháza vitéi, hogy ott egy bonctanárnak eladja s élve felboncoltassa. (1)

Ezalatt Olivához rohan és bevallja neki szerelmét.

Oliva anyjától örökségképpen egy sajtúszert passiót nyert, hogy t. i. minden férfit gyűlöljön, — mert anyja is hitt, szeretett és gyalázatosan megcsalott; s Barry egyike azoknak, kik anyja megcsalásában eszközök voltak, Barry fejére tehát boszút esküszik. Azon ürügy alatt, hogy ő csak oly férfinak ál-dozza szerelmét, ki valami nagy-

szérü titokban életét egészen kezébe adja, kicsalja Barrytól a titkot, hogy ez nejt megölte, tőről Barry egy sajtú kezével, de kelet nélkül bizonyítványt is ad Oliva kezébe.

Givois a halothháza szállítja asszonyát s eladja egy bonctanárnak, ki elmentelekor a hulla kezére, mint boncolandó birtokára egy ismerető jegyet vág. Míg Barry a fehér ruhában fekete szalagokkal kiterített halottat, kit nem szeretett, nem szerethetett — ok nélkül gúnyolja, a szolgálja Givoisban bűnbánat érzelmé két föl, — segítségért akar kiáltani, de erőlenül földre rogyik, mert gazdája a marquis jó előre őt is megmérgezi. A marquis otthagya a halothházat s a vonagló Givoist, előbb azonban a csengetyűsínort félíg bevágja.

Barry, vagyis iskábé a szerző főnebb egy pár szemernyivel kevesebb mákonyra, most meg egy félig bevágott csengetyű zsinórra bízta a dráma folytatását.

Ha a mákony több — a marquisné meghal, — s a drámának vége.

A cselekvény folytatása tehát itt is ott is egy hajszálra van bízva.

Ez aztán igazán tühégre állított csattanásig, mindazáltal azon iskolában, melyhez e mű tartozik, ez mind menthető, sőt érénynek leleményességnek mondhatik.

Givois tehát meg fölkápszodik, megrántja a bemetszett csengetyűsínort. Ez elszakad, de hangot is ad. Givois maga azonban örökre elnémul. A csengetyű zsavára behorhan a felügyelő orvos, ki nem más, mint Floiron Ardent, Amelia imádója.

Itt azonban vagy a szerző, vagy a rendező hibázott.

Tudjuk, hogy a halottas házakban a halott ujjaira zsinóroszkák alkalmazatnak, melyek ha netalán a holt föledne, egy jeladó csengetyűvel vannak összeköttesben.

Mennyivel hatosabb lenne, ha az orvos a csengetyű hangja után ekként jönne azon gondolatra: hogy Amelia tetszalott.

Egybíránt ily gondolatokkal gazdálkodni kell.

Floiron életre hozza Ameliát, s azon ürügy alatt, hogy a halottas házból elrabolhatták (?) a két szerelmes elhatározta az egyik sirszelétől a másikig együtt maradni.

Barry Olivához rohan, a gát el van láb elől takarítva, adott szavának beváltását sürgeti. A boszút esküdtő Oliva Barryt Amelia halottas ruhájához hasonlóan fogadja s leírván előtte iszonyatos látogatását a pére la chaise-i sirketlen, honnan állítólag a ruhát orozta, a hideg, gúnyos elvetemedett marquis, ki halott nejt meg koporsójában is hetykén gyűnéceivel halmozta, most hiszényen lesz, mint gyermek, ki dajkamesét hallgat, — ő ki kettős gyilkosságát a legborzasztóbb módon volt képes végrehajtani, most szavak hallatára összeborzad, lelkiismeretét föltámadni érezi éppen akkor, midőn kielégítelen szenvedélyének tárgyát végre — habár kissé szélesyen alakban is — hatalmában látja. Barry, a szívtelen Don Juan anélkül, hogy

meggyilkoltjai éjjeli 12 órakor kísértének ágyánál, oly szívet, oly jellemet ölt, milyet születekor sem birt. A második felvonásbeli Barry nem az első felvonásbeli Barry többé, frakción s nadrágján kívül semmi egyebben többé nem hasonlít.

És ez a hiba, melyet *Bouchardy* és a borzadákyedvelők is az alakfestés következetlenségé szempontjából hibának találnak. Ha szerző az új Barry helyett ügyesen a régít folytatja, színműve a francia borzadály-dramák közt fényes helyen áll.

A harmadik felvonás a pére la chaisei temetőbe vezet bennünket, hol mint hiszik — Amelia nyugszik, ki azonban szerzőnek talpraesett humora szerint — Floiron Ardent kebelén nyugszik.

Barry ide — t. i. neje sirtőjéhez jó, hogy magát megnyilkolja, — s miéért?

Itt a jellemfestési következetlenség főokát éri el.

Barry Olivával egybekelt, kit azonban most már véghetetlenül gyűlöl, (nem rossz élc a házasság!) Oliva folyvást gyötéri lelkiismeretét (hol vette?) meggyilkolt neje rémképeivel.

Barry tehát meggyilkolt neje sirtőjéhez jó magát fölölni, talán hogy hamvaik egyesüljenek? — Barry, miután Olivát gyűlöli, neje emlékéhez szerelemből kezd simulni, miután őt nem szerelmből, sőt a legkiáltóbb szívtelenségből meggyilkolta.

Nem lehetett volna erre logikaibb motívumokat találni.

A temetőre semmi szükség, kiváltéppen semmi azon nagy kegyeletre, mellyel Barry neje sirtja iránt viseltetik. Barryt a fölfedeztetéstől rettegés kergetheti öngyilkossággal, annyival inkább, mivel gyilkosságának írásbeli bevallása egy boszuló nő kezében van, ki őt nem szereti. De ezért semmi szükség, hogy ő amazt gyűlölje, rettegés és ijesztő bűnének emlékéhez, meggyilkolt nejehez térjen vissza.

Ez ily jellemből sokkal természetesebben folyó, hogy vagy az egész világot hidegen, könnyelműen megvesse, vagy egy harmadiknál keresen bűfeletést, sem minthogy spongia szívvél *bongré* malgré mindenféle ellentétes érzelmeiket magába szívjon.

Azokban folytassuk és végezzük a szöveget.

Barry a sirketben, Floiron Ardent karján megholtának vált neje, Amelidre ismer, kinek borzasztó esete után az a sajtúsgatos passiója van, hogy saját sirtárat olvassassa.

Nem hogy új boldogító szerelmében, Barryvel gyűlöl viszonyából minden életét kiirtana.

Nem; — neki megégetésének borzasztó katasztróphája még sirtógatási passióját ingerli.

Barry nejt életben tudva az Oliva hatalmába adott bűnvalómást nem tartja többé félelmesnek. Házassága Olivával érvénytelen. Barry Ameliát el akarja kedvesétől tépni, azt, kit ő nagy nehezen rázott le nyakáról, azt, kit meggyil-

kolt, mielőtt Oliva szerelmében bizonyos lett volna. Meggyilkolt, úgy szólván egy szívtelen veszeléből, hogy meneküljön az unalmas bilincstől.

Most ugyane nő visszaköveteli. Amelia eltágadja magát. Barry Ameliát és kedvesét a törvény kezébe szolgáltatja. Az esküszöke előtt azon jelmét fogva, melyet a bonctanár Amelia kezére metszett, Amelia ugyanazonossága kétségte-lenné lesz, s visszaíteli őt férjének — Barrynak.

A kis galamb, ki oly kedélyesen csevegett borzasztó férjéről, az irántai gyűlöletől, rémes esetéről, s orvos kedveséről hihetőleg a rajta elkövetett mérgezés is kitudta egyözval sem vadolja a borzasztó férjét, hanem Floiron kebléről oly könnyen hagyja magát férje karjaiba áthelyeztetni, mint egy alvó gyermek.

Barry neje visszatért fényesen ünnepli meg. Kihíreztelteti, hogy Oliva csak ágyasa volt, mivel csak szinleg eskettette össze magát, Oliva, ki Amelia föltámadásáról mit sem tud, megjelenik, hogy az írásbeli vallomással Barryt rágalmai visszavonására kényszerítse. A gróf gúnyosan kicacogja.

Amelia nagy vendégseregétől kísértelve megjelenni, s nem éhletven azzal, kit szeretett, a gyilkos férj előtt lerogyva mint *hulla* adja által neki magát. Az orvos fölismeri, hogy Amelia meg van mérgezve.

Oliva előveszi Barrynak *kelet nélkül* írt vallomását s rámutatva fölkölti: *Itt a gyilkos*

Ez a cselekvény, s mint látható szörnyteremtésztől levonva, az inventió tárgyáriszt elég összefüggők, leleményesek, meglepők, hanem belső kifejtése, s legobolytásas föllötte hiányos, s a legjämörabb néző, ki különben szentírásként hinné az egészét, Barry jelleme által — ki egy második Brumon marquis — kicsik illuziójából. Ameliával sem vagyunk eléggé tisztában. Neki a dráma főrugóit kiemeltetben kellene visszatükröznie. Motívumok találasan kívül még az is föllötte szükséges, hogy azokat a szerző személyei ajkán jól el tudja osztani.

Ugy hisszük a főnebbiek után öszintességünk mellett — tulszigort senki sem fog szemünkre vetni. S Jókai e kedvesztől tölünk, valamint a közönségtől buzditásul méltán megérdemelte. (Magyar Hirlap 1851. nov. 19. és 20.)



**SOKSZOROSÍTÓ**  
 I.P.A.R.E.T.  
 Budapesti-Művészeti Társaság  
 Reménytelenül megújított és újított  
 Telefon 30517-2-85.

# A macujamai tükör

Japán novella fordította: dr. Ágner Lajos

Macujamában (Ecsigo megyében) egy boldog házaspár éldegelt. Volt egy kis leányuk, az volt életüknek minden öröme. Egyszer a család fejének sűrűs ügyben a fővárosba kellett utaznia. Mielőtt elindult, így búcsúzott hitvesétől: „Édesem, nekem most a fővárosba kell utaznom, de nemsokára vissza fogok jönni. Addig is rád bízom a házat; különösen szivedre kötöm egyetlen kincsünket, kis leányunkat.” Az asszony kérte léjért, hogy a hosszú úton vigyázzon magára, hogy valami baja ne essék, S dolga végeztével siessen haza. Elbúcsúztak, könny ragyogott szemükben. Kisleányuk nem nagyon szomorodott, mintha édes apja épen csak a szomszéd faluba utaznék, gyermekesen hízelve így szól édesapjához: „Apuskám, míg oda leszel is, jól viselem magam, csak arra kérlek, hozz nekem valami szép ajándékot!” S míg a gyermek így hízelt az apjának, szeretettel kapaskodott apja ruhájába. Fájós volt a válás és mikor a férj útra kelt, felesége karjára véve a kicsit, egész a kapuig kísérte férje urat, s egész addig utána nézett, míg csak el nem tűnt szemei elől.

Férje látóelőttben az asszony kettős gondallal vigyázott a gyermekre s házi dolgait mellett is gyakran játszógotott vele s mesélgetett neki. S míg így némiképp vizsgálталást nyert magányában, epedve várta férje hazatérését. Az idő gyorsan múlt. A férj elvégezvén dolgát a fővárosban, hazasietett. Felesége és leánykájá már vágytak őt látni, s most, hogy megérkezett, jobbról-balról szeretettel állították, mintha ki tudja, mikor látták volna egymást. Örvendeztek a boldog viszontlátásnak. A férj, átöltözve, kibontotta csomagját és egy szép babát vett elő, s kis leányának adta ezen szavakkal: „Gyermekem, ezt neked hoztam, mivel jól viseltd magadat, Becsüld meg ezt a fővárosi emléket!” A kislány nagyon megörült a szép ajándéknak, s hálásan köszönte meg apjának.

Most az apa ugyanazon csomagból egy tükört húzott elő s nejeinek adta ezen szavakkal: „Ezt meg neked hoztam, édesem!” Az asszony hálával szemlélte az ajándékot, annál is inkább, mert ő még olyat sohasem látott. Ezidőben ugyanis még Ecsigo civilizálatlan hely volt s lakói nem ismerték a tükört. Az asszony csodálkozva így szól: „Mi ez tulajdonképen?” Férje nevette felelt: „Ez olyan valami, ami az ember arcát visszatükrözteti. Valamint a kard a katoná felke, úgy a tükör az asszony lelke. Lehet, hogy a három ösrégi renemzeti ereklények (kard, gyémánt, tükör) közül való ez a tükör is. Nálunk, ilyen civilizálatlan helyen még nem látható. De én régebben hallottam, hogy a fővárosban kapható, s azért ezt a mostani

utamat arra is felhasználtam, hogy vettem neked egy tükört. De lelkedre kötöm, jól gondját viseld!” Az asszony nagyon megörült az ajándéknak s megfogadta, hogy vigyázni fog rá, mint a saját személynére. Aztán (japán módra) megköszönte, háromszor a homlokához emelve. Majd rizsbort hoztak elő, s vidáman elcsvegettek a papa fővárosi utazásáról.

A kis család boldog meglepedésben élt egymással anélkül, hogy valami különös eset adta volna elő magát. Kisleányuk is felszerűlt. De hát a boldogságot nem lehet sokáig zavartalanul élvezni. Egy napon az asszonnyal is megbetegedett. Eleinte nem is vették komolyan a dolgot, csak muló hülesnek gondolták. Azonban a baj annyira súlyos lett, hogy az orvos is lemondott a betegről. Leánya rendkívül bánkódott, mikor édesanyja komoly betegségről tudomást szerzett. Mint kóka követő (kötelességű) gyermek éjjel-nappal gondozta a szegény beteget. Folyton ágya mellett tartózkodott, orvosságot adott be neki, s a derekát megkenté. Szóval minden ki-gondolható módon ápolta. De mindez hiábavaló volt.

Egyszer az anya ágyához hiva leányát, kezét megfogta s melyen a szemébe nézve, így szól hozzá: „Édes leányom, nekem már meg kell halnom. Megmenteni engem nem lehet. Ha meghalok, kétszeresen szeresd jó apádat. Jó leány voltál mindig, nagy örömet okoztál nekünk. Én már többé nem gyönyörködhetem benned: megadom magam a sorsnak. De mielőtt örökre elbúcsúznék tőled, vedd tőlem emlékre ezt az ajándékot.” Ezzel odanyújtotta leányának az ágy melletti toalette-szekrényből elővett tükört é szavak kíséretében: „Látod ezt a ritka kincset? Ez egy tükör, melyet egyszer édesapád a fővárosból hozott nekem ajándékba. Neked adom emlékül. Ha valamikor szeretnél engem látni, csak vedd ezt elő, s nézz bele, ott láthatsz engem, amikor csak akarsz.

A leány átvette a tükört, anyja pedig pár pillanat múlva kilehelte lelkét. Az apa és az árva fájdalommal kimondhatatlan volt, Drága halottjára borulva sírtak, jajgattak. De mind ez már nem segíthetett. Szép temetést rendtek neki, majd őszinte kegyelettel elvégezték az összes szokásos halotti szertartásokat. Szegény leányka nagyon szomorodott édesanyja után. Mindig eszébe jutottak anyjának halála előtt mondott szavai, s ilyenkor elővette az emlékre kapott tükört és sokáig nézett bele. Csodálatosképen anyjának képe mindig megijedve látszott benne s úgy tűnt fel neki, mintha meg akarná őt szólítani. Először a leányka megijedt é látványra, de aztán annál jobban örült neki. Minden reggel és este elővette a

tükört és hosszasan, melyen bele-nézett; s némiképp így vizsgálta magát nagy fájdalommal.

Mikor a gyászév letelt, az apa rokoniainak biztatására új asszonyt hozott a házhoz. A leányka igen jó nevelést kapott s mostohájával szemben is mindig tiszteletadó volt. Eleinte nem is volt köztük semmi nézeteltérés, amit jólesett tapasztalni az apának. De ez az állapot nem sokáig tartott. Napok, hetek, hónapok múltával, ugyanis mind gonoszabb lett a mostoha. Egyszer arra vetelede, hogy a leányt apja előtt minden ok nélkül megvádolja, Az apa nem igen törődött a dologgal, mert csupán a mostohák szokásos gyűlölködésének magyarázta. Leányát ezután is szerette, épúgy, mint azelőtt. De annál jobban bántotta a dolog a mostohát. Végre ez arra a gondolatra jött, hogy valami gonosz ürügy alatt elűldözi a leányt a háztól. Amit kidöntött, meg is tette. Egy napon szemeit dörzsölgetve, siránkozó hangon így szól férjéhez: „Nem maradtatok nálad, mert életem veszedelemben forog; igen kérlek, bocsáss el a háztól!”

Férje megdöbbenve kérdezte, hogy ugyan miért? A mostoha erre így felelt: „Leányod engem csak mostohájának tekint, s mert utójában vagyok, életem ellen tör. Pár nap óta szobájába zárkózva, átkoz engem, Nekem így el kell pusztulnom!” A férj figyelmesen meghallgatta felesége panaszeit, jóllehet arra is gondolt, hogy csak mostohás gyűlölködésről van szó, mégis mivel leánya az utóbbi időben tényleg mindig szobájába zárkózott, s egész napon át alig lehetett őt látni, azt gondolta, hogy a mostoha szavai nem egészen alaptalanok. S mivel hitte is, nem is a rágalmat, azt határozta el, hogy személyesen fog meggyőződni a dolgról.

Csendesen bement hát leánya szobájába, és épen akkor is a tükörbe nézett. De mert valaki hírtelen toppant be a szobába, zavarba jött, s meglepetésében kabátja uj-jába dugta a tükört.

Apja haragos tekintettel förtmelt rá: „Mi az, amit eldugtál? Mit bujkálsz itt magadban?” A leány szólni is alig tudott a meglepetéstől, s csak ennyit mondott: Hai, Mire apja korholni kezdte. Arca mind haragosabb lett, hangja is mind emelkedettebb, miatt haragó szemében könyek jelentek meg. Amint mostohád állítja, te anyád utáni túlzó sóvárgásban elakor emészteni mostohádát, s titokban gonoszat forralsz ellene. Sokszor megmondtam neked, hogy tekintsd őt igazi anyádnak, s mint tisztességtudó gyermek veled szemben is teljesítsd gyermeki kötelességedet. Micsoda szellem szállt beléd? Hogy tudsz ennyire megfélekedezni magadról?

A leány ezt hallva, igen meg-

szomorodott, mivel az egész dologból semmit sem értett. Térdreborulva az apa előtt így szól: „Apáskám, nagyon fáj az nekem, amivel ok nélkül vádolsz. Hogy lehetnék én olyan balga, hogy akit most majdnem édesanyámnak tartok, átkoznám? A vád szörnyű. Ilyesmire én sohasem gondoltam.”

Apja ekkor így förmért rá: „Hát akkor minek zárkózol be mindig a szobádba? S mikor szobádba topantam, mit dugtál el oly zavartan a kabátod uj-jába. Hadd látom, mi az?” A leány ekkor kénytelen volt elővenni a tükört, s apja elé téve, ezt mondta: lme ez azt Apja csodálkozva válaszolta. Hisz ez az a tükör, amelyet én hoztam anyádnak a fővárosból. Minek ez neked, tulajdonképen? Minek nézeledélő mindig benne?” „Anyám lelke van e tükörben — mondá a leány — s ha bármikor kíváncsi, találkozhatom itt vele, Aztán elmondta atyjának anyja utolsó kívánságát. Mikor az apa ezeket hallotta, így szól: „Valóban derék, kötelességtudó leány vagy. Az az arc, amelyet te a tükörben látsz, a te arcod, s hogy te ezt anyád arcának tartod, ez anyád okosságára való, mert te hozzá ép úgy hasonlított, mint a dnyre egyik fele a másikhoz. Hogy te nem ismernél a dolog titkát, ezt mind a mai napig anyád valódi képenek tartottad, s este, reggel nézegetted és gyönyörködtél benne, az ugyan bohó dolognak látszik, de valójában mégsem az. Sőt ebben nyilatkozik kötelességtudásod mélysége. Valóban csodállak és valóban sajnálom, hogy mostohád szavainak hittem s megszidtalak. Bocsáss meg, gyermekem, S az apa elérkezényülve sirt.

A mostoha pedig, ki ezalatt az ajtó megett hallgatódzott, hírtelen előlépett s így kért bocsánatot a lánytól: „Bocsáss meg, hogy igaztalan voltam veled szemben. Bocsáss meg!” Arcán látszott a megbánás. Most már atyjuk sem aggodott többé, mert anyja és leány kibékülve, boldog békecségen éltek egymással. Cívódás soká se zavarta a családi boldogságot.



KOMÁROMI JÁNOS, a kiváló elbeszélő, számos szép regény szerzője, a „Nemzet” munkatársa.



## Ének Szent Lászlóról\*)

Írta: Csermely Gyula



\* Ezt a költeményt akkor írtam, mikor még a Szent László téren állt Nagyváradon díszös. ges Szent László királyunk szobra. Szentségőr. rő kezek elhordták azóta a szent szobrot, hogy arculapásul minden magyarnak Ferdinánd ru. nyuny király lovasszobrát tegyék a helyébe.

Palotás piacán Várad városának,  
Pázsitos kis dombon, gránit építményen,  
Ércszobra magaslik Szent László királynak  
S Erdély felé néz el, komolyan, keményen.  
Erdély felé néz el, fején koronája  
S alyakán ily szó kél:  
— Magyarország ura annak is királya...  
Erdély felé néz el, ökle csatabárdon  
S fogadkozva mondja:  
— Ősi örökségem megtartom szilárdon.

Eljött volna éve új és nagy csodáknak,  
Hogy beszél a szobra Szent László királynak?  
Beszél, lát és érez, figyel balra s jobbra...  
Noha ércből öntve: él a király szobra.  
Él és mindig is élt, sohasem volt csak massa,  
Izenkint, tagonkint alakká forrasztva;  
Él és mindig is élt; ékét aznap kezdte,  
Hogy a szent kegyelet helyére helyezte

Templom közelében, házak négyyszögében  
All a király szobra, vásár nyüzsg alatta  
S naphosszat, hétszámra más sincs a fülében  
Mint hogy ki mint vette, ki mint tovább adta.  
Olykor harang csendül s hívja áhitatra.  
Ekkor térdet hajt a szobor a magasba;  
Leveszi fejeről vasérc-koronáját  
És felfohászodik:  
— Én Istenem, áldd meg honom minden fáját!

... Földön jár a lelke köznép emberének,  
Szíve, szeme mind a farkas földet vallja;  
Mik a por fölött a magasban történnék;  
Csak a költő látja, csak a költő hallja.  
S ami másnak néma, beszédese az néki;  
Mohos szikla, kőfal, várrom omladéki;  
Csaba vezér utja csillagfényes este  
S kardos, buzogányos király szoborteste.

Szent László királyunk, Magyarhon királyak  
Szobrod árnyékában sokat jártam-keltem  
S mindig, valahányszor lelkeim úgy kívánta,  
Szívemet, szememet Hozzád felemeltem,  
Késő éjszaka és déli napsütésben  
Másnak néma ajka szóra nyílt ki nékem...  
Hallottam hangodat, felséges királyom  
S amit mondtál, ime, világáig kiáltom:

Császár városában császár palotája.  
Izzó nyári napfény süt le, tűz le rája.  
Kint a napfény izzik, bent oly fagyos minden,  
Bent oly hideg borzong, mint a kriptá-szintben,  
Kint az élet fűrdik tengernép zajában,  
Bent oly dermedt minden, bent a palotában.  
Kint a tér, az utca szívzorogva várja;  
Lesz-e világégés, vérke, könnynek árja?  
Kint a nép, az utca véres izgalomban...  
Bent a császár így szól:  
— Mindent megdöntölk, mindent megfont-  
tam

Száll e súlyos négy szó ajkról ajkra, szájra  
Villám vágat s vízi közel s messzi tájra,  
Földgömb minden foltja értesül fölére  
S Várad város a hangyaboly lesz tőle. —  
— Mintha tűzvész futna, árviz fenyegetne:  
Minden utcarészt nagy embertömég lep be.  
— Háború lesz! — hangzik a nap eseménye  
S ellobban a béke utolsó reménye.

— Háború lesz! — hangzik; ércszobor is hallja  
S meg is rezzen tőle a királyi dalja.  
Lázban ég a város minden zuga-zege,  
Ó meg halaknigyszól: — Megdöntölk, meg-e?  
Enybit szól, nem többet, trónon utódjához  
S már is felsóhajt a Mindenek Urához:  
— Bűnül ne ródd néki, Atyám az égkebe,  
De a magyar sorsát Te vedd a kezébe.

Dult a világégés északon és délen,  
Duna, Száva mentén, lengyel határszélén,  
Véres patakokként hónapok lefolytak  
S fent a magyar égen gyszélfelhők gomolytak.  
Búsabb lett minden, avarrabb, szegényebb,  
Mint mikor a császár fontolgatott s végzett,  
S ami egykor dal volt, lelkesítő nótá:  
Némaság és könny és sóhaj lett azóta.

Némaságot hallja, rejtett könnyet látja  
S Szent László királynak megübben palástja.  
Ércből öntött karja felkényörg az égére:  
— Magyarok Isten! mikor lesz már vége?  
Nézd, hisz alig van már rétdnek virága;  
Elvérzik, kipusztul néped ifjúsága.  
... Mező virág nélkül, ne ródd nekem vétkül:  
Szép lesz Neked a föld magyar nemzet nélkül?

Hallgatott az Ég, nem nyújtott reményhorgot  
S ezt a véres föld csak forgott, tovább forgott.  
Átkos folyamokként évek is lefolytak  
S hátukon csak gyászt és iszonyatot hordtak.  
Szent László sokáig fajtjalommal látja,  
Hogy a magyar erdőt ezer fejsze vágja,  
De csak így kiált fel; — Bocsásd meg én  
vétkem:  
Uram, én a magyart nem a harctól féltém.

Nem a tüztől féltém, se szüronytól, mastól...  
Féltém a megrontó, káros befolyástól,  
Maszlagos íráskor millió denevérré  
Surran a sötétben ki a csatatérre.  
Betűk alakjában vakondokok másznak  
S fegyelmet, kitarítást, mindent aláásnak  
Magyar népem atyja, könyörögve kérlek:  
Magyar harcos lelkét ezektől óvd-vedd meg

Menyeknek kapui szorosán bezárva.  
Nem hallgatott az Ég Szent László szavára.  
S mint a kő a hegyről le a völgyfenékeknek,  
Oly vadul rohannak a bösz események.  
Kicsirázott-hajtott a belédnek magja;  
Urrt kint és bent a bomlás forgatgaja;  
Gátja szakadt árnak nincs ki útját állja.  
S porba hullt a császár mindkét koronája.

Kétszáz esztendővel ezelőtt ki tette,  
Hogy a magyar népet Majthényig vezette,

A majthényi sikra; ugyanannak sarja  
Volt most is e honnak bűnös gyszmagyarja.  
Megrontója, átka, sebhédt rákfeleje,  
Veszély idejében legnagyobb veszleje.  
Most Mihály volt az, ki Sándor volt a multban.  
Vesszen az emléke, fertősárba fultan.

Vesszen az emléke, minden magyar mondja...  
Szent László két kezét imádságra fonja.  
— Istenem az égben, Tied a bocsánat;  
— Én csak arra kérlek: mentsd meg a hazámat.  
Fohászába durván ezt hallja kiáltni:  
— Nem akarok többé katonákat látni!  
Fohászába gyilkos fegyver belédörül  
S Bihar nagy szülöttje utolsó felhördül.

Bomlás kint és bent és aljas árulások...  
— Itt az időnk, — mondják fennen az oláhok.  
Nem a paraszt mondja, Papja, tanítója,  
Ügyvédje, jegyzője, bankigazgatója.  
Mind, kik csak nemrégien hűségessküit tettek,  
Magyar bölcsőjüknél árulói lettek.  
Szetreáskzták gyilkos Nagyrománára  
S valamennyi elmegy Gyulafelhérvára.

Ők már igyén mondták: Alba Juliába  
S vádakat koholnak Szent Magyarországra  
Hogy az oláh nép itt rémes baromsorban,  
Magyar sarkantyútól ott fetreng a porban.  
Hogy az oláh nép itt rabigában görnyed...  
Hallja ezt Szent László s elképed, elszörnyed.  
Belézüg szavukba — óh, mi dörgő hangok —  
— Nem igaz, hazudtok; hazudtok, bitangok!

... Sohasem volt oly télje Árpád nemzetének,  
Mint amit Mihályék néki szerzenek.  
Bérces felvidéken álmok cseh-szlovákok,  
Maros-Körös mentén hiszegő oláhok  
Halálra sebeztek, véresre gyalázták,  
Tövíses abronccsal, náddal meggyalázták.  
Ősi örökségem osztozkodni kezdtek...  
— Magyarok — üvölték — rabslölgáink  
lesztek!

Súlyos csatabárdját magasra emelve  
Felordít Szent László, képéből kikelve.  
S mennydörgés csak sóhaj parancsához ké-  
pest:

— Harci paripámát ide vezessétek!  
Ide mellém, Botond, itt a végős óra;  
Te is, pogány ösom: Csaba vezér, lóral!  
Te is, Lehel, rajta, harsogtasd a kúrtöd!  
Élő s holt magyar te, fel, birokra gyürkőzz!

Kinyílik az ég és Isten, szelid szóval  
Csendre intli Lászlót: — várj a riadóval,  
Mindennek van telje, mértéke, határa...  
Nem ürrt ki még a magyar nép pohára.  
László alázatalt szent fejét lehajta  
S bocsánatot esd és irgalmat az ajka:  
— Csak egy akarat van s lehet a világon...  
Legyen, mit te végezz, menynei Királyom!

S tavasz következvén a zimankós télre,  
Vörös felhők gyűltek fel a magyar égre.  
Vörös felhők által vörös kőd és pára  
Dölt rá fojtogatva a magyar határra.

S mocsarak iszapja, csatornáknak szennye,  
Mérges kelevények varangynedve, genny  
Jött, hogy őshonunkat vastagon elöntse  
S mindazt, ami magyar, pusztulásba döntse.

Élő emberhúsból vezetett eb marása  
Volt a vörös rémnek minden szárnycsapása.  
Testi-lelki kínok, gyötör szenvedések  
Jutottak az árva, sanyargatott népnek,  
S nemcsak életét, de lelkét is kívánták;  
Hitét, honszerelmét az uccára hányták;  
Himnuszért halál jár — Marsellaisét üvöltnek  
Sár és szenny a sorsa piros-fehér-zöldnek,

Körülnéz Szent László, látást lát csak, véli.  
Hogy ez így lehessen, ő, a szent, is kettli.  
Mindazt, mit ezer év szívünknek megszentelt,  
Féltreölték volna, mint a törött perselyt?  
Nemzeti színt, címert, népünk szolozsmáját?  
Gyökerénél vágnák fajunk ősi fáját?  
Feleszmél Szent László s szoborarca torzul...  
Valahol, úgy hallja, lélekharang kondul,

Kié? A magyaré, mondják az oláhok  
S oroszlánt felfalni jönnek a sakálók,  
Felfalni?! Hisz él még Árpád unokája!  
Mindégy, a sakál a körmét belévájja.  
— Ez a rész azenyém! — rekedten üvölti  
S gyáva ordítása a léget betölti...  
— Haj, ha ősi urunk erejénél volna! —  
Zúg a Királyhágó s felel rá a róna,

Sötét éjszakára sötétebb nap ébred,  
Nagyvárad uccáin mócok hada lépked.  
Kaján kárörömmel század után század...  
— Ez, mi keserűség, oh mi nagy gyalázat!  
Szent László királyunk orcát könny takarja  
S ég felé felhajlik kemény szoborkarja,  
— Mit még, Uram? — sir fel s gyöttrés gyöttri  
öt is —  
'sz megbűnhődte már e nép a jövődöt is?!

Jön egy égi hírnök, jön egy üzenettel.  
Magyarok Istene küldi szeretettel;  
Magyar népét most is magáéknak vallja,  
S kedvelt hívét, Lászlót, ilyen vigasztalja:  
— Nincsen még fenéki poharatok ürje,  
Magyarrá mit mértem: megadással tölts;  
Magyarrá mit mértem: megadással tölts;  
Golgotha kínjait bízomalmál állja...  
Kit az Isten kedvel, Ég azt megpróbálja.

S pünkösdi szent hetében, Péter-Pál havában  
Cécóra készülnek Várad városában,  
Mócok faja készül, nem a magyar népe...  
Mócnaik ünnep, nekünk: gyász a város képe.  
Durva parancsszóra — oh, mi rút gyalázat! —  
Piros-sárga-kék szín mocskit minden házat,  
S minden ucca végén cserfalombos porta...  
Ennek fáját, zöldjét oláh zsoldos hordta.

S a Szent László téren, templom közelében,  
Ponyvasátort vonnak tűző nap hevében.  
Rikító díszekkel, galyakkal cifrázzák,  
Puha szőnyegekkel padlóját puházzák.  
Pazarolják rá a piros bársonyt, selymet...  
Ide várják ok a rumuny fejedelmet,  
Várad városát hogy vegye birtokába...  
Méla szél vgyül Szent László sóhajába.

S jött az oláh cészár, aki sosem győzött,  
Csak az elbukottak véres húsán dözsölt  
Mint a keselyű, a sakál, a hiéna...  
S fellebbent a függöny, kezdődött a scéna.  
Pokol lángja lobban László szent szemében,  
Szikrát szór a szablya szoritó kezében.  
— Kufár te, — kiáltja — megtanítanálak,  
Kard helyett kezembe korbácsot adnának!

De csak percig tart a lke kitérése  
S alázattal így szól: — Isten rendelése.  
Ki a népek sorsát szent kezében tartja:  
Mindeneknek Ura zt is így akarta.  
S aíg, hogy elszállt e szó az ajakáról,  
Isten maga jött le égi trónusáról.  
Kedvelt hívét, Lászlót, kebelére vonta  
S atyai jóssággal e szavakat mondta:

— Még csak ezt akartam, Utolsóik királva  
Hogy itt hivalkodjék, fején koronája.  
Még csak ezt akartam, mert elfeledtéték,  
Hogy a Szent Istvánét Én adtam ti néktek.  
Ezer év homályán, újv éjszakáján  
Küldtem Szent Istvának, angyaloknak szár-  
nyán.

Istenetek adta s ti azt eldobátok...  
Azért vert és sújtott annyi bot és átok,

No de, fiam, László; bízzál, nemsokára  
Mégint nepéde lesz kegyem napsugára.  
Gyalázat porából fel fogom emelni  
S régi szeretettel magamhoz ölelni.  
Turul fog ott szállni, hol most borjú károg:  
Mosolygás derül majd, hol most könny szívárg,

Nem fog jussotokban más kéz kotorászni...  
Azt a kufárt pedig meg fogom alázni.

S néhány évnek kellett csak a multba szállni  
S amit Isten ígért, valóra kezd válni.  
Várad városából, mely a rumunyt nyögte,  
Rumunyt cézárt Isten díbobta, kilökte,  
S az a vadnóc nóta — átok volt-e, guny-e?  
Elnémult a véres Destyáptete rumunye.  
Himnusz száll az égnek, szózatosa a földünk  
S minden magyar házon piros-fehér-zöldünk.

Szent László királyunk, Magyarhon királva!  
Szobrod árnyékában sokat jártam, keltem  
S mindig, valahányszor lelmem úgy kívánta,  
Szívemet, szememet Hozzád felemeltem.  
Most is ezt akartam s ahogy err jöttem,  
Multnak sok keserve árnyékként mögöttem,  
Előttem az ünnep, magyar ünnep fénye:  
Szobrot látni mentem a Szent László tere.

De, hogy arra mentem, hirtelen megálltam.  
Szent László ércszobrát megindulni láttam,  
Kardja, bárdja nélkül templomába menit be  
S leborult a földre népünk hőse s szentje.  
Leborult a földre s csöndesen magában  
Elmerült egy belső, békés boldogságban.  
Imádságba olvadt üdvé s álmult buja,  
S angyalhangok zengtek: amen, hallelujah!

Álomból ébredtem. Nem úgy volt az mégse...  
Nem vált meg valóra Várad reményesége  
László városa még most is oláh kézen  
S vele szülőföldje, Erdély is, egészen.  
Álomból ébredtem, Nem úgy történt, oh jaj!  
Nm szikkadt s derült fel magyar könny és  
sóhaj;

Szent László sem ment be még a templomába.  
Ott is fájó csönd van; angyalok körében  
Patrona Hungariae zokog csak magába.

Hallja ezt szent László s tovább nem is bírja.  
Véres lánngá gyúl fel érc-arcának pirja.  
S dörgő szözeata mint szikraeső száll szét:  
— Magyar, meddig alszol? Magyar, meddig  
vársz még?

Lator mócok mancsa Erdélyt fojtogatja,  
Zsebrák cseh alatt nyög Pozsony, Lőcse, Kassa,  
Vadrákok jármában Újvidék és Zenta...  
Ébredj, bontsd ki szírvényid s vívd ki igazságod  
Magyar irredenta!

## Vasárnap

Mit? ez unalmas, szürke, sivár nap,  
Ez talán ünnep, ez tán vasárnap?  
Oh, a templomból messze kithangzó  
Ajtatos ének, s bűgő harangzó  
A tömjén hűstje és a sok dörbe  
Hétköznaplélek az ünneplőbe,  
Aki az utcán pákakép járnak —  
Ez még nem ünnep, még nem vasárnap!

Hogy is lehetne itt, messze távol  
Beszédes ajkad csengő szavától,  
Littasult lélek, szárnyaló elme,  
S ünnepi érzés, mely felemelne?  
Ott közeledben mi más világ van,  
Fürednek ottan a napsugárban,  
S hirdetik órák, mik futva tűnnek,  
Hogy közeledben örök az ünnep!

Zoltán Vilmos.

## Azt kérdezik tőlünk...?

Irta: Simon Mihály.

Azt kérdezik tőlünk, hogy mi mit csinálunk?  
Bizonyára csak a sült galambra várunk?!  
Nem tördölünk azatl, mit hoz a jövődö?  
Nem lesz-e még rosszabb majd az új estendö?..  
Hogy mi mit csinálunk? Hogy mi mit csinálunk?  
A magyarságunkkal még szilárdan állunk!  
Mást most nem tehetünk... Sírni már hiába...  
Könnyeink nem érti senki ez országba!

Hogy mi mit csinálunk? Hogy mi mit csinálunk?  
Meg van kis türelmünk, még egy kicsit várunk.  
De a szívünk már forr, talán nem sokára  
Elkészülünk a nagy végső számadásra,  
Hogy mi mit csinálunk? Hogy mi mit csinálunk?  
Bizony nem heverünk, harcat kalapálunk.  
Nem soká megéri a gabona nálunk...  
Ugy-e sejtitek, hogy akkor mit csinálunk?!...  
Pozsony, 1922.

## Imádkozás és dolgozzál

Imádkozás és dolgozzál  
Árva, magyar nemzetem!  
A Megváltó szent nevével  
Kezdd és végezd. — Ugy legyen,

Ne feledd, hogy dicső ősi nk  
Máriás dászlók alatt  
A Megváltó szent nevében  
Nyertek diadalokat.

Ne feledd, hogy nagy munka vár  
rád még, — nehéz küzdelem, —  
Szabaddá tenni a hazát,  
Végcélot — csak ez legyen.

Rajta-rajta! Munkára fell!  
A téllen megalkuvás  
Szolgálatat tulajdonra,  
Gyvaság az, semmi más.

Imádkozás és dolgozzál  
Árva, magyar nemzetem!  
Ősi példa áll előttem,  
Eszményképed: ez legyen!

# Üzenünk minden igaz magyarnak!

Irodalmunk — nemzeti életünk visszatükrözése — sohasem küzdött még ilyen súlyos válsággal, sohasem sodródott még ilyen megrendítően súlyos megpróbáltatás felé.

Nem véletlenekben és nem a magyar lelkek elsekélyesedésében keressük az okokat.

Tudjuk, hogy egy szörnyű kor szak előzte meg a mai sivár szomorú irodalmi jelent.

Politikai gyilkosság., Világháború, Összeomlás, Belső forradalmak, Román megszállás és — Trianon!

Vigasztalan átokielhő képződött a magyar sors felett, mely fájdalom, még most is fölöttünk lebeg.

Odajutottunk, amidőn a lelkek elcsüggedtek, amidőn minden arról csak fásultság, kétségbeesés vagy bús közöny tekintett vissza ránk.

Evek óta tengődik, elmerüléssel küzd, vagy haldoklik a művészet és irodalom.

Szellemi erősségek szellemi fellegvárak omlanak össze napról napra.

Es mégis akadtak magyar emberek — a nemzeti eszmének törhetetlen fanatikussai, — akik megteremtették A NEMZETET!

Gyászos tanúi voltunk a sötétségbe hunyó magyar Génusz megrendítő küzdelmének.

Valaminek történnie kellett.

A csüggedésbe borult, reménykedő, vívódó magyar lelkek üzenetét kérték, biztató jelt vártak.

Egyik lélek üzen: a másik megérti!

Es mi üzentünk.

Üzenetünk volt — A NEMZET!

**Magyarok! Testvérek!**

Ti, akik történelmi életünk megtestesítői és továbbhordozói vagytok: meghalljátok és megértitek-e üzenetünket — A NEMZETET!

Es ha meghalljátok és ha megértitek: felkaroltok-e hát bennünket igaz szívvel, igaz szeretettel, tettek-re is kész igaz magyar lelkese-déssel!

Mi A NEMZETET nem magunknak teremtettük meg, hanem a MAGYAR NEMZETNEK!

Mi A NEMZET megteremtésével emberfeletti feladatot vállaltunk és emberfeletti áldozatot hoztunk.

Es történelmivé nemesülő hatalmas célokat irtunk A NEMZET zászlajára.

Azt akarjuk, hogy A NEMZETEN keresztül minden magyar szív egy nemzeti érzésben dobbanjon össze, minden magyar lélek egy nemzeti érzésben lobogjon magasra!

Küzdelmünkben, elszánásunkban, emberfeletti erőfeszítéseinkben azonban minden olvasónknak, minden igaz magyarnak részt kell vennie!

Nem előízetési felhívást intézünk hozzátok testvéreink!

Az előízetés beküldése elemi kötelesség.

Es aki előízetését nem küldte be; kétségtelenül beküldi ezután.

Mi azonban ennél: a testvériség, a közös lelkeség és a közös nemzeti törekvésnek jogán, sokkal többet kérünk tőletek!

Azt kérjük, hogy váljatok mindnyájan apostolaitvá, fanatikusaivá A NEMZET elterjedésének.

Azt kérjük, hogy mindenféle hirdessétek A NEMZET-et, mint ahogy hirdetni szokták az elterjedésre váró Igét!

Azt kérjük, hogy minden olvasónk, minden testvérünk fogadalmyszerűen vállalja magára, hogy A NEMZET számára saját személyen kívül, még két olvasót, hívót testvért, előízetőt szerez.

Nézzen a lelkébe minden olvasónk, tegye szívére kezét minden magyar testvérünk és feleljen szíve szerint, hogy vállalhatja-e ezt az áldozatot?

Aki a nemzet hű fiának tartja magát, akinek lelkében kötelességek élnek, eszmények, nemzeti ideálok lobognak: nem vonhatja ki magát e személyenként csekély, de összességében beláthatatlan horderejű áldozat vállalása elől.

Minden igaz barátunk, minden olvasónk és testvérünk csak ily módon veheti ki részét a mi emberfeletti küzdelmünkökből, csak ily módon segíthet magasra szítani azokat az oltárlángokat, amelyeket mi gyújtottunk a Nemzet műhelyében, hogy a nemzeti érzés szövéténekével, e soha ki nem alvó magyar lángokkal bevilágítsunk a borus magyar éjszakákba.

Idézzük a költőt, tetemre hívjuk a magyar lelkeket:

Lelkek bora erjed, szívek vére lángol. A nemzeti eszme szívünkben világol.

Ezt a világhosszút azonban valószínűságra kell váltanunk.

A valóság: új hívek toborzása!

Minden magyar lélek szerezzen még két magyar lelket és akkor a költővel együtt nemsokára elmondhatjuk:

Uj runák az Egen, új jelek a Földön:  
Széttörök, megnyílik, a nyugati börtön

A NEMZET szerkesztői:

Hangay Sándor,  
Szegegy László,  
Varga Béla dr.,  
Nyáry Andor,  
Vályi Nagy Géza,  
György Lajos.

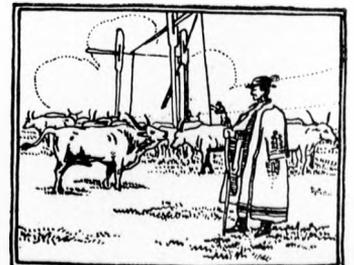


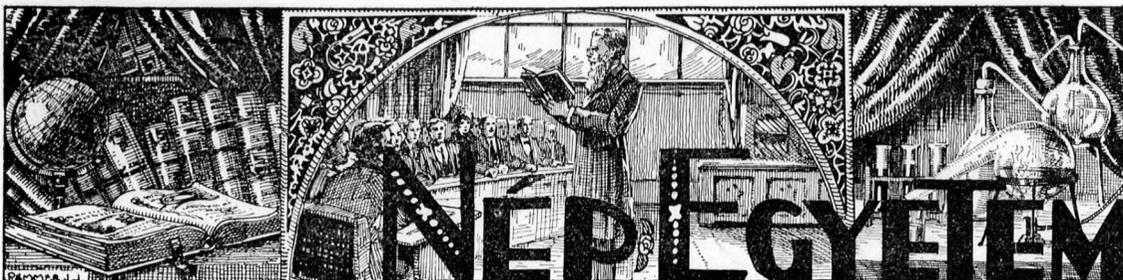
## A Nemzet — hetenként!

Olvasóink ezrei tanuskodhatnak róla, hogy A Nemzet — a súlyos gazdasági viszonyok ellenére — számról-számra, megjelenésről-megjelenésre, egyre gazdagabb, változatosabb, nívósabb tartalommal jelenik meg.

Ha azonban az egymásra dobbanó magyar szívek egymásra találának; ha a nemzetföntartó történelmi magyarság megért, felkarol és továbbra is támogat bennünket: A Nemzet nemcsak nívósabb, tartalmasabb, változatosabb, gazdagabb és terjedelmesebb lesz minden héten: hanem rövid idő múlva már hetenként is megjelenhetünk!

Támogasson ebben a törekvésünkben is minden igaz magyar testvérünk, mert csak így juthatunk közelebb a magunk elé tűzött nagy nemzeti célok megvalósításához.





## Ősnyomok

Irta: Darnay Kajetan.

A közlekedés jelenlegi fejlettségére dacára még mindig észlelhető, hogy a talaj és terепviszonyok mennyire befolyásolják az emberi kultúra fejlődését és irányát. Ha elhagyjuk a Dalmát partok füge- és olajfa koszorúja szegélyét, alig egy kilométernyire magas kőmezőn találjuk magunkat, ahol ameddig a szem ellát, nincs más mint hullámzó tenger, amely egy varázsütésre kővé mered. Nincsen egyetlen bokor, nincs egy szál fű, kisdud falucska alig látszik ki a kőtömegeből: a házak alacsony fala, a tetőt, a butorzat, az eszközök java része — minden a fakó kőből kerül ki.

Képzelnék el azt az ősrégi világot, amikor a közlekedés fogalma még ki sem csirázott, mennyire röghöz kötött volt akkor az ember és művelődésének iránya. Sehogys sem illeszthető be a régi ősnépek fejlődésébe a korszak fogalma, mely azt kő, vas, réz, bronz, ismét vas stb. időbeli határvonalakkal látja el, hanem helyesebben kő vagy fémkultúráknak a munkája. Ezen kultúrát idővel egyes helyeken előbb-utóbb tönkretette a másiknak célszerűsége, mint a faekét a veseke, emezt a gözke, de azért a Nilus iszapját ma is faekével szantogatták. Egy szikrányi világosságot Lesley egyik mondata nyújt, mely szerint „minden új korszak más-más nép beáradásától támadt.”

Európát elárasztó más-más kultúrájú ázsia néprétegek különböző útvonalon történt lassú beszívására teszi a korszak fogalmát ingadozóvá, egyben bizonyosságot, hátrahagyott szerszámok minden átmenet nélküli remek kivételével arról, hogy ezen vándornépek már annakelőtte évezredek mesterszámából hozták magukkal művészetüket.

Azsiának belterülete, egyetemes hagyományával magas fensíkjaival, kőmezőivel, már sok-sok ezredével azelőtt élvezte a Nap áldásos sugarát, amikor még a mélyfekvő Európát vulkanikus fekete kő zárta el a napvilágtól, így csak ezen terület lehetett a mai emberiség őseinek első fészke.

Ez a nagy terület az ott fejlődő népsaladók a terепviszonyok szerint hol a kőkultúrára szorította, amint azt a Gobi sivatag ősrégi kő-

szobrai jelzik, másutt a fémkultúráknak adott életet.

Az elszaporodás vagy földtani elváltozások nyomtak ezen emberek kezébe a vándorbotot. A kőkultúra embere keresztül tör a hegyeken, leereszkedik Szír-Dárja völgyén (Jakszartes) a nagy, mély síkságra, a Dár, vagyis folyók vidékére (Amu-Dárja, Jani-Dárja). Legnagyobb telepük „Ort-Vár” régromokban hever. Utjuk a már nép-sűrítette Európába az Aral-Kaspi tavak, a Fekete-Rum-tenger északi síkjain vezet a Kárpátokig. Utjukat Kurgánok kőköri sírhalmok jelzik.

E népsaladók közül Gál v. Gall v. Hall, Vál v. Vall, a Rozs, Mozs és Loz törzsek a legnagyobbak. Utvonalonok telepek képződnek. Helyesen sejtí Dr. Much M. hogy mai községekink legtöbbje prächtosiorikus előzményen alapszik, de van néhány 2000 évnél régebbi görög telep-jezésünk, melyek szerint e telepek rendszerint felszíni alapító-juk családnévet.

Igy alakul ki a Kárpátok tövében Gal-icia, Hal-ics, hátra hagyván Orosz földön Mozs-ajskot, nem messze Mozs-szk-vától (Moszkva). A Kárpátok barikádjára kétfelé osztja e vándornépet, egyikét a Szereth és Pruth folyómentén a Dunáig viszi, Gal-acig, aztán jön Várna, Galata Galipoli vizen túl Galilea, továbbá Hellasz, a későbbi görög föld, de ott marad a nép a helloták, a gallusok. Ott ömlik a tengerbe a Vár-Dár. A mi folyómenti községekink neve „Dárda” Darány v. Darnó, nyelvünkben az „ár” árviz mind régi hagyaték. Vallona, Valjevó, a magyar Vál, épügy mint Rozs-an-ci, Rozsnyó, Mozsos, Mozsóg Mozsony vagy a sok Gálos, itt Gölle a Duna mentén Gollersdorf, Hal, Hallstadt híres Kelta régiségeiről, Velsz, Orth, Ortenburg stb. A Kárpátok második irányítása ugyanilyen nyomokon visz Belgiumba a Vallonok országába, oldalt hagyva Hol-landot, jut francia földre Galliába, hull egyszül az elszakadtakkal, kik az olasz Verona (Várna) a svejci Wallen-től Szt-Gallen stb. után ugyanoda jutnak. Oldalt maradt az angol Vels, Galliából átvészárognak Spanyol földre, Galiciába, onnét port-u-Gall a vándorlásnak véget vet.

A nagy útvonalon elmarad néhány Lozan 4—5 Páris, ezek egyikéről ma az egész világ beszél, a többitől mit sem tud, pedig akkoriban egyforma falucsák lehettek.

E népeket latin bélyegzővel Keltáknak hívjuk, egy magasabb (csiszolt) kőkultúrának képviselői, de időközben más útvonalon megjelennek a fémkultúra vándorai is és itt vivják egy időben a terөviszonyok és a közlekedés fejlődésének előnyei szerint a kultúrharcot.

## Amerikai egyetemi élet

Irta: Fereghy Oszkár.

A quákerek főfészke „the city of the brotherly love”: Philadelphia. A közel 2 millió városnak egy egész városnegyedét képezi az „University of Pennsylvania”, melyet Franklin Benjamin alapított. Ez kolossális épülethalmaz ez az egyetem: hetven épületből áll. Az „Astronomical Observatory-t” kiévé az összes épületek a város nyugati részén vannak. 19 épületben folyik az oktatás, tizenegyen vannak a gyakorlati kórházak, klinikák, fogászati termek, a medikusok számára. A többi negyven épületben vannak a muzeumok, könyvtárak, éttermek, a diákság otthonjai, tornacsarnokok, uszódtermek, atletikai klubok, önképző körök stb. Philadelphia az amerikai orvosi élet központja. „Physiology”, „Pathology” és Pharmacology laboratóriumai a legjobban felszerelt. Az anatómiai múzeuma világ-híres. A bakteriológiai intézete szintén grandiózus és a Röntgen laboratóriumok sokasága imponáló. A technikusok számára egy külön nagy gyár épült, melyben a világ minden gépe képviselve van. Itt dolgozik a milliárdos fia épügy, mint a névtelen kis yankee, kék zubbonyban a gépek városában. Elektrotechnikai berendezése a lehető legteljesebb és nincs az az újítás, találmány, mely iránt itt ne érdeklődnének.

A Randal Morgan fizikai laboratóriuma, továbbá a Vivarium, Biológiai Hall, a botanikai és zoológiai pavillonok, Harrison vegyszertári pavillonjai, az elektrotechnikusok, műépítésszek palotái 128 ezer négyzet lábnyi területen épültek. A botanikai palota 100.000 préselt-növény kötetet tartalmaz, ezer kötetes könyvtárat Bartram és Stillé kollekcióival. A botanikus kert, üvegházak, kísérleti termek

több ezer faj növényt termelnek. A vízi lilium és lotus számára külön mocsarat gondoznak.

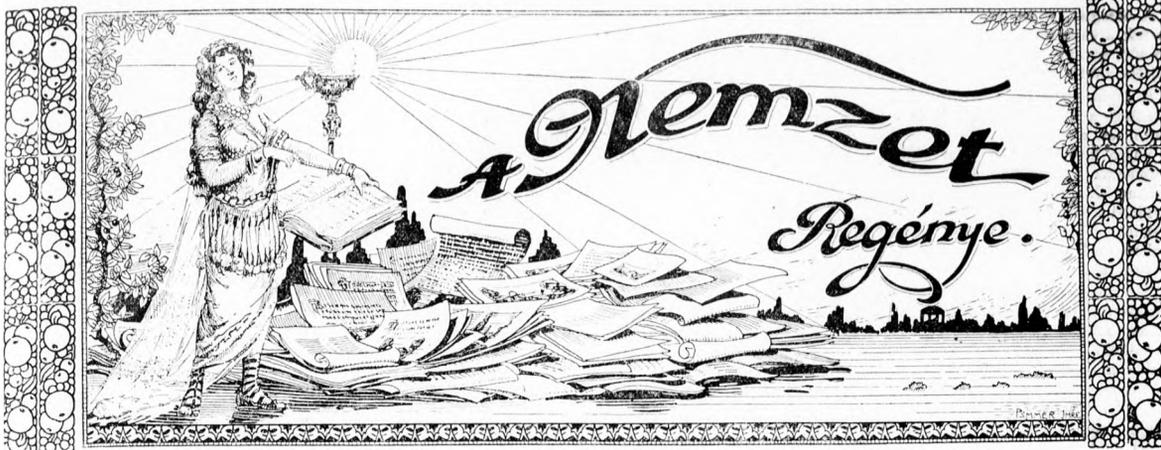
A jogi fakultáson a tanítási rendszer a legegyszerűbb. 8 clemi után, 4 előkészítő és 4 nyelviskola van. Ezek elvégzése jogosít az egyetemi beiratkozásra. A két utóbbi egyszerűen végezhető. A latin tanulás négy évig kötelező, nem a holt nyelvekre helyeznek súlyt, de a modern nyelvekre. A jogi szakon 3 év a kurzus. Ennek elvégzése után kész ügyvéd, bíró stb. A tanítási módszer egyszerű. Van egy tárgyaló terem, ahol egyes, képzett büneseket szabályszerűen letárgyalnak. A hallgatókból lesznek védők, vádlók, bírák, deliquensek, közönség. Itt nincsenek definíciók, felosztások stb., hanem elolvassák az esetet (cases) és levonják ebből a koncepciókat. Az előadás konversáció alakjában történik, a hallgatók közbeszóhatnak, vitatkozhatnak. A vizsgák csupán írásbeliek. A jogászok rendelkezésére 40.000 köteles könyvtár áll.

Az ifjúság gyűlhelye a Honston Club, mely nevét Honsten senator-tól kapta, kinek egyetlen fia itt halt meg az egyetemen s akinek emlékére épült ez a nagy luxussal bíró épület. Billiárd, dohányzó, olvasó, fró, művész szobák végteletlen sora. Diszbeid termek, amatőrök számára műtermek és végül a másfélszázados ifjúsági lapnak, az „Old Penn”-nek itt a szerkesztősége és nyomdája.

23 dormitory (lakóház) áll egymás mellett. Itt lakik az egyetem ifjúsága. A légfűtéses előcsarnokból nyílnak a kedélyes „Fire place”. Al és ablak alkövval ellátott kényelmes hálószobák, igazi meleg otthonok.

A „Gymnasium” (tornaterem) 275 láb hosszú „english-colonial” stílusban épült csarnok. Ebben van a 30 láb széles és 100 láb hosszú uszóterem. A 150 láb hosszú tornacsarnok üvegkupola alatt fekszik. Mellékszárnyában vannak: az éremterem, atletikai klubok hiv, irodái, igazgatóság, öltöző stb. A baseball, football, track athletic, cricket, tennis, lasrosse, golf, rocoing, basket-ball, sorstling, fencing, sparring és a naterpoolo-ig minden játéksport képviselve van. A téli sport a hockey.

(Folyt. köv.)



## A KOMÁROMI RAB

Írta: Szegedy László.

### Menekülés — vagy halál?

A felgyújtott nádas elharmadt és már csak itt-ott parázsolt fel egy-egy késői láng, mintha hunyó éjszakában bujkáló lidérclámgok lettek volna.

És Komáromi János nem került elő.

Kétségtelennek látszott, hogy a ház áldozata lett.

A szigorú csatárlánc felbomlott. A katonák tanácstalanul rugdalták vastagtalpu bakkancsaikkal a kormos pernyét.

Magá a főfoglár is megvolt győzdeve Komáromi János haláláról. És az erdménytel megvolt elégedve. Mert ime ismét bebizonyult, hogy a komáromi váról Sebestyén főfoglár *uralkodása* alatt nem lehet megszökni.

Hanem a hullát mindenáron meg kell találni.

A rabot még halála után is visszaköveteli a börtön, mert a rab még halála után sem szabad.

A rabnak szabályszerű helye a rabemető.

Ebből épp úgy nem lehet engedni, mint ahogy a rabot idő előtt nem lehet szabadon bocsátani.

De mindentől eltekintve is: a hullára épp úgy szükség van, mint az élére.

A szökési kísérletről jelentést kell tenni és a jelentéshez a hullát mellékelni kell.

A főfoglár gereblyéért, ásókért, lapátokért küldött.

A hullát elő kell keríteni a föld alól is!

És Komáromi János e pillanatban valóban a föld alatt volt.

Mialatt a vesszővágó rabokkal napok óta a sziget füzeseit bujta: egy vízmosászerű mlyedést vett észre, melynek széléit oly sürrien nőtte be a fű és mindenféle törpebokor, hogy a nyílásra csak véletlenül lehetett ráakadni.

E pillanatban úgy érezte, mintha

az Ég lámpása gyulladt volna fel lüktető agyában. Itt fog elrejtőzni és — ha Isten is úgy akarja — meg fog szökni!

És Isten, aki bűn nélkül ilyen szörnyű megpróbáltatást mért erre, akarhatja-e, hogy e megpróbáltatás véget ne érjen, hogy szökése ne sikerüljön?

Akarhatja-e Isten, hogy az anygali hitves örökké tartó emésztő vágyban, soha meg nem szünő szürke küzdelemben elsorvadjon, hogy szerelmük formába szökött égi gyümölcse: egyetlen gyermekük soha ne ismerje a szabad apai csókot és az ütegyengető, irányító erős apa kezét?

Fölnézett az Égre és úgy érezte, hogy a Nagy Láthatatlan Arcról biztatás, bátorítás sugároz felé.

Tervét egy észrevétlen pillanatban végrehajtotta.

Mint ahogy a megriadt gyík szökött eltűnni a füvek és törmelékek között, úgy tűnt el hirtelen egy lehajlás pillanatában a véletlenül felfedezett vízmosásban.

Az egymásra boruló füvek és törpe bokrok között valósággal átperrelte a testét, hogy a következő pillanatban a hívős és kissé nedves koporsószerű ágyban tünjön el.

Hogy a szökés további részét hogyan fogja végrehajtani, azt még nem tudta e pillanatban.

A körülményekre és Istenre bízta magát.

Amikor Komáromi János búvóhelye felett újra összehajoltak a füvek, nagy keserüléssel és törpe bokrok, mintegy fél percig szinte a sír csendje vette körül.

De alig vett húszszor lélegzetet, zürzaváros hangok és hol közeledő, hol távolodó lábdobogás ütötték és minden vágódása az volt, hogy a rejtgető drága anyafölddel szinte észrevétlenül eggyé olvadjon.

Mintha kettős ablakúvegen át, vagy bezárt ajtó mögül hangzott volna, néhányszor nevét hallotta kiáltani.

Félig öntudatlanul és mégis min-

den öntudatát megfeszítve a legkisebb neszre is figyelt. Élete, lelke, öntudata mind mind hallásában volt most összepontositva.

... Lábak dobogtak, hangok közeledtek és az erőlyes hang vézényelt:

— Minden bokrot átjutatni, minden gyanus helyre a szuronyt bele-dőlni.

A főfoglár hangja volt.

... Egyszerre csak szinte a feje fölött — alig fél lépésnyire rejtke-helyétől — egészen tisztán hallotta a Stefan főkulcsár káromkodását:

Ilyen, olyan keservét ennek a gazembernek... Csak nem nyelte el a föld...?

Komáromi Jánosnak elállt a szíverése. Homlokán hidegveríték gyöngyözött... Ajulás környezete... Ha a főkulcsár még egy fél lépést tesz előre és belebotlik a bokrokkal eltakart szük vízmosásba, el van veszte.

Valahol azonban imádkoztak érte.

A tisztaszívű hitves imája vagy egy ártatlan gyermekszempár ragyogó mosolya megvesztegették a láthatatlan végetet és a káromkodó kulcsár lépteit másfél fordították.

Fellelegzett és néma fohászt küldött az Ég felé. A legtisztább és legbensőbb fohász volt ez, amely embert Istenhez küldhetett.

Bár tudta, hogy a veszély minden percében még szörnyűbb formában térít vissza, e pillanatban mégis mondatlanul boldog volt.

Isten csodát tehet.

Hiszen eddigi elrejtőzése is csak Isten útmutatása lehet.

... Lelke a hallásában volt és csakhamar meggyőződött róla, hogy a zajos keresők ötven-nyolcvan-száz lépésre is eltávoloztak tőle.

Mintha Isten világitó lámpása, melyet nem egyszer a szerencsétlenség gyújt fel, ismét kigyulladt volna agyában.

Zsebében egy törött gyermek-lapát-féle volt, melyet egy zombék tövében talált. Valószínűleg játszó gyerekek fedték ott.

Ösztönszerűen zsebébe dugta, anélkül, hogy akkor még tudta volna, miért?

Amint a bizonyosság erejével meggyőződött róla, hogy az üldözők pillanatnyilag eltávolodtak, a törött lapattal lázasan ázni kezdett és a kiásott homokosföldet vastag rétegen magára szórta. Egy-néhány perc múlva valósággal el volt temetve, valósággal elnyelte a föld és csak arcából látszott még ki egy darabka szája és orra körül.

De most már elhatározta, hogy ezt is eltünteti. Elhatározta, hogy egészen elúnik a föld alá. Hogy nyelje hát el valóban a föld, mint ahogy a káromkodó főkulcsár mondta.

Előzőleg óvatosan letört egy nád-szálat; szájaiba dugta és fejét úgy fúrta be az élére felhalmozott homokrétegre, hogy az teljesen elfőtte őt.

... Örökkévalóságának tetsző félórák teltek el. Semmit sem tudott többé a külvilágról. Félig eszméletlenül feküdt a hívős homok-sírbán. Látomásai voltak és szinte hajlamos volt elhinni, hogy valóban meghalt.

Hosszú-hosszú idő múlva — fogalma sem volt róla, hogy órával le-mérve, mennyi időt jelenthetett ez — érezte, hogy négyen-öt-en is keresztül botorkáltak rajta. A vastag homokréteg alatt azonban a lépések súlyát alig érezte. Többen megbotlottak a vízmosás szélében és káromkodtak. De ez csak úgy hallatszott hozzá, halkán, elhalóan, mint a vízbemerülő füleihez a felszínen tomboló vihar.

... Ások, lapátok, gereblyék megérkeztek és újra kezdődött a kutatás.

Már nem az élő Komáromi János keresték; de hulláját mindenáron megakarták találni.

Hasztalan.

Mintha csak a föld nyelte volna el. Amint hogy valóban úgy is volt. Másnap reggelig kutattak még utána — minden remény nélkül.

A főgöglár, a kulcsárok, a profoszk, a várórság és a várparancsnokság egyfomán megfejthetetlen rejtellyel állott.

A lapok szenzációs részleteket közöltek a vakmerő szökésről és a rejtelmes eltűnésről.

Végre hivatalos helyről azt sugalmazták a lapoknak, hogy Komáromi János kétségtelenül a felgyújtott nádas lángterében lelte halálát és annyira elégett: hogy holttestének maradványaira sem sikerült rábukkanni . . .

Ezt persze nem igen hitték el a hozzáértők, mert holttestnek ilyen teljes, hamuszerrű elégsére csak a legtrikább esetekben volt példa és akkor is csak ott, ahol valóságos pokoltűz pusztított.

. . . A főgöglár hatalmas vállalai szinte szemelláthatólag görnyedtek meg a nem várt csapás súlya alatt.

Mert akárhogy magyarázták is Komáromi János eltűnését: ő csak hatátlannal érezte, hogy a komáromi vár nimbusza és ezzel együtt az ő nimbusza is — teljesen aláhanyalt.

A főgöglárától ettől a naptól kezdve a búskomorság tünetei mutatkoztak.

Mert hogy a lehetetlen lehetővé váljék, hogy a 30 év óta helytálló vasfelegyes kiállítását, a Komáromi vár tömör bástyafala áttörhető és az eltűnés titokzatos rejtelme megoldhatatlan legyen: ezt nem bírta elviselni a főgöglár vasidegete.

Képzeliünk magunk elé valamilyen hitnek, eszmének, alkotásnak egész életét, egész lelkét ráteszi hitre, eszméjére, alkotására — és mindez egy szép napon semmivé válik, elenyésszik, összedől . . .

Ez történt a főgöglár esetében is, A Komáromi János eltűnésének rejtelmével, hite, méltósága, lelkének feszítő energiája teljesen összedől.

A főgöglárra napok múlva már alig lehetett ráismerni. Saját magának lett szinte gyászoló árnyéka.

A hitves boldogító csókja és egy gyűgyűző kisgyermek ragyogó mósolya, amelyekre Komáromi János mindennél jobban vágyott: erősebbnek bizonyult a harmincéves kipróbált börtönrendszeről, a tömörbástya falaknál és a főgöglár mindenható hatalmánál.

Komáromi János négy napig rejtőzött a csöndes homoksisban.

Mihelyt beesteledt: fejét kiszabadította a homokból és azontal fakírszerű csöndes nyugalommal, végtelen elszánással és szívóssággal, szinte mozdulatlanul fektet napokig.

Szomjúságot, éhséget nem érzett. Lelke a nagyszerű elhatározás lábában égett és teste a szabadulás reményéből táplálkozott.

Negyedik nap hajnalán gözhajó közeledett a Dunán.

Egy gondolat — mely inkább isteni sugallat volt — remegtette meg lelkét. Szívzsongó őrzés fogta el. Arcán a remény, izgalom és lelkesedés halvány tüzrözsái gyulladtak ki:

. . . Ha Isten úgy akarja — zenél valami a lelkében — a dunai hajó most valóban az a búváralom lehet, mely a megváltást, a szabaddulást, — úgy új élet tündérországának elérését jelentheti.

A vér gyorsan tért vissza elgémberedett, elzsibbadt tagjaiba.

Az élet követelte jogaát. És mint annyiszor, most újra bebizonyult, hogy a kedélynek, a lelkesedésnek, a léleknek a test fizikumára is döntő befolyása van.

Pillanat alatt feledve volt éhség, gyöngeség, aléltás, testi összeroppanás. Rugékokynak, frissnek, ügyesnek, bátornak érezte magát.

Egy kis erőfeszítés után óvatosan kiemelkedett a homoksisból . . .

Hajnal volt. Virradni kezdett. Egy-egy halvány csillag még birközni próbált a nappal sugárhörökével, de láthatatlan kezek Keleten felhasogatták már az ég rózsás keblét és a rózsás sugárzásban egyre gyorsabban fogytak, halványodtak a maakcsokdó hajnali csillagok.

Mély csönd honolt az elátkozott kis várbörtön szigetén.

Komáromi János levetette magáról a darócruhát és gondosan beletemelte maga helyett a homoksisba . . . Úgy érezte magát, mint a mesék elátkozott királyfia, aki egy felszabadító varázsszóra vagy verászból ítésére egymásután vedli le magáról mind a hét kígyóbőrt, hogy újra az legyen, aki volt, hogy újra az élet és Ijúság napugaras szárnyain repüljön tova.

A darócruha alatt vázdonnadrágot hordott. A vázdonnadrágot katonai vaszöngő egészítette ki. Jó öltözött ez nyarón! Különösen vidéken egészen természetes. Ilyen öltözeti emberről senkinek sejtethi hogy percekkel vagy órákkal előbb még darócból való rabruhát hordott.

Óvatosan, mint a predára leső párdúc nézett körül.

Egyszerre megborzosongott. Észrevette a felgyújtott nádas letkepényes maradványait.

Megértelt mindent.

Az ő halálának, az ő biztos pusztulásának gyújtottak itt szörnyű áldozati tüzet.

Es ő a nedves, hús homoksisban semmitem sejtett arról, hogy tűz tenger viharzott körülötte és fölötte . . .

Homályosan kezdett visszaemlékezni, hogy a levegőt, melyet egy nádszálon keresztül szívott, olykor mélynek és füstizónak találta. De a homoksisban eltemetve szízenővi feyház elől menekülve: a menekülő rabnak nem sok válogatni valója van.

Lehajolva, térden és kézen menve, óvatosan kezdett küszni a Dunapart felé.

Megnyugodott, ünnepi, nyár-hajnalit csend borult a sziget felé, melyet csak az ébredő madarak vidám fészekrakó csicsérgése szakított meg olykor.

Percek múlva Komáromi János a Dunaparton volt.

Mintegy száz lépésre tőle, álmos katonai őrzem támaszkodott Man-

licher fegyverére és szemmel láthatólag bóbiskolt.

Szive újra hangosan dobogott.

Előtte terült el a nagyszerű fejedelmi folyam, a messzeségű jövő és végtelenségbe nyúló Duna. És a Dunán lassú erőkődéssel, felfelé, vízfolyás ellenében haladt, kattogó, hatalmas lapátkezekkel egy uszályvontató tehergőzös.

Komáromi János nesztelenül, mintegy élettelenül, lesüllyedve, ereszkedett a hús hullámokba.

Úgy érezte, hogy a hatalmas folyam védőn, szeretettel öleli őt hús hullámkeblére. Úgy érezte, hogy a méltóságosan hőmpölygő május hajnali Duna: az ő új sorsának, az ő új születési életének továbbpölygő Léth vize.

Előtte magát a parttól és nesztelenül, majdnem teljesen a víz alá merülve úszott a hajó felé.

Nem kellett sietnie. A hajó még pár száz lépésnyire volt. Könnyen úgy irányozhatta az úszást, hogy a hajót a kellő pillanathan elérhesse.

Senkiesem vette észre. Sem a parttól, sem a hajóról.

Úgy emelkedett ki a vízből, mint egy diadalmas, fiatal Triton.

Megfogta az uszályhajó vontatókötelét és néhány erőteljes lendüléssel fent volt az uszályhajó fedélzetén.

Egy álmoszemű, kormos, öreg matröz vette őt észre.

Nem is csodálkozott, amikor meglátta. Ugylátszik ilyesmik máskor is megszokott történni a lassan cammogó uszályhajókon.

Csak úgy félválról szólott oda:

— Na öcsök! hova igyekszel? Ugylátom nagyon jókor ébredhetél.

És megtörülve tenyerével a pálinkás-kulcsa száját, jószívvel a csurmovízes jövevény felé nyújtotta.

— Ígyál. Nem árt a hives fürdő után . . .

Komáromi János ivott. Ez itál felpezdítette véret és újra erősebbé éltük, ráült az fáradhatatlannak érezte magát, ráült a szennyes kötel-csomókra és a kormos öreg matrözal barátságos beszéde ereszkedett.

A nap ragyogva, diadalmasan bukkant fel a Keleti láthatáron és aranyos glóriába vonta a csapott-hajó, sápadt arcú ifjú menekült-rab homlokát.

Komáromi Jánost nemsokára a kapitány elé vezették.

A kapitány végigmért a szimpatikus arcú, domború mellű, szélesvállú, karcsú fiatal férfit és nyomban döntött is.

— Itt maradhatsz.

És Komáromi János matröz lett a dunai vontató gőzösön.

**A MENEKÜLÉS ELŐZMÉNYEI.**

Minden társadalmi kérdés a börtön körül csoportosítja össze kérdőjeleit. A rab szemében a börtön vízió. A cella nem egy öt lépés hosszú, két lépcsű széles férőhely: hanem iszonyú krypta, melybe ifjúságunk, álmaink, vágyódásaink és

boldogságunk vannak eltemetve. A rabnak, aki egy ilyen helyen éveken át szenvedett, úgy tűnik fel, hogy a cella nem is emberi találomány, hanem a pokol gázos kezdeményezése, melyet a leggonoszabb ördög talált ki, hogy érző, vergődő emberi lelkeket aszaljon benne . . .

Azt lehetne mondani, hogy ilyen helyeken éveken át nem történnek más, mint a halálvívódás kígyózása . . . A szörnyű halálkigyó mindennap megvonaglik. Jön, megy, előre csúszik a sír felé. De az áldozatot a sírtől sem hagyja megváltani. Mikor az áldozat már örméll bűcsúzna: ismét visszafordul az élet felé . . . Így tart ez éveken, — sokszor évtizedeken át: Egy bebörtönözött, megkínzott életért: százsorosan halál!

El lehet-e képzélni Komáromi János évekig tartó lelki gyötrelmet ily helyen, különösen, ha azt is tudjuk, hogy Komáromi Jánosnak más bűne nem volt, minthogy nagyon szeretett . . . És hogy egy illatáron fuldokló virágos tavaszi delután balsorsa összehozta őt egy ismeretlen kapitánnyal, aki határtalan gögös megbízásában szemet vetett menyasszonyára, aki a följük boruló plátának árnyéka alatt mellette ült egy padon.

. . . Azon iszonyú álomban, melyben a lélek a börtönben lassanként elmerül: szörnyű látomások támadnak életra, melyek a szenvedő rablélek gyöttrő fájdalomtól táplálkoznak és lassanként szinte testileg is tapintható formát öltenek.

A börtön a társadalmi kitasítoztatás pincékküjének feneké.

Senkiesem tagadja, hogy a ma társadalmában szükség van börtönökre.

De vannak esetek, amikor a börtön a társadalom büntásra. Ilyen eset volt Komáromi János esete is!

És a börtön Komáromi János esetében is megtette a magáét.

Mert a börtön lelket emészt, húst eszik és vért iszik . . .

Komáromi János arcáról is csakhamar lehervadtak ifjúságának úd tavaszrózsái.

Testben lesoványodott és vértelen sápadt arcában mélyen ülték a tüzes ifjú szemek, mint sötét éjszakában a pislogó reményesség őrscillagai . . .

Komáromi János iszonyodott a börtönről. És iszonyata fordított arányban növekedett azzal a mértetelen vágyódással, mellyel menyasszonya és időközben született gyermeke után vágyódott.

Szemében a börtön lassanként egy élő és gondolkodó szörnyeteggé változott, egy kísértet-féle iszonyú vízióvá, melyet a bírő és az ügyész tévedése nemzett és amely azzal az iszonyú étellel volt telve, amelyet a halál osztogat . . .

Mialatt Komáromi János a komáromi várbörtön kazamatáiban bűnhődött gyermeke, bizakodó álmaiért és egy bírófénybe gyulladt városliget delután futó gyönyörökért: Bíró Gizella, a gyönyörű asszonylány minden félében meglátogatta és ilyenkor magával hozta

kis gyermekét: tragikus szerelmük szépen fejlődő emberbimbóját is.

Az ilyen találkozásokat nem lehet elmondani, nem lehet leírni.

A kétségbeesés, a fájdalom, öröm és reményesség olyan bizarr öllekzése volt ez, amilyenre a festőnek nincs esztéje, nincs színe, — a nyelvnek nincs kifejezése, a szónak nincs fogalma.

Bíró Gizella elmondotta, hogy a Szőgyéni-féle jogi szeminárium igazgatója megértő, lelkes, méltányos embernek bizonyult.

A társadalmi szokásokkal ellentétben nemcsak megtartotta őt állásában: hanem gyermekének keresztapja lett és az új gondokkal fizetését is felemelte

Komáromi János sápadt, vértelen arca ilyenkor egy pillanatra kipirult és szemében a hála, a lelkesedés és reményesség kifejezhetetlen lángja lobogott.

De ez a lelkiállapot nem tartott sokáig.

Olyan volt ez csak, mint az Életnek egy gyorsan elsuhanó futó mo. solya; mint az árnyékos falon felvillanó és nyomban tovatűnő tükörkép, mely után ismét a mélység, a sötétség, a kétségbeesés következett.

Bíró Gizella, aki a fiatal anyaság hamvas, átszellemült, újszerűen szűzes szépségében még sokkal szebb, még sokkal elragadóbb volt, mint azelőtt: gyöngéd szavakkal, mindennél többet mondó simogató hitvesi tekintettel igyekezett a kétségbeesett rabot vigasztalni.

— Hinned kell az Istenben! Biz-

nod kell bennem és magadban! És élned kell értem és gyertyékünkért!

A rab némán lehajtotta fejét. És amidőn ismét felemelte: révedezve az Ég azurja felé tekintett.

Ebben a néma tekintetben, ebből az elfolytott néma sóhajtásban benne volt minden.

Bíró Gizella a mindent áthidaló szerelmű menyeyi türelmével vizsgálta tovább:

— Isten csak kiválasztottjait teszi ilyen kemény próbára... Ő hidd el, hogy mi Isten kiválasztottjai vagyunk...

Komáromi János arca eltorzult, Torkából rekedt, hörgőszerű hang tört elő. Kezét szoborszerű merevséggel kinyújtotta és a fürtösfejú, tüzesemű, pulók arcú gügyögő gyermekre mutatott:

— Tizenöt év iszonyú idő... Ha itt maradok: gyertyékünk árva marad, mert meghalok...

A sebzett szívű anya elfojtott sírással borult a darócruhás rab keblére.

— Nem!... Nem! Ne mondj ilyet többé... Élned kell, Mert ha nem élsz: minket is megölsz!...

A rab újra keserűen kitört: — És ha élhetnék mire szabadulnék meg a börtönben: mire szabadulnék meg a börtön aggastyán volnék és a fiunk tizenöt éves volna...

— Hinni! hinni! És Istenben bízni — zokogta elfojtott hangon a fiatal anya.

— Azt akarod hát — szölt mértelenül keserűséggel a rab — hogy ifjúságomat, férfi koromat, életem legszebb tizenöt évét, vágyaimat, reményeimet, szeretni vágyó lelke-

minden tűzét, el nem csókolok csókjaim vérző virágait, mind-mind e szörnyű börtönüregbe temessem el és mint saját életem kihűlt roncsa, fogatlan, kopasz halálváza, mint az Élet mórzsának tengődjé Lázárja térjek vissza hozzád?

A vergődő fiatal asszony most-már egy szót sem tudott szólni csak elfolytott síró csuklással zokogott befelé, mert a rapszódikusán feltörő súlyos szavak szíven ütöttek őt.

Sebastyén Károly, a mindenható főfoglár, megengedte, hogy Komáromi János az udvaron beszélhesen menyasszony-hívesével és gyermekével.

Nagy kegy volt ez, mert ez azt jelentette, hogy minden szoros ellenőrzés nélkül szabadon beszélhetek.

Nem is Komáromi Jánosnak szölt e ritka kegy, sőt nem is Bíró Gizellának a szépséges leányasszonynak, hanem a fürtösfejú gügyögő gyermeknek.

Mert a hatalmas főfoglár, aki már régen túl volt az Élet ígéretén és akit már régen érzéketlenné edzettek a szörnyű életsorsok, amelyeknek épen ő volt a legfőbb rablartója: csak egyetlenegy esetben tudott még ellágyulni: ha gyermek látott.

A gyermek a maga védtelenségében és ártatlan sugárzásában megmagyarázhatatlan rejtély volt előtte, amely előtt meghódolt és a lehatóság határáig nagylelkűvé vált.

Igy történt, hogy Komáromi János, mint legtöbbször, úgy ez alkalommal is, az udvaron beszélgethe-

tt imádott menyasszony-hívesével.

A beszélgetés szokásos ideje is régen eltelt már. A főfoglár türelmetlenül nézegette óráját.

Közéledt a búcsúzás szivbemarólón fájdalommal pillanata.

A fiatal anya erőt vett fojtogató fájdalomán és újra vigasztalni igyekezett a darócruhás rabot, aki e pillanatban olyan volt, mintha a kétségbeesett elszántság élő szobrát faragták volna róla remekbe.

— Igaz — törtek fel a megkínzott fiatal anya lelkéből az elcsukló szavak — ma még a szenvedések és szomorúságok házában találkozunk: de ha Isten úgy akarja, nem sokára mégis a boldogság csillagos Ege borulhat fölnék...

Ahelyett, hogy a darócruhás rab e balzsamos vigasztalásra megnyílt volna: arca megmerevedett, szinte mumiaszerűvé változott és hamvaszürke szeméből törhetetlen kemény tekintet villámolt elő.

— Igen — szölt tompán, de szinte a meggyőződés deliriumában — Isten úgy fogja akarni, mert én is úgy akarom...

És anélkül, hogy még egyszer megcsókolta volna feleségét és gyermekét — elszántan megfordult és hangja keskeny csengétt, mint acélpörölyök a kalapácsütés:

— Menjetek! — Menjetek! Komáromi János ebben a pillanatban már határozott.

A búcsúzás pillanatában határozta el, hogy meg fog szökni... És — megszökött!

(Folytatjuk)

## Amsterdami kaland

Amsterdam. Este. Tavaszvégi álom.  
Egy idegennel volt találkozásom  
A zavaros és lármás Ismeretbolyban  
Kábult poétaagglyal hogy bolyongtam,  
Még rajtam izzott pusztáink pora...  
S mert ittam egyszer Őskelet borából,  
Szembenem lakott a csodás, nagy távol,  
Szivem lángolt, mint tüzes anfora.

Mily város ez? Kalandra csábító.  
Szennyes kötömbök, Szag, mély, kábító,  
S mennyi más ember! Bús, kíváncsi, dőre,  
Rámtámadt szemmel belém tükröződve:  
Mily faj? Mily ember? Köztünk mit keres?  
Karja lendül, mint ellenséges kopja,  
Utcánk, szokásunk, lelkünket meglopja,  
Főlem gyanú gyűlt, vád, ezerszeres.

Amsterdam. Este. Tavaszvégi álom.  
Egy idegennel volt találkozásom.  
Fején barett volt. Esetet a kezében,  
S hogy tisztelettel előle kitértem,  
Intett felém. A város ragyogott:  
— Ki vagy? Magyar vagy? Lélekben testvérem!  
Jöjj most velem. A csillagot elérem,  
Rembrandtnak hívják s ismered vagyok!  
Vidor Marcel.

## A csillagokban volt megírva...

Tudom, hogy bűn szeretni téged,  
Hogy nem szabad lángolnom érted,  
Mert másé vagy már réges-régen,  
S örökre el vagy veszte nekem...  
És mégis annyi éjen által,  
Hogy küzdjek az emésztő vággyal,  
S gondoljak rád zokogva, sirva,  
A csillagokban volt megírva.

Hogy mint egy bús virág szivemben  
Nyíljon reménytelen szerelmem,  
Megöntözellen!, ápolatlan,  
Vésznek kitéve vad viharban,  
S hervadjon el, nem napsugártól,  
De perzselje, emésztő vággytól,  
És hogy lehulljon mind a szirma,  
A csillagokban volt megírva.

Hogy kin legyen nekem az élet  
Tenélküled és nem tevéled,  
S szenvedjek érted nappal, éjjel  
Sajgó gyönyörrel, fájdó kéjjel,  
S a bú megöljön még miattad,  
És én legyek a te halottad,  
Hogy érted szálljak én a sirba,  
A csillagokban volt megírva...  
Zoltán Vilmos.

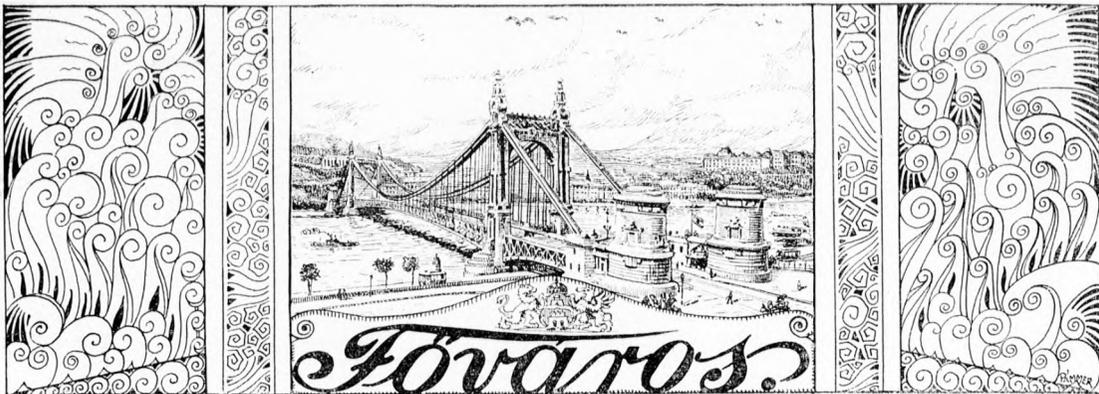
## Mulatás

A teremtés atomja vagyok,  
Forog minden egyes porcikám...  
S tényleg forog, mert a tánc viszi! —  
Húzzad, húzzad rogyásig cigány!  
S forogj te is karcsú kis leány,  
Be' szivesen vagyok tengelyed!  
Eljen a tánc, mely megengedi,  
Hogy átfogjam könnyű termeted!

Mi is volna hej, a földi lét  
Esz-veszejtő, szilaj tánc nélkül?!  
S nélküled óh füstös Fáraó  
Ide: a fülembé hegedülj!  
S te kis leány: simulj közelebb,  
Dobogjon a szived szivemen;  
Csillagokból estél tán alá,  
Hogy a párom legyél ideleenn...

Égő tüzek... parföm-illatok...  
Se nem látok, se nem hallok már! —  
Te forgatsz óh drága kis leány  
S én ott vagyok a csillagoknál...  
Repülj, repülj: vidd a lelkemet;  
Te meg cigány húzd a pénzemért;  
Hadd lobogjon föl az életem,  
Hisz' a lelkem eddig úgy se élt.

Balatontüred: Varga Jenő.



## Budapest szépségei

Írta: Zoltán Vilmos.

I.

### A Budai Hegyek.

Az első pesti ember, hogy megmeneküljön a főváros nyári hőségétől és porától, elmegy nyaralni, a még okosabb — itthon marad, Mert ez tudja, amit amaz nem tud, hogy a nyaralás, sőt fürdőzés kelletékét itt fokozottabb mértékben megtalálja, mint bárhol egyebütt. Fürdőkben, gyógyfürdőkben is, ugyanis válogathat, séta és idülőhelyet pedig szebbet és főleg többet máshol nem találhat. Ha pedig történetesen, természetbarát, akkor szenvedélyének kielégítésére olyan tág tere nyílik.

### a budai hegyekben.

hogy akár két hónapig nap nap után új programmal indulhat neki a barangolásnak, s mindig új, előtte eddig ismeretlen, megtekintésre érdemes, szépségben egymással vetekedő pontokat fog találni. Mert nem igaz, hogy a budai hegyek szépsége a Hívósvölgyben és Zuglítottban kimerül. Ezt csak a buta pesti ember állítja, aki csupán azt tudja élvezni, amit neki tálcán hoznak, vagy aha a vilamos elviszi. Lám, a németek legnagyobb elől költöjtek.

### Gerhard Hauptmann,

aki az „Elsülyedt harangban”-ban oly grandiózus módon énekelte a sziléziai hegyvidék hangulatát, annyira le tudta bilincselni a mi hegyvidékünk bája, hogy kétszeri, csak két-három napra kiszabott budapesti tartózkodása alkalmával egy-egy teljes napot töltött egymagában barangolva a budai hegyek közt.

Nem akarunk földrajzi és geológiai értekezést írni, de amit mégis meg kell jegyeznünk, hogy a Hármashatárhegy csoportja, melynek legészakibb s egyúttal legmagasabb csúcsa a Hármashatárhegy (496 méter), a legdélibb és legalacsonyabb a Rónadomb (195 m.). A második csoport a hárshegyi, a kuruclasi völgyből kiemelkedő Hárshegy (450 m.). A harmadik csoport a János és Svábhegy csoportja. Ennek, valamint az egész hegyeknek legmagasabb csúcsa a

János- vagy Pozsonyi-hegy (529 m.), melynek örökösen széljárta tetején a főváros monumentális kilátótorony (Erzsébet-kilátótorony) építetett, melyről páratlanul szép kilátás nyílik a fővárosra s annak egész környékére. E szép hegyet széles, erdőborította gerinc köti össze az Istenhegygel, illetőleg Svábhegygel. Ez a gerinc csodaszép völgyeket zár körül (Zuglított, Karanyvölgy, Csillagvölgy, nyugati oldalán a zord, vadregényes Farkasvölgy). A csoport legdélibb és legalacsonyabb csúcsai a Sashegy (259 m.) és a gellérthegy (235 m.). A Budaörsi vagy Csiki-hegycsoport a budai hegyek legdélibb és utolsó csoportja. Kopár dolomsziklak, melyeknek kiemelkedő csúcsai (Budaörsi hegy 438 m., Luckenberg 315 m. Törökugrató 251 m.) különösen a kelenföldi síkságról nyújtanak bizarr látványt.

A feltétlenül neptuni (tehát nem vulkanikus) származású budai hegyeknek alapját a felső triászhoz tartozó mészkőképződmény alkotja, melyre alsó emeletű dolomit, felső emeletű tömör mészkő rakódott le. A kizárólag dolomit-összetételű csúcsok tulajdonom részben kopárok, de helyenként gyönyörű erdő fedt azokat (Jánoshegy, Nagykovácsi csücs), míg a hegység belsejében mutatkozó dachsteini mészkövet mindenütt sűrű erdő borítja. Ásványtani sajátossága e hegységnek a nummulit-mész, meszes homokkő (Hárshegy), budai márga (Gellérthegy) és a kiscelli tályog (Mátyáshegy) valamint a budai hévízvelekből lecsapódott mésztufa.

### A budai hegyek faunája

azonos a magyarországi alhalmi erdőkével. Különösen nagy az énekesmadarak száma. A budai hegység állatvilágának nagy nevezetessége egy speciális,

### csak itt található egyik faj

(abapharus pannoricus, két ritka Denevérfa), melyet a hárshegyi barlangban találtak.

Gazdag és érdekes a hegyvidék flórája, mely az egyes hegycsoportok szerint váltakozik, s a havas-

aljai erdők növényzete mellett déli, sőt keleti elemeket is tud felmutatni

De nemcsak tájképi szépségei és természeti ritkaságai teszik nevezetessé a budai hegyvidéket, hanem annak eseményekben gazdag

### történeli multja

is.

A Gellérthegy ormáról taszították 1046 szeptember 24-én a Dunába Vata pogány hívei Gellért csanádi püspököt, a törökök idejében pedig a hegy lábánál állt a mesés pompájáról híres Ága-fürdő (ma János-fürdő). A Naphegyet a törökök Karga bairnak hívták s ezen volt a török temető.

A Sashegy lábánál állt Szt. Andrást templomával Mátyás király korában az azóta eltűnt Sanad-falu község, híres szállókeretjével. Egy Mátyás király korabeli okmány érdekes leírását adja az akkori szüreti ünnepségeknél. A polgároknak csak akkor volt szabad szüretelniük, mikor a budai bíró füljártárai híruil adták nekik, hogy a király szöjlőjében vár befejeződött a szüret. Akkor aztán kezdődik a munka és a napokig tartó vigasság. A Sváb-hegynél az 1686. ik évi ostrom alatt ott táborozott sváb katonaság adta nevét. A Svábhegynél nem utolsó nevezetessége volt

### a Normaia,

egy százados bükkfa, mely nevét onnan kapta, hogy a mult század halvanas éveiben a Nemzeti Színház tagjai norma-, vagyis ünnepnapokon rendszerint oda rándultak ki. A Normafát 1918-ban egy hatalmas vihar ledöntötte, úgy, hogy bekerített helye ma üresen áll.

A Zuglított Mátyás király híres vadaskertjéhez tartozott. Nemzet nem eredetileg — vaddisznókban való gazdasága miatt — Sauwinkel volt. Ebből lett később a jobbhangzás kedvéért Auwinkel. Ennek fordítása a Zuglított. A Szép Juhászné neve Mátyás király egy kalandjának emlékéit őrzi. Már előzőleg itt állt a Pálos-rendnek Szt. Lőrincről elnevezett híres kolostora, mely 1301-től 1310-ig épült. A

kolostor rommaradványait a XX. század elején felhasználták a Szép Juhászné vendéglő építkezésénél. Ma már csak elszórt faragott kövek jelzik a kolostor helyét.

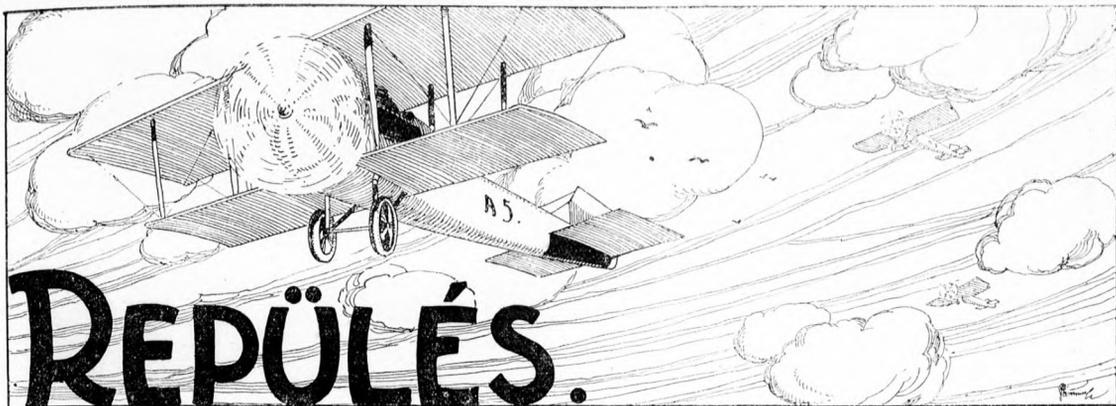
A Lipótmező környéke a középkorban a Nyék nevet viselte s 1820 körül kapta mostani nevét akkori tulajdonosától, Göpp Lipót budai molnár-mestertől. E tájon Budavár visszavétele alkalmával véres csaták dúltak, minek emléke fennmaradt a Törökvész-dűlő elnevezésben, Mária korában itt volt a király óriási kiterjedésű, falakkal körülvett vadaskertje. Ezek a falak 1536-ban még álltak, ma azonban még helyük sem határozható meg.

A kies felkésű Remete-Mária-buscsjáró hely egy Tolvtitzer Katalin nevű asszonynek köszöni létezését, aki a XVIII. század végén Svájcból magával hozta a maria-einsiedel csodavető Szűz-Máriaképmásolatát, s azt mostani helyén egy tölgyfa ágai közt helyezte el. A kép földe eleinte kápolna, később — 1816-ban — templom épült. A mostani díszes templomot Schöner Ferenc tervei szerint 1898-ban emelték.

A budakeszkörnyeki Malkos Máriáról bájos monda él a nép körében. Egy erdei kápolnában még a török idők előtt Szűz Mária képe volt elhelyezve. A török-dúlás alatt a kápolna elpusztult, de a képet megmentették és egy közeli tölgyfára erősítették. Mikor a budakeszi nagy templom elkészült, a csodavető képet abba vitték, de az mindannyiszor

eltűnt és visszakerült régi helyére. Végre kivágták a tölgyfát és azzal együtt helyezték el a képet a templomban.

A hegységben elég gyakori barlangoka és sziklaüregeket csodavető remeték alakjával népesítette be a nép képzelete. A regényes budai hegységet tehát nemcsak a természet és emberi művészet ruházta fel ezernyi szépséggel, hanem a történelem adott neki komor és jelentős hátteret, hanem ezüstfátyolt szőtt köréje a nép képzelete is.



# REPÜLÉS.

## Repülő tereket!

A nagyhatalmak és a hátuk mögött acsarkodó ú. n. kisantant elpusztítottak mindent, hogy a levegőtől megfosszanak bennünket. Az oláh-bocskor nemcsak Budapest utcáit járta be arcátlanul lopva, ahol csak tudott, hanem ragadós keze elvitte vaggonállományunk nagy részét és kifosztotta gépgyárainkat.

Évek kellettek, míg közgazdasági züllöttségünk mellett odáig juthattunk, hogy repülőgépek előállításáról újra álmodhatunk. Fájdalom, igazán csak álmodhatunk, mivel a gyakorlati kivitelben gátol bennünket koldus szegénységünk.

A gépek azonban mégis csak meglesznek idővel, — nagy és kis entente dacára — s magyar pilóták fogják őrizni a Kárpát-koszorúza szent határt.

De addig?

Addig elő kell készítenünk a talajt, hogy légi flottánk azonnal elfoglalhassa majd kijelölt helyét.

Gépek egyelőre nincsenek, de meg van — ha csonkán, ha ezer sebből vérzőn is — a magyar föld. Repülőtereket kell teremtenünk.

Minden nagyobb vidéki város jelöljön ki határában fel- és leszállásra alkalmas mezőt, ahol a hangárok, lakóházak, benzintartályokat már most felépíthetik.

Egy valamelyest megfelelő repülőállomás berendezése máról-holnapra ügysem létesülhet. Gondoljanak csak a telefon és rádió berendezésre, a villanyfelszerelésre, gépjavitó műhelyekre, aeronautikai eszközökre stb. stb., melyeknek beszerzése éveket, tenger munkát és sok-sok pénzt vesz igénybe.

De ne felejtsük el, a háznak is előbb a fundamentumát rakják le s csak arra szerkesztik rá a tetőt.

Hangsúlyozom: ezt minden városnak magának kell kezdeményezni, mert neki hoz hasznót a jövőben.

## Az angolok is repülőgéppel akarják elérni az északi sarkot

Londoni híradás szerint: Algarsson pilóta hadnagy az idei május hó folyamán Liverpoolból hajón indul el a Spitzbergákra, ahonnan repülőgéppel folytatja útját az északi pólusig.

Az általa tervbevette légiút mint-

egy 1000 km., melyhez egészen különleges repülőgépet szerkesztett. Londoni levelezők szerint ez a gép skivel, kerekkel és vascsővel lesz kombinálva, úgy hogy vizen, jégen és szárazföldön egyaránt leszállhasson.

## Amundsen expedíciója elindult

Stockholmi tudósítók jelenti, hogy az Amundsen-Ellsworth expedíció ápr. 11-én reggel a Spitzbergák irányában elhagyta a Tromsoet.

Amundsen is május elején akar a Spitzbergákról repülőgéppel startolni az Északi sarkra. Most az angol Aegarssonban vetélytársa akad.

## Amerikában a németek ragadták magukhoz az aviatikai vezetést

Newyorkból írja levelezők, hogy Junkers német professzor Fordot meglátogatta s a közvélemény szerint a látogatás kapcsán Ford már is elhatározta, hogy a közeljövőben Észak-Amerikában egy Junkers gyárat állít fel.

Ugyanekkor a Good Jear Tire

and Rubber nevű amerikai vállalat Németországtól megvette a Zeppelinek szabadalmát.

Az amerikai repülő iparban az egész vonalon a németek vezetnek s az angol és francia konstruktőrök messze visszatorzítják.

## Az angolok légelhárító állomásokat létesítenek

Londonból táviratozzák: az angol légügyi minisztérium elhatározta, hogy London körül légi védelmi állomásokat létesít, ellenséges repülő támadások elhárítására.

Ezek az állomások tulajdonképpen nem mások, mint a London köré vont hadi repülőterek tökéletesítése és megerősítése.

A Nemzet már hírt adott előző-

leg a mágneses légi torpedóról, melynek fölött lövedéket a repülőgépek kémalkatrészei magukhoz vonzzák s így a találat biztos. Több mint valószínű tehát, hogy ilyen elhárító ütegekkel egészítik ki repülőterük felszerelését, valamint a halálsugarak alkalmazásával, melyen az angol kemikusok erősen dolgoznak.

## LÉGI OMNIBUSZJÁRATOKAT ÉPÍTENEK PÁRIZSBAN.

Párizsból jelenti tudósítók, hogy ott most igen érdekes újítást terveznek. Ugyanis arról van szó, hogy függő drótkötélpályákon, légszavarakkal hajtott omnibuszjáratokat építsenek.

Ezek a légi omnibuszok négy tonna súlyúak lesznek és száz személy befogadására alkalmasak. Párizs és Saint Denis között fogják felállítani az első vonalat. A viteldíjat egy frankban állapították meg.

## VILAGÍTÓTORNYOK AZ ANGOL LÉGI VONALAKON.

London és Európa között negyvennégy új világítótoronyt építtetnek, hogy az éjjeli repüléknél a legnagyobb ködben is jelezzék az útirányt és a közbeeső repülőtereket.

## A JAPANOK LÉGI FLOTTÁJUKAT ROHAMOSAN FEJLESZTIK

Tokiói távirat jelenti, hogy Takaraba admirális a japán haditengerészet minisztere, 11 újabb vízirészt századdal erősítette meg a hajóhad légiflottáliját.

## REPÜLŐ MAMUTOK.

Newyorkból jelentik, hogy ott építették meg a világ legnagyobb bombavető repülőgépét. 2400 lóerős motorokkal van felszerelve ez a légi mamut és hat tonna bombát, meg hét géppuskát emel a levegőbe.

Léghajóóriás is épül a legközelebb. Hat millió köbláb űrtartalmú Zeppelin van munkában, 80 utas befogadására.

## Repülőjárat a Nilus fölött.

Mairóiból jelentik, hogy a Blackburn aviatikai társaság, valamint Kenya és Uganda kormányai között megállapodás jött létre, amely szerint a Victoria-tó és Khartum között a Nilus vonalán repülőgépjáratot indítanak.



# TÖRTÉNELEM ÉS VALÓSÁG

## A letiprott Magyarország

(1849—1867.)

Haynau.

Irta: Kornai István.

(A bécsi udvari titkos levéltár és magyarországi levéltárak anyagának felhasználásával.)

Haynaunak felelősséggel szemben tanusított folytonos engedetlenségének további bizonyítékát szolgáltatják még a következő adatok is.

*Az ezredparancsnokságtól az ezred törzstiszteinek.*

Udine, 1825. január 22.

Haynau alezredes úr a parancsnoksága alatt levő zászlóaljban megtiltotta a csákó viselését. Hágér főhadnagy úr, min<sup>2</sup> a 18. század parancsnoka saját szavadában ezt mégis megengedte, még pedig az ezredparancsnokság jóváhagyásával, amiért őt Haynau alezredes úr szobafogsággal büntette meg. Ez az eljárás szolgálatellenes, a büntetés pedig igazságtalan volt, mely a Dienstreglement 1. rész 2., 26., 34. és 81. pontjaiba ütközött. Ezért a szabálytalan és méltánytalan eljárásért az alezredes urat komolyan és szigorúan megintem és figyelmeztetem őt, hogy ismételt esetben megbüntetését kívül ellene magasabb helyen feljelentést fogok tenni. Egyáltalán kijelentem, hogy az egész ezredben, tehát minden zászlóaljban engedélyezett csákó viseléssel szemben az alezredes úr parancsnoksága alatt levő zászlóaljnál sem teszék kivételt és ennek a rendelkezésemnek egyoldalú áthágását meg nem engedem. A Dienstreglement szerint az ezredparancsnok rendeleteivel ellentétes rendelkezéseket a zászlóaljparancsnok nem adhat ki. Ha mégis ez előfordul, az egész ezredben a köteleességérzetet és fegyelmet alkalmas meglazítani. Már pedig az egész ezred rendjéért az ezredparancsnok felelős, amiért is az ő kötelessége minden legkisebb dologban ennek érvényt szerezni.

Figyelmeztetem tehát alezredes urat ismételt és utoljára, hogy az én érvényben levő parancsaimat a köteles

figyelemmel és engedelmisséggel teljesítse, mert ezeknek mellözését, vagy egyenes áthágását, mint nyílt és szándékos engedetlenséget, következőképpen a subordmetio nyilvánvaló megsértését a Dienstreglement 1. rész 82. pontja szerint fogom megtorolni.

Továbbá meg kell állapítanom, hogy az alezredes úr e hó 11-én kibocsátott zászlóaljparancsa alapján az ezred összes tiszt urait saját lakására hivta össze, még pedig az ezredparancsnokság tudta és beleegyezése nélkül, holott én helyben mindig található vagyok. Ez a kiáltóan szolgálatellenes és törhetetlen eljárás bizonyítja az ő önhatalmaskodását és semmi tekintélyt nem tisztelő magatartását ezredparancsnoka ellen. — Ezért Haynau alezredes urat a legszigorubbán megintem és kötelességeire figyelmeztetem: az ezred törzstiszturainak tudomására hozom azzal, hogy ezt a példátlan esetet az ezredtulajdonos úr ő excellenciájának szolgálati úton bejelentem.

Vigniel, ezredes.

Ezt az ezredesi parancsot pár hó múlva a következő újabb jelentés követte:

„Az ezredtulajdonos altábornagy úr ő excellenciájának.

Udine, 1825 júl. 21.

Minthogy Haynau alezredes úr személyes illetményeinek nehézményezett kiutalása miatt a dandárparancsnoksághoz panaszra ment, anélkül, hogy az előírás szabály szerint: parancsossal engedelmessékedt volna: őt szolgálatellenes magatartása miatt 24 órai szobafogsággal büntetem.

Vigniel, ezredes.”

Csatolom szóbeli jelentésem tartalmát, melyet a dandárparancsnokságnak előterjesztettem.”

Ezekből az ezredparancsnoki rendeletekből, megintésekből és büntetésekből ké<sup>2</sup> tény tűnik ki nyilvánvalóan.

Először az, hogy Haynau alezredes, mint zászlóaljparancsnok valósággal fumigálta ezredesének, mint ezredparancsnokának hivatalos eljárását. Léptenyomon szembe helyezkedett akaratával. A legénységet igyekezett megnyerni

a maga számára ezredesével szemben azzal, hogy az alkalmatlan csákóviselés alól felmentette. Lefelé tehát demagógiát űzött, fölfelé pedig renitenskedett. Ezt csak azért cselekedte, mert érezte háta megett azt a nagy hatalmat, támogatást, melyben legelőkelőbb helyekről részesült.

Másodszor kitűnik az, hogy ezredese nem mert kellő erővel fellépni ellene és szinte bocsánatkéréshez hasonló körülírásokkal, mentegetőzésekkel igyekezett igazolni eljárásának szükségszerűségét és jogosságát. Ugy kezelte Vigniel ezredes Haynau alezredest, támogatást, mint a himes tojást. Valószínűleg félt is tőle. Sőt Haynau ezzel sem elégedett meg, hanem az ezredes börtönalanságától verszemet kapva, az ezredtisztkarát is ellene bűjtogatta. Mert egészen bizonyos, hogy az ezred tisztikarát nem azért hivta össze magánlakására, hogy ezredesét dicsérje és magasztalja. Ereztetni akarta összes tisztársaival, hogy bár rangszerint ő az ezredben csak második, valósággal ő a legelső...

Ez a katonai fegyelmet fölfelé nem ismerő diktátori jellem nagyon hasonlít Görgey jelleméhez, aki fővezérért, Dembinszkyt ugyanígy fitymálta, lenézte és egyáltalában figyelembe sem vette. Görgeynél még érezhetőbb lehetett ez az eljárás, mert hiszen a magyar szabadságharc honvédei között az a fegyelm még sem volt olyan nagy, mint a régi osztrák soldateszka szellemű császári hadseregben. És Görgey Dembinszkyben betolakodó lengyel rivális látót, akivel szemben egyes magyar tábornokokat könnyű volt megnyernie.

De Haynau a megcsontosodott osztrák császári hadseregnek volt egyszerű zászlóaljparancsnoka, aki az egész ezred tisztikara és legénysége előtt valósággal neve<sup>2</sup>ességé tette a régi osztrák ezredet.



SZÖVEGES KÉPES

# Színházi Újság

Rovatvezető:  
Vyáry Andor.

**FELŐ**

SOR: 1.) LÁBASS JUCZI „Szibill” (KIRÁLY-SZÍNHÁZ.)  
 2.) BAJOR GIZI „Mazpotic” (MAGYAR-SZÍNHÁZ.)  
 3.) HONTI HANNA „Szibill” (KIRÁLY-SZ.)

**KÖZÉP** - 1.) RATKAI MÁRTON „Szibill” (KIRÁLY-SZÍNHÁZ.) - 2. „DAMA'K A FALUBAN” (APOLLÓ-SZ.)

3.) NÁDOR JENŐ „Szibill” (KIRÁLY-SZÍNHÁZ.)  
 LENT: TITKOS ILONA ÉS TARNAY ERNŐ „Mariska vagy a Házasság-förös Iskolája” (BELVÁROSI-SZÍNHÁZ.)

*nézői felvételei.*



## A fiatalok

Somogyi Erzsi és Maklárý Zoltán, két színészi díj nyertesei.

A fiatalság az élet legdrágább kincse, a tehetség benne az Isten csókja. Ha hasonlítanak a ritka fajú rózsához, így mondhatnánk: fiatalság az illat, tehetség az érték. A kettő együttvéve adja a jövő reményét, amely a vele rendelkezőket kiemeli kortársai közül s az éltre állítja, hogy felügyeljünk rá, hogy megindítsuk azon a tövises, fájón véres-zomorú uton, amelynek neves: dicsőség.

Olyanféle ez, mint a tavaszi vetés. A gazda krmegy a földjére, nézi s ha szép, jó termést remél, az érés ideje azonban még mesze van, jöhet a fagy, a szél, a vihar, a zsenge, szép növények termése elpusztul, ha nem mosdik meg, május csövesben, ha nem törülközők áldott napugárban.

A remény csak ígért. A beváltás a tehetségnek idők során való komoly, hosszú öngyöttrődéssel járó elmélyülése, mint a hegyi tó, melynek tiszta vizében mélytelen mélység látszik a belevetődött test képe. Tiszta és mély...

Irom pedig ezt abból az alkalomból, hogy a mult hét színészvilágában két fiatal tehetséget állítottak az éltre s fontak homlokuk köré az emberi elismerés koszorúját.

Az egyik: Somogyi Erzsi a Nemzeti Színház naivája, a másik: Maklárý Zoltán, a Renaissance Színház jellemszínésze.

Mind a kettő nagyon tehetséges magukban hordják a jövő ígértét s úgy érzem, hogy bűnt követnek el, ha a legtöbb napilap mintájára és nemtörődömsége szerint közömbösen elhaladnánk e két magyar mellett.

Somogyi Erzsi nyerte el a Nemzeti Színház új tehetségeit jutalmazó s pecsétes gyűrűvel járó ezidei Farkas-Rattkó díjat, amelyet a színház tagjai ítélnék oda,

A kitüntetett színész még — pár évvel — alul van a hiszön. Ugy jött, mint tél után a napugár. Fiatalságával, egyéni bajával friss tavaszi virágot hozott, Muskátlit, magyar virágot, pacirsaszt, fahusi szellőt, magát a magyar falut.

Merem állítani, hogy színpad-jainknak naiva szerepekben ma nines olyan kiváló népies színésznője mint ez a csitri kis lány, aki-

ről Rákosi Jenő mondja: „Fellábal meg az iskolában volt, mikor a másik lábával már a híresség rózsájával és tövissel tele ország-úttárra lépett”.

És igaz, mert hiszen Hevesi Sándor a Színi Akadémiából szerződtette a Nemzetihez. Ha jól tudjuk, „átugrott a Akadémiát”.

Bár tehetsége különösen a népies felől vonzza, azért más szerepeiben is kiváló. Sok e nemű alakítás közül csak egyet említek meg, Csathó Kálmán „Házasságok az égben köttetek” vígjátékában alakít egy nyafka kis leányt. Olyan kiálthatatlan, olyan csunya és olyan kedves, hogy az ember minden mozdulatát, szavát végigkacagja.

Nagy jövőt jósolnak neki s ha a hozzáfűzött reményt beváltja, ez főként igazgatója érdeme lesz, aki elkövet mindent, hogy tehetség bőséges és megfelelő szereposztással kifejlessze.

Maklárý Zoltán megjelenése Bárdos Arthurnak, az örökös felfedezőnek az érdeme.

Ó kapta meg a Rákosi-díjat, amelyet az Unió alapított Rákosi Jenő nyolcvanadik születése alkalmából s minden évben ugyanazok ó itéli oda annak a fiatal színésznek, vagy színésznőnek, aki három évnél többet még nem töltött színpadon s aki abban az esztendőben a legszebb művészi eredményt érte el.

Eleinte kisebb — inas — szerepet kapott, míg végre a „Búzazakalás” premierre meghozta számára a döntő elismerést. Mint jellemszínész elsőrendű. Néha csak pár szót szól, de ahogy ezt kimondja, ahogy megjártzza, meg a legfeljebb talannab néző lelkében is felébred az bizonyos nyugtalanító hitet, amelyet önkénytelenül érezünk, amikor sejtjük, hogy nem mindennapi emberrel állunk szemben.

Gondolkozó, elmélyülő színész. Van hite és van véleménye a dolgokról. Szereti az eget, a felhőt, a napot, szeret télenül heverni a pihen, mert azt hiszi, hogy akkor pihen. Pedig azért pihen, mert ösztönyszerűleg érzi, hogy a művész lelke akkor dolgozik legtöbbit, amikor azt hiszi, hogy semmit sem csinál. Hogy a lelke is magyar, arról tudom, mert szereti a földet. Hogy komoly és előkelő, arról sejttem, mert nem szereti a „New-

York” kávéját és lovegőjét. Hogy lesz belőle valami, arról gondolom, mert a színészi dolgát nem tartja munkának, hanem játéknak, léga van. A játék a lélek kellemes hangulatából fakad s ha munkává válik, akkor már nem művészet, hanem gyöttrődés, kín, a lélek s a test összhangtalan vergődése.

Nyáry Andor.

## Ablakok

A Vigszínház újdonsága.

A háromfelvonásos vígjátékot John Galsworthy állította a modern angol színműirodalomnak Shaw mellett legkimagaslóbb reprezentánsá irta. Nem tudom, honnét ered ez a megállapítás, azt azonban tudom, hogy a darab nemcsak eget-földet jelentő távol-ságban áll Shaw boszorkányos tehetségétől, hanem, ha ez jelen-téné a modern angol irodalmat, akkor az roppant szegény lenne.

Arról van ílten szó, hogy az öreg filozófálgató ablakmosó lánya még alig tizennyolc éves, de már két évet töltött börtönben, mert újszülött törvénytelen gyermekét megölte. Börtönéből most szabadult ki s atyja kérésére a ház ura és családja magukhoz fogadja szobaléánynak. A ház lelkes ifja mindenáron meg akarja menteni az életnek, de hiába, mert a szép, csinos leány az „öszöntő” követi s ahelyett, hogy ellögdagné a fiú becsületes kezét, szeretője után fut.

Értem, hogy a jó emberek szíve megérik az elbukottakon, azt is értem, hogy a bűnös leányt magukhoz veszik, de nem tudom megérteni, miért kellett ezzel a csinos léánnyal, aki végeredményben mégis csak egy háromfelvonásos vígjáték közepében áll, a gyermekgyilkosság rettenetes bűnét elkövetetni. Talán, hogy az angol törvényt kicsüfölte? Gyengén sikerült. Ez a bűn, bármit csinál is a leány, ráfekszik, gondolatától nem tud megszabadítani, határozottan ellenszenné válik s az is marad az utolsó jelenésig. A lényeg pedig nem ez. Ellenkezéleg, Hódítani kedvességgel, bájjal lehet Már pedig ő hódít. Ez a hódítás azonban — éppen természetéből kifolyólag — erőszakolt, csinált.

A leányt Darvas Lili játszotta, az író tollában maradt hus-vértelenséget még jobban kiélezte nagyon is túljátszott játékaival. Lukács Pál és Kürti József megtették mindent, Gyöngyöffy Erzsi jól játszott s spicces jelenetében mesteri volt. Az egyetlen igaz szerep a Gazi Mariskél, aki „magyaros” hévvel és hűséggel meg is játszotta az öreg tiszta lelkű angol szakácsnét. Gaal Franciska kedvesen csacsogott, Szerémy Zoltán mesteri figurát csinált a filozófó öreg ablaktisztítóbol.

Hazamenet azon gondolkoztam, mennyivel többet ért volna leg-alább nemzeti szempontból, ha az aznapi tantümből egy magyar író ehett volna — tizedrangú darab-jáért egy jó — üres füzéleket,

## Tanay Frigyes

A halál kaszája suhant s a magyar színészet fájáról lenullott egy erős, gyönyörű ág: Tanay Frigyes meghalt.

A halál mindig szomorú, mindig fájó, de kétszeresen szomorú, sokszorosán fájó, amikor a suhanó kasza nyomán olyan ág hull a földre, amely még virágos, termő, életerős: Tanay Frigyes ötven éves volt.

Ha a színpadon megjelent keserű, szenvedő arcot látott, szemében a lelke busult, látszott rajta, hogy vérzik, sajog a szíve és mindenki — kacagott rajta. Ha bezárt és értelme magával ragadta aztán meleg, őszinte hangja szerelmese tekintetére hirtelen lelkében szakadt, akkor is nevettek. Mindig nevettek. Ha csak a nevét olvasták a színpadon, már mosolyogtak. Mert a színpadon ő képviselte azt a tiszta, ritka-értékes, nemes humort, amely csak az igazán kiválasztottak tulajdonsága. Az ő humorát nem a helyzet teremtette, nem külső határokból alakult ki, hanem a lelke mélyéről fakadt, forrása a szívében volt s onnét bugyogott elő kristálytiszta és melegen.

Pár esztendővel ezelőtt alig volt darab, amelyben nem játszott volna. Nélküle el sem lehetett képzelni a Vigszínház együttesét. Az utóbbi években azonban állandóan betegeskedett. Tüdejé vité el, az a szegény, beteg tüdő, amelybe a színpadon anyyi szerelm sóhajtás szakadt bele.

Játéka torzított élet volt, élele torzított játék, mert művész volt, költő volt, muzikuss volt és végtelen idealista. Mikor a háború kitört, önként ment, mert szerette a hazáját s Tanay Frigyesből az egyes honvéd huszárok hadnagya lett.

Most ott pihen a kerepesi temető diszírjában, testén húszerhadnagyi egyenruhája, keresztjén friss virág, zöld koszorú... Ha arra jártok, halkán lépjétek... Esténként, mikor a sírkert elcsendesül, fejfájára csalógány aóppen és dalol...

Azt mondják, ilyenkor nótázó lelke csattog az éjszakában, Ne zavarjátok!



Lapzártakor értesültünk Környey Bélának, az Operaház örökös tagjának hirtelen haláláról. Halálának körülményével és művészi pályájának méltatásával következő számunkban foglalkozunk.



Az Unió színházai — irodalommentes darabjainak bírálatával nem foglalkozunk, mert lapunknak nem adta meg a kritikának járó jeget. NY. A.

# Lenzációs Ripont Újság

Hangy Sándor  
-GAZDASÁGI · KÉPESLAPJA.

TÁRSADALMI · ÉS · KÖZ-

## Dr. Baltazár Dezső református püspök nyilatkozata

A bolsevizmus világpropagandája és a bolsevizmus mételének kiirtása. — A bolsevizmus kapuja csak Románian keresztül van nyitva. — A keresztény gondolat elterjedése. — A pozitív tudomány és a keresztény hitélet. — A keresztény-ség szociális programja. — A református egyház és az áttérések. — A hatalmak hangulata Magyarországra iránt. — A hitélet irányítójá és a béks alkotások útja.

Debrecen főpapjának — a kálvinista Róma püspökének — szava, mindenkör nagy súllyal esett a magyarországi társadalmi és politikai élet mérlegébe.

E sorok szerény írója különösen szomjazza a nagy főpásztorok ígét, melyek úgy hullanak gyakran a fásult és szikkadt lelkek szíkes ugarába: mint áldásos májusi eső a verejtékes emberi erőlködések szomjas büzföldjére.

Még a Nagy Püspök amerikai útja előtt történt, hogy a lelkekből feltörő kérdéseket, szinte bensőmben égő tüzes kérdőjeleket, hittel, bizalommal, várakozásteljesen kitergettem Debrecen püspökének íróasztalán.

Hítomben, várakozásomban nem csalódtam: Debrecen tudós, nagyhirű püspöke minden kérdésemre nyilatkozott, szeretettel, bizalomteljesen válaszolt és felhatalmazott, hogy nyilatkozatait nyilvánosságra hozhassam.

E nyilatkozatokkal eleinte más tervem volt. Egy nagyobb-szabású munka előszavának szántam és ezért mostani íróasztalom fiókjában tartottam.

Most, amikor úgy határoztam, hogy mégis nyilvánosságra hozom a Nagy Püspök nyilatkozatait: újra átfutottam mindent megfeszítve és örömmel látom, hogy a Nagy Püspök szavai máig sem veszítettek semmit havas üdéségből, érdekességükből és életünkhez tartozó szoros kapcsolatunkból.

Ez bizonyára onnét van, hogy a főpásztorok ígét, kinyilatkoztatásai mindig valamelyes rokonságot tartanak fenn az örökéletű evangéliumi ígéttel és ki nyilatkozatásokkal. „It az írás: olvassatok!”

A kérdések és az erre adott püspöki feleletek itt következnek:

1. *Mi a véleménye Méltóságodnak a nagyhatalmokról, akik élbe-tett kezekkel, majdnem csöndes jó-indulattal nézik a bolsevizmus világpropagandáját? Nem tartanak attól, hogy a vörös lángok hozzájuk is átszappnák?*

— Az entente nagyhatalmai teljesen bizonyosak abban, hogy az ő szoros értelemben vett állami terítóriumalkba nem tud számot-tevő erővel behatolni a bolsevizmus. Ezt a kilátást műveltségükre, felvilágodottságukra, józanságukra, erejükre és fejlettségükre méltán is alapítják. Mivel pedig egy bolsevizmustól mentes állami komplexum a Rajnától Szibériáig s délen Indiáig veszedelmes ellenfél lenne éppen most a háború után velük szemben; szívesebben látják, ha a bolsevizmus betegsége akciókép-telenné teszi ezeket az államokat.

2. *Milyen eszközökkel lehetne Méltóságod szerint a bolsevizmus mételét végleg kiirtani? Remélhetjük-e, hogy a hatalmak még idejében tudatára ébrednek a bolsevizmus világlátnó veszedelmének?*

— Ennek a kérdőpontnak a második felére már az előbbi pontban megadtam a választ. Az első felére az a válaszom, hogy a bolsevizmust az általa okozott tömérdek szenvedés s a szenvedési körbe belekerülő mind nagyobb-nagyobb rétegek szabadulás utáni vágya s ezen vágyának erélyes cselekedetű megnyilatkozása fogja kiirtani.

3. *Ausztria és Csehország köz-tudomás szerint állandóan kacérkodnak a bolsevizmussal. Mit gondol Méltóságod, vajjon magyar szempontból nem volna-e kívánatos, hogy ebből a bolsevista lőrtőlésből valóságos szerelm legyen? Ugy gondoljuk, hogy ha ezeken a helyeken bolsevizmus törne ki, nem volna-e mőndünkben elrabolt területeinket esetleg az antánt segítséggel, visszavenni?*

— Ausztria és Csehország népe, jobban mondva népüknek nagy többsége sokkal józanabb, semmint túlnemne a bolsevizmussal való politikai kacérkodás határvonalán. Valóságos szerelmét kívülről hevíteni nem lehet.

— A trianoni béke államalkotó munkája annyira erőtellett, annyira természet- és történelemellenes,

hogy ennek a munkának credménye csak provizórikus maradhat. Kétségtelen, hogy Ausztria és Csehország is engendi fognak a gazdasági tényezőkkel erősített történelmi követelményeknek. Engendi fog a feszültség már csak azután Magyarországon az alkotmányos élettel együtt, lassan a közszabadságok uralma is visszatér és Magyarország békes úton fokozatosan fogja visszanyerni integritását. Lassanként majd ráeszmél a világ, hogy az integritásban rejlő békére éppen olyan szükségük van a szomszédoknak, mint nekünk!

— Nekünk a bolsevizmustól se Csehország, se Ausztria felől nincs mit tartanunk. Kelet felől Románian át nyitva a kapu.

4. *Milyen eszközök segíthetik elő leginkább a keresztény gondolat terjedését Méltóságod szerint? A harcos kereszténység — az eclesia militans vagy a békes kereszténység szelid apostoli eszközei?*

— Ha a kereszténység az akar lenni, aminek maga az Ivezítő Jézus komtemplálta, t. i.: szenteknek egyezsége, vagyis ha a kereszténység nem akarja lényegét meghamisítani és elveszíteni létjogát, akkor csakis a szeretet és béke eszközeivel: hittel, tudománnyal, türelemmel és jócselekedetekkel dolgozhatnak. Ezeket az eszközöket Krisztus kínálja és adja; a harag és erőszak eszközei az antikrisztus birodalmából valók és csakis a kereszténység lejárására alkalmasok.

5. *Milyen vonatkozásban van a pozitív tudomány a keresztény hitélet? Minek tulajdonítható Méltóságod szerint, hogy a hitélet az utóbbi évtizedekben erősen megrendült, anélkül, hogy a tudomány növekedett volna?*

— A pozitív tudomány a keresztény hitben bontal a maga számára annyi pozitív anyagot, amennyi elég ahhoz, hogy tiszteltetl hajoljék meg a keresztény hit előtt. A pozitív tudománynak különben igen óvatosan kell lenni a hitnek tudomány által nem rejthető transcendentális dolgaival, mert a pozitív tudomány még a materiális világban is igen sok megfejtsere váró tárgyat és jelenséget talál.

— A hitélet megrendülésének az oka az, hogy a keresztények egyik részénél a tiszta hitet vakhit, másik

részénél pusztá formáság váltotta fel. Emezek hatalmi eszköznek tekintik a vallást, az egyházat és ügyesen használják fel hatalmi célra a fanatikusok vakhitét. A hit megrendülése mint okozó soha nem lehet összefüggésben a tudomány növekedésével; tehát egyáltalán nem különös, ha a hit megrendülésének idején nem növekszik a tudomány. Sőt mivel a tudomány fejlődésének a tiszta erkölcs az egyik leghatásosabb feltétele; a tiszta erkölcs alapja pedig a tiszta hit: ennél fogva éppen az a természetes, ha a hit megrendülése idején megáll, visszamarad vagy éppen visszaesik a tudomány fejlődése is.

6. *Mit gondol Méltóságod: amny ellentétes állítással szemben van-e gyakorlati szociális programja a keresztény törekvéseknek és miben foglalható ezek össze?*

— A szó nemes értelmében vett szocializmus alapigazságai a keresztény vallásban feltalálhatók. A társadalmat érintőleg a keresztény vallás egy tökéletes szociális program, amely az egyetemes emberi testvériség szeretetből szolidaritásában foglalható össze. Minden ami ezt a testvériséget megbontja és széjjeljelti, pogány gondolat s így a kereszténység ideológiájában teljesen idegen. *Ha a kereszténység a maga jézusi formájában és lényegében valóra válnék, ez a valóra-válás az összes jogosult szociális problémák megoldását jelentené.*

7. *Milyen álláspontot foglal el a református egyház az áttért és áttérni szándékozó zsidósággal szemben? Melyik vallás az, mely eredetileg nem térítés és áttérés útján terjedt el?*

— A református egyház, mint az egyetemes kereszténység evangéliumi képviselője, a maga ideális egységében szintén a Világ-Egyház igényével bír. És mivel azt az igényt is támaszthatja, hogy ő képviseli és valósítja leghivebben Jézus parancsait, ennél fogva követi azt a jézusi parancsolatot is, amely a térítésre vonatkozik: „*elmenüen, tanítsatok minden népet megkeresztelven*”... Krisztus tehát sem vallás, sem faj, sem nemzet, sem ország, sem foglalkozás, sem személy szerint nem válogat! Szeretettel tárja ki templomának kapuját a zsidók előtt is és anélkül, hogy türelmetlenül és mohón, számítással

és családsággal lelkeket halászna, hirdeti a maga evangéliumi igazságait és boldog, ha bármely felekezeti meghallgatja, megéri és követi azokat.

„Az áttérők kinézése a krisztusi hitből és visszatessékélése a régi hitre: gögös farizeizmus és szeretetlen pogányság! Az Isten nem személydologató, hanem minden nemzetségből kedves neki az, ki őt szereti és az ő parancsolatát megtartja”: ez egy hatalmas keresztény principium, valamint az is, hogy az ítélet nem a miénk, hanem az Istené. Ezek ellen a principiumok ellen vétenek a kinézők és hitessékelők, vagyis: a nem igaz keresztények.

— Olyan vallás, amely eredetileg nem térítés és átérés folytán terjedt el, a történelmi beláthatóság határain kívül keletkezett: öspogány vallások között bizonyára sok van; a kijelentett vallások között azonban ilyet nem ismerek

8. Remélhetjük-e a közel jövő-

ben, hogy a hatalom hangulata Magyarország javára megváltozik? Ha igen, milyen eseményektől várhatjuk ezt leginkább Méltóságod szerint?

— Erre a kérdésre már igazán a legegényibb választ adhatom, lévén a reményes legégényibb territoriuma minden embernek. Mivel én mint hívő keresztény, az optimizmus világában elem egyszerű életet, hiszem, hogy a hatalmak hangulata szerencsétlen hazámmal szemben megváltozik. Mivel a kérdésben hangulatról van szó, a magatartás megváltozásához érzelmi momentumokat kell felmutatnom s nem a gazdasági természetű érveket, amelyek kényszerítőek szoktak lenni mindenféle hangulat-diszpozíciók ellenére is.

— Nem eseményektől várom a hatalmak hangulatváltozását, hanem a mi belső politikai és társadalmi szellemünk megkomolyodásától, lehiggadásától. A közszabadságok tisztelőinek, általában a jog-

rendnek tökéletes helyreállításából; a belátásos szellem érvényesülésétől s az államakarat olyan kibontakozásától, amely komolyságban, okosságban és határozottságban eléri a történelmi hivatás magaslatát és alkalmas arra, hogy Magyarország még megcsontított állagjában is tekintélyes, megbecsült tag legyen a népek családjában.

9. Komoly tudású tagadó elröhög is rájötték már arra, hogy a tömegeket a hitélet irányítójá nélkül nem lehet a békes haladás és nyugodt alkotás útjára vezérelni és ott megtartani. De viszont minek tulajdonítható az, hogy a keresztény hit lelehet- és erkölcsnemestől igéi még ma sem váltak hássá és vörre a tömeges lelkiéletben? Minek tulajdonítható az, hogy még ma is olyan elavadások észlelhetők, melyek szemmel sem irányítók, mint a kétezer év előttiek, amikor az evangéliumi igéi még meg sem születtek? Adhat-e erre kielégítő leleletet Méltóságod?

— Annak tulajdonítható, hogy a keresztényen egyházak többé-kevésbé átförmölődtek vallási intézményből, hatalmi intézményekké s nem az Isten országának kegyelmi ajándékait, hanem a hatalmi érvényesülés politikai babérait ambicionálták. Az egyházat és vallást bevitték a politikába, a politikát az egyházba és vallásba. Az érintkezés és vegyülés nem a politikának nemesbűlésére, hanem a vallásnak és egyháznak elvilágiasodására — hogy ne mondjam elvadásásra vezetett. A kereszténység nemestől, tökéletesítő, megdülő igazságaira rácsapódott a biblia felede s a világ könyvéből olvasó történelmi kereszténység nem igyekezett s nem igyekezhet felnyitni, mert a felnyitást olyan helyekre is világosságot árasztana, amely helyeken a sötétség legalkalmasabb őrizi a világ hatalmának kulcsait.

GG

## Élet és kultúra

Prohászka Ottokár évekkal ez előtt találó szavakkal jellemezte a vallás és a kultúra viszonyát. „Amíg a tudományok terén mérföldes lépésekkel haladunk előre, addig a vallás terén csak gyermekcipőkben csoszogunk.” Sajnos, ez a megállapítás nemcsak a vallás állapotára, de a modern élet ezer más megnyilvánulására is érvényes. Meghódítottuk a levegőt, acélkölösszuszok szelik a tengert, ezer kilométerekre diskurálunk, de a kis dolgok nagy jelentőségét még mindig nem ismerte fel az ember. Csak a magasságok felé tekintünk, álomkórosan járjuk a kultúra fölfelé vezető megyéit, miközben elveszítjük magunk alatt a talajt, csetlünk-botlunk és sokszor vágódnak el véresen, összetörten.

Élet és kultúra: e két fogalom jelentése, valósága nem tesztéri-sülten, nem harmónikusán tölti be sorsunkat. Pedig kultúra alatt nemcsak az anyagi, a technikai kultúrát kell értenünk. A kultúrától nemcsak rádiót, repülőgépet, gyorsító-ágyút vár az ember, hanem várja a jobb, a bölcsőbb, a nemesebb és szebb életet is. És hol vagyunk a jobb és szebb élet országától! A technika, a kémia szédülletes idejét éljük, de az élet hívója nemhogy emelkedne, ellenkezőleg, egyre süllyed. A látszólagos csillogás mögött döbbenetesen gunnyaszt a nyomor, a hatalmaskodás dolyfét gerincében tőri ketté a sokszor a betegség, az éhség. A kultúra álboleszi, szobatudósai tudom, azt felelik erre, hogy minden kultúrának van árnyoldala s a szellemi fejlődés határpontján ott leskelődik a dekadencia, az enerválódás. A történelem tényleg ezt mutatja. A Fáraók, a Caesárok dicsősége alatt embermilliók nyomorúságos élete patalkiz csendeszen. Csakohgy mindennek van határa. A nyugati kultúrát a kultúrák koronájának, az emberi lehetőségek beteljesedésének szeretik nevezni.

Nos, ha azt akarjuk, hogy ez csakugyan igaz legyen, akkor nemcsak az anyagi, hanem az élet-kultúra terén is előre kellene haladnunk. e itt csak gyermekecipőkben csoszogunk.

Az idealistákat soha jobban nem kacagták, mint manapság. De az idealisták vszik előre a világot. Tekintsünk csak csonka kis Hazánkra, Ezer sebtől vérzún, ezer sarlatán kísérletezik rajtuk. Görösök irredanta rigmusokkal vagdalóznak, dörgünk az ántán, szavulak Trianon ellen. Taní srathatjuk. De próbáljuk csak meg: töröljük le ezeket a könnyeket és lássunk munkához! Javítsuk meg az életet!

Mindenhez idő kell. Neveljünk férfiakat a jövő számára! Állítsuk fel az élet kultúrájának akadémiaját! Ha minden család, minden község, minden város, intézmény irányítása lelkes, ideális emberek kezébe kerülne, akkor rövid idők belül minden magyar álom valóra válna. De válunk még a Pató Hálok uraskodnak. Kancsó mellett hazafiaskodunk, rigmusokban betenkedünk, ahelyett, hogy a csendes, szorgalmas munka útjára térnénk.

1848 vívmányait nagy szellemek áldozatkész munkája előzte meg. Reformokat vár ismét a világ s reformokra vár a nagyfarság. Széchenyiek szellemét, nagyságát, ideáliznemzedék élé. A magyar jövőt csak musát állítsuk példaképül az ifjú a magyar ifjúság alapozhatja meg. Ne cammogjunk mindig Nyugat után! Mutassuk meg, hogy kell és hogy lehet személni önerünköl is a nemzetet. Gyermekeink ismerjék meg a rádiót, mulassanak vele, de ismerjék meg az élet igazságait is, ismerjék meg az erkölcsi, az általános értelemben vett kultúra mélysegeit, szenteljék meg magukat munkával, ideálizmussal!

Az élet akadémiajának hallgatói a jövő tanfötmesterei ezeket az eszméket tanulják meg használni, ebben a szellemben tanítsanak és akkor győzni, élni fogunk! Gy. L.



GRÓF TELEKI PÁL,

v. miniszterelnök, Magyarország új külügyminisztere.

Mindenkinek élénk emlékezetében él még az a hálátlan és emberfeletti hősi küzdelem, melyet gróf Teleki Pál a szomorú emlékeztető trianoni békekötés alkalmával az ellenségesség nagyhatalmak képviselőivel vívott.

Gróf Teleki Pál, aki neves történetíró, földrajztudós és néprajzíró: a nagyhatalmakat egy újszerű térképpel lepte meg, melyen az elrabolt területek szinmagyar lakossága kisebb-nagyobb piros foltokkal volt megjelölve. — A piros foltok úgy néztek ki a zöld, kék és egyéb színes nemzetiségű me-

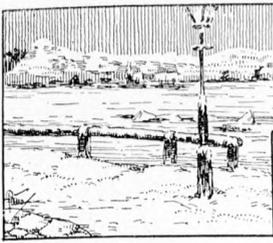
zőkben, mint tetemre hívó vérző tavak, amelyeknek piros nedve egy szttépett, meggyőztört és szenvedő nemzet testéből szivarog él.

A térkép még az ellenségesség álamok, cinikus részvéttlen politikusaíra is nagy hatással volt és Teleki Pált, a tudós magyar grótot az egész világ sajtója sokáig emlegette.

Most Teleki Pál gróffal töltötték be a súlyos gondokat jelentős és nagy diplomáciai képességeket igénylő külügyminiszteri tarcát.

A kormányt csak gratulálhatunk a szerencsés választáshoz.

GG



## A második nász

Irta: Vályi Nagy Géza.

A Petöfi Társaság ezúttal Grillnoid díjával koszorúzott költemény



Volt egyszer egy öreg költő —  
Szép, szelid agg... Dérhajú...  
Rejtett, csöndes bánatú,  
Pajkos, örök, nagy gyerek.  
Szeme kéklő, mint a tó, —  
Tisztatükrű, almodó,  
Mely, ha könnyes is — nevet...  
Törzsökös cser... büszke, délceg —  
Nem is úgy járt, mint a vének, —  
Lelke mélyén lángok égtek:  
Ezeregy-éj üde báját,  
Szent varázsat, csillogását  
Szórta szét...  
S ha mesélt:  
Néma csend lett, siri csend lett —  
Az angyali seregeknek  
Nyelvén zengett — gyönyörűt...  
Könyet csalt, könnyet törült,  
Játszott, enyelgett veled,  
És szavára messze-messze  
Sebessárrnyú fellegekben  
Röpített a képzelet...

Isten szólott e mesébe —  
Benne volt Isten maga:  
Magyar égbolt tenger kékje,  
S az áldott rög illata...  
Benne volt a pusztá lelke,  
A hármás bérnc nagy szerelme,  
A négy folyam zúgó habja,  
Kenyér ize, bor zamatja —  
Tünt koroknak forgatagja,  
Századoknak hunyó fénye,  
Millió szív lüktetése,  
Vérzőn és könnyözőn...

Harc és béke... Fájó kétség,  
Szívaványos hit, reménység,  
Tréfa, játszi kedv, öröm —  
Színek égő tüzpompája,  
Égi eszmény, földi szépség,  
Harcos Mult, Jövő, Jelen,  
Káprázatok új világa,  
S az időtlen Végtelen...

Volt egyszer egy öreg költő, —  
Forrószívű és csapongó  
Pillészárnyú mesemondó,  
Mesekirály — mérhetetlen  
Kincsek országok felett —  
Aki — hajh a sors kegyetlen! —  
Titkon vérezett — szenvedett...  
S amikor az első nőnek,  
A dicsőnek,  
Szent emléke oszlott-foszlott:  
Csak busongott, csak borongott...  
Tört bálványos pusztá romja  
Főlé rogyva  
Érezé, hogy hűs az est,  
S ifjú szíve, forró szíve  
Hűlni kezd...  
Elindult hát messzire...  
Elindult, hogy felkutassa

Lelke vesztett édenét,  
S azt, ki újra visszaadja  
A halkuló szív hevét...  
Menedégtől és nemsokára  
Reábukkant a csodára:  
Egy napsemű, barna lánynál,  
Lopvarejtett virágszálnál  
Boldogságát megtalálta.

Ahogy hire ment a násznak —  
Az emberek összeálltak,  
Súgtak-búgtak, élcelődtek,  
Gunnyilakkal célba löttek —  
Az ősz költőt megcsipdesték,  
S imigy kezdtek:  
— No! hiszen csak ez kellett még!  
Olyan már csak, mint az árnyék,  
S szoknya után szaladgál még!  
— Újra sőt nyál a vén kecske,  
Sebaj! tüzes a menyecske!  
— Alig csetlik-bollik lába,  
Mégis hamis a zuzája —  
Nem javul meg — nem soha:  
Ostoba!...

— Ehnye ni a ravasz róka!  
Ki az ördög hitte vóna,  
Hogy úgy vágyik a lánycsókra? —  
S hiszi balgán, hiszi szentül:  
Megifjul a szerelemtül —  
Nincs a földön még ilyen szer:  
Öreg ember, nem vén ember!  
— Milyen kár, hogy annyi szepet,  
S olyan gyönyörűn mesélget, —  
Szava oly halk, oly szelid,  
Elhallgatnád reggelig!...  
— Milyen kár, hogy böven méri,  
Hasztalanul elfecsérlé  
Lelke drága gyöngyeit!  
— Milyen kár, hogy nagy nevére,  
Mocsoktalan hírnevére  
Homályt borít — s babérait,  
Önkezevel széjjeltépte!...  
— Milyen kár hogy olyan ékes,  
Oly negédes,  
Oly muzsikás a betűje  
S mint tündérék csengettyüje  
Csilingelön csengve bong —  
Ejh! könnyelmű, vén bolond!...

Volt egyszer egy öreg költő —  
Telistele boldogsággal,  
S nem törődött a világgal, —  
Fittyet hányt a szóbeszédre,  
Az okatlan fecsegésre...  
— Ha beszélnek, hát beszélnek,  
Lesz dolga a kőszá szélnek!  
És mosolygott türelmesen  
A balgákon, irigyeken...  
Nem is csoda — hisz szívében  
Kivirult a földi éden:  
Cirógató, forró vággyal,  
Csókos szájjal

Ölette át ifjú párját,  
S mint játékszert ölbe kapta,  
Nyögdécselő madárkáját,  
Csitígtatta mézes szóval,  
Biztatóval, altatóval,  
S akár csak az édes apja —  
Babusgatta, elringatta...

A szobában — esthomályban —  
Megcsillant a kályha lángja  
Semmi láрма...  
Egy haladó légy dongása  
Törte — néha meg a csendet, —  
És a költő elmélázva,  
Büvös hangon dalba kezdett:

— A költő lelke: szűz, égi tűz,  
Mely szemvahító fényét, melegét —  
Pazarló dúsan és királyi göggel —  
Egész világra szórja szertessét...

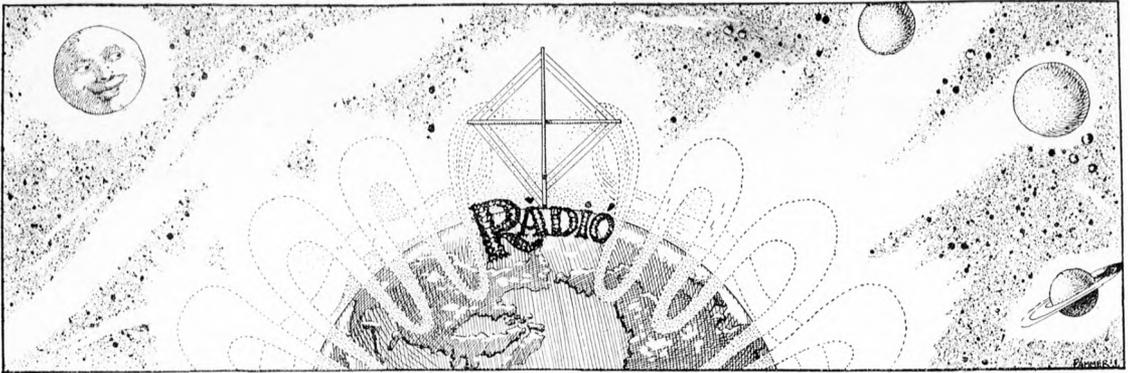
A költő lelke: mély, örök talány —  
Élet üdvösség-forrás — mint a nap, —  
S örül, újjong, ha perzselő hevéből  
Egy csöppnyit visszakup...

A költő lelke: zengő hárfahúr,  
Csodálatos húr — érzékeny ideg,  
Csak akkor zendül, csendül istenin,  
Ha gyöngéd, selymes ujj érinti meg.

A költő lelke: lány virágszirom —  
Mit lepkecsók, fény, harmatcsepp nevel.  
Ha durva szél, hogy éri porbahull —  
Szeretni kell, becézni kell!



JÓKAINÉ LABORFALVI RÓZA



## Rádió telefon

(Folytatás.)

Írta: Szegedi Varga József, okl. gépészmérnök.

Viharos időben igen gyakori jelenség, hogy az elektromossággal feltöltődött felhők; feszültségük legyőzve a közöttük levő távolság ellenállását kiütnék. Vagyis a két különböző töltésű felhő elektromos energiája — fény és hangtünemény kíséretében — egymást megsemmisíti. Ezt a jelenséget villámlásnak szoktuk nevezni, Villámlás alkalmával elektromos hullámok is keletkeznek, de ezekről megfelelő érzékszervek hiányában nem szerezhetünk közvetlen tudomást.

A mai rádiótelefon és telegrafiat szolgáló mesterséges elektromos hullámok alapját Hertz fizikusnak 1888-ban közölt kísérletének eredménye vetette meg. Egyben igazolta Maxwellnek azt a feltevését, hogy az elektromos hullámok azonos természetűek a fényhullámokkal. Ugyanakkora sebességgel haladnak a ugyanolyan örvények szerint verődnek vissza.

Hertz a kísérleténél két gömbbe végződő félrudat ( $F_1$ ,  $F_2$ ) — egy (J) induktor segítségével — annyira feltöltött elektromossággal,

hogy a két gömb közén (Sz) szikra pattanjon át. Hasonlóan a villámlásnak nevezett tüneményhez a félrudakon felhalmozott elektromos energia egymást megsemmisíti — kiütné. — Ha a (Sz) szikra között 8—10 méter távolságra egy megfelelő méretű nyitott ( $F_3$ ) fém karikát helyeztet el, akkor a fémkarika (sz) gömbjei között is szikra ugrott át, valahányszor a félrudak kiütnék.

Alkalmassá módon kimutatható, hogy a (Sz) közén átugró szikra igen gyors váltakozású áramlás. A félrudak elektromos töltése a szikra közén át ide-oda áramlik még végre a veszteségek folytán elül lecsillapodik.

A félrudakban végbemenő gyors váltakozású áramlás vagy mint nevezük: elektromos-rezgés, a körülötte levő étert is rezgésbe hozza, elektromos hullámokat kelt. Ezek a hullámok minden irányban szét terjednek. Ha alkalmas vezető kört érintenek ( $F_3$  fémgörnye) abban rezgést keltenek.

Marconi Hertz eredményei alapján, az elektromos hullámokat jelátvitelre használta fel. 1895-ben szerkesztette az első jeladókat, ami már alkalmas volt arra, hogy kisebb távolságra „Morse” jeleket

továbbítson koherer felvevő segítségével. Marconi az első jeladójánál a szikra közt képező két fémhuzal egyik végét a földdel kötötte össze a másikhoz — a hatás távolság növelésére — egy hosszú függőlegesen magasra húzott fém huzalt kötött. A jel felvételre a jeladóhoz hasonló függőleges, földdel összekötött vezetékét használt, a szikra köz helyébe egy koherer kapcsolót. A koherer egy üvegcsőbe helyezett fémreszelék. Ha a fémreszeléken elektromosrezgések mennek át, elektronok ellenállása csökken s így egy Morse irógép áramkörébe kapcsolva alkalmas arra, hogy azt a jeladóval keltett hullám csoportoknak megfelelőleg az irógépet működésbe hozza.

Ebben az összeállításban a Hertz kísérleténél használt fémkarikának a jelvevő ( $A_2$ ) fémhuzal és a (K) koheherből álló kör felel meg.

Ha a (B) kapcsolót lenyomjuk az (A és F) félrudak az (J) induktor útján feltöltődnek s a (Sz) szikra közén kiütnék, majd az újabb ismétlődik mindaddig, míg a kapcsolót lenyomva tartjuk. Így módunkban van rövidebb vagy hosszabb ideig való kapcsolással jeleket kombinálni. A jeleknek megfelelő hullám csoportok hagy-

ják el a jeladót. A hullámok jelvevő  $A_2$  fémhuzalát érintve  $A_2$ ,  $K$ ,  $F_2$  kör rezgésbe jön s ezzel a koherer vezetövé válik. Az E áram forrás köre záródik. Az M magnés az iránytartó pálcát magához vonza az R iron P mozgópapír dobra bonalat vagy pontot ír az szerint, hogy a jeladó hullám csoportok rövidebbek vagy hosszabbak.

Marconi jeladójának igen kis működési köre volt. A hullámok kelte használta energia mennyisége erősen korlátozott. A szikra köz előállított veszteségek nagyok, mert az energia nagyrésze hő alakul át s így a rezgések csillapodnak. Marconi által használt jeladóknak (A) fémhuzal, (F) földvezeték és a föld által képezett rezgéseket keltő kört nyitottnak nevezük, mert az (A) fémhuzal felső része, nem záródik a földre.

Jelentősebb módosítást vezet be Braun 1808-ban azzal, hogy Marconi nyílt rezgő köre helyett, zárt rezgő kört alkalmaz. — Braun a szikra közén előálló hősugárzás okozta rendkívüli gyors csillapodást csökkentette azzal, hogy a szikra közt egy külön zárt rezgőkörbe kapcsolta. Az ( $A_1$ , Sz, F) antenna kört és a zárt rezgőkört induktíve kapcsolta egymáshoz.

## A Magyar Nemzeti Szövetség szociálpolitikai előadásai

Fokozódó érdeklődés kíséri a Magyar Nemzeti Szövetségnek a tudományegyetem bölcsészeti karán (IV., Múzeum körút 6/8. sz.) minden hétfőn délután 6 órakor kezdődő magas színvonalon álló tudományos s mégis népszerű előadásait. Már előző számunkban megemlékeztünk ez előadás sorozat néhány tanulmányáról s nem mellőzhetjük azt, hogy pár szóval ne foglalkozunk az azóta megtartott három újabb előadásal.

Március hó 2-án dr. Otlik László, a miniszterelnökség széles tudású előadója ismertette az angol munkás viszonyokat. Kiemelte, hogy az angol munkás mozgalom sok tekintetben elüt a kontinentális munkásviszonyoktól, amennyiben annak jel-

legzetes karaktere a vallás erkölcsi idealizmus, a nemzeti szellem és reálpolitikai gondolkodás. Világelfogása az angol nemzet egyetemével közös történelmi öntudata s ezért híve az összes nemzeti és politikai tradícióknak; szeretettel csüng az angol alkotmányon s az ősi intézményeknek még formáiban is ragaszkodik. Súlyt helyez a sport jellemző erejére, mely önfegyelmű, kötelességtudásra, felelősségérzetre, önfeláldozásra és méltanyosságra tanítja. Büszke az angol munkás civilizációjára, becsülvágya a kultúrunka s egyéni képességeinek teljes kifejlésztésével kíván a társadalom értékes tagja lenni. A munkásságért, a Labors Party nem kerget üres ábrándokat. A háborús felelősségből kivette részét s azóta a béke hangulat megteremtésért harcol.

Havai Sándor ny. kerületi előjárónak — kinek nevét a közjótudományosság ténén s székesfehérváros sze-

gény lakossága már több évtizede hálaosan élvezi — március 9-én tartott előadása az emberbaráti intézményekről méltán vitta ki a nagy hallgatóság tündető tetszését. Nincs hazánkban ismertetés, mely bővebb tájékoztatást nyújtana azon munkáról és intézményekről, melyek a szégyenséggel és nyomorral küzdőkön segíthetnek. Utmutatást ad az előadás, hogyan tudunk kis eszközökkel a szeretet érzéseivel a nyomorgók s az élettől küzdők bajain könnyíteni. Minden községnek, minden városnak s minden hatóságának s minden emberbaráti egyesülésnek tanulmányozni kell az értekezést, hogy abból a letiopot hazánkban egyetlen sürgős teendőkre útmutatást nyerjenek. Ez előadást a Magyar Nemzeti Szövetség sokszorosíttatni is fogja.

Március 16-án dr. Steinecker Ferenc egyetemi tanár értekezett a szociális irányésmékről. Rámutatott azon állam és társadalom

romboló eszmékre, melyek még a nagy francia forradalom irányészméiben lelik gyökerüket s melyek napjainkban oly gyorsasággal s oly leirhatlan kegyetlenséggel pusztítják s pusztítottak el egyes államokat s társadalmi berendezkedéseket s ezek közt hazánkat is. Részletesen tárgyalta az eszmék tarthatatlanságát, megindokolva ezt a nagyevű tudósok állításával s kimutatta törvényszerű bekövetkezését az ellenmozgalmaknak. Megjelölte azon irányító eszméket, melyek a jövő békes munkáját biztosítani hivatottak.

Pár szóval ismertettük ezekben az egyes előadásokat. Nem tudjuk eléggé felhívni figyelmét olvasóinknak, hogy ezen előadásokat minél nagyobb számban látogassa. A következő előadások meghallgatása minden magyar emberre értékes lehet.



Közgazdasági szerkesztő;

NÉMETH JENŐ.

A Magyar kereskedelmi hitelbank Rt. Schopper J. G. rt. A Magyar kereskedelmi hitelbank igazgatósága az április 29-iki közgyűlésen a 2.050.293.259 K tiszta nyereségből 1500 K osztalék kifizetését fogja javaslatba hozni. A Schopper J. G. igazgatósága az 1.895.752.905,63 K tiszta nyereségből részvényenként 3000 K osztalék kifizetését indítványozza az ugyanazon tartandó közgyűlésnek. Mindkét igazgatóság indítványt terjeszt a rendes közgyűlések elé a két részvénytársaság fuziójára vonatkozólag. A Kereskedelmi hitelbank 1 millió darab új részvény kibocsátása által alaptőkéjét 400 millió K-ra felemeli és ezen összes részvényt a Schopper J. G. rt. 500.000 darab részvényének kicserélésére fordítja olyképen, hogy minden Schopper részvényért 2 darab Kereskedelmi hitelbank részvényt ad költségmentesen. A Schopper-cég megszerzése a bank részéről annakidején azzal a céllal történt, hogy egyrészt a vaspiacon pozícióját erősítse, másrészt a korona elértéktelenedési folyamatával kapcsolatban egy előnyös valorizációt vígyen keresztül; most, mikor az aranymerlegkérdés küszöbén áll, e valorizáció előnyeit a bank azáltal hasznosítja, hogy a Schopper J. G. céggel való teljes fuziót keresztül viszi.

Az Urikány-zsilvölgyi magyar közszénbánya rt. igazgatósága a május 9-ére kitűzött közgyűlésnek részvényenként 100.000 K osztalék kifizetését fogja javasolni. A közgyűlés napirendjén szerepel az igazgatóság jelentése a túrsulat zsilvölgyi bányáinak és ottani egyéb vagyon tárgyainak önálló részvénytársasággá való átalakítására és ezen új társaság részvényei egy részének értékesítésére vonatkozólag.

Az Északmagyarországi egyesített közszénbánya és iparvállalat rt. (V. Arany János-u. 25) 1924. évi zárszámadásában 10 mill. K alaptőke mellett 454.786.703 K tiszta nyereséget mutat ki, szemben az előző évi 103.661.052 K-val. A bányabirtok 2.52 (2.52) millió, az ingatlanok, ingók és készletek 8576.24 (2259.85) millió, a föld és erdőbirtok 327.200 (327.200) K, az üzemi anyagok, élelmiszerek és szénkészletek 418.83 (966.05) millió, a pénzkészlet 538.24 (203) millió, az értékpapírok 1.79 (3.48) millió, az értékpapírlételek 35.2 (112.1) millió, az adósk 8869.73 (5.335.08) millió, a hitelezők és elfogadványok 14.836.78 (7909.15) millió, a hátralékos munkabérek 1.305.71 (568.47) millió K-val szerepelnek a mérlegben. Értéksökkenési leírásra 100 milliót, a feljuttatási alap dotálására 1,5 milliárdot fordított a vállalat. Az igazgatóság a május 2-ára kitűzött közgyűlésnek a Salgótarjáni közszénbánya rt.-val való egyesülést fogja javasolni. A részvényeket 5:4 arányban cseré-

lik ki Salgótarjáni közszénbánya részvényekre.

Az Esztergom-szászvári közszénbánya rt. (V., Arany J. ucca 25) 1924. évi zárszámadásában 45 mill. K alaptőke mellett az előző évről áthozott 14.284.468 korona nyereségmaradvánnyal együtt 4.150.459.102 K tiszta nyereséget mutat ki, szemben az 1923. évi 1.582.218.828 K-val. A bányák 11.01 (11.01) millió, az ingatlanok, ingóságok és készletek 20.505.02 (1983.09) millió, a pénzkészlet, értékpapírok és letétek 4890.95 (3493.06) millió, az adósk 38.957.68 (11.461.27) millió, a hitelezők és letétek 50.172.92 (10.265.06) millió, a tartalékok 9.996.29 (4.720.46) millió, K-val szerepelnek a mérlegben. Az igazgatóság a május 2-ára kitűzött közgyűlésnek részvényenként 10.000 K (1923-ban 4000 K osztalék kifizetését, valamint a Salgótarjáni közszénbánya rt.-gal

való egyesülést fogja javasolni akként, hogy a részvényesek két Esztergom-szászvári részvényért 1 Salgótarjáni közszénbánya részvényt kapnak.

A Kühne mezőgazdasági gépyár rt. (Moson), amely a Hazai bank érdekeltsége, április 21-én tartott igazgatósági üléseben megállapította az 1924. évi mérlegét, mely 580 mill. K alaptőke mellett 725.229.495 K tiszta nyereséggel zárul, szemben az előző évi 334.652.201 K-val. Az igazgatóság a május 9-ére kitűzött közgyűlésnek részvényenként 1600 K osztalék kifizetését fogja javasolni.

A Pénzügyi Központ VIII. évi rendes közgyűlését április 23-án tartotta Schmidt József dr. b. t. t. elnöksével a kormány képviselőinek és a budapesti, valamint a vidéki pénzügyintézetek nagyszámú megjelent kiküldötteinek részvételével. A közgyűlés tudomásul

vette az Elischer Viktor m. kir. udv. tanácsos, az igazgatóságnak vezérigazgatói hatáskörrel megbízott tagja által előterjesztett évi jelentést, amely részletesen beszámol a Pénzügyintézet Központnak sokoldalú közérdekl. tevékenységéről. A mérleg megállapítása után, amely a nyugdíjalapnak 17 milliárd K-val való gyarapítása mellett 3600 millió nyereséget tüntet fel, a közgyűlés az osztalékok a törvény erejével bíró alapszabályokban megállapított felső határ alkalmazásával 6%-ban állapította meg; a közgyűlés továbbá egyes, technikai jellegű alapszabály módosításokat is határozott el. Az igazgatóság új tagjaként megválasztották Susits Béla dr. udv. tanácsos, a Kisbirtokok Országos Földhitelintézete vezérigazgatóját, a választmány új tagjai lettek Scitovszky Tibor dr. ny. külügyminiszter, a Magyar Általános Hitelbank vezérigazgatója és Erney Károly m. kir. kincstári főtanácsos, a Pesti Hazai Elő Takarékpénztár Egyesület vezérigazgatója.

A Somogy megyei mezőgazdasági rt. (V., Széchenyi ucca 1.), amely a magyar östermelő rt. érdeklkörébe tartozik, 1924. október 31-én lezárt mérlegében 16 millió K alaptőke mellett 5.252.897 K tiszta nyereséget mutat ki, szemben az előző évi 18.576.779 K-val. A társaság április 30-ára kitűzött közgyűlése az alaptőkének 100 millió K-ra való felemelését fogja elhatározni akként, hogy minden 5 drb 200 K n. é. részvényt egy 1000 K-s részvényre vonnak össze és ugyanakkor 84.000 drb 1000 K n. é. új részvényt bocsátanak ki.

A Budapesti giro- és pénztárgylet április 22-én tartotta közgyűlését. Az előterjesztett igazgatóság jelentés szerint a giro 1924. évi forgalma 12.893 milliárd 120.406.046 K. Az értékpapírgyomlomban a tényleg leszállított, illetőleg átvett értékek összege 8.854.908.055.000 K volt. A legnagyobb napi forgalmat, 1094 milliárdot július 6-án bonyolították le. A közgyűlést követő igazgatósági ülés Weiss Filopót elnöké, Vég Károlyt, báró Madrassy-Beck Marcellt és Kovács Gézát alelnökké választotta meg.

Házakra és földekre is kínálják a pénzt a piacon. A pénzpiacon, dacára a közelgő utimónak ismét erős kínálat kerekedett felül. Az értékpapírfedezet ellenében való kihelyezések azonban meglehetősen nagy nehézségekkel járnak, miután a felkínált nagyobb pénztételek fedezésére szolgáló részvény mennyiségek a magánosoknak nem igen állnak rendelkezésre. A magánleszámlolási fizlet is erősen lecsökkent, úgyhogy az elhelyezésre váró pénztételeket most fokozottabban jelzálogkölcsmönökben kívánják elhelyezni. A piacon néhány nap óta 1-5 évre szóló és földekre és házakra kihelyezendő konkrét



### ELSŐ MAGYAR ÁLTALÁNOS BIZTOSÍTÓ TÁRSASÁG

Alakult 1857-ben, Budapest, IV. Vigadó-tér 1. A legrégebb és legnagyobb magyar biztosító intézet. Minden ágazatban legelőnyösebben biztosít. Fiókjai vannak az ország egész területén.

pénzajánlatok történtek évi 16—18%-os kamatozás mellett. A gyakorlat az, hogy az OFB rendezésén keresztül ingatlanokra holdenként 2 millió korona jelzálogkölcsönt adnak, míg a házakra folyósítandó kölcsönöknek főleg a fővárosi belsőségek jönnek számításba. A külföldi váltók leszámoltatás — a Nemzeti Banknak érvényben lévő statútumai értelmében nem lehetséges, ellenben első osztályú magánbankházak és pénztételek a külföldi váltókat ma már 12—14% mellett is szívesen leszámoltják.

**A Magyar Általános Köszémbánya Részvénytársulat** igazgatósága május 9-re hívja össze az évi rendes közgyűlést, melynek a tartalmak és jöleti alapok megtelelő gyarapítása mellett részvényenként 175.000 koronás osztalék tizedesét fogja indítványozni.

**A háborúelötti államadóssági címletek letételezése.** Április 25-én végleg lejár az a határidő, amelyet a pénzügyi kormány a háború előtt kibocsátott magyar államadóssági címletek letételezésére a jöveteli bizottság határozata alapján megszabott. A letételezőidőszaknak annál is inkább érdekük az, hogy a címleteket az e célra kijelölt helyeknél április 25-e előtt letételezzék, mert ellenkező esetben a címletekben foglalt követelések nem lesznek a magyar állam ellen érvényesíthetők. A címletek letételezésének szándékos elmulasztása megfelelő büntetéssel von magá után azért, mert a mulasztás a kincstár megkérősitásával is járhat.

**A magas fuvardíjak miatt nem lehet a takarmányt Budapestre szállítani.** A takarmányellátozatal Budapestre az utolsó hónapokban feltűnő visszaesést mutat. A fuvardíjak magassága miatt a kereskedelem képtelen versenyezni azokkal a fuvarosokkal, akik 50—60 kilométernyi körzetből tengelyen szállítják a fővárosba a takarmányt. Az is közejezik a takarmányárak alakulásában, hogy a betávasokra felluvarozott takarmányt a betávasárk elmulasztásával a környékbeli termelők minden áron hajlandók eladni és a kereskedők nem tehetik, ki magukat annak a rizikónak, hogy a magas fuvardíjakkal Budapestre szállított takarmányt esetleg beszerzési áron alul legyenek kényseresebben eladni. A takarmánykereskedők most a szálastakarmányok fuvardíjának mérséklését kérik, hogy a takarmányüzlet újra megindulhasson.

**Május elsőtől a hajók II. és III. osztályú utasai érkezési mentesülnek luxusadó fizetése alól.** A luxusadó behozatala óta az összes hajóékezesek tiszázalékos luxusadó alá estek. Több ízben történtek a magyar hajóársaságok részéről lépések, hogy a szegényorsú utasok és a kirándulók mentesüljenek a luxusadó lerovása alól, a kormány azonban nem volt hajlandó eddigi álláspontjától eltérni. Az idei hajózási évad kezdetén újabb történetek irányú lépések, amelyek ezúttal eredménnyel jártak, amennyiben a kormány utasította az illetékes közegeket, hogy a hajókon történő ékezeseknél a II. és III. osztályú utasok mentesüljenek a luxusadó lerovása alól. A rendelék május első napján lép életbe. Az elsőosztályú utasok érkezési továbbra sem mentesülnek a tiszázalékos megadóztatás alól.

**Új kikötő épül Balatonlellén.** A Balatonon épülő négy új kikötő közül egy a somogyi parton készül és pedig Balatonlellén, ahol a motorosok vízbejutására hullámvédőt, a gózhajók részére pedig mólót építenek, valószínűleg még az idei előszében.

**A Pénztételek Országos Egyesülete a felértékelés mellett foglalt állást.** Amíg az ipari és kereskedelmi érdekeltség és a TEBÉ a felértékelési rendelet tervezetével szemben foglalt állást, addig a POE, amely főképpen a vidéki pénztételeket tömöríti, a pénzügyminiszterhez ma eljuttatott emlékiratában a felértékelés mellett nyilatkozott. A memorandum hangsúlyozza, hogy a mérlegelődiság helyreállítására a felértékelés és leértékelés útján egyaránt biztosítható. Mintfogó azonban a felértékelés mellett elkerülhető a gazdasági életnek kétféle — a valutareform alkalmával másodikiban — való megbolygatása, a felértékelés mellett kell dönteni. — A Magyar Nemzetgazdasági Liga is a pénzügyminiszter elé terjesztette memorandumát, amely az aranymerleg mellett foglalt állást.

**A M. F. T. R. igazgatósága** elkerülőd azon tolongást, mely főleg vasár- és ünnepnapokon a személypénztárnál uralgott, 25 jegyből álló fizeteket bocsátott ki Leányfalú, Visegrád, Nagymaros, Gizella-telep és Dömös állomásokra, mely intézkedést az utazóközönség mindenesetre nagy hálaival fogadja, mert ezáltal mult évben gyakran megtörtént „lemaradások” is kiküszöböltek.

**Csomagszállítás Jugoszláviába és Csehországba.** Mint a postavezetigazgatóság közli, a Jugoszláviába szóló csomagokat különösen tartós és pedig fadozobba vagy erős csomagol, illetve viaszos vászonba kell csomagolni és a csomag lezárására (közönséges csomagnál is) a madridi nemzetközi egyezményben előirt ólomzárát vagy viaszpecsétet kell használni. Az utóbbi esetben pedig a pecsét lenyomatát a szállítólevélre is kell alkalmazni. — Csehországiaktól ezentúl sűrűs csomagok is vált-hatók, Ezeknek a csomagoknak súlya 5 kilogrammot, terjedelme a 60 centimétert egy irányban sem haladhatja meg. Egy 5 kilogramm súlyú nem terjedelmes csomag díja 32.400 korona, egy terjedelmes pedig 37.800.

**A sorsjegypiac.** A budapesti sorsjegypiac csendes, kötések csak a bankközi forgalomban történnek az árfolyamok a következők: Tisza—Szegei sorsjegy 7000, bazilika 800, magyar vörös kereszt sorsjegy 1000, jósvi sorsjegy 500, Hazai takarékpénztár sorsjegy 14.000, Erzsébet szanatórium sorsjegy 600, olasz vöröskereszt 220.000, ugyanilyen nyereményjegy 42.000, szerb dobány sorsjegy 80.000. Itt említjük meg, hogy konstantinápolyi híradás szerint a török sorsjegyeket a jövőben aranyban fogják törleszteni. Magyarországon ugyan nem forgalmaképesek a török sorsjegyek, mégis sok magyar család birtokában vannak ilyen sorsjegyek.



**Weber László** okl. gyógyszerész egyetemi asszisztens annak a közlését kéri, hogy **nem azonos** azzal a Weber Lászlóval, aki ellen „A Nemzet” megkérősitása miatt eljárás van folyamatban.

**Pock Dezső, Martin százados, Kövér Sándor, Gaál Dezső, Urr József, Kun László és Major Ferenc** sajtát érdeklődnek haladéktalanul jelentkezzenek „A Nemzet” kiadóhivatalában, miután előfizetés gyűjtési megbízásukat visszavontuk.

**Helyreigazítás.** Berzsenyi Gizelának, lapunk május 1. számába közölt „Ki vagyok én” című költeményében a következők sajnálatos, értelemzavaró sajtóhibák csúsztak be:

A költemény második stófiájának harmadik sorában „vágód” helyett „vagyok” irandó. — A harmadik stófa első sorában „Vágyok sugaras orma” helyébe eredetileg „Új bitorfény az égen” volt írva.

A harmadik és negyedik stófa között stórfaköz lett volna betartandó.

**Pillangó kisasszony.** Levele egy szenvedés és meggyőztört női szív könnyes sóhaja. — Hát látja-látja: van egy láthatatlan valami, ami nem érzékelhető, nem tapintható és mégis elpéphetetlen szálakkal tartja fogva lelkiünket. Akár vonzalomnak, akár szeretetnek, akár szerelemnek nevezzük ezt: kétségtelen, hogy láthatatlan, mágiikus erőkből vagyunk. — Ne higyte, hogy ez pusztá véletlen. Elettani törvény ez, melyet mind-együnk magában hordoz. Ha a parányi acédelejei a semleges vashoz közeledünk: a vasnak nem áll hatalmában, hogy a dejetől távol tartsa magát. Bizonyos közelség után, a vasdarabka mintegy elkábulva, elvarázsolva: önfelédten az acédelej láthatatlan karjaiba hull... Ha a magában két felhő úszik pozitív, azaz tevéleges, — a másik negatív, azaz nemleges villamossággal van telítve; bizonyos távolság elérése után ismét elhátráthatatlan törvényszerűséggel következik be az előbbi jelenet: A két felhő egymás karjaiba szédül és önfeléd delejes csókban egyesülve: pillanattal adatt megszületik szenvedélyük csattanó gyümölcse: diadalmas villámgyermekük. Hát

látja pillangó kisasszony: így diadalmaskodik olykor évek múlta hatalma fölött is a láthatatlan mágiikus erő, mely delejes hatalmával életünk tavaszán ellenállhatatlanul beleszótte magát lelkeinkbe. Lehetséges, hogy a „másik” lelkének virágos húrján most új kezecek játsszanak... Delejes tündérújak, amelyek új érzéseket ébresztenek és új muzsikát csinálnak elő az elfeledett lant újra feszülő húrjairól... Lehet, hogy ez a tündér épen magához hasonlít nagyon és a másik talán épen ezé — épen a maga emlékein keresztül szerette meg... Sokat lehetne még kedves leveleiről írni; nagyon sokat. De inkább leegyszerűsítjük a dolgot és várjuk a bejelentett kedves látogatást.

**Többeknek.** A „Nemzet” mutatóványszámát, 1. és 2. számát oly sokan kériek utólag, hogy az újabb igénylőket pillanattnyíltag nem tudjuk kielégíteni. Mielőtt azonban a „Nemzet” bizományosai az el nem adott példányokat visszaküldik: a kért példányokat mindenkinek nyomban megküldjük. Ha ezek a példányok is elfogynak és újabb igénylők megfelelő számban jelentkeznek: a kért számokat utólag újra kinyomatjuk.

**Akik vámszt várnak.** Minden levélre, amely levélbeli elintéztést igényel: készséggel válaszolunk, csak egy kis türelmet kérünk.

**Figyelme!!** A Magyar Nagyszonyok című rovatban gróf Bethlen Istvánné kitűnően sikerült, művészi kivitelű arcképe *Gajdosk Erzi* előkelő műtermében készült, melyet a legmagasabb társadalmi körök szívesen keresnek fel. (Gajdosk műterme: Erzsébet tér.)

Felolés szerkesztők és kiadók:  
SZEZEGYI LASZLO.  
VARGA BELA dr.

Kiadóhivatali igazgató:  
CSOBANCZY LASZLO

Szegédszerkesztők:  
NYARI ANDOR,  
VALYI NAGY GEZA,  
GYORGY LAJOS.